Morbus Gallicus

complete

John Carter Brown
Library
Brown University

3207

$ 4100 —

MORBI GALLICI CVRANDI RATIO EXQVIſitiſſima, à uarijs, ijſdemq́; peritiſſimis medicis conſcripta: nempe

PETRO Andrea Matthęolo Senenſi.

IOANNE Almenar Hiſpano.

NICOLAO Maſſa Veneto.

NICOLAO Poll Cæſareæ Maieſt. phyſico.

BENEDICTO de Victorijs, Fauentino.

HIS ACCESSIT

ANGELI Bolognini de ulcerum exteriorum medela opuſculum perquam utile.

EIVSDEM

De unguentis ad cuiuſuis generis maligna ulcera conficiendis lucubratio.

Cum Indice rerum omnium quæ in curationem cadere poſſunt copioſiſsimo.

Sum ex libris ~~Francisci Sauuin~~ Mariani de Sauestis

Baſileæ, apud Ioan. Beb.

D. M. XXXVI.

IOSEPHVS TECTANDER CRACOVIENSIS ADAMO BRESINIO PHILOſophiæ Medicinæq́ peritiſſimo, S. D.

ADEO *iucunda eſt mihi tuæ ſuauiſsimæ conſuetudinis recordatio, Adam eruditiſsime, ut quotieſcunq; mecum reputo quibus auſpicijs noſtra mutua neceſsitudo initium cœperit, quóue pacto quaſi gradibus quibuſdam corroborata inter nos ſit, dici non poteſt, quàm mihi uel hanc ob rem beatus fœlixq; eſſe uidear.* N*am cum tu* P*atauij optimorum ſtudiorum cohoneſtandorũ cauſa degeres, & in hoc omni cura incumberes, ut medicam facultatẽ, in qua apud noſtrates iam à multis annis felicißimo ſucceſſu enitueras, ad plenum exornares, uidebare mihi nihil tam ſtudioſe conari, quàm ut tui animi inclinationem, qua mirifice in me propendebas, aliquo egregio argumento aliquando declarares.* A*tqui etiamſi cum tecum adhuc agerem, fructus amicitiæ noſtræ ſatis ſplendidos perceperim, tu tamen ne ſic quidem conquieſcendũ tibi putaſti: uerum poſtquam iam* I*talia relicta* C*racouiam, deo duce, redieras, nunquã non ceſſaſti de me omnia amica & ſentire & prædicare.* E*go uero quia tuam tam inſignem beneuolentiam hactenus nulla re compenſare poſſem, nec idoneam aliquam occaſionem rurſus de te bene merendi inuenirem, uerererq; ne, ſi hæc omnino ſilentio præterirem, ingratitudinis nota meritò aſpergerer, ſcriptis ſaltem me optimæ tuæ uoluntatis nõ immemorẽ, oſtendere tibi in animũ induxi.* V*t autẽ & ceſſatio iſthæc mea æquiorẽ locum apud te obtineret, inij rationem qua ſilentij damna non intempeſtiue reſarcirẽ.* M*itto itaq; ad te literas has, optimam in ſpem ueniens, tum per ſe pro iure amicitiæ noſtræ, tum quod cum fœnore ueniunt, haud parui ponderis apud te futuras.* N*am adferunt hæ ſecũ ſelectißimos doctißimorũ uirorũ flores, exquiſitaq; ad arcendas morbi* G*allici diras noxas alexipharmaca.* N*eq; enim quiſquã eſt tam rudis, aut rerũ imperitus, qui ignoret, quàm uaria mala, ægritudo hæc mortalibus dederit, quamq; pernicioſe ac uirulẽter per innumeros populos, regiones ac urbes graſſata fuerit, dum alij quidem ipſamet affectus malignitate conficiuntur, alij uero non minus cruciatuum magnitudine, quàm medicorum uecordium turba cõcidunt: ut interim taceam peritißimos quoſq; uiros ſæpenumero ſatis calamitoſis ſucceßibus cum excetra hac depugnaſſe, ac non ſine ingenti ægrorũ periculo, anteaquã certa huius mali medela inuẽta eſſet, ipſos quoq; periclitatos fuiſſe.* A*tqui nunc ſi quis præclarũ hoc opus, quod nos à grauißimis rei medicæ profeſſoribus conſcriptum, tua ſub tutela in publicum emittimus, diligenter euoluerit, ſine ulla dubitatione opitulari huic morbo exacte*

poterit, ſibiq; ac cæteris ab eodem perinde præcauebit, atq; Vlyſſes olim ſeſe unà cum ſocijs ſuis μῶλυ Homerico aduerſus omnes Circes præſtigias præmuniuit. Cæterū ſi qui erunt, qui forte aliqui erunt, qui rerum dilucida diſquiſitione nō contenti, uerborum ornatum in hac tractatione requirent, his non aliter reſponſum uolo, quàm ut illud audiant, quod primo Methodi Galenus aduerſus Theſſalū ſcribens his uerbis profert: καὶ γὰρ εἰ σολοικίζων τις ὀνομάζοι τίποτε, πρόσγε τὴν αὐτὴν τοῦ πράγματος ἐπιστήμην οὐδὲν τοῦτο βλάπτει. Quod latine ſic ſonat: Etenim ſi quis uel ſolœciſmū cōmittens, alicui rei nomen indiderit, nihil id ad conſequendam rerum notitiam officere poteſt. Præterea uero quandoquidē compertum habeo te hæc ipſa opera, quæ nos denuò excudi curauimus, antea quoq; Venetijs publicata uidiſſe: ideo ne tibi noſtri hi conatus ſuperuacanei omnino uideantur, inprimis perpendas uelim, quod Veneta æditio tot mendis ſcatebat, ut uel primo obtutu Lectori quantumuis perito, in eruendis ſenſibus negotiū non uulgare incumberet. Verum nos ſolidā nauauimus operā ut omnia caſtigata, & quantum eius fieri poterat emendata in lucem prodirent: id quod cuiuis euidenter patebit, qui præſentia hæc cum prioribus conferre non fuerit grauatus. Ad hæc quò æditio iſta nō ſine acceſſione ad tuas manus perueniret, adiecimus eiuſdem argumenti Nicolai Maſſæ opus, quod & ipſum antea non ſine mendis circunferebatur. Vt autem operi huic prorſus nihil deeſſet quod ad perfectam medendi tam horrendi morbi rationem ſpectaret, addidimus etiam tractatum, quem Benedictus Victorius Fauentinus, uir ob eximiā eruditionem nunquam ſatis laudatus, nobis dictauerat. Proinde, Adam ornatiſſime, rem te digniſſimam feceris, ſi mea in te obſeruantia, mutuaq; noſtra conſuetudine prouocatus, his lucubrationibus te patronum ſis non grauatim exhibiturus, ac tua in relegendis ipſis alacritate, rei medicæ ſtudioſos ad amplectenda tantorum uirorum monimenta excitaturus.

Vale. Baſileæ, Idibus Martijs, ANNO M. D. XXXVI.

PETRI ANDREAE MATTHAEOLI SENENSIS MEDICI præſtantiſſ. in librum ſuum de morbi Gallici curandi ratione, præfatio.

CVM ualle quadam ſecreta, locisq; deſertis ab omni ſequeſtratum penitus medicorũ cõuictu fato me cõtinerem, cenſuiſſemq;, ſicut olim Philoctetes, diutius in ſolitudine mihi permanendum, per hyemem noſtræ diſciplinæ memoriam literis propagare non alienũ putaui, ut & nobis ſolatium, & lecturis pro uirili utilitatem pararemus, ne quando non ſolum uitæ in obſcuro tranſactæ, ſed etiam temporis amiſſi reddenda ratio foret. Nam dum tempus ferebat, & herbæ, arbores, uirgulta, cæteraq; id genus in collibus, pratis, & conuallibus germinabant, quæ aliquid medicinę conferre uidebantur, ea cõſectabar, ſolatijq; loco mihi tunc erat, hæc uacuum partim ſub umbra, ut flacceſcerent, collocare, partim æneis & uitreis organis igne ſubdito in puriſſimas aquas redigere: ſicut ardente iam Syrio domi ſubtiliſſimæ naturæ liquorem, ſummoq; precio comparatos medicamentorũ potus conficiebam. Longum eſſet antidota, collyria, cataplaſmata, quibus tũc inſudabam, ſigillatim connumerare. Nec ab induſtria uacuus autumnus erat: per altiſſimos nanq; montes ſedulo gradu radices utriuſq; Veratri, quod Helleborum Græci dicunt, Dictamniq; Bezoardici perſcrutabar, herbarumq; fermè omnium, quarum apud Medicos nomen eſt celebre, paſſim gramina radicitus extirpabam. Nec minus, prout occaſio ſeſe ingerebat, & abietis oleũ ſummo odore præditum, uulneribusq; conglutinandis aptiſſimum, & ex larice cum Agaricum, tum gummi liquidum, ex quibus ſumma male habentibus medicina ſalutem promittit, colligebam. Nunc uero cum hyems in autumni locum ſucceſſerit, per brumam quid aliud agendum ſupereſt, quàm quæ à diuerſis authoribus de

medicina tradita fuerint, memoriæ cōmendare, ſiue aliquid ſcribere? Sed cogitanti mihi aliunde mortuorum memoriam minime pendere, niſi ex monimentis literarum, dubius diſtrahebatur animus, Cōmentariá ne cōſcribere in eminentiſſimos medicinę profeſſores, an aliquid meo Marte cudere deberem: nec ſanè quid potius eſſet præſtandum ſuppetebat: nam primum ſatis uulgare uidebatur, ab altero deterrebat negotij magnitudo. Quæ dum egomet mecum diſquiro, forteſortuna in manus inciderunt quædam de morbo, quem Gallicum dicunt, à neotericis conſcripta, quibus cum multa mihi comperta adijci, & pleraq; meliora fieri poſſe uiderent, accepiſſemq; iam calamum exaraturus opuſcuſculum quod meo iudicio poſſet nōnihil laborantibus opis afferre, Franciſcus Aliger præſtò fuit, in quo præter fidem, mirificamq; in me animi inductionem, ſumma inerat comitas. Mutua igitur data acceptaq; ſalute, confectisq; tribus aut quatuor ſpatijs in tepidario ſedimus, ubi poſt familiarem ſermonem friget, Franciſcus huc euaſit. FRANCISCVS. Et otium tuum, & hyemis ſolitudo hortantur, ut te pro ſumma inter nos beneuolentia, quod iandudum concupierã, ſed pudore penè ſubruſtico deterritus non audebam tot alioqui negotijs diſtrictũ diutius interpellare, nunc obteſter, de morbo Gallico diligenter ut diſſeras. Nam hæc opuſcula, quæ circunferuntur, potius aliquando infirmitatem, q̃ ſanitatem patientibus exhibent, quę quidem tanquam deterrima deteſtor: nec mehercule iniuria. Quid etenim pręter ſuffitus illinitionesq; uiui argenti (extinctũ, quod uiuum eſt, dicunt) quibus mea ſententia nihil eſt deterius, in ſe habent? A te uero cumprimis originem, cauſam, cognationem, principium, qualitatem prædicti mali, deinde uictum, abſtinentiam, quam ſuſtinere debeat affectus, tum potiones, medicamenta, pharmaca, fomenta, quibus huiuſmodi noxa ferè plerunq; ſolet expugnari, deſidero, nulla alia de cauſa, niſi, ut ubi

primum

primum talia fuero diligenter expiſcatus, tanquã planus improbiſſimus ſecundarum partium, ſtatim primarum fiam. Proinde uide quid agas. Hęc te prius ſcire uolui, ne poſtea dicas non prædictũ. ANDREAS. Bene profecto & ex uſu noſtro id ſermonis nũc incidit, quippe de his me percunctaris, quę iandudum ſcribere conceperam animo: calcaria igitur equo ſponte currenti (ut aiunt) addidiſti: nam quod tu perplexe minitaris poſtea uidero: quamuis (uerè dicam) nimiũ oneris nobis imponis, quaſi uero cæteros in hac cura medicos excellamus. Tu quidem mi Franciſce, qui tantũ mihi tribuis, quantum ego nec agnoſco, nec poſtulo, facis amicè: tametſi uellem aliquando confore, quod credis eſſe, aut futurum breui ſperas: ſed certe (ingenue dicã quod ſentio) nihil in me uideo ſigni, quo poſſim quandoq; id futurum mihi promittere. Sed de his hactenus. Verum anteà quàm hi ſermones ſe altius efferant, ut uiua tantum ueritas cœleſtis ſpiritus gratia ore noſtro proferatur in lucem, in primis Deo optimo maximo inuocato colloqui incipiamus.

ENARRATIO.

OMNIPOTENS pater (ut Heſiodus) antiquorum peruicaciam perſpiciens, Pandoram cum dolio malis referto terris immiſit. Denuò memoria patrum, ut ineffrenatam mortalium luxuriam debitis afficeret pœnis, aut propoſitis cõtineret ſupplicijs, morbo quem Gallicum uocamus, Italiã bellorum procellis concuſſam confecit, qui poſtea contagione uulgatus eſt. Quidam deo, cum ſit ſumma bonitas, mala tribui non debere contendunt, proinde gentium colluuione aërem infectum producunt. Habes originem, nunc cauſam cognoſce, de qua medicorum

præſtantiſſimo cuiq; diuerſa ſententia eſt, ut non poſſis quis uero propius acceſſerit, facile conijcere: quippe quoniam philoſophantes plerique in Saturni Martisq; aſpectum cum retrograda Venere cauſam conijciunt, cuius coniunctionis tanta fuerit malitia, ut non immeritò morbus inde proceſſiſſe ſit uiſus. Fuere qui corruptum cœli tractum ſanguinem in atram bilem conuertentem cauſati fuerint. Nonnulli morbum Gallos, cum per montem Saluium iter facerent, à fœminis leproſis per coitum primitus contraxiſſe, eorum poſtea intemperantia atram bilem pituitamq; procurante, memoriæ prodiderunt. Inde putarunt medicinam pleriq; profitentes malum Elephantiæ non abſimile, qui Cornelij Celſi, Galeni, Pauliq; Aeginetę ſentētijs uidebantur inniti. Nonnulli melancholicos uaros, quos etiam morbillos dicunt, aut malum mortuum dixerunt. Nos uero multis, eiſdemq; potentioribus argumentis conuincemus hunc morbum ab Elephantia plurimum diſtare. Cæterum morbillos melancholicos, ſiue malum mortuum, quis ſanæ mentis dixerit, qui nouerit morbum Gallicum ſæuas neruorum diſtentiones, iuncturarum dolores, oſſium putreſcentium corruptiones, & ulcera ſequi malignitatis ſupremæ? Quibus omnibus ſanè conuincitur, nobis acceſſiſſe ægritudinem nouam. FRANCISCVS. Agis perplexe mecum, tardiuſculus ſum, quamobrem cum hæc abs te differi uerboſius uelim, tum illud in primis, quod minus eſt triuiale, quibus ſcilicet ſignis Medicus ille, qui laborantem ſit ſuſcepturus, hunc morbum à ſanguine, aut à bili, aut à pituita, aut ab atra bili cognoſcet procedere, quoniam mihi ſatis compertum eſt à quatuor humoribus hūc foueri poſſe. ANDREAS. Recte tu quidem Franciſce, & uere: neque enim ab iſto morbo, ni ita eſſet, ut dixti, tanta contagio, tanta nobis impenderent mala: quoquo te uerteris, hæc noxa præſtò eſt, nullo pacto excluditur, ſemper intempeſtiua, ſemper moleſta eſt.

ma ri Guia aho onde

Verum tibi mos geratur. Nõnullos plerunq; uidimus puſtulis, & tuberculis exilibus ſubrubeis totum corpus aſperſum gerentes, quibus ſub alis, & in inguinibus, abſceſſus corporis turbinati, quadam malignitate ſubitò emerſerunt. Quod Galenus cum à ſanguine, tum à bile fieri credidit his uerbis, ſexto Aphr. libro: Sublimiores puſtulæ, atq; tubercula, ab humore calidiore generantur. Hæc ille. Sed is morbus, cum à ſanguine fouet, humoris benignitate leuioribus curatur remedijs. Sũt qui maculas tantum rubeas, in luteum tendentes colorem monſtrauerint, quibus & in faucibus, & circa pubem, nunc eriſypela, nunc Perſicus ignis, & Phthiriaſis noua quadã ſpecie ſe efferant: hi ferè bilioſi circa frontem dolore conflictantur. Pituitæ uero, & atræ bilis ſigna ſunt, dolor in occipite, diſtentio neruorũ, crurum uexatio, liuentes, & uerrucoſæ ſuppurationes, è gypſo præterea concretis nodis affecti, nocte magis quàm die torquentur. Vnde non abnuerim morbum Gallicum à quocunq; foueri humore, præſertim cum uiderimus omnes ſpecies apoſtematum, cutiſq; exulcerationis, & malorum ulcerum, ab expertis chirurgis, eiſdemq; doctiſſimis uiris, eorundem monimentis annotatæ, huic complicari, quibus rarius, aut nunquam fortaſſe remedia monumentis literarum prodita Gallica malignitate contulerũt. Omnia itaq; (ut uno uerbo dicã) morborũ genera, quæ à medicis deſcribuntur, poſſunt cum Gallico cõcurrere: tantũ etenim ineſt uirus, & ubi primum iecur occupauerit, mortales illico in morbos paratos fieri detrudat. Si quod etiam corpus occupauerit, infecerit ue, aliqua ægritudine prius imbutum, in ſuam malitiam breui conuertit eam, ut ſcelerum multitudine nobis tam uirulentam peſtem diris immiſſam non immeritò uidear dixiſſe. Sed nũc quod pollicitus ſum. Nonnulli medicinæ interpretes non cõtemnendi tempeſtate noſtra, pluribus priſcorum monumentis innixi, morbum Gallicum eſſe Elephantiam omnino uoluerunt.

Omnia morborũ genera cum Gallico concurrunt.

Morbum Gallicum non eſſe Elephantiã.

Quorum ſententiæ nõ accedentes, dicimus teſtimonio eorum, qui de Elephantia conſcripſerint, ſemper ex ea pedes ægrotantium intumeſcere. Celſus etenim his uerbis utitur: Sũma eius cutis inæquabiliter craſſa, tenuis, dura, mollisq́ʒ, quaſi ſquamis quibuſdam exaſperatur, corpus emacreſcit, & pedes intumeſcunt. Galenus etiã de medicis diffinitionibus ſic autumat: Elephas eſt affectus, qui cutem craſſam, & inæqualem reddit, tum colorem liuidum in albo oculorum facit, exeduntur pedum, manuumq́ʒ ſummæ partes, ſanies defluit liuida, & male olens. Plinius etiã libro XXVI. cap. primo naturalis hiſtoriæ ſic: Diximus Elephantiaſim ante Pompei Magni ætatem non accidiſſe in Italia, & ipſam à facie ſæpe incipientem, in nare primo ueluti lenticula, mox inualeſcẽte per totum corpus, maculoſa, uariis coloribus, & inæquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura ceu ſcabie aſpera, ad poſtremum uero nigreſcente, & ad oſſa carnem apprimente, intumeſcentibus digitis in pedibus manibusq́ʒ. Hæc equidẽ dicta ſi recte perpendimus, maximum diſcrimen inter hos innunt, cum dicãt, quod ſumma cutis eſt inæquabiliter craſſa tenuisq́ʒ. Quod morbo Gallico laborãtibus ferè nõ euenit: nam quamuis ſint tubercula, puſtulæ ue in corpore ferè toto, ſumma tamen cutis æqualis apparet. Addunt Elephantiam prope nares ſemper oriri: at Gallicus colem, teſticulosq́ʒ quamprimum infeſtat. Poſtremo Elephantiaci maximos in pedibus patiũtur tumores, ſicut etiam pedũ, manuumq́ʒ ſummæ partes exeduntur: at in Gallicis ſecus eſt. FRAN. Quid tu hæc mihi? quaſi uero cum imperitiſſimis rerum omnium ſermonem habeas: nam quotuſquiſq́ʒ eſt, qui tibi talia differenti tacitus aſſentiatur? Verum ut ad me redeam, quod ex autoritatibus ueterum perſuadere conaris, aliter eſſe experientia compertum habeo. Romæ dum eſſem, nonnullos uidi turbæ prætereuntiũ expoſitos in Aurelio ponte, iuxta molem Hadriani, morbo Gallico male affectos,

manibus

manibus exeſis, naribusq́, tum detritis omnibus articu lis, inæquali ſumma cute: quo fit, ut aut hunc morbum Gallicum non fuiſſe dicas, aut Elephantiam Gallicum morbum fatearis præter ſententiã. ANDR. Noli tam ſuperbe, ne dicam ſubabſurde, dicentem compellare, cum tu, ſi recte memoria teneo, ſuperius cum omnibus humoribus conglutinari, ego cum omnibus ægritudinibus habere cognationẽ dixerimus. Quod cum ita ſit, quî fieri poteſt, ut annuat, Elephantiam pedum potius quàm aliarum corporis partium malum? Quod ſi ſuperioribus uerbis parum credideris, adducam Galenũ ad Glauconẽ libro ſecundo cap. de cancro, talia dicentem: Sæpius cancer ad uarices decurrit, & quandoq; ad cutim uniuerſam expellitur, fitq; is morbus, quem Elephantem nominant. Quid igitur obſtat, cur nõ ijs Gallicis, quos adduxiſti, tum humoris admiſtione melancholici, tum medicorũ præterea negligentia, Elephantia acceſſerit? Quinetiam Auicenna III. ſui Canonis, Elephantia, ait, eſt additio in pedibus ſecundũ modum, qui accidit in uenis uaricum. Item Raſis in libro diuiſionum ſic: Elephantia accidit in pede, & crure, ita quod quando cõfirmatur non habet curationem. Subſequitur ijs Auenzoar: Dicitur Elephãtia, quia taliter diſponuntur pedes, ut aſſimilent̃ pedibus uel tibijs Elephantis. Cauſas aũt eiuſmodi ægritudinis paucis VI. Aphor. lib. commen. XXI. aperuit Galenus, cum dicit: Varix autem eſt, cum uenæ latiores fiunt in coxis, & cruribus, quod ex craſſo, & melancholico humore cõtingit. FRAN. Hoc me iudice nihil ad rem: nam Galenus de uaricibus tantũ, non de Elephantia loquitur. ANDR. Sat tibi erit audire Auicennam, Galeni interpretẽ, aſſerentẽ III. Can. Elephantiã eſſe in pedibus augmentum, ſecundum modum, qui accidit in uenis uaricum: quod nõ aliter à Galeno ſuperius percipi uidetur, cum dicit: Fitq; is morbus, quem Elephantem nominant. Eiuſdem ſunt ſententiæ neotericorũ pleriq;, quorum

rationes pluribus explicare longum foret. Elephantia igitur cum in cruribus, & pedibus plerunq; uerſetur, & morbus Gallicus cum in pudibundis particulis, tum deinde per totum corpus emergat, idem eſſe non poſſunt. Non tamen inficias eo, Gallicum morbū Elephantiæ accedere poſſe, ſicut etiam contrà. Nam ſecundum Galenum Elephantiæ duæ ſunt ſpecies: cum enim aſſerit cancrum ad uarices decurrere, pedum Elephantiā excitare comprehēdit: cum uero ad cutim uniuerſam, Elephantiam in toto corpore, quam ab Arabia autores Lepram appellant. Verum cum ab eiſdem cauſis atq; humoribus non minus una, quàm alia eueniat, de his tecum indifferēter ſum locutus: nam de ægritudinū nominibus parum curandū cenſemus (ut Galenus) cum aderit morborū bona curandi ratio. Iſach enim in ſuo Viatico: Conſtantinus ac pleriq; aliĳ excellentiores unā tantum lepræ ſpeciem Elephantiā dixerunt, cum quatuor lepræ à quatuor humoribus ingruant. Prima cauſatur ex ſanguine combuſto, quæ alopecia dicitur. Secunda à pituita corrupta, non abſimilis Tiri ſerpentis, à quo nomen accepit, excoriationi. Tertia ex bile combuſta fit leonina calidior aliĳs, oris diſtinctionem terribilem tanquam faciem leonis efficiens. Quarta & ultima ab atra bili, qua cum ægrotantium crura ad Elephantum ſpeciem tumeant, Elephantia dicitur. Quibus liquidò patet, Elephantiæ duas eſſe ſpecies, ægritudinē ſcilicet pedum peculiarem, tum etiam Lepram, de qua Plinius & Celſus dixerūt: quia cum iſta complicantur, maculæ per totum corpus, oſſa corrumpuntur, & articuli decidunt. Ideoq; bene Galenus: Exedūtur ex ea manuum, pedumq; ſummæ partes. Quamobrē liquidò patet, cum unaquaq; Elephantia, manuū, pedumq; tumorem, articulorumq; caſum complicari, ac alteram in cruribus & pedibus, alteram prope nares oriri. Non igitur recte morbum Gallicum Elephantiam dixerimus. FRAN. Cogor autoritatibus, rationibusq;, quas

attuliſti mihi, omnino aſſentiri:quo fit ut te facile patiar iſto modo differentem. ANDR. Atqui res maxima agitur, quæ pluribus indigeat autoribus: neque mihi tantum tecum eſſe sermonē iudico: uolo igitur ut ſeſe efferant ij ſermones noſtri: quamobrem me pluribus ratiocinantem feras. Nunc, ut ad rem redeam, Raſis libro diuiſionum: Quando, ait, cum Elephantia magnificantur eminentiæ, non recipit curationem. Item Almanſoris nono: Hæc paſſio poſtquam inueterata fuerit, ad ſanitatem omnino redigi non poteſt. Cui aſtipulatur Auic. inquiens Elephantiam malignam eſſe, quæ parum ſaneſcit, & oportet ut dimittatur cum diſpoſitione ſua. Quibus omnibus cum ſit comprobatū, inueteratum Elephantiacum nullis medicamētis ſaneſcere, liquidò patet Gallicū ab hoc plurimū diſcrepare, utpote qui tam uetus, quàm recens à nobis recte curetur. FRAN. Cōfundis, me iudice, orationem: neq; poſſum recte conijcere, an de Elephantia Arabum, an Græcorum loquaris. ANDR. De utraq; profecto mi Franciſce loquor: neq; Arabum, neque Græcorum morbum Gallicum eſſe Elephantiam puto. FRAN. Cur igitur Galenus undecimo de ſimplici medicina, cap. de carne, quem Elephantia iandudum torſerat, hauſtu uini, in quo forte fortuna uipera quædā uitā cum morte commutauerat, diebus caniculæ curatum fuiſſe memoria prodidit, cum tu inueteratum Elephantiacū nullis medicamentis ſaneſcere cōtendas? ANDR. Hoc totum nihil ad me: quippe quod aſſerit, prodigij loco habetur. Nam Galenus idem lib. ſecundo ad Glauconē uidetur aliter ſentire, cum dicit: Viperas etiā decoctas ex oleo, ſale aſperſas modico, perinde ac anguillas in cibum recte dabis: quæ morbi initio omnia tentabis: quippe inueteratam Elephantiā, radicibusq; innixam, reprimes potius quàm curabis. Iterum VI. Aphoriſ. comment. XLVII. inquit, in altero Elephantem inchoantem, primo per uenæ ſectionem, & purgationem ſe curaſſe, &

ſingulis deinde annis hunc purgaſſe una tantum pur-gatione, qua tamen omiſſa ſtatim morbum rediuiuum fuiſſe. Nos autem pleroſq; à morbo Gallico, tum recenter contracto, tum cum malis pernicioſisq; accidentibus inueterato curauimus, qui poſtquam cõualuerunt purgatiuam potionem nunquam acceperunt, & ijs tamen nequaquam morbi accidens aliquod rediuiuum fuit. Quo argumento iſtorum morborum differentia aperte conijcitur. Nec hoc tantũ dixiſſe ſufficit: alia eſt addẽda ratio, Galeni autoritate nixa, qui libro de tumoribus aſſerit, Elephantiam à melancholico ſanguine in atram bilem temporis interuallo conuerti, cuius os fœtidum argumentũ fuerit, & horribilitas in uultu. Morbus igitur Gallicus cum à quocunq; humore defluat, & Elephantia ſit tantum ſanguinis melancholici, longe ab eo diuerſa comprobatur. Et quoniam præmiſimus medicorum multorum ſententia, morbum quem Gallicum dicunt, cum pituita, & atra bile tantum habere cõſortia; propterea multi ab eiuſmodi morbo nõ emergunt: quippe quoniã ſanguineus humor aliter quàm bilioſus curat̃, & diſcrepat in curatione pituita ab atra bili, ut inferius docebimus. Nam ſi bilioſum & melancholicum ijſdem medicamentis, quibus ſanguineum, & quem pituita male habet curaueris, aggreſſi fuerimus, magis mortem quàm ualetudinẽ promittemus. Quod nonnullorũ Empericorum uno pharmaco omnes homines curantium inſcitia, ſiue dementia potius deprehenditur, teſte Galeno, qui primo Aphoriſmorum ſic ait: Quod ſi aliorum humorum fiat euacuatio, & non eorum qui corpora noſtra moleſtant, contrarium euenit, neque enim cõfert, & grauiter ferunt. Quamobrem morborum cauſas altius inueſtigandas recte patet. Quod aſſerit idem Galenus primo Aphor. libro: Morbos ait in primis maxima diligentia indagandos, quoniam ſi recte conijciantur, quæ ſit adhibenda proprie medela, facile conijciemus. FRAN. Bene ſa-

nè

nē,& ex ſententia dixiſti:quo fit, ut nō poſſim iſtorum non deteſtari iudicium, qui nunquam ſe ſatis euaſiſſe uim morbi ducunt, niſi in Empericorum manus inciderint, qui nullo diſcrimine ætatis, habitudinis, ſexus, eodem medicamēto mortales curāt, ſiue potius urunt. ANDR. Quod minitaris,non eſt abſurdum : nam & eiuſmodi hominum genus,ea promittunt ſe præſtaturos,quæ unquam ne ſomniarūt quidem, nedum præſtiterint, paucis pecunijs conducti. Eſt etenim tanta morbi malitia, graueolentia,contagioſa uis,ut non iniuria medici,quorum exiſtimationem plurimi faciunt, id empericis cōdonent,id eſt,tonſoribus,Iudæis,& circumforaneis pharmacopolis, nihil omnino purgationis agnoſcentibus,præter unam colocyntidam, quam ut filiolam ſemper amplexantur. Sed ad propoſitū reuertamur. Memoria teneo nonnullos me legiſſe, qui morbum Gallicum pituitæ tantū dixerint complicari, idq; aſtruere nō dubitarunt hoc argumēto:Hominem quendam defunctū membratim inciderant,cuius iuncturis magna uis pituitæ ſuberat. Quod quamuis dederim fuiſſe,nihil eſt tamen : nam præmiſimus,cum quouis humorum Gallicum morbum conglutinari. Huic igitur cum multa laboraſſet pituita uiuens,quæ ſuapte natura ad iuncturas ſemper defluit, mortuo id eueniſſe non eſt mirum.Nam Galenus VI. Aphor.Semper, inquit, in articulis cōpagibusq; humor pituitoſus aceruatur,quem mucorem appellāt. Quod ſi dixiſſent, ex uiginti inciſis eodem morbo cōfectis hæc omnibus apparuiſſe ſigna, ſatis apud me ponderis haberet. At ego dum eſſem Romæ à Sācti ſpiritus diuerſorio curationi ægrotantium conductus,mecumq; eſſet Bernardinus Hiſpanus,Bartholomeusq; quē noueras,ad Xenodochium incurabiliū ſancti Iacobi ſæpius acceſſimus,ubi multos morbo Gallico iam defunctos articulatim obtruncauimus, ex quibus pleroſq;, nulla penitus inuēta pituita deprehēdimus. Sed ut procedat oratio,ſub idē

Morbum Gallicum cum ſola pituita nō complicari.

ferè tempus ligno, quod Indicum dicunt, ĳs pruden- tiores medici temere medebantur: quod meo iudicio, experientia magis ꝗ ratione procedebat. Nam lignũ, ut inferius explanabimus, bilioſis & melancholicis mi nime competit, cum ſanguineis & phlegmaticis maxi- me conueniat, Galeno VI. Aphor. ſic dicente: Carnes habentibus humidas famem adhibere cõuenit, fames enim exiccat corpora. Vnde nec audiendi ſunt à Ger- mania medici, qui morborum generibus ferè cunctis, hoc ex aqua decocto medẽtur. Nam apud Germanos apprime uentri deditos, plerunque quod hoc curæ ge- nus ſucceſſerit, non eſt mirũ, cum cuncti eorum morbi ferè uentris indulgentia eueniant. Verũ quod ſupereſt uideamus. Hunc morbũ ætate patrum, ſicut diximus, irrepſiſſe conſtat: nec miremur, cum ſæpe aliàs in alĳs morbis idem uſu euenerit. Nam Plin. XXVI. natur. hiſtoriæ cap. primo: Senſit, inquit, & facies hominum nouos, omniꝗ; æuo priore incognitos nõ Italiæ modo, uerum & ferè uniuerſæ Europæ morbos, tunc quoꝗ; nec tota Italia, nec per Illyricum, Gallias ue, aut Hiſpa- nias magnopere uagatos. Celſus etiam ſæpe ait incide- re genera morborum, quorum cauſæ & naturæ igno- rantur. Cæterũ fons huiuſce mali ab hepate eſt, nanꝗ; cum eò gradatim aſcẽderit, omnes inficit humores, ſed magis atram bilem, & pituitam. Quod cum ita ſit, nunc nomen eius unde primum defluxerit, diſſeramus.

FRAN. Iſtud abs te tacitus deſiderabã. Nam quamuis quæpiam ſuprà dixeris, pluribus tamen uerbis ſigilla- tim nomen explanandum uidetur, ut cum uigilantiam patrum mirificam cognouerimus, qui nobis induſtria ſumma comparauerint hoc malũ, quo nomine appel- larint etiã non neſciamus. ANDR. Iocaris tu quidem: ſed mehercule extra iocum hoc unũ ſcias, ante Caroli Francorum regis aduentum, nec morbum nouiſſe Ita- liam, nec nomen audiuiſſe: tunc primum Gallorum intemperantia, uictorumꝗ; temeritate coniuncta ſu- perbiæ,

perbiæ, ſacra prophana iuxtà habentium, hic morbus inuaſit: præſertímq; cum per Campaniam populabun di uagarentur: nam (ut noſti à Salluſtio dictum) uicto ria non ſolum inſolentes effert, uerumetiam ſapientio res corrumpit. At eorum furor, uecordiaq; proceſſit eò, ut nō ab intactis, non à religioſis, nō ab infectis iniu riæ uim abſtinerent, ſanæ infectæq; mulierculæ iuxtà habebatur, nihil ſibi officere poſſe ducētes: quæ eſt eius gentis mira ſuperbia, innataq; uanitas. Fortefortuna dum mœchantur inciderunt in quaſdam morbo confe ctas cōtagioſo, quem (ut par erat) contrahentes, nec à meretricibus abſtinentes, tum in deterius prolabeban tur, tum ſanas, quod deterius, inficiebant: inde uulgari morbus cœpit, ut ueluti continens incendium prouin cias totius orbis momento temporis inuaſerit. A Gallis igitur quoniam primum emerſerat, dici Gallicus iure is morbus ab omnibus eſt cœptus, præterquā, quod Gal li nomen hoc patriæ infame non agnoſcentes, Parthe nopeum à loco dixerunt. Porrò quocunq; nomine ap pelletur, coitu in primis, & unius lecti conſortio conta gioſus, primum penè uiris inficit colem, ſcrotum, & in guina infeſtat. Os autem uuluæ fœminarum quibuſ dam cruſtis, & exulceratione, ſtatim corrūpit, ex quo grauis odor, & pus uirulentum maxime defluit, ut na res ſint propius accedentibus non immeritò continen dæ. Nam ſunt qui crediderint contrahi noxam non ſo lum coitu, ac lectuli cōſortio, uerumetiam ſolo odore. Quibus refragatur Nicolaus Maſſa, nulla aliquando contagione Gallicum fieri ducens, ſed euenire ex affe ctis humoribus, alijſq; cauſis nonnullis, ut febres, cæte ræq; ægritudines indies eueniunt: unde non immeritò ſibi uidetur, quo magis ſuam aſtruat ſententiam, exem pla puerorum non lactentium, quos ipſe curauerat, ne totum hoc ſcilicet lacti infecto aſcribatur, appoſuiſſe. Addidit etiam pleroſq; hoc morbo affectos, quorum colem & ſcrotum neque puſtulæ, neq; exulcerationes

De morbi Gallici contagione.

unquam aggreſſæ ſunt. Quam ſententiam nos impro bantes, aſſerimus duplici de cauſa fieri potuiſſe, tum quod materia nõ mordax primo iecur occulte ſerpens inuaſerit, inde diffuſa totũ corpus ſæuis accidẽtibus cor ripuerit, parua temporis intercapedine: nam ex ſubagi tatione uerendorum pori laxantur, & commode ingre diens inde uirus hepar occupat, ut Conciliatori diffe. CLXXVII. de lepra differenti placuit: tum uero, fieri potuiſſet ut oſculo complexuq́ꝫ, dum uenerem exer‑cerent, inhærẽtes, haud difficulter inficerẽtur. Nam mi rum non eſt ex anhelitu poſſe quempiam noxam con trahere, ſi Plinio credimus, qui libro XXVI. cap. pri‑mo ſic ſcribit de morbo lichene: Grauiſſimũ ex his liche nas appellauere græco nomine: latine, quoniam à men to ferè oriebatur, ioculari primũ laſciuia, ut eſt procax natura multorum in alienis miſerijs, mox & uſurpato uocabulo Mentagram, occupantẽ in multis totos utiq́ꝫ uultus, oculis tantum immunibus, deſcendentẽ uero & in colla, pectusq́ꝫ, ac manus, fœdo cutis furfure. Nõ fuerat hæc lues apud maiores patresq́ꝫ noſtros, & pri‑mum Tib. Claud. Cæſaris principatu medio irrepſit in Italia, quodam Perſino equite Romano quæſtorio ſcri ba, cum in Aſia apparuiſſet, inde contagionem eius im portante. Nec ſenſere id malum fœminæ, aut ſeruitia, plebesq́ꝫ humilis, & media, ſed proceres ueloci trãſitu oſculi. Id ſi quis dederit paucis oſculis fieri potuiſſe, tan to magis cõtinuo complexu, iugiq́ꝫ oſculo dabit. Nam & pueros familiariter cognati deoſculantur, ulnis ge‑ſtant, ſecum habent: inde tenelli, delicatiq́ꝫ, tum pituita multa imbuti, cõtagioni ſunt obnoxij. Conſentaneum fuerit igitur morbum Gallicũ ſola contagione per mor tales graſſari. Nam Aſtronomorũ apud me iandudum eſt exploſa ſententia, qui conſtellationibus hoc totum tribuunt: quippe quoniam ſi uera dicerent, cum magis atque magis indies inualeſcat hoc malum, neceſſe eſſet quoq́ꝫ quotidie ferè eoſdem fieri ſtellarum concurſus.

quod

quod quàm conſentaneum ſit, ipſi uiderint. Certe ſanctiſſimus ille uir Damaſcenus, quo cum libentius errauerim, quàm cum ijs uera dixerim, in Aphoriſmis, ſic contra Mathematicorum ſententiam ſuperius enarratam teſtatur: Nulla res ſub cœleſti globo, uel circulo poſita, quocunq; gradu mutetur circulus, ultra reuocatur in æternũ ad illud qualitatis, & quantitatis, in quo fuerit in ipſo circuli motu. Hæc ille. FRAN. Vere meo iudicio nonnulli morbum Gallicum non eſſe ægritudinem nouam aſſerentes, à ueritatis uia penitus diuerterunt. Nam diebus elapſis, Aggregatoris cuiuſdam Lugdunenſis de Medica materia opus ad manus meas deuenit, quod dum lego, quædam de morbo Gallico oculis meis ſeſe offerunt. Quamobrẽ noui aliquid addiſcere deſiderans, quod de re ipſa ibi ſcriptum inueni diligenter excerpſi. Omnibus igitur deinde perſcrutatis, maxime aberrare mihi uidebatur: nam & morbum Gallicum appellare Mentagram auſus eſt eadem Plinij autoritate, quam tu contra Maſſam adduxiſti. Nam ſi Mentagra (quod morbi genus Græci lichenas appellant) fœminas, ſeruos, plebemq; humilem, ac mediam non inuaſit, uerũ proceres tantũ ueloci tranſitu oſculi, Aggregator ipſe uiderit, quomodo rectius dicatur Gallicus. Nam tempeſtate noſtra, nullis immunibus relictis, per mortales graſſatur. ANDR. Ingenue tu quidem, quamuis etiam alia ratione eius opinio confutari poſſit. Præmiſimus enim, Gallicum ſæpius in uerendorum particulis oriri, at lichenas quoniã mentum inuaſerat, Mentagræ nomen ſibi uendicauerat. FRAN. Laurentiũ quendam Phriſium diebus iſtis offendi, qui Auguſto menſe præterito, de morbo Gallico ſuum opuſculum omnibus aperuit: quo ferè tantum ſiderum aſpectibus morbum eueniſſe fatetur, ac deinde digeſtiuis, ſolutiuiſq; pharmacis non omiſſis, linimentis argento uiuo carentibus iſtum pellere morbum atteſtatur: quod quidẽ mihi perpulchrũ uidetur, cum omnes

Gallicũ morbum non eſſe mentagram.

ferè medici in Mercurium inuehant. ANDR. Hic etenim, quē affers, penitus ignorantia refertus dici par eſt, nec una tantum ueritas ab eo elici poteſt. Nam ea quæ ſcripſit, potius ſomnia, quàm experta dici poſſūnt. Putat enim ſuis linimentis Gallicum morbum fugare, quo nihil eſt deterius, quibus quidē penè leuis ſcabies curari poterit. Semel eius tantū perlegi librum, qui mihi poſtmodū tantam nauſeam euocauit, ut ipſum è domo noſtra perpetuò exulare decreuerim. Quod ſupereſt, ſicut arbores plerunq; ſolent primo uere frondeſcere, uarijsq; florum generibus ornari, ita diuerſicoloribus puſtulis humanum corpus fœdabatur: quas ſi medicorū cura peruigil expulerat, denuò nihilominus repullulabant, ſiue certo temporis interuallo, cōtinuis ulceribus diffundebantur, aut glandulas ſtantes, & tubera ex ſe gignebant, aut oſſa penetrantes uitiabant: quanquam ſine his etiam ſuperiora nonnunquam fiebant. Multi, quos morbus male habebat, noctu magis quàm interdiu intolerabili frontis dolore, neruorum, compagumq;, ac tibiarum diſtentione torquebantur. Nunc omnia ſe mitius habent, tum quod non ita morbus ſit noxius, tum quod iam à medicis uera monſtrentur huic excogitata remedia. Nam, ut in Aphor. Damaſcenus, ex mutatione ſtellarum in longitudinem & latitudinem uitia, & conſuetudines mutantur. FRAN. Satis quę abs te primo loco petierā, explicaſti. Supereſt, ut de medicinis eius agamus. Attentum interea auditorem me præſtabo. ANDR. Fiat ut uis. Iandudum morbū Gallicū ex quatuor humorū oriri aliquo tenes: aut enim in ſanguine, aut bile uerſatur, aut pituita, aut cum atra bile commiſcetur. Quæ quatuor, quanquam inter ſe colligata, atque implicita ſint genera, tamen ex ſingulis certæ medicamentorū ſpecies naſcuntur. Hæc omnia ſigillatim cum decreuerimus agere, latius declarabimus: tamen uidetur altius quædam prius repetere conſentaneum.

Diuiſio medicinæ.

DIuiditur medicina in tres partes, cuius prima διαιτητική, ſecunda, φαρμακευτική, tertia χειρουργική, à Græcis recte dicitur, ſecundum Celſum, ex Dioclis, Cariſtij, Praxagoræ, Herophili, Chryſippiq; ſententia, ut eſſet quæ uictu, quæ medicamẽtis, quæ manu mederet. Hæc in huiuſmodi curatione nobis omnia neceſſaria ſunt. Nam nequaquam, meo quidem iudicio, recte curatur is qui maxima abſtinentia, longioribus medicamentis, & ſolerti manuum cura morbo non oppugnauerit, quoniã uix ſupradicta ſufficiunt. Sed quoniam quadrifariam, id eſt per quatuor humores hunc diuiſimus, ſigillatim medicinas ijs applicabimus.

De morbo Gallico ſanguineo.

MOrbus itaq; Gallicus cruori admixtus ſine compaginum dolore, plerunque exulceratis pudendis, abſceſſus corporis, quæ Græci apoſtemata dicunt, interdum in dextro, nonnunquam in ſiniſtro inguine, aliquando utrinq; gignit: qui rubentes calidiq;, & nõnihil intumeſcentes, continuam febrem ſæpius gignunt. Nonnunquam per totum ferè corpus, circa collum potiſſimum, frontem ue, puſtulę ſubtumidæ rubeo colore ſubfuſæ ſolent emergere, oculi rubent, uenæ intenduntur, præter conſuetudinẽ dulceſcit os, cætera membra torpent, à nona noctis ad tertiam diei horam malum ingraueſcit, arteriæ ſiue pulſus cõcitatius mouentur, urina uero ſubruffa, admodum ſpiſſa deprehenditur: præſertimq; conſiderabis ætatem, corporis habitudinem, regionis tractum, anni tempeſtatẽ, præcedentem uictum, & ijs ſimilia. Quæ ſi ſanguinis dominium præ ſe tulerint, fies certior. Enimuero cum morbũ miſceri cum ſanguine cognouerimus, triplici uia curationi inſiſtemus, quippe diæta, potioneq; non omiſſa, per unctiones, ſuffituſq; primo loco tentabimus. Ligno ue

ro ab Indis accerſito, quod Guaiacum dicimus, deinde: poſtremo aqua noſtra philoſophica curationem perficiemus: qui tamen modus medendi uerboſius infra patebit, nunc alias curationes explanabimus. FRAN. Hoc abs te expeto. ANDR. Tacitus omnia citius audies. Aër primum omnium ſit frigidus & ſiccus, hunc roſacea, plantaginis, acetoſæ aquis, aceto cōmixtis, ſuffitu præterea ſandalorum, camphoræ, myrtillorum, roſarumq́ꝫ, ſalubriorem reddes. Cibus ſit boni ſucci, id eſt ex obſonijs bonum procreantibus, malū uero ſanguinem puriorem facientibus. Similæ panis fermentatus, ſale condîtus, diligenter in clibano toſtus. Carnes uitulinas affectus edat: hœdos non aſpernet̄: pullos deniq́ꝫ gallinaceos appetat: aucupij omne genus ex mōtibus, pratis, & ſyluis petitum, præter coturnices, quibus (ſi Plinio credimus) ex ueneno ſumitur cibus. Horum carnes tum aſſas, tū elixas, prout eius appetit ſtomachus, recte dabis condîtas amygdalis, medulla panis, acriq́ꝫ uino. Ordei cremore, alica, tum pane intrito ex aqua, uel carnium iure fruatur. Iis adijci poteſt lac amygdalinum, aqua ex ordeo, ſuccoq́ꝫ malorum aureorum, quę hodie Arancia dicimus, ſiue uino acri cōfectum. Quandoq́ꝫ piſces huic etiam conferunt parui, ſaxatiles, ſabuloſi, ex aceto elixi. Trunculi etiam, cum petiolis hœdorum, uitulorumq́ꝫ, ex uino punicorū malorum, & puſca decocti, congelatiq́ꝫ, ut prouocetur appetitus, recte dantur. Ex oleribus, ſpinacia, borago, lactuca, intybus, lupulus, cicorea, ſcariola, acetoſa, portulaca, cucurbita etiam ex uino acri, uel ſucco aranciorum condîta. Legumina uero, lac, lacte confecta, bulborum omne genus, & obſonia pipere aſperſa, ut piper linguā adurentia, uitanda ſunt omnia. Fructus fermè omnes fugiat, præter pruna damaſcena. Pira etiam, & poma decocta, tollendæ nauſeæ gratia ſaccharo aſperſa in cibū itidem non negauerim. Conferunt tamen cydonia prunis toſta, quippe quæ & ſtomachi exhalationes prohibeant,

Victus ratio.

&

& concoctionẽ adiuuent. Quod ſi æger ſine febre fuerit, oua ſorbilia ex aqua decocta, cortice libera, cũ acri ſucco dabis. Euenit plerunque, ut affectus oris exulceratione non mediocri cibum conficere non poſſit: huic pullorum gallinaceorũ intritum, medulla panis addita, lac amygdalinum, & ius carnium imbecillarum, ex cyatho propinabis. Potio ſit uinum album, ſiue rubeum, lene, decocta aqua dilutum, ſiue berberorum, ſiue punicorum malorum ſuccus. Quod ſi poſt hanc ſiti male torquebitur, Recipe tamarindorũ, prunorũ damaſcenorum, ſebeſten, ordei, florum lupulorũ, ſem. quatuor frigidorum maiorum, ſingulorum unciã, florum uiolarum manipulũ. Hæc omnia in aquæ libris decem coquantur ad quartam, poſt hæc exprimãtur, expreſſioniq́ ſucci citri, uini granatorum, uini berberorum ſingulorũ unc. i. s. addãtur, & fiat cum ſaccharo potio longa. At ſi patientis innatant quæ confecerit ſtomacho, tunc is illiniatur oleo cydoniorum malorum, nardino, ac etiam maſtichino. Sex horis, aut ad ſummũ ſeptem, per noctem dormiat. Die uero, ſi fieri poteſt, ſomno abſtineat. Pilæ ludus ante prandiũ per horam hunc exerceat: deambulatio ſit concitatior uſq́ ad ſudorem, quippe quoniam curationi morbi Gallici exercitatio plurimum confert. Bis die cibum capiat: à prandio ſeptem horarum decurſo ſpacio, exilior ſit cœna. Pro uirili triſtitiam expuat ægrotus, & lætitiã cõplectatur. FRAN. Quid tandem cauſæ eſſe dicam, quamobrem medicamentorum pondera, etiam iuxta præſcripta antiquorum, præſertimq́ Cornelij Celſi, quem ſemper in manibus habes, quem tantopere miraris, & pro uiribus æmularis alioqui, non dirigas? ANDR. Quaſi uero è media Suburra ſermones noſtros expectes: nõ eſt ita. Hæc enim quamuis tecum agam, Conſentinis tamen & Brutijs Luciliano more arbitramur eloqui. Pingui igitur (ut aiunt) Minerua: cum præſertim ſi uolueris nimis obſoleta, quæ tu requiris, denuò in lucem proferre,

miræ, non obſcuritas modo, ſed tenebræ etiam ſint ſe-
cuturæ. Nam quibus uulgò medici nominibus ijs com
ponendis utunt̃, & nos uti quis uetat? Sed nos ad pro-
poſitum. Iis ita ſe habentibus, urina ſi erit admixtione bi
lioſa, non admodum ſpiſſa, ante uenæ inciſionem, acci
piat pro alui lenitione floris caſſiæ drachmas x. ſiue ele
ctuarij lenitiui tantundem: ſi fuerit ſpiſſior, & ſubruffa,
uiolarum, maluarum, betæ, mercurialis, ſingulorũ acci
piatur manipulus, & ex aquæ tribus libris omnia deco
quantur, & per clyſtere infundãtur, quibus additæ pri
us fuerint caſſiæ cribratæ drach. x. olei uiolacei unc. ij.
ſacchari rubei unciola, ouiq́ue uitellus. Clyſtere deinde
reddito, ex uena hepatis quantũ ſufficit ſanguinis ex-
trahatur. FRAN. Quæſo me interpellantẽ ſuſtineas,
quippe nunquam ſatis attendi, quis modus ſit mitten-
do ſanguini, quis cruor ſyncerus, quis infectus. Nam ſi
Cornelio credimus, craſſus & niger uitioſus, pellucens
autẽ & rubeus eſt integer: idemq́ue præcipit tandiu ſan-
guinem mittendũ, quoad is pellucere incipiat. Sed ue-
reor ne noſtrorum corporum imbecillitas ferre poſſit:
quamobrem hæc abs te differi latius uelim. ANDR.
Mos geratur. Recte quidem Cornelius Celſus: nam ſi
fuerit niger ſanguis & craſſus, donec colorem immuta
uerit, recte mittetur. Quod ſi diutius idem perſeueraue
rit, ſupprimendus eſt, ne patientis deficiat anima. Nam
dicit hæc Auerrois vij. Colliget, cap. de cura ſynochæ:
Ars imitatur naturam, ſed ipſa nunquam in laudabili
criſi uſq́ue ad ſincopim euacuat. Propterea Clinicus chi-
rurgo mittendo ſanguini ſemper aſſiſtat, ne hæſitatio-
ne timidius demittentis ſcalpellum fiat, ut ſumma cute
tantũ lacerata exiliat ſanguis ſubtilior, ſubſidatq́ue craſ-
ſior. Ad hæc illud accedit, quod ſi pelluceat, eſt ſtatim
ſupprimendus, etiam præter quod iuſſerit abſens me-
dicus. Nam operarij chirurgi non recte agunt, qui à
mandatis ne tranſuerſum quidem unguem nunquam
audent aberrare, ſua ignorantia haud ſanguinẽ agno-
ſcentes.

ſcentes. Nam Hippocratem ij quidem non attendunt primo Aphor. dicentem: Et uaſorũ inanitio ſi talis fiat, qualis fieri debet, & cõfert, & bene tolerant: ſin minus contrà. Hinc deterior habitudo, medicorum dedecus, & ægrotantiũ mors. Si uero ætas, & uis corporis, eiuſmodi uenarum inciſionẽ tergiuerſantur, cucurbitulas (cute prius inciſa) ſcapulis, & clunibus admouebimus. Cæterum, ut materia digeratur, qua plerunq; ſanguis putreſcit, hic ſyrupus recte ſepties propinetur, qui conficitur ex rheubarbari electi drach. ij. florum uiolarum, boraginis, bugloſſæ, capillorum Veneris, lupulorũ, radicum intybi, ſingulorum manipulo, ordei ſemuncia, ſeminum cõm. frigid. minorum, ſing. drach. ij. tamarindorum, prunorum, ſebeſten, ſingulorũ drach. vi. Contundantur hæc omnia leuiter, macerenturq; ex aqua fumiterræ, lupulorum, & intybi, triduum: deinde bulliant ad decoctionem quartæ partis, tum colentur, & prælo diligenter exprimantur: cremori ſacchari quantum ſufficit addatur, poſtea defecentur, & fiant ſyrupi ſeptem, qui plurimum iecinori conferunt. Quod ſi impendio uoluerimus parcere, R. ſyrupi de cicorea compoſiti, de fumoterræ, roſati, ſingulorum unc. ij. s. aquarum lupulorum, intybi, fumiterræ, ſingulorum unc. v. & fiant ſyrrupi ſeptem. Qui etiã ſic fieri poſſunt: R. ſyrupi de ſucco citri, de lupulis, de fumoterræ, de ſucco intybi, ſingulorum unc. ij. aquarum portulacæ, intybi, lupulorum, uiolarum, ſingularum unc. v. Digeſta materia hoc potu ſecurius euacuari poterit. Rec. electuarij lenitiui drach. iij. de ſucco roſarum, de pſyllio, ſingulorũ drach. ij. ſyrupi roſati ſolutiui unc. i. s. & cum decocto florum, & fructuum cordialium fiat potus. Vel ſic: Rec. Mannæ electæ unc. ij. diſſoluantur ex decocto florum & fructuũ cordialium, & indantur diacatholiconis drach. iiij. s. electuarij roſati Meſ. drac. iij. ſyrupi de cicorea compoſiti unciola, & fiat potus. Vel ſic: Recipe Rheubarbari electi drach. ij. ſpicæ nardi dimidiũ ſcru-

puli,nocte una macerentur ex aquis lupulorum,& intyborum, accedatq́ pauxillum uini aromatici albi:deinde factæ uehementi expreſſioni mannæ maſtichinæ unc.ij.s.addantur:diacatholiconis præterea,electuarij de ſebeſten ſol. ſing. drach.iij.de pſyllio drach.i. ſyrupi uiolati unc.ij.& fiat potus. Aegro ſic perpurgato cucurbitulæ, quæ ſanguinē inter cutem exhauriant,ferro prius ſcarificata cute, conueniunt: iuxta illud Gal.cap.de hirudinum curatione,& cucurbitulis:Eæ,inquit,purgatis prius corporibus utiles quidē,ſed in repletis (quæ plethorica Græci uocant)prætermittendæ ſunt:debent itaq́ ſcapulis apponi utrinq́ prope ſpinam,natibus,& fœminibus. Poſtremo die cubiculo ſe contineat æger. FRAN. Quid tu? Quantum uideo,ægro pro ægroto pro libidine uteris: quod ſi reſciuerit Grammaticorum turba, tanquam Iudæi cogent te in uerba ſua iurare: nanq́ præcipiunt ac iubent,ægrotū corpore affectum dici debere:ægrum uero,cuius animus ſit perturbatus. ANDR. Quaſi tu ſis ex Grammaticis unus, ita uideris eorum partes ſuſcipere. Quod ſi mihi ſtomachum feceris,adducam uel ſexcenta in te poëtarum teſtimonia: quibus ſi minus credideris,Ciceronē citabo. quid hoc? credis tibi cum imparatis rem eſſe? Sed uno ero contentus, ne tibi multitudine uerborū ſim moleſtior. Virg.libro III. Aeneid.Aut ægra trahebant corpora. Quem teſtem ſi tanquam poëtam repudiaueris,Cic. in familiarib.ad Pætum: Statui ne ægro tibi quidē parcere.cum is ſcilicet Pætus podagra laboraſſet. FRAN. Perge quà cœpiſti. ANDR. Quieſcat igitur æger in lecto.Locus,quo cubat,eodem ſuffitu, quem ſuperius expoſuimus,foueatur,ſemelq́ uel bis ad ſummū quotidie pro uiribus iſto linimēto tibiæ,dorſum,& brachia inungantur. Recipe unguenti roſacei Meſ.unguenti triapharmaci in mortario plumbi ex oleo, & aceto roſato ſubacti,ſingulorū librā, mercurij extincti unc.vi. ſublimati drach.ij.camphoræ drach. s. & fiat in mortario

rio linimentum. Siue, Recipe adipis porcini, butyri recentis, ſingul. lib. liqueſiant omnia lento igne, ex aceto poſtmodum & aqua roſarum tum plantaginis, ſpatula lignea unius horæ momento ſubagitentur. Deinde eiectis aquis, & aceto, addantur unguenti triapharmaci (ebullito prius lithargyro ex aceto) unc. vi. unguẽti ſandalini unc. iiij. mercurij extincti unc. viij. camphoræ ſcrup. ij. & fiat unctio. Quam ſi efficaciorem uolueris, ſic efficies. Recipe unguenti roſacei Meſ. libræ pondo, butyri recentis unc. vi. unguenti triapharmaci ſuperioris unc. iiij. ſandalini unc. ij. ſaponis nigri unc. iij. olei amygdalini dulcis unc. ij. mercurij extincti unc. vij. ſublimati drach. ij. ſucci braſſicarum, ſcabioſæ, fumiterræ, ſingulorum drach. iiij. & conficiatur in mortario linimentum. Porrò haud ſis inſciens, patientẽ tantiſper ſuperioribus unctionibus inungi debere, quoad putauerimus omnino materiam conſumptam. Quod cum ita ſit, dierum numero diffinire quî poſſumus? Signa tamen certiſſima dabimus, quibus certò ſcias, illinitum ſatis: cum dentes dolent, os exulceratur, lingua intumeſcit, dolores medicamentis cedunt, diſtentio neruorum deficit, & totũ corpus laſſatur, ſatis illiniuimus: quibus perceptis, cibo ſuperius dicto, potuq́ liberalius affectũ fouebimus, quod tamen ad peritioris medici aſſiſtentis ſententiã reijcio. Interea ſi cor ægri deficere uidebitur, hoc remedio obuiam ibis. Recipe aquæ roſaceæ, uiolaceæ, bugloſſæ, boraginis, acetoſæ, meliſſæ, ſingularum unciam, aceti roſati, uini malorum punicorum, ſingul. ſemunciam, pulueris cordialis temperati drachmam, croci ſcrupulum, & fiat cataplaſma cordi applicandũ. Sed euenit ex huiuſmodi unctionibus, propter humorem qui ex toto corpore ad os redundat, ut fauces exaſperentur, guttur exulceretur, & gingiuæ male habeãt, tametſi ſanguineis minus id fiat. Primis igitur diebus id diligenter per os eijciatur: nam ſi malignitatẽ peccantis materiæ retinuerit æger, nunquã ſaneſcet. Colluat er-

go os aqua ex ordeo, melle roſaceo admixto,ſiue aqua ordeacea,& diamorone,ſiue aqua intybi, & ſyrupo roſaceo. Sed ſi dolor cum rubore, & inflammatione non mediocri circa guttur ægrum male torſerit,lacte caprino,in quo ex igne candẽs chalybs deferbuerit,fiat gargariſſatio:nam mirifice dolorem ſedat, ac incendiũ extinguit. A ſeptima die ſyrupo roſaceo cum aqua plantaginis, lactucæq́;,totum os foueat. Mundabimus,& ad cicatricẽ perducemus exulcerationes, ex aqua plantaginis,admixto melle roſaceo, & alumine. Poſtremo poteris idẽ perficere gargariſſatione tali. Recipe aquæ fabrilis lib.vij.plantaginis,uini cydoniorum malorum, ſing.unc.iij.balauſtiarum, myrtillorum, ſumach,roſarum,ſing.manipulum, caudæ equinæ manip.ij.aluminis unciã;& bulliant hæc ad tertiæ partis conſumptionem,pòſt colentur,& addantur diamoronis, mellis roſacei, ſingulorum unc.ij.& fiat gargariſſatio. Quibus remedijs ſi morbi malignitas nequaquam parebit, ſcapulis & natibus, inciſa cute, per cucurbitulas materiã diuertes: quinetiam ſi neceſſitas compulerit, ex uena capitis,ſiue brachij,protinus ſanguis mittatur. FRAN. Bene ſanè,& ex uſu ægrótantiũ gargariſſationes addidiſti,quibus exulceratum guttur & os ſaneſceret.Empericorum etenim turba, cum ſibi traditum perunxerint,faucibus ilico morbos emergentes,nullis medicamentis diſcutiunt: quorum inſcitia plerunq́; euenit,ut momento temporis edentuli penitus fiant. ANDR. Hoc nihil eſt:uidimus enim multos edentulos,inſuper lientericis, dyſentericis paſſionibus miris iugiter male torqueri,quibus etiã ſuccubuerint:quamuis non negauerimus,hæc ſi in corpore athletico fiant, corrigi ſtatim recte non debere,inde enim ſæpe ſequitur perfecta ſalus in ualidis:at exiliori cibos ualẽtes ſæpius unoquoq́; die recte dabis,uinumq́; rubeum dilutum fabrili aqua propinabis, ſtomachũ & aluum oleo cotonei mali, roſaceo, myrtillo, nardino, ſpinamq́; hyrcino ceruinòue

adipe perũges: lac præterea chalybeatũ, ſiue ius capitis ueruecini, addito melle, & oleo roſaceo, adipeq́ hircino per clyſtere infundes. Quod ſi caſus eiuſmodi deſperationi proximus fuerit, Athanaſiã, uel Philonium affectus bibat. Somni præterea difficultas uim maxime deprimit. Sic igitur affectis, ex ſemine papaueris contrito lactucæq́ aqua cremorem in potum recte dabis. Accedet temporibus & brachijs ſpongia, ex collyrio eiuſmodi. Recipe uini cretici cyathum mediũ, ſucci hyoſcyami unc. ij. croci eliſci drachmam, quæ ſubigantur in unum corpus omnia: rectius tamen ex eo ſpongiam naribus appoſueris. Cæterum donec laborauerit, nec culcitras, nec ueſtes in quibus cubuerit unquã mutaueris. At ſi nihil uenter excreuerit, per clyſteres lenitiuos aluus ducatur. In priſtinã ſanitatẽ redactus æger, hac lotione calida totum ſibi corpus lauet. Recipe uini albi odoriferi lib. x. lixiuij lib. v. roſarum, myrtillorũ, camomillæ, florum ſalicis, ſing. m. ij. quæ decoquãtur ad tertiam. Deinde ſtrigilibus puris bene ſiccatũ, per illam diem conquieſcere iubebis. Eidem gallinaceis pullis, & carnibus boni ſucci, uires priſtinas paruo temporis interuallo reuocabis. Solet plerunq́ medendi genus hoc, morbũ Gallicum non ſolum recenter contractũ, uerumetiam inueteratum diſcutere. Sed quoniam nonnunquam ulcera putrida, exeſa, carcinomati proxima, quæq́ ſerpũt more phthiriaſis, morbum Gallicum ſequuntur, cum eo etiam ut oſſa uitientur, manus operã male affectus etiam deſiderat, ſine qua fruſtra remedia omnia tentabimus. Quam ne deſideres, multis in calce tractabimus.

De bilioſo morbo Gallico.

Iam ſatis de morbo Gallico ſanguineæ qualitatis dictum puto, reliquum eſt, ut agamus de bilioſo, qui cum pudenda cuiuſpiam inuaſerit, ulcere ſtatim uirulento, ſerpenti, carioſo, cum rubore & inflãmatione non mediocri debacchatur. Puſtulæ ſe exterius ingerentes, citreum colorem referunt. Pus fertur ex his fœtidũ, ad-

mixta ſanie citrina, uirulentaq́ꝫ. Accedit pruritus, doloŕq́ꝫ, qui nō mediocriter affectū pungit. Frōs à dextro tempore, magis quàm ſiniſtro, à tertia potiſſimū ad nonam diei horā, ſummo tentatur dolore. Guttur ut plurimum tumet eriſypela. Nonnunquam uero is morbo in Phthiriaſim commutato, adeò palatum male habet, ut cibus & potus per nares aſcēdendo defluat: macies totum inficit corpus, fiuntq́ꝫ tabificis haud diſſimiles: uultus, & oculorum album, croceum contrahunt colorem: accedit febricula, quæ tertianæ tenorē, ſiue ethicæ modum referens, ſolet affectos exercere: at urina ad citrinum tendit. Brachij uena pulſu ueloci frequētior, & dura deprehenditur. Amaror, & ſiccitas mira ineſt ori. Quod ſi corporis habitudo, præcedēs uictus, ætas, regio, & tempeſtas anni concurrerint, materiam bilioſam facile conijcere poteris. Porrò curatio morbi prædicti ad frigidum & humidū tendentia poſtulat, quæ, ne tibi multitudine uerborū ſim moleſtior, prætermitto. FRAN. Non adeò ſimplicium medicinæ rerum ſum expers, ut quæ morbo iſto bilioſo in regimine uictus, ac ſex rerum non naturalium conueniant, facile non agnoſcā: nam & multa, imò ferè cuncta, quæ ſanguineo conferre hodie mecum es allocutus, huic etiam adhiberi poſſunt. Perge igitur recto tramite. ANDR. Bene profecto. Igitur cum bilem deprehenderis, medicamentum quod leniat huiuſmodi poteris conficere. Recipe floris caſſiæ unciam, electuarij lenitiui, de ſebeſten ſol. ſingulorum drach. i. addatur ijs ſaccharum, & in trochiſcum redigantur. Vel ſi delicatius per potionē uolueris agere, R. ſyrupi roſacei ſolutiui unc. iij. mannæ electæ unc. i. s. aquæ uiolarum unc. ij. & fiat potio. At ſi urina ſpiſſior feretur, hepatica uena utiliter ſcindetur, eo modo quo ſuprà. At ſi tenuior, pro libidine ſanguinis miſſionem poteris prætermittere, quamuis per urinam nō poſſimus id recte iudicare. Nam quoſdam bilioſos curaui, quibus etſi ſubtilior urina, tamen craſ-
ſior

ſior ſanguis, & niger facta inciſione ferebatur. Non igitur fuerit abſurdum fortaſſe ſemper ijs ſic affectis ſanguinem mittere, cum, teſte Auicenna, phlebotomia ſit euacuatio uniuerſalis. Nam ſanguinem bonum ſtatim ſupprimemus, infectum uero tandiu ſinemus defluere, quandiu eundē retinuerit colorem. Quod atteſtatur Albucaſis cap. de utilitate phlebotomiæ, dicens: Nam ſanguis ſi eſt niger, tunc dimitte ipſum exire, donec rubeat: & ſimiliter ſi uides ipſum groſſum, tunc dimitte eum, donec ſubtilietur: & ſimiliter ſi eſt acutus, donec auferatur acuitas eius. Hæc ille. Poſt uenarū inciſionem, ut materia cōcoquatur, quinquies, uel potius ſepties ſyrupus is hauriatur. Recipe ſcariolæ, intybi, cicoreæ, lactucæ, portulacæ, acetoſæ, florū uiolarū, ſing. manip. i. s. ſeminum cōm. frigid. ma. unciam, rheubarbari electi ſcrup. ij. radicū centaureæ maioris ſcrup. ij. ſpicæ grana tria, ſeminis papaueris albi, floris nenufaris, ſing. drach. ij. s. ſandalorum omnium ſcrup. iiij. contundantur unà rheubarbarum, ſpica, radices, ſemina, ſandaliq; in aqua libræ unius ponderis, intybi, & fumiterræ, & lupulorum, per dies continuos tres macerentur, poſtmodum ex libris tribus aquæ ordeaceæ, & libra una uini malorum punicorum, cum prædictis herbis, ad mediam concoquantur. Addantur ijs flores ad finem ferè decoctionis, poſtea colentur, & exprimātur prælo, expreſſioni ſacchari unc. viij. addātur, inde ſint ſyrupi vij. Vel, R. ſyrupi acetoſi ſimplicis, ſyrup. roſarū ex infuſione, ſyrupi de fumoterræ, ſingulorū unc. ij. s. aquarum intybi, acetoſæ, lupulorum, fumiterræ, ſing. unc. vi. miſceātur hæc omnia fiantq; ſyrupi vij. Qui ſic etiam fieri poſſunt: R. ſyrupi de acetoſitate citri, de ſucco intybi, oxyſaccharæ, ſing. unc. iij. uiolati unc. ij. aquarum cicoreæ, intybi, portulacæ, fumiterræ, lactucæ, ſingul. unc. v. & fiant ſyrupi vij. Enimuero cognoſcēs materiam iam digeſtam, R. ſeminum quatuor cōm. frigidorum ma. ſing. drach. ij. ſeminis papaueris albi drach.

iij. Contuſis deinde in mortario lapideo ex uncijs duabus aquæ egelidæ intybi, & fumiterræ, exprimas cremorem, cui ſyrupi roſacei ſolutiui unc. ij. electuarij roſ. Meſ. diacatholiconis, ſingul. drach. iij. addes, quam potionē affecto propinabis. Vel, R. diacatholiconis drac. iij. elec. de pſyllio, cōfectionis Hamech, ſing. drach. ij. s. & cū infuſione drach. i. rheubarbari præparati ex aqua intybi, & fumiterræ: fiat potus. Sic aliter fieri poteſt. R. ſyrupi roſacei ſolutiui, ſy. de cicorea compoſiti, mannæ electæ, ſing. unciam, elect. lenitiui drach. iij. de ſucco roſarum drach. ij. s. rheubarbari ſubtiliter pulueriza ti drach. mediam, ſpicæ gra. ij. & cum decoctione florum, & fructuū cordialiū, fiat potio longa. Reliqua poteris ſuperioribus recte conijcere. Cæterum tibiæ, tum cæteræ corporis compagines hoc unguēto illiniantur: R. unguenti roſacei Meſ. libram, ex aquis florum pomorum heſperidū, quæ hodie arancia uocant, ſiue florum myrti, roſarumq́ damaſcenorum, ſing. quantum ſufficit. Hæc ſpatula lignea per horam ſubagitabis, poſtremo proiectis aquis, in mortario marmoreo, pomatæ tum odoriferæ, tum recētis unc. vi. ſaponis damaſceni odoriferi minutim inciſi unc. ij. unguenti triapharmaci ex oleo roſaceo omphacino, & aceto roſato unc. iiij. muſci ex aqua roſacea ſcrup. ſemis, camphoræ ſcru. ij. pulueris cypri drach. iij. mercurij extincti unc. vi. ſublimati drach. iij. ſandalorū alborum drach. i. adiectis, in unguentum rediges. Si uero pauperibus conſulere uolueris, R. aruinæ porcinæ librā, butyri recētis unc. ij. liquefiant ſimul ad ignē, ex aqua poſtea ſolatri, portulacæ, ſemperuiuæ, & aceto roſato, ex uaſe fictili ligneo baculo ſubagitentur, dehinc proiectis aquis, addantur unguenti triapharmaci ſuperius dicti unc. iiij. ceruſæ lotæ uncia, mercurij extincti unc. v. ſublimati drach. ij. & fiat diligenter linimentū. Reliqua ſuperius diximus. Hoc etiam morbi Gallici cōtractam recenter noxam, ſine unctionibus diſcuties. R. aquæ roſarum lib. ij. plan

taginis

taginis, ſolatri, ſing. lib. i. s. uini granatorum, ſucci uuæ acerbæ, ſingulorũ lib. s. aquarum ſcabioſæ, fumiterræ, ſing. uncias tres, mercurij ſublimati unc. ij. Mercurius in puluerem tenuiſſimũ redactus, prædictis aquis maceretur: hæc deinde omnia ex uaſe uitreo, igni ſuccenſo, ferueant, non alio mehercule pacto, quàm decocta aqua ex ordeo fieri ſolet. Hoc quidem egelido omnes corporis cõpages lauentur, brachiaq́, cum tibijs, à genu, & à cubito, donec dolores cum cæteris euaneſcant. Diebus lotionis è cubiculo pedem male affectus non efferat, ſed caueat omnia perinde ac ſi inungeret. Huic etiam quæ præmiſimus accidere ſolent, oris ſcilicet ulceratio, defectus animæ, uentris deductio, ſomni difficultas: quibus omnibus quo pacto fuerit occurrendũ, declarauimus. Enimuero non ab re fuiſſet oſtendere, quantum hoc morbo affectis inuehat detrimenti curatio per lignũ, quod ſuperius declarauimus, præſertim ſi Gallicus is macie affectus fuerit, niſi id inferius afferere decreuiſſem. FRAN. Satis ſuperq́ te differentẽ de ſanguinis, bilisq́ qualitate, tulimus; quamobrem iam pituita ſe ingerat.

De morbo Gallico pituitoſo.

ANDR. Omnibus igitur ægrotantibus, quos pituita male habet, rarius puſtulæ per totũ corpus emergunt, niſi fortaſſe ſanguinis aliquid adiectũ fuerit: quia pituitæ natura (ut dixit Gal. vi. Aphor.) ad iuncturas potiſſimum decurrit: unde omniũ non ſolum iuncturarum, uerumetiam articulorum intolerandi dolores fiunt, qui occiput potiſſimũ, tibiasq́ male habent, noctu magis quàm interdiu, id eſt, à tertia hora noctis, ad nonam potiſſimum torquentur. Horror eſt in capite, cæterisq́ membris: at cum materia ſalſior accedit, tota inguina, cum coleis, uultumq́, tum uolas manuum, pedumq́, impetigo arripit. Quod ſi cum ſanguine cõplicatur, ut plerũq́ uidimus, circa collũ, gulamq́, ſub alis, inguinibus, & pedum compagibus quædam glandulæ

ſtrumis haud diſſimiles emergũt, os albeſcit, ſenſus obtunduntur, bucca multo fluore inſulſo, acri, nonnunq̃ ſalſo redundat: nares mucoſæ, ſtomachus male concoquit, urina alba, ſpiſſaq; fertur, uena ſubſidit. Quod ſi corpus, ætas, cæteraq; eiuſmodi à pituita fuerint, morbum admixtum eſſe phlegmati coniicies. Requiritur huic ergo curationi primo loco ſex rerum non naturalium regula ad ſiccum & calidũ declinans. Cubiculũ ſit meridiano, ſiue exorienti ſoli expoſitũ, cuius aër, præter æſtatem, quotidie bonis odoribus ſuffiatur. Nec abſurdum fuerit hæc omnia in pilam redacta per hyemẽ manibus affectum geſtare. Rec. ladani electi unciam, ligni aloës ℥.s. ambræ. ℈.s. galliæ muſcatæ, ſtyracis calamitæ, benzuim, ſing. ℥. ij. s. ſerpylli, amaraci, ſatureiæ, ſingul. ℈. ij. quæ terantur omnia, & ex aqua lauendulæ in pilam ſubigantur. Cum uero inedia, teſte Damaſceno, Celſoq;, medicina potiſſimũ nitatur, de ea primum erit ſermo. Nec diuerſis cibis pro libidine uti decet affectum, neq; nimia inedia torqueri: nam Auicenna primo Can. fen. iij. cap. vij. nihil deterius eſſe ait, quàm diuerſa nutrientia ſimul adiungere, & cibi ſumendi tempus prorogare, nec cum ſumpſeris poſtremũ, primus iam incipiat concoqui cibus. Hæc ille. Nos enim in primis præcipimus famis tempus ſemper expectandum, cum eo tamen, ne deſideriũ cibi nimis urgeat: quoniã teſte Principe, loco quo ſuprà, inedia nimia ſtomachũ malis humoribus inficit, & imbuit. Panis ſit ab omni mixtione, grauitate, humiditate, aſperitate, graueolentiáue ſequeſtratus, ideo iubemus fieri ex farina pura boni tritici, & quod ſit fermentatus, bene coctus, biduanus, triduanus, quatriduanus, & ſale mediocriter conditus: neque recoctus ab re fuerit, quem cum de ligno Guaiaco tractabimus, paucis abſoluemus, niſi fortaſſe uentris nimia ſubductio obſtiterit. Carnes edat uitulinas, hœdinas, ueruecinas: agninas uero fugiat, quod pituitoſum ſanguinem reddant. Nec à uenatione abſti-

neat,

neat, utpote cũ damæ, hinnuli, lepuſculi, maxime ſint ex uſu. Nec aucupium ſpernat, nam perdices, porphyriones, attagenæ, phaſianæ, turdi, ficedulæ, palumbuli, merulæ conferunt: quãuis grues, anates, anſeres, querquedulæ, aucupiĳq; omne genus in ſtagnis, & paludibus degentis noceant. In cibis etiam caueat piſces, quoniam teſte Principe comedendi non ſunt, quod facillime corrumpantur, & humores corrumpant, & pituitam gignant, præſertim poſt exercitiũ. Oua etiã recentia ex iuſculo ſumpta proficiũt, ſicut abhorrent eadem frixa, duraq;. Lac, lacteq; confecta fugiat. Ex leguminibus cicerum decocto tantum perfruatur, additis amaraci, mentæq; foliĳs. Ex oleribus petroſelino, fœniculo, ſerpyllo, ſaluia, menta, roremarino, meliſſa, amaraco, tenaceto, ſatureia, arthemiſia, origano, calamento, pulegio, & ſi qua alia calida fuerint. Ex radicibus baucia, paſtinacæ, radices petroſelini, fœniculi, recte in cibum ſumuntur. Allium, cæpas, bulborũ omne genus, radiculam, raphanũ, erucam, ſinapi, quod inflent & innatent ſtomacho, & ſanguinem adurant, fugiat. Ex iuſculis, amygdalarũ, panem decoctum ex iure carnium conducentium, dare poteris. Ex fructibus conferunt palmulæ, ficus, nuclei pinei, piſtacia, amygdala, cydonia decocta, additis fœniculo, & coriandro: ſicuti poma, pira, chryſomela, ceraſa, cum ſint humiditatis & frigiditatis maximæ, non mediocre his inferunt nocumentum. Ex conditis myrobalani chebuli, cortices citri, gingiber, hyringi, & acori radix, nux myriſtica, cubebe, carpobalſamum, crocus, lignum aloës. Vtatur in potu uino albo, ſiue ſubrubeo leni, iuxta illud Auicennæ primo Can. cap. de eo quod comeditur, & bibitur, qui ſic: Scias etiã quod ex uinis illud eſt melius, quod inter ueſtuſtatem & nouitatem eſt æquale, & quod ad rubedinem trahit, bonum habens odorem, æqualis ſaporis, & quod non eſt acre, neq; dulce: dulcia enim ad faciendas oppilationes ſunt uelocia, quoniam natura attra-

hit ea,antequam digerãtur. Nec poſt cibum hoc biben dum eſt,quia eſt ex rebus magis impedientibus conco= ctionem, quoniã digeritur uelociter,& facit penetrare cibum indigeſtũ,& facit hæreditare oppilationes,& pu trefactiones. Quod ſi Gallicum ſitis male habuerit,is poſt cibum talem potionem pitiſſet.R.ligni aloës ℈.ij. cinnamomi ℈. i.coriandorum præparatorum ʒ.iij.iu= iubarum,ſebeſten,ſingulorum ℥.liquiritiæ raſæ ʒ.i.flo rum cordialium.m.i. Hæc omnia ex aqua librarũ de= cem ponderis,uſq; ad tertiam concoquantur, inde co= lentur,& addantur ſacchari ℥.vi.& fiat iuleb longum. Nec audiendi ſunt noſtrates Emperici, qui quoties æ= grotis uiſum fuerit,uinum rubeum,nec minus album ſubauſterum ijſdem propinant; ſed ſuæ ſententiæ ra= tionem uiderint. Nobis uero qui traditus eſt æger,nec nimium cibo repleri debet, nec nimium fame torque= ri,teſte Hippoc.Aphor. 11. ſic aſſerente:Non ſatietas, non fames,nec aliquid quicquam quod modum natu= ræ exceſſerit.Galeno quoq; aſtipulante primo de regi= mine ſanitatis,qui,Duæ,ait,ſunt intentiones ſanatiuæ diætæ,una ſcilicet repletio euacuatorũ,altera uero eua cuatio ſuperfluitatis. Magna igitur cum diligẽtia horũ affectibus ſuccurrendum cenſeo,quamobrem ſi maior appetitus extiterit, quàm pro uiribus ſtomachi,adhuc etiam fameſcentibus cibo finis eſt imponẽdus,ut intem perantia comedentis à cibo,neq; uenarũ pulſus inua= leſcat, neq; ſpiritus difficulter reddatur. Nec edendum prius,quàm bene cõcoctum fuerit:id enim ſeptem ho= rarum interuallo plerunque fit. Porrò cibus niſi lenitas inteſtinorum acceſſerit, ſit liquidior. Si quis debilitate ſtomachi bis quotidie comedere ſat non habet,pro por tione tribus uicibus uoret.Prandiũ ſit prolixius,quàm cœna.A ſomno ſurgẽtibus ſuperfluitates corporis ex= pellantur. Lauentur manus, & facies, ex aqua ſaluiæ, primulę ueris,amaraci,lauendulæ,ſiue uino odorifero. Corrigatur alui nimia ſubductio, clyſteribus lenienti= bus,

bus, & balanis ex melle confectis; aut æger aliquando ℥.ij. uuæ thyminiæ ex ſyrupo uiolaceo contritæ, addito nonnihil olei dulcium amygdalarũ, tribus ante cibum horis ſumat. FRAN. Sol iam columnas Herculis ſpectans exhauſta clepſydra, nos admonet, ut uela iam contrahamus, remos inhibeamus, & portũ deſpiciamus; quæ ſequuntur igitur in pauca conferas. ANDR. Libero te iſta cura, nam quod times propulſabo facile, quippe abiturum detenturus, cubiculum, culcitras, ueſtesq; tibi iam parauimus. Sed ut redeam unde diuerteram, huic opus eſt pila, ſimilibusq; corpus exercere: nam Galenus uno libro inde confecto, pilam ſummis laudibus extulit. Cornelius etiam Celſus nõ unquam prætermiſit, cuius exercitij laudes ſi ſigillatim coner co numerare, dies me profecto defecerit. Ad hoc illud accedit etiam, quod plurima nõ ſolum Gale nus, uerumetiam pleriq; alij, multis in locis de pila monumentis literarum commendata nõ immeritò reliquerunt. Nam per deos immortaleis quid dici poteſt cõducibilius? hac ſuperflua quæq; digeruntur, pila naturæ uim prouocat, eadem uirtutes amiſſas reficit, corpus exiccat, ſpiritus exhalationibus noxijs liberat, poros corporis aperit. Plurimos deniq; uidi morboſos, qui exercitio tantũ ſanitatem receptã referre meritò poſſent. Morboſi igitur corpus pilæ, aut quouis alio tali ludo exercendum eſt, donec citra laſſitudinem concaleſcat, & hoc eo tempore, quo mundius ſit, quod teſte Principe tum uidetur eſſe, cum ieiunũ ſit, ne mali ſubſidentes humores exercitio tali diffuſi, uenas, atq; inteſtina corrumpant. Qui ſi fortè eo tempore ſubſidere deprehendãtur, euacuacuatione aliqua primitus depellantur. Poſteaquam ſe ſatis exercuerit æger, cibum capiat, ſecundũ quem conquieſcat uſquequo ſatis concoxerit, ea tamen lege, ne poſt cœnam ſtatim cubitum ſe recipiat, quippe tres horas ad minus ægroto præſtolandũ. Cum uero lecto ſe dederit, horis ſeptem, ſiue octo ad ſummũ dormiendũ.

Somniculoſis etenim(ut inquit Princeps II. Cant.)ſequitur animæ torpor. At ſi ieiunus obdormiuerit, repletur fumo caput & uaporibus,à fecibus & ſuperfluitatibus eleuatis. FRAN. Quid hoc? ergo nec ſaturo, nec ieiuno dormiendum? Nam quæ eſt hæc fabula? eò rediges me tuis ſermonibus, ut nunquam,aut ſaltem parum cõquieſcam. Mori mehercule ſatius eſt, quàm ſomno toto illo tempore non conquieſcere. ANDR. Atqui ſomnum non prohibeo, niſi qui nimius. Nam cum dico,neq; ieiuno,neq; repleto dormiendum,perinde eſt ac ſi dicam, quieſcendũ quando id tempus poſtulat,ita præcipiẽte Cornelio Celſo .Et Auicenna tertia primi cap. VII. ſic inquit: Non ilico poſt comeſtionem eſt dormiendum. FRAN. Quid hoc monſtri eſt? Auicenna ſibijpſi diſſidet quantum uideo: ſecundo enim Canticæ dicit: Poſt cibum eſt dormiendũ immediate accumbendo,donec ad locũ digeſtionis perue nerit cibus aſſumptus. ANDR. Recte tu quidem,nihilominus duobus modis hoc explanare nõ dubitabo. Primo quidem ſcias hoc Principis dictũ(ſi recte ex Arabica in Romanam linguam tranſlatum eſt)quadam lege intelligi debere: quippe quoniam,quando à ſomno abſtinere omnino nõ poſſumus, dicit accumbendo nobis dormitandum: quæ quidem fuit Auerrois ſententia.Secundo modo poteſt hæc contradictio tranſlatorum,aut impreſſorũ errore euenire.Nam ſi legeris nouum Canticæ textũ ab Andrea Belunenſi recognitũ, qui Arabicæ linguæ fidus fuit interpres,leges profecto, Non eſt quoq; poſt cibum & comeſtionem dormiendum:quod unuſquiſq; ſanæ mẽtis credere poteſt.Hinc igitur eſt, ut pleriq; Auicennam exponentes in aliquibus locis maxime dubitauerint.Quod uero tu cauillaris neq; ſaturo, neq; ieiuno dormiendũ, canones comprobant.Princeps tertia primi cap. IX. habet,quod ſu per uacuitatem dormire, eſt malum, quia eſt deijciens uirtutem;& ſuper repletionem eſt malum anteaquam

à ſu-

à ſuperiori uentre fiat deſcenſio, quoniam replet caput uaporibus, & ſomnus erit cum frequenti reuolutione de latere ad latus. FRAN. Aſſentior tibi tantum in præſentia, uerum aliàs hoc totum uidero: tu dic hoc primum, quomodo ſit corpus ſomno componendum. ANDR. Bis Auicenna quod quæris explanauit tertia primi, ſeptimo capite ac nono. In ſeptimo: Sic oportet præterea ut ſuper dextrum latus dormiat pauxillo tempore, deinde reuoluatur ſuper ſiniſtrũ, & poſtea reuoluat ſe ſuper dextrum. Nono uero: Sed quæ ex figuris ſomni eſt melior, eſt ut ſuper dextrum incipiat latus, & deinde ad ſiniſtrũ reuoluatur: quod ſi eius inceptio ſuper uentrem fiat, auxiliũ fert magnum in digerendo, propterea quod calorem retinet naturalem. FRAN. De die poſteaquã concoxerit, poterit'ne ſomni tantillum capere? ANDR. Nihil minus: nam Princeps tertia primi: In die quoq; dormire eſt malum, generat enim ægritudines humectãtes, & rheumatiſmos, & corrumpit colorem, & grauat ſplenem, laxat neruos, & generat pigritiam, debilitat deſiderium, & generat apoſtemata, & febres. Quo fit ut dies uigilijs, nox quieti ſit nata. Nam Paulus Aegineta in præceptis de tuenda ualetudine, capite XCVII. dixit: Nocturno autẽ ſomno haud alius melior eſt: ſiquidẽ nox ſuapte natura, tum humore, tum tranquillitate ſomnum alliciens, concoctionem perfectã efficit. Et Auerrois in cõmento Canticæ: Tempus matutinæ refectionis eſt totum tempus ſomni. Cornelius Cel. libro primo, nocte dormiendũ, die uero uigilandũ ſuadet. FRAN. Huius argumenti nihil reliquũ mihi uidetur eſſe, niſi quæpiam de contingentibus animæ uolueris addere. ANDR. Haud inuitus mi Franciſce. Gaudiũ igitur, angor, iracundia, odium, furor, mœſtitia, ſolicitudo, metus, inuidia, luxuria, auaritia: quæ quidem omnia, affectus animæ ab autoribus recte dicũtur: ijs etenim cum mortales ſe intemperantius extulerint, in pernicioſos corporis morbos

penitus cõuertuntur. Nam Galenus primo regiminis ſanitatis dixit, oportere medicũ qui ſanitati mortalium ſtudet, pro uirili operam dare, ne mores animi corrumpantur, quibus aditus ægritudinibus corporis pateat: quippe furor, fletus, ſolicitudo, cæteraq; id genus magis quàm par eſt, febrium, morborumq; cæterorũ ſunt principia. Quinetiã Princeps tertia primi (ſi recte memoria teneo) dicit: Accidentia animi horribilia, & motus corporei fortes, digeſtionẽ fieri prohibẽt, cum multi proficiſcantur ex cruditate morbi. Galenus etiã libro artis medicinalis inſcripto huic aſtipulat̃ dicens, omnes animi immoderatos affectus, iram, furorẽ, mœrorem, metum, inuidiã, à naturali gradu corpus deijcere. Deinde inferius: omnes animi motus, ſiue perturbationes maluerimus dicere, corpus humanũ exiccare. FRAN. Sed quid iram dicemus? ANDR. Ariſtoteles in primo problematũ, iram nihil aliud eſſe ait, niſi accẽſio ſanguinis circa cor. Quinetiam Cicero libro Tuſculanarũ quæſt. idem ex autoritate Homeri uidet̃ dicere: quod ſic in latinum traduxit:

Corq; meum penitus turgeſcit triſtibus iris:
Cum decore atq; animi me orbatum laude recordor.

Galenus etiam libro de differentijs febrium ſic: Ira eſt æſtuatio quædam, & motus uehementior uirtutis ad iraſcendum pronæ, quæ cordi inſidet, cum caleſcit ipſa ſubſtantia. Et in ſecundo quoq; de accidenti & morbo: Ira eſt furor caloris in corde propter motum animæ. Et in quinto: Ira eſt magnus ac fortiſſimus motus, & propterea ualde corpus perturbat, & permutat à naturali conſiſtentia. FRAN. Apud Haliab. eandem penè ſententiam uidimus, ſuæ Theor. lib. V. cum dicit: Ira eſt ſanguinis cordis ebullitio, naturaliſq; motus caloris, & eius ad exteriora exitus: ſemel ſubitoq; ad ulciſcendum nocent. Sed heus tu, quidnam inter odium, & iram differentiæ eſſe dicemus? Nam differre ea inter ſe ex Valerio Maximo didici, qui libro nono cap. XXX. memo

rabilium

rabilium ſuorũm ſic: Ira quoq; aut odium in pectoribus *Cap.3.*
humanis magnos fluctus excitant, pro curſu celerior
illa nocendi cupidine, hoc autem pertinacius, ac nunq;
ſine tormento ſui uiolentius. ANDR. Princeps libro
de uiribus cordis ſic: Eſt quidẽ ſciendũ, quod ira quan-
do ceſſat uelociter, non perdurat in imaginatione, ſeu
phantaſia formæ nociui, ſed citò deletur, & ideo nõ cau
ſat odium, ſiue rancorem: odium enim eſt perſeuerãtia
formæ nociui in imaginatione ſeu phantaſia, & perſe-
uerantia ſiue imaginationis affectus ad uindictam ſu-
mendam ex eo. Dicemus ergo, quod ex odio accẽditur
ira: quod quidem odium poſt iram confirmatũ rancor
appellatur. Quod forſitan rectius non intellexit Vale-
rius. Ex ira etiam nonnunquam, cum bilis concitatur,
melancholicæ oriunt̃ paſſiones, ſicut Haliab. v. Theo.
Nam inquit: Qui omnibus iraſcuntur ex cauſis, ſoliciti
fiunt & triſtes. FRAN. Quid autẽ timor? ANDR.
Ariſt. x. problematum: Timor eſt infrigidatio exterio
rum, & caloris contractio ad partes interiores ſub cor-
de. Et trigeſima particula eorundẽ ait: Timor quidem
infrigidat manifeſte: & manifeſtant hoc terrefacti, tre-
munt enim. FRAN. Quid enim noxij in ſe habet?
ANDR. Galenus v. de acciden. & morb. Timor ſan-
guinem, calorem, ac ſpiritum reportat ad interiora, ſci-
licet ad ſuam originem, & ad cor, atq; exteriora corpo-
ris infrigidat: & in timore uirtus animæ non confortat̃.
Et lib. de ſympto. Timor eſt terror, qui turbat uirtutẽ,
& debilitat ipſam nõ minus alijs cauſis. FRAN. Inde
proceſſit illud Auic. in Cant. dicentis: Timor incitat fri
giditatem, qui quandoq; magnificatur in tantũ, donec
lædat in ultimo. ANDR. At mœror exitioſior, ex quo
complures ſibi necem conſciuerint, Galeno de accid.
& morb. ſic aſſerente: Quibus accidit triſtitia frequẽter
mortui ſunt: & hoc puſillanimibus ſolet euenire: nam
eorum anima debilis atque defecta extinguitur. Prin-
ceps etiam decimatertia tertij ſic ait: Triſtitia eſt cauſa

corruptionis digeſtionis. Et Gal. v. de methodo meden di: Triſtitia, & iræ, & agoniæ, & ſolicitudines quolibet modo nocent diſſoluentes uirtutem. FRAN. Frons ſemper igitur eſt exporgenda, quoad eius fieri poteſt. ANDR. Modus omniũ rerum eſt optimus: nam non minus nimia lætitia geſtiens (ſi Ciceroni credimus) quàm mœror exitio eſt. Princ. iij. primi: Multum gaudiũ perniciosum, nam ex eo uentriculi cordis ſanguine euacuantur. Et Auer. ſuper Cant. Magnum gaudium eſt ex rebus impinguantibus corpus: quod ſi magnificetur ualde & contingat, ſubitò necat, & interficit, & maxime ualde pingues. Monumenta literarum, Romaniq́ cum primis annales id nos docent: Titus enim Liuius poſt illam Cannarum cladem memorandã, mulierculas duas, quibus falſo nunciata filiorum mors fuerat, ſtatim ſoſpitibus eiſdẽ uiſis, lætitia expiraſſe memoria prodidit. Animæ igitur affectibus temperandũ, teſte Principe, ſic dicente tertia primi cap. iiij. In temperamento morum cuſtodia ſanitatis animæ & corporis ſimul conſiſtit. Haliab. etiam in v. Theoricæ cap. ultimo ſic: Gaudium naturalis eſt exitus caloris corporis ad exteriora, eiusq́ diffuſio, ſi quaſi paulatim facta fuerit, animã habet confortare, caloremq́ naturalem in omni corpore, & humores temperare, & ſanguinem caloris naturalis temperantia, & calorem augere, niſi quod quando ſemel, ſubitumq́ fit, aliquãdo interficit naturalis diſſolutione caloris. Et Galenus v. de accidenti & morbo: Ex ira nullus unquam mortuus eſt, ex gaudio autem quamplurimi puſillanimes. FRAN. Supereſt ut de inuidia differamus. ANDR. Inuidia nil aliud eſſe manifeſtum eſt quàm bonis alterius angi. Boni igitur hominis eſt inuidia omnino abſtinere. Luxuriæ etiam tanta eſt fœditas, ut nihil ſuprà: quamuis aliquando aliquibus corporibus opem præſtare uideatur: nam Cornelius Cel. neq́ nimium indulgendum Veneri, neque nimis abſtinendum præcipit: ſed nos qui morboſis con

ſulimus,

ſulimus, ne ſibijpſis, ac fœmellis etiã maxime noceant, hac omnino abſtinendum cenſemus. Nam Galenus Aphor. VI. ait: Coitus eſt fortis cauſa in generanda podagra. FRAN. Atqui trigeſimo problematum Philoſophus: Poſt Venerẽ, inquit, plurimi magis læti fiũt. Et Haliab. V. Theoricæ: Si ſpermatis ſuperfluitas ſuis aucta in uaſis coitu non purgatur, nec poterit eam expellere natura, in inguinibus fit & alis ſimul extenſio, omniq; in corpore grauitas: ſæpeq; ſuis ſperma calefit in uaſis, fitq; febris: nonnunquam autẽ eius aſcendunt ad cerebrum uapores, ubi & peſſimos generant morbos. Et Haliab. Rod. III. Techni: Superfluitas aggregata in corpore ex ſpermate quod non egreditur per coitum, obarctatur in corpore, & generantur ex ea ægritudines malæ, & uapores mali, qui aſcendentes ad cor, & cerebrum, & ſtomachum, corrumpunt ſanitatẽ illorum membrorũ, & generant ægritudinẽ. ANDR. Sed hoc totum ſuperfluitatis eſt retentæ: inde dicit Haliab. ſuperfluitas aggregata. FRAN. Princeps in Canticis, cõmendauit etiã Venerem iuueni, dicens: Coitus commendatur iuuenibus, quatenus per eum à nocumentis pernicioſis liberantur. ANDR. Dixit ergo, tantũ iuuenibus cõuenit, eò quod iuuenes exuberent ſpermate: ſed de ſuperflua uenere ne uerbum quidem ullum fecit: nam prima tertij ſic: Quandoq; accidit homini, ut in uaſis ſeminalibus aggregetur ſperma plurimum, & corrumpatur, & infrigidetur, & conuertatur ad qualitatem uenenoſam: & quia fit hoc pluries iuuenibus, eiſdem dixit uenerem cõuenire: nam cum quis appetit, non nocet: ut Almanſoris IIII. uoluit Rhaſis dicens: Viri præterea ac mulieres cum appetunt, coire debent: quod quidem faciant naturæ nõ repugnantes. FRAN. Modo ais, modo negas ueneri indulgendum. Quouſq; patiar te iſto modo differentẽ? Quin tu uno uerbo dic: quid eſt, quod me præſtare uelis? ANDR. Ita faciam. Primum in hac re illud edico tibi, mulieroſi

corpus in deterius ſemper labi, teſte Conciliatore diff. CXXIII. ſic aſſerēte: Coitus ſuperfluitas, & frequentia, omnem prauam corporis acquirit diſpoſitionem. Ariſt. quoq; IIII. probl. Coëuntes exoluuntur, & infirmiores fiunt. Gal. ſecundo de ſpermate: Non ſolum à ſeroſa humiditate priuari omnes animales particulas accidit ex ſuperfluo coitu, ſed & uitali ſpiritu. Et Princ. XIII. tertij: Coitus eſt ex rebus magis nocentibus ſtomacho, & dimiſſio eius eſt ex rebus maxime conferentibus. Ariſt. etiam quarto probl. Plurimo coitu utentes manifeſte in oculis, & anchis patiūtur. Et Princeps tertia tertij cap. V. Multiplicatio coitus eſt res nocibilior oculo. Et Almanſoris quarto: Qui coitu ſæpe utitur, oculorum habet concauitatem. Poſt repletionem ſuperflua eſt uenus. Haliab. V. Theor. Si cibo homo repletus aut potu coitu utatur, debilitas eius fit corpori, eneruatio neruis, dolor in genibus, uiſcerū oppilatio, generāturq; abinde humores groſſi. Cuius uſus ſi hoc fiat modo frequens, & aſſiduus, hydropiſis ſequitur, aſma, & tremor. Nam nihil obſtat q̄d Paulus Aegineta, libro de tuenda ualetudine, poſt cibum, & ante ſomnum præcipiat cōcumbendum, nam nonnullam uult eſſe inter eos diſtantiā, qua corpus neq; repletum, neq; uacuum dici poſſit. Idem etiam uoluit Galenus in arte medicinali, cum dicit: Tempus autē ad coitum opportunum eſt, cum in exceſſuum omnium mediocritate corpus fuerit cōſtitutum. Cui aſſentitur Auicen. XX. tertij dicens: Et oportet etiam ne coitus fiat ſuper repletionem, quia prohibet digeſtionem & debilitat: neque coëat aliquis cum adeſt uacuitas, hoc enim eſt nocibilius, & oneroſius naturæ, & magis pernecans calorem innatum. FRAN. Sat habeo: ſed dicas quæſo, quanta temporis intercapedine inter coitus uti nobis par eſt: nec ab re te percunctor, ſcimus etenim quoſdam ſingulos noctis unius ſpacio fœmellas ſingulas inijſſe decies, citra noxam. ANDR. Abeant ij, quos attuliſti mihi,
in

in malam crucem, cum hac ſua intempeſtiua uenere, nam mihi conſilium non placet, aliorum explere luxuriam, mihi dum noceam, cum creberrimam ægrotationes pernicioſæ, ſenectusq́ matura ſubſequãtur. Vnde Cicero: Luxurioſa iuuentus maturã tradit ſenectutem. Item libro de ſenectute: Libidinoſa etenim, & intemperans adoleſcẽtia affectũ corpus tradit ſenectuti. Galenusq́ in arte medicinali ſic inquit: Venereorum uero, iuxta Epicuri ſententiã, nullus eſt uſus ſalubris: re autem uera cõfert, ſi tantum interualli in eorum uſu adhibeatur, ut neq́ reſolutio aliqua ſentiatur, & ipſe ſe homo quodãmodo leuior factus melius ſpirare uideatur. Quod caput eſt tandem ſic habeto, nullam capitaliorem peſtem eſſe, quàm corporis inſatiabilẽ uoluptatem. Sed ad curationem morbi Gallici redeamus. Seruatis igitur ſex rebus nõ naturalibus, materia pituitoſa digerenda uidetur hoc ſyrupo. Recipe amaraci, ſaluiæ, origani, mentæ, abſinthij, eupatorij, fumiterræ, baccaris, lauendulæ, calamẽti, pulegij, thymi, ſatureiæ, ſticados, ſingul. m. i. calami aromatici, zedoariæ, dictamni albi, hermodactylorum, hellebori nigri, ſingulorũ ℈. ij. Rheubarbari electi ʒ. ij. ſpicæ, ſquinanti, ſingulorũ ℈. s. ex aqua uſq́ ad medium decoquantur, inde colentur, addanturq́ ſyrupi de fumoterrę, de ſticados, mellis roſ. ſingulorũ ℥. iij. & fiant ſyrupi vij. Sunt qui errant, mea quidem ſententia, nolentes haurire decoctionẽ, ſed appetentes ſyrupos ex aquis elaboratis. Quippe maiorẽ decoctionis uim cõperi. Verum ut & illis morem geramus, R. ſyr. de ſticados, oxymellis comp. mellis roſati, ſing. ℥. ij. s. aquarũ ſaluiæ, lauendulę, amaraci, ſing. ℥. ix. & fiant ſyr. vij. Vel, R. oxymellis ſimp. ſyr. de ſticados, de praſſio, de abſinthio, ſing. ℥. ij. s. aquarum abſinthij, praſſij, iuæ, meliſſæ, & fiant ſyrupi vij. Facta digeſtione, ut ad extrahendã materiam procedamus, Recipe Rheubarbari electi ʒ. ij. agarici præparati ʒ. i. aloës hepaticæ lotæ ʒ. i. s. turbit gra. x. hermodactylorum gra-

na vi.gingiberis grana iiij.ſpicæ grana iij.hæc ſimul ex aquæ ſaluiæ libra macerentur per noctem, deinde ad mediam cõcoquantur,poſtea colentur,& accipiantur decoctionis iſtius unc.v.uel vi. ſecundũ uirtutẽ ægrotantis,dulcorenturq́ cum uncia oxymellis ſimp.& fiat potio. Vel ſic:R. rheubarbari electi, agarici præparati, turbit albi & gummoſi, ſingul.ʒ.s.ſpicæ grana tria, gingiberis,hermodactylorum, ſingulorũ ſcrupulum,contundantur hæc omnia leuiter, & infundant̃ inde aquæ lauendulæ,uel amaraci ℥.vi.decem horarũ ſpacio,inde comprimantur:expreſſioni addantur,electuarij lenitiui ʒ.ij.diafiniconis,electuarij indi,ſingulorum ʒ.ij.s.& fiat potio, additis mellis roſacei ʒ.iiij.Tertius ijs etiam accedit modus.Recipe rheubarbari electi drach.i.ſquinanti grana v.redigantur hæc in puluerem, cui addas agarici præparati ℈.ij.turbit grana v.gingiberis gra.iij. aloës lotæ ℈.i.elect. lenitiui ʒ.ij. diafiniconis drachmã, & cum ſaccharo fiat paſtillus. Ex quibus primum medicamentum ualidius comperi,quamuis difficilius ſua amaritudine hauriatur. FRAN. Quid autem de phlebotomia nobis faciendum uidetur? nunquid ijs etiam adhibebimus, Auicen. teſtimonio fulti, dicentis:Phlebotomia eſt euacuatio uniuerſalis, quæ multitudinem euacuat humorum:multitudo uero eſt augmentũ humorum ſuper æqualitatem ipſorũ in uenis. ANDR. Recte tu quidem ex Auicenna:nam ſubſequitur Vgo de Senis,quod iſta euacuatio uniuerſalis intelligi debet ex humore,qui cõtinetur cum ſanguine in ipſis uenis: & de his locutus eſt Princeps:quoniam humores extra uenas ſecus naturam procedentes,potione potius ſunt elidendi. Morbus igitur Gallicus à pituita,cum magis in iuncturis,quàm in uenis exiſtat,ſanguinis miſſio per inciſionem uenæ uidetur ſuperuacanea. Dicitur enim phlebotomia euacuatio uniuerſalis, quod omnes uniuerſaliter educat humores, & neq́ aliquẽ eligat. Pharmacum uero à forma ſpecifica euacuãs eligit illũ quem

ſibi

ſibi propriũ eſt euacuare. Cum enim pituita ſit in mem brorum compagibus coaceruata, & indigeat potione, particulariter eligi phlebotomiam penitus relinquam. FRAN. Sententiæ tuæ nõ acceſſerim, tametſi ſexcentos adduxeris autores, quippe in teipſum hæc omnia militant, cum ſuperius totius mali fomitem iecur dixeris. Iecur igitur, cum ſit totius ſanguinis purioris hoſpitium, utiliter in his morbis nimirũ exhauritur. ANDR. Nihil agis, nam hæc omnia minimo (ut aiunt) digito proſternam: nam quod tu dicis recte fieret, ſi materia calida foret. Nam Rhaſis ſic VII. Alm. atteſtatur: Oportet autem cauere quantum poſſibile eſt, ne phlebotomia in tempore calidiſſimo, aut frigidiſſimo fiat: neque phlebotomentur ij, quorum ſtomachus & hepar in frigiditate diſtemperata exiſtunt. Præterea multos offendimus, qui diutius morbum ignominiæ cauſa diſſimulauerunt, quibus minime ſanguis mittendus eſt. Nam Princeps in corporibus, quæ prolixas perpeſſa ſunt ægritudines, cauendum eſſe à phlebotomia affirmauit. FRAN. Quamuis mea te exagitem ſententia, aſſentior tamen: nam apud Galenũ legitur, quod ij qui per totum corpus humorum multitudine grauantur, minime ſanguinis miſſionem pati debeant. ANDR. Vtiliter igitur ſi puſtulæ per totum corpus emerſerint, ſanguinem inter cutem pituitoſum poteris per cucurbitulas extrahere. Nunc autem ad linimẽta, quæ huic conferunt morbo. Recipe radicũ ebuli, hederæ, dictamni, gentianæ, inulæ, bryoniæ, hermodactylorum, ſing. manipulum: contundantur hæc omnia leuiter, & ex uini cretici ℔. xij. ad tertiam decoquantur. Inde addantur amaraci, baccaris, camomillæ, abſinthij, hypericonis, lauendulæ, origani, thymi, nepitæ, pulegij, calamẽti, ſing. m. i. s. iterũ ferueant ad mediũ, inde accedat florum roriſmarini, primulæueris, ſaluiæ, ſing. manipulus, & bulliant leuiter unà paruo temporis interuallo, poſtmodũ colentur, & prælo expreſſis indantur, olei roſacei, camo

millini,anethini,hypericonis,coſtini,ſingulorum ℥.i.s. olei terebenthini ℥.vi.reſinæ pineæ ℥.iij.& bulliãt uſq; ad perfectam uini conſumptionem, denuò addantur cum tolluntᷣ ab igne,croci ʒ.ij.cinnamomi,calami aromatici, ligni aloës, ſtyracis calamitæ, ladani, benzuin, ſingulorum drachma,cinnabaris uncia,mercurij extincti unc.vi.ſublimati drach.iij.aruinæ porcinæ libra,cæræ quantum ſufficiat, & fiat fortiter agitando linimentum. FRAN. Hæc tametſi cõgruant,tamen quidpiã breuius deſiderarem. ANDR. Mos gerendus eſt tibi. Igitur R. axungiæ porcinæ colliquatæ ℔.i. butyri recẽtis ℥.vi.olei laurini ℥.iiij.olei uulpini,hypericonis, terebenthini,ſingulorum ℥.v.ſtyracis liquidi eloti cum aqua camomillæ, & uino cretico ℥.ij.olei de ſulphure, ʒ.iiij.cinnabaris ℥.i.s.mercurij extincti ℥.vi.ſublimati, ʒ.i.cæræ quantum ſufficiat,& fiat unctio.Quod ſi compendium magis affectas, R.axungiæ colliquatæ librã, unguẽti agrippæ,marciatonis,olei laurini,terebenthini,ſingulorũ ℥.iij.mercurij extincti ℥.vi.ſublimati ʒ.ij. & fiat in mortario illinimentũ:ſed iſtorum primum laudabilius,meo quidem iudicio ſemper fuerit. FRAN. Memini quoſdam ſe dicentes ſuffitu, laconicoq; tantũ ſanatos. ANDR. Quamuis nonnullis id euenerit, multi tamen ſuccubuerunt. Ideoq; niſi cum de ægroto deſperatum fuerit,ſuffitus omnino ſunt excludendi,teſte Galeno,ſic dicente: Aegritudo,quæ non habet niſi unam uiam ad curandum, uelit nolit infirmus,oportet quod per eam tranſeat.Et primo Aphor.Hippocrates: Extremis morbis,extrema exquiſite remedia optima ſunt.Quamuis nõ negauerim ſuffitus me tentaſſe ſucceſſu laudabili, in hominib.uidelicet athleticis:qui quidem ſuffitus fuerint huiuſmodi:R.cinnabaris unc.iij. myrrhæ,thuris,ſing.unciam, aloës hepaticæ, ſandarachæ,ſtyracis calamitæ,benzuin,ſing.drach.iij.miſce,& fiat puluis craſſior.Item alioquin R.cinnabaris unc.iij. myrrhæ,thuris,aloës,ladani,ſingul.unc.i.contundantur

tur in puluerem,& cum ſtyrace liquido ſubigantur, inde fiant trochiſci iuglandis magnitudine, qui ſinguli ſuo tempore ſigillatim prunis ſubditi colliqueſcāt. Item R. cinnabaris ℥.ij.s. auripigmenti, cadmiæ argenteæ, ſing. ʒ.iij. thuris, aloës, myrrhæ, ſtyracis calamitæ, ladani, ſingulorū ℥. miſceantur hæc omnia, & in puluerem craſſum redigantur: erit enim hoc alijs potentius. Etſi ſuperius in athleticis tantū hoc fieri debere affirmauimus, accidit mihi tamen aliquando hoc feciſſe felici ſucceſſu etiam in corporibus delicatis, & debilibus: & fuit eiuſmodi: R. cinnabaris unc. ij. auripigmenti drach. ij. dictamni albi, tormētillæ, gentianæ, ben albi, & rubei, angelicæ, ſingulorum drach. iiij. ſem. citri, ſem. acetoſæ, ſem. ocimi, doronici, ſing. drach. ij. cinnamomi, gariofilorum, calami aromatici, croci, ſing. ſcrup. ij. thuris, ſandaracæ, ſtyracis calamitæ, benzuin, ſingulorū drach. s. aloës, drac. iiij. redigantur hæc omnia in puluerem, uel cum theriaca formentur trochiſci. Poſteaquam male ſe habentes perpurgati fuerint, cubiculo claudantur, & ſub conopœo nudi carbonibus accenſis incumbentes altius ſedeant: quos ſemuncia pulueris prædicti, ſiue unius trochiſci fumus, niſi uis ægroti difficilius patiatur, per horam torqueat: nec ſatis decindi poteſt, quoties id tentandū: ideo nō alio mehercule pacto, quàm ſi eundem inunxeris, id obſeruare poteris. FRAN. Quid ſi anima defecerit? poterit'ne æger è conopœo tantillū caput educere? ANDR. Recte quidem, modo ne ſæpius id fiat. Sed pergamus quà cœpimus. Quoties ſuffitus per diem ſit tentandus, corporis habitus, anni tempus, ætas decurſa, ſexusq́ poterūt nos edocere. Sed ut fortius hoc ferant, initio cataplaſma, quod ſuperius enucleauimus, eſt applicandū cordi, horaq́ ante ſuffitum oua bina recentia ſorbeāt affecti, aut cochlear unum ſyrupi de corticibus citri liguriant, aut trochiſcum confectionis eiuſmodi uorent. R. pulueris electuarij Conciliatoris, pulueris diamuſci dulcis, diamargaritonis, ſin-

gulorum ſcrup.ij.inde cum aqua meliſſæ, & ſaccharo fiant cum igne trochiſci. Euenit etiam pleruncꝫ ut tam ſuffitu, quàm unctionibus utentiũ bucca exulceretur, quibus ea poteris applicare remedia, quæ ſuperius diximus: quamuis hoc addere nõ alienum putauerimus. R. rad. prunelorum ſylueſtrium m.ij. cymarum rubi, roſarum, myrtillorũ, ſumach, caudæ equinæ, ſorbariæ, piloſellæ, gariofilatæ, millefolij, triniratis, foliorum oleaſtri, ordei, balauſtiarum, ſing. manipulum, ireos, rubiæ fullonum, conſolidæ utriuſcꝫ, centaureæ maioris, ſing. drach. iij. myrobalanorum citrinorum, conorum cupreſſi, ſing. unciam. Contundenda leuiter contundantur, & bulliant ex libris x. aquæ ferrariorum fabrorum, uini granatorum, ſucci cotoneorum, aquæ plantaginis ſing. libra, ad mediũ cõcoquantur, inde addantur cum iam penè cõcoxerint, aluminis rochæ unc. ij. nitri drac. ij. diamoronis, mellis roſacei, ſingul. unc. iiij. licij unc. ij. hæc colentur, inde expreſſum ſeruetur in uaſe uitreo, ex quo ſubinde ſibi colluat os affectus. Verũenimuero pleroſcꝫ uidimus ægrotãtes, quibus os totum adeò deprauatum Empericorũ incuria erat, ut cancri ſpeciem acceſſiſſe unuſquiſcꝫ ſanæ mentis dixerit: illis etenim quamuis ſuperior gargariſſatio cõſentanea fuerit, hoc tamen conducibilius arbitramur. R. decoctionis prædictæ ℔. iij. unguenti ægyptij ℥. ij. s. diſſoluanturcꝫ ſimul, inde frequentius os colluatur. At ſi gingiuarum acceſſerit exulceratio, unguento tanto prius ægyptio perungantur eædem, mundificat enim cumprimis, & ut ſæpius experiẽtia comperi, redundantem malitiam reprimit. Quod ſi materiæ ſuperfluitas medicamentis ſuperius enarratis, haud facile ceſſerit, cucurbitulis, clyſteribus, lotionibus, frictionibus, fibulis nõ parum doloris ingerentibus, & cæteris id genus eſt ab ore diuertenda malitia. FRAN. Poſt oris exulcerationem accedunt dentibus gingiuarũ mira diſcidia, ut ij parum à caſu abeſſe uideantur. Adde ſpectaculum, quod etiam

ſpu-

ſputorum fœditate contuentibus nauſeam commo-
uent,ut nō immeritò tale ſpectaculum fugiant omnes.
ANDR. Ita eſt:tunc hoc puluere non erit eis abſurdū
ſuccurrere.R.ſquillæ aſſatæ,pulueris leuiſſimi teſtacei,
cornu ceruini uſti,oſſis ſepiæ, oſſium dactylorum com
buſtorum, conſolidæ utriuſq;, roſarum, ſumach, ſing.
drachmam,cinnami,thuris, maſticis,ſandarachæ,ſing.
drac.i.s. aluminis exuſti ſcrup.ij.corallorū rubeorum,
& alborū,ſing. drach.iiij.muſci grana vi. Omnia redi-
gantur in puluerem,ex quo frequētius cum gingiuæ,
tum dentes fricentur.Superfluū fuerit de reliquis diſſe
rere,de quibus ſatis dictum ſuperius.

De morbo Gallico melancholico.

A pituitoſo ad melancholicum nunc igitur deflectat
oratio:quamobrem tibi perſuadeas uelim,malum hoc
atra bili cōmixtum, modo ſupercilia, modo craneum,
necnō brachia pernas ue, tuberibus duriſſimis,ab apo
ſtematibus,quæ Græci ſcirrhos appellant,non diſſimi-
libus,infeſtare:quinetiam per totum corpus emergūt li
uentes puſtulæ uerrucarum ſpeciem repræſentantes.
Siniſtrum tempus per noctē male habet, inde uigiliæ,
color plumbeus, inflammatio thoracis,debilitas ſtoma
chi,ſplenis grauitas,aut dolor,aut durities urget:urina
fertur alba,plumbea, ſiue ſubruffa,tendens ad nigrum
colorē:uena brachij exilis, & tardior:nigra excremen-
ta deijciuntur:excreatio plenior:ructus ſunt acidi:cru-
ra uarices,tumor pedes inuadunt,ut elephantiacos re-
ferant:quibus eadem ferè cōfert uiuēdi formula,quam
ſuperius,cum de pituitoſo diſſereremus,explicauimus:
ut tamen non ſit alienum, quæ ſequantur annectere.
Si perſpexeris igitur à fece ſanguinis in melancholicū
uerſi hoc fieri, ſiniſtræ manus uenam, quam ſaluatellā
recentiores appellant, ſiue uaricum, ſiue quam ſaphe-
nam uocant,recte ſcindes.Prodeſt etiam ſanguiſugarū
ad ora uenarū, quas hæmorrhoidas Græci uocant,ap-
plicatio.Quod quidem ſi à villoſa aduſtione pendere

uideatur, ſanguinis miſſio penitus fugiẽda decernitur.
Cucurbitulæ etiam cum balneo, quando eſt error ſan-
guinis craſſioris, conuenire poſſent: quanquam Prin-
ceps quarta primi dixerit, Cucurbitularum quidem iu
uamentum in corporibus groſſum habentibus ſangui
nem eſt paruum, quoniam ex iſtis non extrahitur ſan-
guis ſicut oportet: imò qui ex eo uehementer eſt ſubti-
lis: & hoc accidit quia reſoluuntur ſpiritus illius mem-
bri, & ſic calorem naturalem debilitando, reſoluendo
etiam de humido ſubſtãtifico, membra debilitãt. Huic
obſtat ſententiæ Haliabbas, cum nono Practicæ capite
VIII. cucurbitulas melancholiæ cõferre teſtetur. Hæc
quidem ratio bifariam diſtrahitur, quippe & ſine ſcarifi
catione capitis humores deriuãdo, cucurbitulæ melan
choliæ conferre poſſunt, & ex balneo cutis inciſione,
ſubtiliatum ſanguinem, qui prius fuerat craſſior, recte
exhauriunt, cum ægritudines melãcholicæ per totum
ferè corpus uerſantur. Vnde Germani ganeis cõfecti,
proptereaq́ uaricoſi, ac elephantiaci, hypocauſtis inclu
ſi, quibus ſanguis craſſior plerunq; ſubtilior fit, ijs utili-
ter curantur. Quo fit, ut ex balneo nõ negauerim, me-
lancholicis potiſſimum, (ſi tamen purgatis corporibus
id fiet) ſcarificata prius cute, cucurbitulas. Optime ſic
ergo eos purgabimus. Recipe epithymi cretẽſis, folicu
lorum ſenæ, capillorum Veneris, florum boraginis, bu
gloſſæ, uiolarum, roriſmarini, meliſſæ, ſingulorum ma
nipulũ, radicũ centaureæ maioris, polypodij, rheubar-
bari, ſing. drach. i. ſucci ſcabioſæ uncias iiij. radices con-
tundantur, & ex aqua ad mediam decoctæ diligenter
exprimantur, inſtillentur inde ſyrup. epithymi & fu-
miterræ quantum ſat eſt, fiantq́ ſyrupi. v. aut ſeptem.
Vel, ℞. ſyrupi de fumoterræ, mellis roſacei, de lupulis,
de epithymo, ſingulorum ℥. iij. aquarũ fumiterræ, bu-
gloſſæ, lupulorum, meliſſæ, ſing. quantum ſufficiat, &
fiant ſyrupi. v. uel ſeptem. Quinetiam ℞. ſyrupi intybi
compoſiti, de epithymo, de fumoterræ, ſingulorũ ℥. ij. s.
aquarum

aquarũ fumiterræ, capill. Veneris, bugloſſæ, lupulorũ, meliſſæ, ſingulorum ℥. iiij. & fiant ſyrupi numero. v. FRAN. Recte tu quidem, uerum quod magis concupiſcit animus meus, id retices. ANDR. An dicis ſyrupum, quo plerunque ſine ullis unctionibus, aut alijs eiuſmodi medicamentis ad ſanitatẽ perduximus quoſdam male affectos? FRAN. Iſtum ipſum. ANDR. Quamuis in gurguſtio cordis mei delituerit hactenus, ut ita dicam, te tamen iubente protrahatur in lucem: nihil etenim meum tibi reconditũ fuerit unquam. Viuentibus igitur adhuc anguibus, poſteaquam extremitates utrinq; quatuor digitos menſura à cætero corpore gladio ſecueris, permittes totum ſanguinem defluere, mundatas inde carnes, lauatasq; ter in aceto, tum liquore bugloſſæ, citrariæq;, ſuſcipies theriacæ optimæ unc. viij. ſucci fumiterræ, lupulorum, intyborum, bugloſſæ, ſingulorum ℔. ij. polypodij recentis, corticum citri, ſingul. unc. ij. aloës hepaticæ unc. v. hæc omnia ex uitreo uaſe, per Balneum mariæ, in cuius fundo quãtitas harenæ reſideat, ſubdito uapore ignis, in aquas puriſſimas rediges, quarum tres uncias æger, addita uncia ſyrupi de corticibus citri, uel de epithymo, quotidie diluculo ſumat. Iis ſyrupis à XL. die multos (ut prædiximus) deo duce curauimus. Eſt etiã, quod imprudens ſilentio penè prætetieram, nõ prætermittendum, quo minus æger ſeptimo quoq; die catapotia uoret hellebori, quæ conſtabunt inferius, cum purgationes humoris melancholici te docuero. Rec. igitur myrob. indorum drach. ij. florum bugloſſæ, epithymi, ſingulorum manipulum, polypodij recentis ſemunciam, contundantur hæc prius, deinde ex ſero caprino decem horarum ſpacio macerẽtur: ſedulò expreſſis omnibus, addantur expreſſioni confectionis Hamech. drach. iiij. diacatholiconis, diaſenæ, ſingul. drach. ij. ſucci fumiterræ unc. i. ſyrupi de epithymo unc. v. fiat potio. Secundo modo R. electuarij lenitiui, conf. Hamech, ſingulorũ drach. iij.

pulueris ſenæ drachmam, ſucci fumiterræ unciam, ſy-
rupi de bugloſſa unc.v. ex aqua fumiterræ fiat potio.
Vel R. myrobalanorum indorum drach.i.s. epithymi
Cretenſis, rheubarbari, ſing. drachmam: cõtundantur
hæc leuiter, deinde die nocteq́ in aqua fumiterræ, bu-
gloſſæq́ maceretur, exprimatur, expreſſioni addas ele
ctuarij lenitiui, diacatholiconis, ſing. drach.ij. confect.
Hamech. drach.iij. elect. indi drachmam, ſyrupi de epi
thymo unciam: hinc fiat potio. Nunc quoniam ſatis de
potionibus eſt dictũ, ſupereſt ut de catapotijs agamus,
quæ ſuperius tibi pollicitus ſum. R. igitur radicũ nigri
ueratri recentis drach.iij. dauci, aniſorum, piperis, ſing.
drachmam, florum bugloſſæ drach.s. muſci gra.vi. epi-
thymi ſcrup.ij. contundantur hæc omnia leuiter, inde
diem noctemq́, ex uini cretici ℔.v. macerata, potenter
exprimant. Huius expreſſionis ʒ.iij. pulueris pilularũ
fumiterræ, cochiarum, aurearũ, ſingul. drach.ij.s. ſuſci-
pias, ſubagitesq́, inde permittas exiccari: porrò ſiccas
& iterum in puluerem redactas, ex eodem uino creti-
co macerabis, ut ſuprà, & hoc quater. Catapotia autem
eiuſmodi ſigillatim ſumenda ſunt drachmæ pondere.
Quinetiam poteſt ingeri catapotium, quod ex præci-
pitato conflatur. FRAN. Quidnam hoc uerbi eſt?
ANDR. Eſt quidam puluis mercurio conflatus hoc
pacto. R. aquæ, qua aurum ab argento diuiditur, ℔.iiij.
argenti uiui ℔.i.s. hæc uaſe uitreo, ore anguſto, collo
obtorto, undiq́ argilla præmunito, quod ab altero reci-
piatur, imponantur, compages inde uaſorum luto figu
lino ſedulo obturentur, ad hæc ſubdatur ignis ex car-
bonibus conflatus, ut ſemper ingraueſcat, eouſq́ quo
tota defluxerit aqua. Poſt hæc phialã frangas, in cuius
fundo reſidentem placentulam rubeam, leuiter extra-
hens, quod album inhæſerit proijcias, rubeum uero in
puluerem redigas. Verumenimuero quoniam ex pul
uere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ aſſumen-
tibus ipſum, niſi prius debita fieret præparatio, R. ℥.ij.
prædicti

prædicti pulueris, & macerentur per noctem in aqua plantaginis, & acetoſæ, ſingularum unc. ij. inde ſummo mane aquas exhauriẽs, & nouas ſuperinfundens, ad ignem in uaſe æneo, ſiue teſtaceo colloces, feruentes ferrea uel lignea ſpatula non ceſſes agitare, quouſq; in puluerem nõ difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gallicũ tam pituitoſum, quàm melancholicũ, catapotium tale componere. Recipe elect. Conciliatoris ſcrup. s. margaritarum, hyacinthorum, ſingulorũ gran. v. pulueris præcipitati gran. v. pulueris diamuſci, diamargaritonis, ſing. ſcrup. s. & fiant catapotia quinq; numero, quæ hora ante diluculũ ſumantur, inde lecto ſe contineat æger horas quinq;, breui mihi crede Gallici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiam & atra bilis uomitu, necnon alui deiectione euaneſcent. Ad hæc ſunt plurima morborũ genera quæ curauimus tali puluere: nam non ſolum ſaniem carnemq; putridam delet aſperſus, uerumetiam non difficulter ulcera ad cicatricem deducit: peſtilentiã etiam pauxillo theriaces addito, ſuccoq; tunecis herbæ, quam Cardum benedictum uocant, ſiue electuario de gemmis, ante eius confirmationem mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicos ue, quos à cacodæmonibus incurſari uulgò credebãt, eodem curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos ſaccharo bugloſſato ſiue theriaca, mithridatéue additis, facta digeſtione aliqua, hora ante acceſſionem, quinq; uel ſeptem granorum pondere, pro ætate, & ui corporis affecti, hoc puluere liberauimus. Quin etiam ualet coli, & iliorum doloribus adhibitus, nam quoſdam ſtercus per os eijciẽtes ſanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait: Aliqui quidem medicorum argentũ uiuum extinctum dederunt in ileo. Quam quidem autoritatem Princeps ij. Cant. cap. de argento uiuo annotauit. Faſcino idem aduerſatur: pluribus ad hæc uirtutibus eſt inſignis, quas cum plus ocij

nactus fuero, tibi ſigillatim cõnumerabo: fortaſſe tunc iucundiſſimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluere cum auro, uiuoq; argento, ſine aqua ſuperius explanata poſſis conficere: nunc quoniam tempus urget, unctiones uirium maximarum differam. Rec. fumiterræ recentis manip. iiij. radicis ebuli, bugloſſæ, meliſſæ, ſingul. m. ij. terantur omnia cum libris duabus axuinæ porcinæ, ℥. x. butyri recentis additis: inde in uaſe figulino uitreato loco uliginoſo dies quindecim reſeruentur, ut computreſcãt: inde liqueſiant igne ſubdito: demum liquefacta colabis omnia ex linteolo: poſtmodum R. olei roſacei, camomillini, terebenthini, ſingul. ℥. ij. ſtyracis liquidi, ex aqua fumiterræ eloti ℥. iij. lithargyri argentei ℥. v. reſinæ albæ ℥. iij. mercurij extincti ℥. vij. ſublimati ʒ. iiij. & fiat ex mortario unguentum. Vel R. radicis hellebori nigri recentiũ librã, hellebori albi unc. iij. radicis arthanitæ unc. vij. contundantur cum axungia & butyro, & ut ſuprà deniq; omnia fiant. Inde accipe huius adipis librã, olei roſacei, capparis, terebenthini, ſing. unc. i. s. ſulphurei drach. iiij. hellebori nigri redacti in puluerem drac. iij. lithargyri aurei unc. iiij. ſtyracis calamitæ liquidi ex ſucco fumiterræ loti, ladani, ſingul. unc. i. s. reſinæ pineæ unc. iij. mercurij extincti unc. viij. ſublimati drac. iiij. inde fiat ut ſuprà. Vel R. quatuor aut quinq; nigros angues excoriatos, euiſceratosq;, deciſis utrinq; extremitatibus, minutim concíſos, quos uas uitreũ oris anguſti capiat, quod poſtea obturato ore ponas in caldario aqua refertũ, hoc ſinas diem noctemq; feruere, poſtmodum repertum liquorem colabis: extractum qui fluxerit commiſce libris. ij. illius adipis cõfecti ex radicibus hellebori, & arthanitæ, addas mercurij extincti unc. viij. cinnabaris unciam, ſublimati drac. iiij. theriaces unc. vi. & fiat ut ſuprà. Seruabis hoc diligentiſſime: maioris etenim ponderis eſt, quàm tu fortaſſe reris. Propterea cõſentaneum omnino fuerit olei ſulphurati, cum aqua meliſſæ, nonnihil

ægrum

ægrum diluculo bibere; quippe quoniam, ut ſuperius explicatum fuit, magnum ex eo percipitur iuuamentum. FRAN. Nimirũ uolo ne oleum hoc, quod tantopere collaudaſti, intactũ relinquas: in hoc etenim in præſentia mihi ſunt omnia. ANDR. Tibi nihil inuitus dixerim. Vitreum igitur uas tintinabulo (campanã hodie appellant) non abſimile, illitum figulari luto, à terra unius cubiti menſura, æneo uel ferreo filo ſuſpẽdes, ſub quo metretam uitreã maioris circunferentiæ, cuius medio inuerſus fuerit cyathus, ſtatues. Porrò cyathi fundus ferream bracteam digitorũ quatuor latitudinis ex igne candentem ſuſtineat, ex qua ſulphur accendatur. Hoc dum comburitur recẽtius ſuperaddatur: inde fiet, ut ex fumo aſcendente ſuſpenſum uas breui temporis interuallo guttatim in inferiorem paropſidem diſtillet oleum, quod diligenter collectũ, uitrea cõſeruabis ampulla: nam plurimi ſemper apud me ponderis fuit: nec mehercule iniuria, quippe non ſolũ confert huic morbo, ſed hauſtum per hebdomadã, ſtomachi, inteſtinorumq́ torminibus ex materia uẽtoſa frigidioriue prouenientibus medetur, ſplenis uitia corrigit, uuluæ, urinæq́ difficultatibus ſuccurrit ex aqua tamariſci, uel capil. Veneris quantitatis guttarũ ſex. Quinetiã tres uel quatuor guttæ ex aqua abſinthij, lumbricos fugat. Itẽ contra ſcabiem, impetiginem, lichenam, ſtrumasq́ illinitum ualet. Doloribus quidem podagricis frigidis mirum in modũ fert opem. Præterea male curatis ex morbo Gallico, ad extrahendũ uirus huiuſmodi potum ut dicimus plurimũ prodeſt. Nunc autẽ mercurij, quem uiuum argentum dicunt, uires tibi paucis abſoluã. Auicenna ſecundo Can. frigidum & humidũ eſſe dixit in ſecundo gradu. Paulus uero Aegineta calidũ & ſiccum aſſerit in quarto. Verũ nos cum Gebere, qui de rebus metallicis optime conſcripſit, dicemus mercurium humidum & frigidum palàm caliditatẽ ſiccitatemq́ clandeſtinam in ſe habere. Probatur hoc ab eodem Gebere

cap.de eſſentia mercurij,cum dicit:In argẽto uiuo ſimiliter neceſſe eſt ſuperflua demi, habet enim corruptionis cauſam terream,& aduſtibilem.Item libro ſecundo cap. de coagulatione mercurij:Habet ſimiliter ſulphuris partes naturaliter ſibi mixtas, quas remouere per artificiũ non eſt poſſibile. Quam quidẽ ſententiã nobilis etiam Arnaldus agnouit,libro qui dicitur Roſarius philoſophorum, dicens:Manifeſtũ eſt igitur quod argentum uiuum cõtinet in ſe ſulphur ſuum bonum fixum, ex quo coagulatur in aurum & argentum,ſecundũ diuerſum diſponendi modum. Et Ariſt.in Meteoris:Argentum uiuum eſt aqua,quæ admiſcetur cum terra nimis ſubtili ſulphurea admixtione forti,donec non quieſcat in ſuperficie plana, & hoc eſt ex ſiccitate magna, quæ ineſt illi, & ideo nõ adhæret tangenti. Quibus omnibus ſatis conſtat,terram talem,ſiue ſulphur,eſſe calidæ & ſiccæ complexionis.Cognoſcitur etiam hoc ſua diſſolutione, inciſione, penetratione, atq; corroſione, quæ quidem omnia caliditatẽ & ſiccitatem maximam oſtendunt. Nam de eo Dioſcorides proprio capite ſic autumat: Virtus, inquit, argenti uiui eſt homicidialis corrodendo inteſtina. Et Aggregator: Argentum uiuum corrodit omnia cui obuiat ex mẽbris intrinſecis. Quod autem ſit frigidum, & humidum, licet per Auicennam comprobari poſſit,apparet hoc etiam experimento. Cognoſcitur in primis mira eius frigiditas pertactum eius, deinde per operationes,quibus agit in humano corpore:nam nõ legitime extinctus maxime repercutit,ac neruis,ut Auicenna aſſeruit, dum tremorem,ſtuporem,conuulſionem atque paralyſim cauſat, magnum affert diſcrimen: quæ quidem omnia à frigiditate maxima,quæ ineſt illi,eueniunt. Humiditatem uero eius oſtendũt ſuperiores autoritates cum dicant, quod eſt aqua uiſcoſa. Nam & hoc non ſufficeret, niſi quotidie ipſum uideremus oſſa corrumpere,carnemq; & neruos putrefacere, eorũ ſcilicet ægrotantiũ quibus

Empe-

Empericus aliquis mercuriũ ipſum inunxit. FRAN. Hanc quidem ſententiam aliqui minime comprobant, & putrefactionem non tantũ mercurio, uerum totum morbi uenenoſitati tribuunt. ANDR. Falſa quidem ratio iſta mihi uidetur. Nam ſi mulieres inſpexeris, quæ ex eo pigmenta conficiunt, ut pulchriores hominibus appareãt, eis quidem dentes ferè omnes tum carioſos, tum denique putreſcentes inuenies. Concordia tamen hac Geberis autoritate inter diſcrepantes eſt de mercurio imponenda. Inquit enim ipſe: Argentũ uiuum manifeſtum eſt, quod mercurius appellatur: antiquorum uſu eſt aqua uiſcoſa, ſubſtãtiæ ſubtilis, albæ, tinctæ, per calorem temperatiſſimum, unita tali unione per minima, quouſq; humidum cõtemperetur à ſicco, & ſiccum æqualiter ab humido, & quouſq; calidum contemperetur à frigido, & frigidum æqualiter à calido. Galenus tamen in VIII. ſimplicium ſibi nil de eo cognitum fuiſſe teſtatur, non alia mehercule de cauſa, niſi quod tanta in eo diſſidia ſibi comperta erat, ut non facile quid potiſſimum de eo ſcriberet inueniret. Inde ſapientes Mercurio planetarum inſtabiliſſimo, propter uariam ipſius oſtentaitonem, inſtabilitemq;, compararunt. Vnde recte Plato: Dotauit res natura proprietatibus, omnino enim quodlibet ſecundũ quod mouetur à ſpecie ſua, agit quod proprium eſt: utiq; enim nullius rei eſt actio propria, niſi quam ſpecies regulat. Verum hoc totum certificare (Meſue ſententia) nõ eſt medici, ſed illius qui ſe altius agit. FRAN. Sat habeo, uerum quid ita in mercurium omnes medicinæ profeſſores ueluti coniurati ſtyli acerbitatem diſtrinxerunt? ANDR. Nihil dictu facilius eſt: hunc nanq; doctores compertis noxijs uiribus, de quibus ſuperius, meritò uidentur abdicaſſe: quamuis re uera ſit innocens, modo recte extinguatur: nam qua ſuperbiunt circunforanei, ac pleriq; alij, non extinctionem, ſed occultationem recte dixeris: quippe cum horum unguentum, in quo erit admixtum mer-

curij nonnihil ex uaſe lento liquefeceris igne, in fundo coëuntem mercurium liquidò deprehendes. Inde fit, ut ſi quis unguēto tali fuerit imbutus, ad interiora progreſſus rurſus coëat: nam naturalis calor facile in priorem uiuacitatem ipſum reſtituit: quo fit, ut praua corporibus accidentia eueniant. FRAN. At uide quàm inſolenter ſe iactitent iſti pharmacopolæ, quanto molimine circunferantur: diceres in his ſitam mortalium ſanitatem: quorum inſcitiam nuper chirurgus quidam ſummus meus aperuit: teſtatus eſt enim ex cruris oſſe corrupto, pumulionis cuiuſdam, qui decies à diuerſis Empericis inunctus fuerat, argentū uiuum non ſemel emanaſſe. ANDR. Hoc mihi nouum non eſt, nam & operāti mihi ſæpius accidit. FRAN. Quonam igitur pacto extinguitur? ANDR. Quamuis ſatis ſuperius quod petis inſinuaſſe me tibi crediderim, tamen non erit incommodum, hæc eadem uel uberius explicare. Tantum igitur tibi perſuadeas uelim, ueram mercurij extinctionem nō aliunde pendere, præterquam à præcipitatione: hac etenim uia frigiditatis & humiditatis fit expers, quarum cauſa, quas ſuperius diximus ægritudines procedūt: nec fieri poteſt ut præcipitatione mortuus ſemel mercurius reuiuiſcat. Hac etenim arte frigiditate & humiditate priuatus, in calcem rubicundiſſimum uertitur. Ideo dicebat Rhaſis Almanſoris V. Argentum uiuum quando extinguitur ardens eſt & corroſiuū, & tale eſt cum præcipitatur: nam male olentia ulcera corrodit & mundificat ſine dolore: quod ſi alioquin extinguatur, idem nō efficit, ſed potius repercutit. FRAN. Quid ergo? cum argenti uiui extincti memineris, utiq; de præcipitato intelligi uis. ANDR. Etenim, nō enim repercutere morbos ad interiora molior, ſed omnino purgationibus prius diducere, tum unguento mūdare. Verū dum iſtis immoror, cataplaſma ſparadrappum imprudens prætererā, quod brachijs & tibijs decem diebus applicatum, ſine ullis unctionibus

bus morbum Gallicũ delet. FRAN. Expecto quid hoc ſibi uelit. ANDR. Recipe igitur emplaſtri de pelle arietina, quod inguinariæ herniæ doctores applicari præcipiunt, unc. iiij. emplaſtri triapharmaci ad ignem confecti, diachilonis maioris, ſingulorũ unc. vi. reſinæ pineæ unc. ij. liqueſiant hæc ad ignẽ, & cum infrigidari cœperint, mercurij extincti unc. v. cinnabaris unc. ij. ſublimati unc. iij. addantᷓ, & longo temporis interuallo ſpatula citra ignem cõmiſceantur, & (ut mos eſt) ex linteolis fiat (ut ita dicam) ſparadrappum: hoc tibijs à genu, brachijs uero à cubitu, donec ſigna remotionis aduenerint, applicetur.

De morbo Gallico à quocunq; humore contracto.

FRAN. Etſi diffuſius hucuſq; de huiuſmodi morbo unicuiq; humorum admixto diſſeruiſti, uellem tamen ut potum illum, quem tibi ſecretũ adſcribis, quo quidem etiam unumquenq; morbum Gallicum recenter contractum fugas, mihi propalare digneris. Hoc te tamen ægre ferre non permittas, cum ego tibi non ſolum corpus ipſum, uerum & uitam iandudum dicauerim. ANDR. Decreuerã omnino mi Frãciſce nemini ſecretum hoc unquam aperire: tibi tamen uirtutũ tuarum munere, etiam maiora dicere non dubitabo. Cum igitur aliquem ab eiuſmodi morbi iaculis recenter uulneratum offenderis, ipſum eiuſmodi pharmacum quadraginta dies abſorbere iubebis. Aſſumitur enim calidum in aurora, pondere ſex unciarũ pro uice. R. igitur myrobalanorũ emblicorum, belliricorũ, indorum, ſingulorum unciam, florum boraginis, bugloſſæ radicis, ipſarum florum uiolarũ, cicoreæ, camomillæ, ſing. manipulum, ſuccorum fumiterræ, boraginis, endiuiæ, bugloſſæ, lupulorum, ſingul. unc. iij. ſucci pomorum dulcium unc. viij. uuæ thyminiæ, iuiubarum, prunorum ſebeſten, ſing. drach. x. liquiritiæ mundæ unc. ij. polypodij quercini, ſticados, rad. acori, ſing. manip. i. s. ſeminis fœniculi dulcis drach. iij. ſcolopendriæ, capillorum

Veneris,cellitrici, polytrici, ſing. manipulũ,folliculorũ ſenæ, epithymi, fumiterræ, ſingul. unc.s.agarici boni drach.xviij. hellebori nigri drach.xiiij.aquarũ intybi, cap.Veneris,fumiterræ, bugloſſæ,ſing.℔.iij.uini granatorum ℔.s.radicũ inulæ,hæderæ,fœniculi,apij,cicoreæ,ſing. unc.i.s. chamepityos, ſticados, chamedryos, ſing.unciã,ſquinanti drac.ij. eupatorij drach.iij.rheubarbari drac. iiij. addita aqua pluuiali quantũ ſufficiat, arte & igne bulliant omnia, poſtmodum linteolo ſpiſſiori colentur, præloq; exprimãtur, & addito ſaccharo quantũ ſufficit, fiat potus lõgus. Vnaquaq; tamen decimo die dum pharmacũ hoc aſſumpſerit æger, accipiat ad materiam expellendam unc.s.iſtius conf. R.turbit, hermodactylorũ,rutæ agreſtis,ſing. drach.iij.diagridij drach.iiij.gariof.gingiberis,cinnamomi, ſing.drach.s. piperis grã.ij. ſquinanti,ſpicæ,epithymi,ſalis gemmæ, ſing.drach.s. ſandalorũ citrinorũ,alb. rub. crocei,ſing. ſcrup.i.mannæ electæ unc.s.rheubarbari, drach.ij.zedoariæ ſcrup.ij. ſacchari unc.viij. & cum aqua bugloſſæ ad ignem fiant trochiſci. Scias enim pro certo, multos hoc remedio fuiſſe ſanatos. Reliqua uero ſuperius explicauimus.

De curatione morbi Gallici per lignum Indicum.

SEd quoniã quemadmodũ medelæ ducerentur ab extincto mercurio, atq; ab omni genere pharmacorum, ſatis explicatum arbitror uerbis ſuperioribus, ſequitur ut hæc ligni Indici medicamenta perſequar, quæ pertinent ad nouos medicos, quibus utuntur homines nunc potiſſimum,ſe tutius curari ſic arbitrantes. Lignum igitur quod alij Indum, alij uero Guaiacum nominant, ex Taprobana, America, Indiaq; petitum noſtratibus medicis interuallo locorũ minus compertum eſt. Quidam putarunt Auicennã ſecundo Canonis in dictione karon,hoc lignum rememorare,dicentem : Karon eſt lignum Indum, cuius allatio ad terram noſtram multiplicatur, & eſt magni iuuamenti in ne-

gocio

gocio fracturæ, torſionis, & dislocationis: non ab re forſaſſe, nam Princeps ex Arabia genti Indorum propior erat. Quamuis Romæ, mihi ſub Hadriano VI. Pontifice Max. degenti, fratres ab India cucullati exulceratarum tibiarum remedium quærenti affirmarint iureiurando lignum duodecim cubitorũ altitudinẽ explere, craſſitudine ulnarum duarum, folia plantagini non diſſimilia, corticem cum nigrum, tum ſubcineritiũ, flores luteos, fructus rotundos, acidos, quorum ſpecies oliuæ figuram redderet, habere. Præterea morbum Gallico ſimilẽ, medicos illius oræ diſcutere uiridi ligno, ex quo, quod nigrum corticem gereret, palmam haberet. Nos quoniam uiridi caremus, carioſum dimittentes, id eligimus, quod aquæ nõ innatet, propinquius radicibus. Medicis ualentius compertum eſt, quod in ſuperficie ſandalorum citrinorũ colorem medio nigreſcente referat. Iidem croceum debilius admodũ, fœminis & pueris reſeruant, cuius naturã uimq; cum nemo ſatis recte deſcripſerit, ad unguẽ cognoſcere quis poteſt? quamuis ab uſu caliditatẽ, ſiccitatemq;, manifeſtò deprehenderimus, cum eius decoctũ bibentiũ, guttur & ſtomachus patiantur incendium. Superioribus etiam diebus ſiccioris habitudinis homines uidi morbo Gallico laborantes, ligni potatione cum ethicam febriculã, tum tabem incurriſſe. Reſinæ præterea gummi non abſimile ab eo in igne proiecto, flammis obnoxium, emanare uidetur, necnon decoctio prima eius pinguis, & craſſa colorem lactis referens, magnum corpori nutrimentũ præſtat: unde bibentes quamuis inedia torqueãtur, rarius fame uexantur. Poſtremo per euaporationem ab eo non modicum manat oleum. Cum ſit igitur omnibus perſuaſum, reſinas omnes, oleumq; fundentes arbores caliditatis & ſiccitatis eſſe non expertes, idem de hac arbore poſſumus aſſignare. At hoc (utcunque ſit) non laboro modo, nam à proprietate (ut aſſeruimus) in eiuſmodi morbo uidetur agere. Noui enim medicũ

quendam, dicentem ægrotos potius medicinæ inediæ, quàm ligno ſanitatem receptam referre debere. Qui tamen fruſtratus eſt, cum quercus decoctionem eadem inedia nullo ſucceſſu cuidam dediſſet. FRAN. Diebus iſtis, ſicut iam prius, nõ uidetur huiuſmodi lignum male habentibus conferre: nam plerięꝫ eius decoctum aſſumentes: nõ ſanantur. ANDR. Euenit hoc exhibentium incuria: nam ferè omnes, ut male affecti inediam arduam abhorrentes decocto hoc perfruantur, quotidie carnes, citra canones eis exhibent. Peruerſo igitur ordine ruunt omnia. FRAN. Ex eo olei conficiendi rationem, quam iandudum pollicitus es, expecto. ANDR. Hoc igitur ligno teſſeratim conciſo, nouum fictile refertum uas, operculo teſtaceo punctim pertuſo obturetur: quod diligenter argilla circunlitum excipiat altera teſta uacua, terra defoſſa ad os uſque, ſuperiori deſuper incumbente luto conglutinata, ut per operculum flammarum ui circumcirca æſtuante, in uacuam quatuor aut quinqꝫ horarũ ſpacio defluat oleũ: & poſteaquam deferbuerint, aperiens, offendes obrutam refertã aqua oleo innatante: quo ſi papulas, exulcerationes, tubera, compagum & neruorũ doloribus inunxeris, iuuamentũ non modicum præſtabis. Aqua uero oleo ſubſidens, diluculo, ueſpereqꝫ pota loco decoctionis unciarum quatuor ponderis, quatuor horis ante cibum, mirum in modum confert: magis tamen ſi ſyrupus acceſſerit eiuſmodi. Recipe rheubarbari electi unc. s. radicum centaureæ maioris drach. ij. ſpicæ, ſquinanti, ſing. ſcrup. s. ligni aloës, ſandalorum rub. ſingul. drach. i. s. radicum hyringi unciam, herbæ tunecis manip. ij. ſeminis ebuli drach. iij. hellebori nigri drach. florum cordialium, ſticados, ſing. manip. ij. Omnia cõtundantur leuiter, & ex uini cretici, aquarum intybi, & fumiterræ, ſing. ℔. iij. dies octo macerentur, poſtmodum decoquantur ad tertiam, inde prælo exprimantur, expreſſioni ſacchari quantũ ſufficiat addatur, & fiat ſyrupus

Olei ex ligno Guaiaco conficiẽdi ratio.

pus cum quo prædictæ deſtillationis unc. iiij. ſiue ligni decoctionis de qua dicemus unc.v.bis in die, ſummo mane ſcilicet, & inclinato iam ſole bibat affectus ante cibum quatuor horis. Quod ſi decoctionem uolueris audire, paucis abſoluam. Recipe Guaiaci conciſi ℔.ij.s. aquæ pluuiæ ℔.xxx. ex quibus fruſtula biduum macerentur, quæ noua uitreata teſta cooperculo prædita capiat ad bulliendũ lento igni: ſpuma calida, quæ interea fit, patientis ulcera curantur: membrorũ compagibus dolore percitis eadem utiliter adhibetur, ac etiam tuberibus, puſtuliſq; opem afferre uidetur. Facta deſpumatione lignum prædictum decoquas, quouſq; ſuperſit tertium. Cum autẽ tepuerit, linteolo ſpiſſiore coletur, conſeruetur quod inde fluxerit urnula uitrea bene obturata, ne ſcilicet uis euaneſcat. Huius decocti pro ſyrupo xl. dies, diluculo quatuor horis ante prandium, nec minus inclinante iam ſole quatuor horis ante cœnam, uncias quinq; ſigillatim tepidas bibat. Ad hæc libræ triginta cœleſtis aquæ ligno primæ decoctionis accedãt, ut ferueant eadem olla tecta cooperculo, quouſq; libræ uiginti tantum fiant, & ritu primæ decoctionis in uaſe oris obducti ſeruato, hanc poterit affectus, cum ſitiuerit, ſiue tepidam ſiue frigidam ſumere. Quod ſupereſt, ſi primam decoctionem cum ſyrupo rheubarbari prædicto biberit affectus, citius ualebit. At ſi uino lignum incoquere placuerit, maiori cum utilitate curam efficies. Nam in pituitoſis felici ſucceſſu, ego ſæpius periculum feci. ANDR. Quid hoc? Percepi à peritioribus medicis ligno iſto curantibus, affectos in hac cura uinũ bibentes nullo pacto ſanitatẽ adipiſci. FRAN. Recte tu quidem, at non minus ego, cum decoctionem ex aqua morboſi biberint. Verumenimuero uinum decoctionis eiuſmodi nullo pacto obeſſe poterit, efficitur enim ex concoctione medicina ualentior, quod adhuc neminem tentaſſe puto, at ego ſæpius in frigido morbo felici ſucceſſu periculum feci. FRAN. Sequere

igitur. ANDR. Recipe Guaiaci recẽtis conciſi & electi, ℔.ij. rheubarbari electi drach. ij. radicum centaureæ maioris drachmam, foliculorũ ſenæ manipulum, ſquinanti ſcrup.s.contuſa hæc omnia, ex libris xx.uini albi odoriferi, & eius aquæ dimidio biduum macerentur, inde decocta colentur, non alio mehercule pacto, quàm quo ſuperius eſt dictum: hoc ſine præcedenti ſyrupo uti poteris. Ad hoc Rec. Guaiaci recentis ℔.i. quam ex uini albi leuioris ℔.xv. per diem macerabis, ita ut poſtea bulliant omnia quouſq; reſtent ℔.x. tunc infundas deſuper aquæ feruentis ℔.xv. quæ ſimul cum uino bulliant, quouſq; libræ uiginti tantũ reliquæ ſint. Poſtmodum colentur, ſeruenturq; in potum prandentis cœnantisq; affecti. Hoc modo curabis quos non ſolum uictus tenuitas, ſed etiam aquæ auſteritas terret: neq; abſurdum fuerit autumni tempore cõciſum lignũ quindecim diebus cum uuis ad bulliendum ponere, nam nonnullos ex eiuſmodi potu ſanatos percipies. Iis etiam optime cõſultum fuerit, ſi poſt decocti potionem ante prandiũ ſpatio unius horæ, cochlearis dimidium iſtius electuarij abligurierint. R. Ligni prædicti ſubtiliter pulverizati unciam, ſand. rub. ligni aloës, thymi, florum bugloſſæ, boraginis, ocimi, ſing. ſcrup. i. pulueris diarhodonis abbatis, diamuſci dulcis, diambræ, ſingul. gra.x. & cum ſyrupo de corticibus citri in pituitoſa materia, uel cum ſyrũpo de cicorea cõpoſito in ſanguinea, quantum ſufficiat, ex arte tum fiat electuariũ. Verum ut res quam tractamus ad calcem tandem decurrat, de regimine ſex rerum nõ naturaliũ ſummatim dicemus. Hos igitur oportet diebus uiginti bis die tantum comedere, nil aliud aſſumentes, quàm panis recocti binas uncias, accedat uuæ thyminiæ præterea tantundem, bibant aquam, ſiue uinum decoctionis ſecundæ prædicti ligni. Tranſactis hiſce diebus, panis albi bene fermentati ſine ſale clibano toſti unc. ij. tantundemq; carnis aut aſſæ aut elixæ, pullorum gallinaceorum, ſiue aucu

pij ex ſyluis & mõtibus petiti prandeant, cœnent uero thyminias uuas, recoctumq́ pane, ad trigeſimũ diem. Qua tranſacta duas uncias panis albi, carnesq́ prædictas ponderis eiuſmodi, & prandere, & cœnare recte poterint. Cubiculum, quo ſe cõtinet æger, per æſtatem orienti ſit expoſitum: per hyemem tepidarium, uel locus maxime clauſus, ubi continue lignorum boni odoris fiat ignis. Nec inde egrediatur niſi á quadrageſimo die: nocte dormiat horis ſex, aut ad ſummum ſeptem. Diluculo primam ligni decoctionem ex aqua cum illo ſyrupo, ſiue uini abſq́ ſyrupo bibat, ſtatimq́ lecto cubans periſtromate, ueſtibusq́ ſudorẽ prouocet, quem caleſcentibus linteolis, poſteaquã ſatis ſuperq́ deſudauerit, abſtergat. Inde ſubucula, ueſtibusq́ pelliceis munitus, linteo capite obuoluto, præcedens horæ ſpacio prandium, ſurgat, tum lotis manibus, facieq́ mundata, decoctione prima ligni, nares, & aures purget, deambulans per cubiculũ: cui ſi aluus ſuppreſſior fuerit, balano mellis, clyſteréue ex prima decoctione ligni, addito ſale, oleoq́ camomillino & uiolaceo poteris eandem ciere, quo reddito ſtatim prandeat: pranſus quieſcat, legat, aut ludat, meridianũ ſomnum pro uirili declinans: angorem, nec minus reliquos animi morbos fugiens exhilaretur. FRAN. Recoctum panem iandudum ingeſſiſti mihi, nec quis ſit ſatis explicaſti. ANDR. Imprudens prætereriã. R. pollinis farinæ triticeæ quantũ uolueris, non ſine fermento congruo, quam ſubactam quatuor digitorum craſſitudinis quoquouerſum, longitudinis duarum ſpithamarum in paſtillos formabis, decoques in clibano uſq́ ad non completã coctionem, extrahes deinde, & poſteaquam deferbuerint, acutiſſimo cultello poteris in tenuiſſimas partes ſecare, quas ex aqua roſacea, & ſaccharo prius maceratas, in tabula ſigillatim collocabis, furnoq́ iterum mandabis, ut legitime concoquantur. Porrò priuſquam prædicti ligni decoctum ſumant, pro morbo pharmacis & ſyrupis ſu

perius enarratis ſunt muniendi: quinetiam ſi morbus expoſtulauerit, ſanguis prius erit mittendus. Verum poſteaquam ad quartumdecimū diem peruentum fuerit, ſumat pituitoſus, poſtridie eius diei, purgationem hanc: R. agarici præparati, turbit electi, hermodactylorum, ſingul. ſcrup. i. gingiberis ſcrup. s. hellebori nigri gran. v. contuſa per noctem ex aqua abſinthij, meliſſæ & fumiterræ, exprimantur: expreſſioni ſocientur electuarij lenitiui drach. iiij. conf. Hamech, diafinic. ſing. drach. i. & fiat potio addita rhodomellis unc. Vel, R. polypodij quercini drach. iij. ſem. ebuli contriti drach. i. foliculorū ſenæ, epithymi, thymi, ſticados, amaraci, aſſari, florum ſaluiæ, ſing. pugillum, fiat decoctio in qua colliqueſcāt electuarij lenitiui drach. iiij. cōfectionis Hamech, electuarij Indi, ſingulorū drach. i. s. agarici præparati ſcrup. s. triferę perſicæ ſcrup. i. ſyrupi de fumoterræ unc. s. fiat potio: quam trigeſimo etiam die iterum dare tibi erit expediens. Quod ſi Gallicus adhæſerit ſanguini, hoc pharmaco poteris uti. R. rheubarbari electi drach. ij. s. ex aqua intybi & uino cretico, cum nardi ſpica: permaneāt ſex horas hæc omnia ſuperioribus liquoribus infuſa, deinde facta forti expreſſione, diacatholiconis addant̃ drach. iij. elect. roſ. Meſ. drach. iiij. de ſucco roſarum drach. s. & cum decoctione florum, & fructuum cordialiū fiat potus, addita ſyr. uiol. uncia, quem hauriant cum quintadecima, tum etiam trigeſima luce. Qua die purgationes æger exhauſerit, carnes elixas prandeat, eiuſdē pōderis, eiuſdemq; qualitatis: nec minus pane ueſcatur, ex iure carniū prædictarū: bibat ius tantum earundem, die uero ſequenti iterum redeat ad ligni potationē, quam ſuprà ſæpius meminimus. Tranſacta quadrageſima luce liberalius poteris hunc habere. Poſtridie parum è cubiculo procedat. Quæ ſequetur die domo pedem efferre poterit, ſtatim cubiculo ſe tamen reſtituens. In ſequētibus diebus, gradatim ſic ſe habens, negocia ſua breui peraget, cum eo tamen, ut diu

tius

tius cibos ſanguinē adurentes, in ſtomacho putreſcentes, pituitamq́ gignentes, auerſetur. Sed quoniā cum his qui ligno curantur actū fuerit optime, ſi in ethicam, aut in tabem non inciderint, non eſſet abſurdū, diebus exactis quadraginta, reſtaurandarū uirium gratia per menſem quotidie duabus horis ante prandiū cochlearis dimidium iſtius electuarij aſſumere. R. nucis indicæ recentis unc. vi. nucleorum pineorum præparatorum, amygdalarum dulcium, piſtaciorum, ſing. unc. i. ſeminis peponis mūdati unc. v. ſem. papaueris albi unc. i. s. uuæ thyminiæ ex aqua uiolacea unc. ij. pinidiorum, ſacchari uiol. nenufarini, ſingulorū unc. iij. hæc omnia terantur optime lapideo mortario, & ex ſyrupo uiolaceo compoſito fiat electuariū. At nonnunquam fit, ut non ita exacte curentur: ergo catapotium tale poterunt tribus uel quatuor mēſibus poſt aſſumptionē ligni ſemel in hebdomada duabus horis ante crepuſculū drach. i. pondere ſumere. R. myrobalanorum omnium, troch. colocyntidæ, maſticis, diagridij, hermodactylorū, turbit, agarici præparati, ſingul. drach. i. origani, cymini, ſing. drach. s. rheubarbari drach. i. s. ſpicæ nardi, gingiberis, ſing. ſcrup. i. ſalis gemmæ ſcrup. s. hellebori nigri ſcrup. ij. polypodij quercini drach. i. ſeminis ebuli, ſing. drac. ij. pulueris hieræ ſimp. diamuſci dulcis, ſing. ſcrup. ij. aloës elotæ unc. ij. theriaces drach. ij. Cōtuſis contundendis, cum ſyrupo de fumoterræ fiat catapotiorū trochiſcus. Verū ut mea cōſilia tibi credam omnia, ſi etiam per aliquot menſes electuariū cum puluere ligni confectum quotidie, uel alternatim affecti aſſumerent, ab omni derelicta malignitate liberarentur.

De curatione morbi Gallici per aquam philoſophicam.

RElíquum eſt cognita ingenij tui mira facundia, cognitoq́ amore, ac fidelitate, quibus me ſemp̄ proſecutus es, ut ea quæ alicui nunquam dicere uolui, tibi condonare non derelinquam. Morbum igitur Gallicum ſanguineum, cholericumq́ recenter cōtractum,

poteris hac aqua philoſophica diſcutere. R. aloẽs he-paticæ lotæ ex ſucco intybi ℔.i.rheubarbari electi,ra-dicum centaureæ maioris(rheuponticũ uulgus appel-lat)ſingulorũ unc.ij.ſem.quatuor communiũ frig.ma. excoriatorum ſing.unc.iiij. capillorũ Veneris recentis manip.iij.uuæ thyminiæ unc.vi. pulpæ ſebeſten,caſ-ſiæ extractæ,ſing.unc.vij.pulueris trium ſandalorum, aromatici roſati,ſing.unc.i.ſucci roſarũ puri,intybi,ci-coreæ,fumiterræ, lupulorum, ſcabioſæ,ſing.unc.vi.li-quoris malorum punicorũ, berberorum, ſing.libram unam,ſucci boraginis uncias octo, ſyr.de cicorea com poſiti, de bugloſſa, de fumoterræ,ſingul.libræ pondo: contundenda contundantur, & in uaſe ſublimationis uitri cõflato è ſuccis uino & liquoribus prædictis, dies octo macerentur. Porrò per balneum feruentis aquæ, cui harenæ quantitas ſit cõmixta, ſublimetur aqua. Ve rum uas ipſum operculo roſtrato ſit tectum, cui phia-lam uitream diligenter, ne quid ex cõmiſſuris expiret, copulabis, accedente ex lignis ſeu potius carbonibus igne: ex quo cum clara tota defluxerit aqua,& ruben-tior appareat, phialam remouens,huic ſimile uacuã ſta tue,quod fluxerit totũ ſerua, nam ſanguineo bilioſoq; recenti malo plurimum liquores eiuſmodi proſunt. At in morbum pituitoſum,melancholicumq;,quo ualen-tius eſt nihil, accipe agarici præparati unc.iiij.aloës elo tæ ex ſucco fumiterræ unc.ix. catapotij de aromatibus unc.iiij.myrobalanorum omnium ſing.unc.i.ſenæ,epi thymi, meliſſæ recentis, florum cordialiũ,ſing. unc.iij. hermodactylorum,turbit,ſing. unc. iiij. iuæ artheticæ, baccaris, ſticados, chamedryos, ſaluiæ, primulæueris, origani,ſatureiæ,ſing.manip.iiij.radicũ centaureæ ma ioris,rheubarbari,ſing.unc.i.rad.hellebori nigri recen tis unc.vi.gingiberis,nucis myriſticæ,garioſilorum,cin namomi, cubebæ, carpobalſami,calami aromatici,cro ci,ſingul. drach.i.ſucci rad. ebuli, ſucci radicum inulæ, ſucci arthanitæ,ſucci abſinthij,ſucci eupatorij,ſucci bu

gloſſæ,

gloſſæ, ſucci fumiterræ, ſucci meliſſæ, aceti ſquillitici, ſingul. deunx, uini cretici libras x. theriaces optimæ libras ij. pulpæ ſebeſten libræ pondo: contundenda contundant̃, & cum ſuccis & liquoribus in uaſe uitreo magno commiſceantur, & ſic dies octo permaneant, inde ſublimẽtur, ſicut ſuperius diximus. Quod ſi efficacius in atram bilem deſideraueris, tres aut quatuor angues, longos, nigros, excoriatos, exẽteratosq́; tum multo ſale, temporis aliquo ſpacio, tum aceto perfricatos, ut unà colliqueſcant, addere poteris. Nam hoc nõ ſolũ morbo Gallico, ſed lepræ, multisq́; alijs ægritudinibus, quas nunc prætermittendas duximus, maxime confert.

FRAN. Aueo ſcire quonam pacto ſublimatio talis ſit ægrotantibus exhibenda. ANDR. Cum recte cognoueris aliquem morbo Gallico calidiori confectum, ſex rebus non naturalibus obſeruatis, ut diximus, factaq́; prius phlebotomia, ſi neceſſe fuerit, non minorem huic inediam imperabimus, quàm ijs quos illinimus. Poſt hæc æſtate poteſt hanc aſſumens per domum deambulare: bruma uero urgente cubiculo ſe cõtinere: nec interdico quo minus pila unius horæ ſpacio ante cibum, loco clauſo ſe exerceat. Sumat ſingula quaq́; die luce apparente ſanguineus ſiue bilioſus, ſyrupi roſati, de ſucco citri, ſingulorũ unc. s. olei de ſulphure grana x. quibus addantur primæ ſublimationis limpidæ unc. ij. ſemis, rubentis uero drach. iij. quod eligendum bibat decem diebus: inde unoquoq́; die prouocet ſudorem. At ſi cognoueris humores non euocari potione hac, decimo die R. elec. lenitiui drach. iiij. roſacei Meſ. diaſ. ſing. drach. ij. & ex rheubarbari infuſione drachmã, pauxilliq́; ſyrupi de ſucco citri: fiat potio. Poſtridie uero rurſus ad ſyrupos redeat, ad alios decẽ dies: quæ omnia ſi nihil eduxerint, uoret æger diluculo rheubarbari drachmã, addita thyminia uua; dehinc ſublimationẽ prædictam bibat, extẽdatq́; ſyruporũ hauſtum in trigeſimũ diem, ex quo denuò ſolutiua potione purgetur. Si uero ſubli

mationi parere humores uidebuntur (quod in multis ſæpe deprehendi) alterum purgationis genus ſuperuacaneum fuerit. Idem præſtare poteris in frigida quaq; materia, ſi prædictã aliam ſublimationẽ cum ſyr. de fumoterræ, & de ſticados, non omiſſo tamen ſulph. oleo, propinabis. Si autem res poſtulauerit, decimo quoque die peculiaribus pharmacis euacuentur ab humoribus affecti. FRAN. Quid ſi ante trigeſimum diem ſanatus fuerit, debet'ne potionem ad præſtitutam diem extendere? ANDR. Neutiq; : quippe quoſdã decimo potu curaui: ſed corruptiores ad eam diem poſſunt accedere: corruptiores autem dico, qui longiori tempore hoc morbo fuerunt affecti.

De chirurgia.

QVoniã nunc de purgationibus his, quæ tum inedia, tum etiã potionibus fiunt, ſatis diximus: reliquum eſt ut de chirurgia agamus. Manus etenim opera ab antiquis maxime culta, Homeri, Corneliiq; Celſi teſtimonio comprobatur, ſine qua Gallici perpauci poſſunt ſaneſcere. Nam corporis abſceſſus ab hoc morbo, qui uerendorũ, inguinumq; partes infeſtant, duabus de cauſis minime ſunt repellendi: nam inguen iecinoris & ſplenis emiſſariũ recte dicemus. Apoſtemata ergo inibi tumentia repercutere quî poſſumus? quum Auicenna quarta primi ſic afferat: Si uero membrum apoſtemoſum membri principalis emunctoriũ fuerit, ſicut loca glanduloſa in collo, quæ ſunt emunctoria cerebri, aut aſcellæ, quę ſunt cordis, aut inguina, quæ ſunt hepatis, nullo modo erit applicandum aliquod, quod refrenet: accedit materiæ malignitas, quam ſi noſtratibus credimus, cataplaſmatibus cohibere minime conari debemus. FRAN. Quid igitur erit præſtandum? ANDR. Pro uirili laborandum, ut malagmatibus matureſcentia ſecanti ferro, ac etiam aliquãdo actuali cauterio aperiamus, ſeci totius corporis tanquam feneſtrã patefacientes. Quod ſi prædictum malagma quæris, eſt

eſt eiuſmodi: R. foliorũ maluæ, brancæ urſinæ, uiolarũ, ſingul. manip. radicum bryoniæ recentis unc. ij. bulbos liliorum binos. Hæc aqua recte coquantur, terantur, incernanturq́: quibus accedant adipis porc. unc. ij. butyri recentis unc. s. olei de lilio hypericonis, uiol. ſing. unc. i. s. fœnogræci unc. vi. & ex iure herbarum radicumq́ prædictarum ſubactum cataplaſma calidum applicetur: quod cum in calidis, tum etiam in frigidis corporis abſceſſibus ualere coniecimus. At ſi materia ſclerotica eſſe uidebitur, eiuſmodi alterum conficies. R. radicum altheæ unc. ij. radicũ bryoniæ recentiũ unc. i. s. bulbos liliorum tres, chelidoniæ m. s. ficuum ſiccorum unc. ij. bulliant hæc omnia in aqua quantum ſufficiat, poſtmodum conterantur & incernantur: indantur deinde axungiæ porcinæ, olei de lilio, butyri recẽtis, ſing. unc. ij. frumenti triticei uel ſiliginei unc. iij. allij decocti ſub prunis unc. i. s. farinæ frumenti, fœnogræci, ſeminis lini, ſing. unc. iij. ammoniaci diſſoluti in aceto unc. iij. & cõficiatur emplaſtrum: nec expectandũ quouſq́ cutis ſumma per ſe deducatur, tanta etenim eſt morbi malitia, ut affectum locum in carcinoma plerunq́ ſua malignitate præcipitet. Satius igitur fuerit ſcalpello iam nigreſcens aperire, quod præparabimus facta inciſione prima die albumine oui, ac pulueribus cõducibilibus, inde per tres uel quatuor dies digeſtiuo de terebenthina, & ouorũ uitellis, inde hoc utemur mundificatiuo: R. terebenthinæ claræ ex aqua fumiterræ, unc. iiij. uitellos oui binos, mellis roſacei, ſyrupi de fumoterræ, ſing. unc. ij. farinæ orobi unc. iij. thuris, maſticis, aloës hepaticæ, ſing. drach. ij. rad. peucedani drach. i. & fiat mundificatiuum. Si uolueris uiriũ maiorũ mundificationẽ, accedat unguentũ apoſtolicũ: uel ſi adhuc maximam, Aegyptium. Attamen hoc unum ſcias, præcipitatum mercurium cum æquali pondere aluminis exuſti commiſtum, mirifice mũdificare. FRAN. Quid? ad cicatricem obducendã ualebit idem? ANDR. Non, ſed

triapharmacum ceratum opem præſtabit: uel hoc, quo ualentius nihil eſt, adminiſtrabis. R. roſarũ, myrtillorum, balauſtiarũ, caudæ equinæ, ſeminis plantaginis, ſingul. manip. i. myrobalanorũ citrinorum, conorũ cupreſſi, ſing. unc. mediam, acaciæ, hypociſtidos, ſingul. drach. iij. Hæc omnia prius contuſa, tribus diebus macerentur in aceto fortiſſimo, poſtmodum in eo bulliant quouſq; medietas euaneſcat, tunc quidem prælo exprimantur, expreſſum deinde cum oleis roſaceo & myrtino copulabis, lithargyrio minioq; additis, ceratum ad ignem conficies, addita tutiæ ſemuncia. FRAN. Plerunq; fieri ſolet, ut à morbo Gallico exulcerationes ſordidæ, corrodentes, ſpongioſæq;, ſæpius oſſa corrumpant: his quibus remedijs obuiam eundum fuerit, explana mihi. ANDR. Bifariam procedit hæc curatio: nam ſi ligno ab Indis petito curare fuerit conſiliũ, pluribus diebus præcipitato puluere, mundificanda ſunt ulcera. Nam quamuis ipſius potione materia peccans euertatur, tanta eſt tamen materiæ ulceribus coniunctæ malignitas, ut niſi quis optimus operarius acceſſerit, uix poſſint ad cicatricem deduci. At ſi per unctionem, ſuffitum ue procedis, ea tamen prius, quæ oſſa penetrarint, curare oportet ulcera, corroſiua quippe, cauernoſa, quæq; his ſimilia. Ad oſſa non accedentia, unguento, ſuffitu ue delentur, ſed os corruptum omnino abradatur, cauterioq; inuratur, iuxta illud Auicen. iiij. quarti, capitis de corruptione oſſis ſic dicentis: Neceſſe eſt fricare ipſum, & radere, aut cauterizare, perueniendo ad ultimũ corruptionis eius, ut cadant cortices corrupti, & remaneat ſanum. Itaq; cum certiſſimis argumentis oſſis uitium deprehenderis, aut inciſione & cauterio poteris operari, aut cauterio tantũ. Sanè in obductioris ulcere ſpongioſo, corruptioriq;, nouacula penetrandum erit uſq; ad os incidendo carnem affectã, quæ diligẽter utrinq; poſtea diducta, linimẽtis ex albo ouorum, & pulueribus obducentibus cicatricem per uim

infar-

infarciatur: inde fiet, ut poſtridie eius diei ſubijciatur os totum noſtris oculis uitiatum, quod cum uideris, bene ſecanti ferro putredinem carioſam diduces, & ſanum à uitiato ſepares: inde candēti ferro, carne madidis ſtuppis præmunita, os uſtulabis: ſi uero latius patebit ulcus, carnem prius incidere fuerit inconueniens: nam cute deficiēte, nō poterit niſi fruſtulatim, idq; difficulter ab oſſe diduci, non ſine maximo ſanguinis fluxu. Sat erit igitur candenti ferro, quod minima fiet ſanguinis miſſione, carnem ad os uſq; uitiatā comburere, tunc enim ex linamentis eiuſmodi medicamentum curabit, quod combuſtū fuerit. R. uernicis liquidi drach. iij. ex aqua ſolatri ſiue plantaginis, uitellos oui tres, butyri recentis unc. ij. olei roſacei, omphacini, uiolati, nenupharini, ſing. drach. ij. Miſce ſimul omnia hæc, & fiat unguentum, quod locis uſtulatis mirum in modum cōfert. At ulceris circunſtantes particulas triapharmaco ex oleo acetoq; roſaceo, ac lithargyrio in mortario plumbeo ſubacto, ad reſtringendam cauterij uim illinies: quam operationē ſi quis reformidauerit, poteris quorundam ſententia per euphorbij puluerem eodem peruenire: ſed mihi quidem non fit ueriſimile ut in profundo ulcere ualeat is, aut eiuſmodi quippiam, præter cauterium, quod curans D. Angelum, Illuſtriſs. reuerendiſſimiq; Cardinalis Tridentini ærarij Fiſcalē, deprehendi, qui quamuis hoc morbo minime teneretur, ex calce tamen equi plurimo temporis ſpatio contracto, & inueterato ulcere laborabat ſiniſtro crure. Multa medicorum manus, ſatis honeſto conducta ſalario, ex circumuicinis ciuitatibus ad eum fruſtra confluebat: quo factum fuit, ut is ſalutem penè deſperans, mihi ſe curandū tandem tradiderit. Poſtridie eius diei, quoniam ulcus eiuſmodi à cute & carne ferè ſpoliatū erat, quinq; medicis aſtantibus, uitioſam carnē cum oſſe corrupto cauterio concremauimus. Difficile dictu eſt, inter curandum quanta fuerit uiri conſtantia cōiuncta prudentiæ: enimuero,

quod dictum citra inuidiam fuerit) C. Mario præſtantiſſimo uiro æquauimus nõ ſolum Angelum, uerumetiam meritò prætulimus: quippe qui nõ ſolum teneri ſe noluerit, ſed crus immotum nullo doloris argumento præbuerit. Sed ut ad rem redeamus, patuit quamob rem remedijs cæterorum nunquã ceſſarat malum: ad medullam nanque peruenerat uis morbi, circùm uicina quæque corrumpens: quod tamen omne quicquid erat in eo noxij, deo dante, duorum menſium ſpatio curauimus. FRAN. Huius etenim curæ argumẽto innixus, tantum mihi polliceor breui conſore, ut noſtrates non ſolum, uerumetiam præſtantiſſimos quoſque medicos antecellas. ANDR. Agnoſco miram animi tui in me inductionẽ, qua fit, ut noſtra tibi maiora uideantur, quibus (ingenue dicam) laudari à laudato uiro, uirtutesque, quas ne agnoſcã quidem, mihi tribui facile patiar. FRAN. Sæpius fauces palatumque uidimus affectorum malignis ulceribus, ſerpẽtibus, exeſiſque teneri, quæ quo pacto ſint oppugnanda, uellem libentius abs te audire. ANDR. Fiat ut uis. Recipe igitur aquæ cuius uirtute aurum ab argento diuiditur, ℥.ij. roſatæque, hyoſcyami, ſingulorũ ʒ.iij. inde miſceas. Aut R. aquæ ſaponis ℥.ij. uitreoli romani ʒ.iiij. ſalis ammoniaci ʒ.i. uitreolũ & ſal diluantur optime, & fiat aqua. FRAN. Quî fieri poteſt ut aquæ quas dixiſti partes ulceribus circunſtantes non lædant? ANDR. Styli lignei ſummitatem tomento circũligabis, qua madefacta ex aquis ſuperius enarratis illinies ulcera, quæ cum cœperint mundari, os affecti ſibi colluant ex aquis conſolidantibus, quas ſuperius tibi pluribus explicauimus. Quinetiam puſtulis uerrucoſis eiuſdẽ morbi plurimũ cõfert, nam decidunt ſtatim, reſoluũturque. FRAN. Solent plerunque duriſſimæ ſtantes glandulæ ægrotos male habere, quibus quid apponendum ſit ſcire deſidero. ANDR. In primis illud ſcias, iſtorum tuberum duas eſſe ſpecies, quarum altera carni adhæreſcens diaquilone

lone magno de gummis, aliisq; diſcutientibus empla=ſtris cum per reſolutionem, tum quidem per ſuppura=tionem curantur nonnunquam. Altera procedens ab oſſe difficillime ſaneſcit, niſi cauteriū adhibueris: quam curationem cum pleriq; auerſentur, cauterium poten tius adhibeas, quo quatuor horarum aut quinq; ſpatio dolore modico urgēte macerabitur, ac deſtruetur caro. Recipe igitur aquæ primæ, qua fit ſapo, ℔. iij. uitreoli romani, nitri, ſalis ammoniaci, ſing. unciā: quæ diligen=ter unà diſſoluta, ex teſta decoquātur ad ſordium craſ=ſitudinem, tunc adde oppij thebaici unc. i. s. deinde tor reantur igne tandiu, ut lapideſcant: effracta aula lapil=los adhærentes obturato uaſe uitreo conſeruato, quip=pe noxius eſt aër aduentitius, quo ſtatim in aquā con=uertuntur. FRAN. Apicem tuorum in me immor=talium meritorū hoc addidiſti: quo fit, ut nihil aliud abs te nunc expetam, niſi ut ſæpius ad te accedā, quo tem=pore omnes circa morbos ex uiridario tuo fructus col=ligere poſſim. ANDR. Libētiſſime quidem, ut prius cognouero auditorem attentum te præſtaſſe. At nunc reliquū eſt tantū, ut curan=di corporis neceſſitate, ad cœ naculū accedamus.

PETRI ANDREAE MATTHEOLI SENENSIS DE MORBI GAL-LICI CVRANDI RA-TIONE FINIS.

IOAN. ALMENAR HISPANI MEDICI DE MORBO GALLICO LIBER.

De morbi origine & diffinitione. Caput I.

COnuenerunt ſapientes quidam, ut hic morbus qui apud Italos appellat̃ Gallicus, nunc dicatur Paturſa, quod interpretatur paſſio turpis ſaturnina: turpis enim morbus eſt, quia mulieres incaſtas ac irreligioſas reputari facit, & generaliter omnes deturpat. Et ſaturninus, quia à Saturno propter eius ingreſſum in ariete, alijs cœli diſpoſitionib. coadiuuantibus originẽ traxit. Et ſi illi influxus ceſſauerint, non propter hoc morbum ceſſare neceſſe fuit, quoniã plura corpora infecta remanſerunt, à quibus alia inficiuntur: ex quo comprehendi poteſt quod adhuc per multos annos hic morbus durabit, ideo caueãt homines ut de alijs ſumpto exemplo de ipſis dici poſſit, Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Fuit autem diſpoſitio a cœleſti influxu tunc in corporibus impreſſa, humorũ aduſtiua, ex parte ſigni arietis, quod calidum & ſiccum exiſtit, & per aduſtionem, humorum frigidorum & ſiccorum productiua, ex parte Saturni, qui frigidus & ſiccus natura exiſtit, qui humores frigidi & ſicci ſiue melancholici, per aduſtionẽ geniti, pulſi ad uaria loca, uarios dolores inferunt, & ad cutim uaria puſtularum genera producunt. Definiatur ergo ſic: Morbus Gallicus ſiue Paturſa eſt mala epidemialis diſpoſitio in membris corporis, præcipue in hepate & uenis & eorum humoribus exiſtens, ex qua ueluti accidentia ſequuntur dolores & puſtulæ per uniuerſum corpus. Tangitur cauſa efficiens quum dicitur epidemialis, quia à cœleſti influxu procedens. Formalis, quum dicitur mala diſpoſitio. Materialis, quũ dicitur in membris. Etiam tangitur differentia per hoc quod dicitur, ex qua ſequuntur dolores &c. De finali autem cauſa morbi, medicus corpo-

ralis

ralis nõ ſe intromittit. Spirituales tamen medici debent eſſe propter punitionem peccatorũ: quare qui ab hoc liberari aut ipſum euitare procurant, à delictis caueant & mentẽ ſuam deo applicent. Solus enim deus languo res ſanat, ut inqt Meſ. in de appropriatis. Ex qua diffi- nitione plura ac utilia ſeqnuũt corrolaria. Primũ, quod hic morbus eſt unus & non plures, ut quidam inſuffi- cienter dixerunt, quoniam de ipſo nõ poſſet unica dari diffinitio, neq; unicam ſemper cauſam haberet efficien tem, neque unica illi competeret cura, neq; unicum ha beret nomen, quod incõueniens eſſet, ut pro parte ap- paruit, & manifeſtius adhuc apparebit. Secundũ corro larium, quod male arbitrãtur qui de hoc morbo capitu lum inueniſſe credũt ſiue capitula, ut de doloribus iun cturarum & de aſſafati, quoniam illis nõ competit diffi nitio ſuperius aſſignata. Præterea non omnes dolores qui fiunt, ſunt in iuncturis, neq; omnes puſtulæ aſſimi milantur aſſafati, quare neq; hic morbus ineſſe cum il- lis conuenit, neq; cura eius ad curam illorũ reduci po- teſt, ut inferius manifeſtabitur. Tertium corrolarium, quod qui curant tantũ puſtulas, aut qui tantũ dolores aduertunt, imperfecte curant. Quis enim perfecte po- teſt curare capitis dolorem, aut nimiam linguæ aridita- tem, uel ſitim, quæ à febre proueniunt, niſi prius cure- tur febris? accidens enim ſequitur morbum, ſicut um- bra corpus, ut Galenus iij. de accidẽti. Et hoc pacto do lores ut puſtulæ curari non poſſunt, niſi prius hic mor bus curetur, quoniã iſta aut ſunt accidentia, aut ægritu dines aſſociatæ, quæ ſequũtur principalẽ, & curã illius præſupponũt, ut Auicen. in prima tertij, & pleriſq; lo- cis oſtendit. Quartum corrolariũ, quod ſi quis coniun- gat curam Empericorũ, & curã iſtorũ qui regulariter operari credũt, ut Emperici unguẽdo, & ut medici pur gando, quod adhuc inſufficiẽs eſt cura, quoniã per illa medicamina non remouetur illa mala cõplexio quæ in membris impreſſa eſt; & hæc fuit cauſa quare multi cre

diderunt ſe eſſe ſanos & non fuerunt: & ſi aliquis ſanatus eſt, hoc fuit, quia per medicinas ſolutiuas & unctiones fuerũt humores perfecte euacuati, quibus euacuatis natura fuit potentior ſupra morbum, uel ſupra malam illam complexionem, & ipſam expulit: hoc tamen non factum eſſet, niſi uirtus eſſet fortis, & impreſſio fuiſſet modica; ubi autem uirtus fuit debilis, & impreſſio fortis, non potuit hic morbus expelli. Propter hanc diuerſitatem in uirtute & impreſſione quidam potuerũt ſanari abſq; medicinis, quidam cum medicinis, & quidam nullo modo ſanari potuerunt: nos autem oſtendemus modum quem experiẽtia & ratio docuit, ad ſanandum omnes, remouendo cum medicinis nõ ſolum humorem actu facientem dolores & puſtulas, & ipſum qui paratus eſt facere, uerum ipſam malam cõplexionem quæ humores inficit, ipſis tamen prius euacuatis, ut regulariter facere cõuenit: & in hoc conſiſtit theſaurus curæ. Plura alia corrolaria inferre poſſem, ſed quia ſuperfluum eſt prolongare ſermonem in rebus quæ in medicatione nullum afferunt iuuamentum, ut ait Galenus primo regiminis acutorũ, ſatis de hoc dictum puto. Supereſt modo de cauſis determinare.

De cauſis morbi Gallici. *Caput* II.

CAuſarum duplex eſt genus, quoniã quædam ſunt primitiuæ, quædam corporales, & iſtæ duplices: quædam antecedens, & quædam cõiuncta. Primitiua poteſt eſſe in hoc morbo duplex principaliter: quarum prima eſt ſola influentia, uel aëris corruptio, per quam cauſam eueniſſe pie credendũ eſt in religioſis. Secunda eſt conuerſatio, ut per oſcula, & lactis aſſumptionem, ut in pueris uiſum eſt: aut per coitũ, ut in pluribus compertum eſt & frequentiſſime eueniſſe: alijs autem modis, & præcipue à ſola influentia, uel aëris corruptione, rariſſime: & etiam per alios modos conuerſationis euenire potuit, quod tuæ cõſiderationi derelinquo. Satis eſt ut ſcias hunc morbum eſſe contagioſum, ut experientia

tia docet, & ratione ſimilitudinis, quam habet cum morbis contagioſis, non aliter credendũ eſt. Vnde Auicen. ſecunda primi, in complendo ſermonem de diſpoſitionibus ægritudinũ: Quædam ſunt quæ de uno ad aliud tranſeunt, ſicut lepra, ſcabies, uariolæ, febres peſtilentiales, & apoſtemata putrida. Cauſarũ uero antecedentium quadruplex eſt genus, ſecundum quod quatuor ſunt humores qui in materia huius morbi tranſire parati ſunt, propter eorum indiſpoſitionem, aut qui impreſſionem morbi ſuſcipere apti ſunt, ut ſanguis, cholera, phlegma, melancholia. Cauſa uero coniuncta eſt duplex, quia quædã eſt ipſius morbi, & eſt humor qui primo infectus aut alteratus à cauſis primitiuis inficit membra & alios humores, & hinc dicitur, Cauſæ primitiuæ mouent antecedentes. Sed cauſa cõiuncta accidentium, eſt humor immediate cauſans dolores aut puſtulas. Sed hic poſſet quæri, an mala qualitas exiſtens in humore, qui eſt cauſa antecedens, poſſit eſſe ægritudo: & uidetur quod non, cum ægritudo ſit paſſio uiuentis, & humor non uiuat. Ad quod reſpondetur, quod humor exiſtens in hepate & uenis infectus iſta mala qualitate, poteſt eſſe ægritudinis ſubiectum, dato quod illa mala qualitas adhuc nõ ſit cõmunicata membro, quoniam ipſa poteſt lædere operationem digeſtiuæ hepatis & uenarũ, ut humores corruptos generet: ergo per diffinitionẽ ægritudinis patet ipſam eſſe ægritudinem. Ad argumentum autem dicitur, quod ſufficit quod uiuens ſit ſubiectũ denominationis, ſiue illud quod denominatur ægrum: non autẽ oportet quod ſit ſubiectum inhæſionis, imò ſtat quod ipſe humor ſit ſubiectum, cui ipſa ægritudo inhæreat. Et ſi dicat, Quomodo humor poterit eſſe antecedẽs, & in eo eſſe ſubiectiue ægritudinem? Dico, quod erit cauſa antecedens reſpectu dolorum & puſtularũ, quia paratus fluere ad loca dolorum & puſtularum: & erit etiã cauſa coniuncta, pro quanto cauſat malã complexionẽ in membro: & erit ſubie-

ctum ægritudinis,pro quanto habet diſpoſitionem per quam læditur operatio membri, & ipſum facit denominari ægrum. Hæc ſi bene conſideres,omnem difficultatem, quæ circa diffinitionem fieri aut conſiderari poſſet,comprehendes.

De ſignis morbi Gallici. *Caput* III.

SIgna ſunt,læſio ſiue nocumentum in uirga,& præcipue corroſio ſiue nocumentū quod aſſimilatur carolis, grauitas capitis, & colli dolor, quæ paulatine expandunt̃ uerſus humeros & ſpatulas uſq; ad iuncturas, primo brachiorū, deinde tibiarum, & aliquando fit in muſculis & lacertis & alijs neruis quæ ſunt in iſtis membris, & augetur dolor in nocte, & de die diminuitur. Cuius cauſa eſt, quia humores in nocte à natura mouentur, propter ipſam eſſe retractam & fortiorem, & etiam quia ratione humiditatis noctis materia augetur, aut ratione frigiditatis:de die autem natura diuertitur à ſenſibilibus & alijs,& nō ita humores mouet,tum quia debilitata, tum quia circa alias operationes occupata: quia etiam ſigna cauſarum ex parte doloris & puſtularum oſtendam,ex alijs autem iam patebit in arbore ſignorum inferius declarāda. Si dolor eſt acutus, & non multum tarde eminens,& puſtulæ ſunt paruæ ad citrinitatem tendentes, uel ulcerantes, & in cute aſperitas appareat,à cholera ſunt.Si autem dolor eſt extrinſecus paulatine eueniens,& puſtulæ ſunt latæ ad albedinem tendentes,à phlegmate ſunt: & ſi iſta apparent & ſunt cum pruritu magnifico & aliquali ardore,à phlegmate ſalſo ſunt. Si uero ad nigredinẽ tendūt & paruæ etiam ſunt, à melancholia, dolore maxime exiſtente pauco. Si autem ad rubedinem tendunt,& dolor non eſt multus, à ſanguine fiunt. Iſta tamen ſigna confundi reperies, ſi alia aſpexeris ſigna, quoniam quemadmodū raro accidit corruptio in humore uno ſolo, teſte Galeno primo regiminis acutorum, ita raro reperies quod ſolum appareant ſigna ſignificantia ſuper unum humorem.

rem.

tem ſolum, quia oportet omnia ſigna in mente colligere, & ea comparando ad ſe inuicem, comprehendere quod magis dominatur, & iuxta illius humoris dominium, ita curam ordinare.

Prognoſtica.

Ad hunc morbum magis parati ſunt melancholici, propter ſimilitudinem, iuxta Ariſtotelem ſecundo de generatione: In habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus. Et Auicenna: Conuerſio in genere proportionali facilior eſt quàm cõuerſio in contrariũ. ſecunda primi. & maxime illi qui ſunt melancholici per aduſtionem. Secũdo illi qui ſunt cholerici, tertio ſanguinei, propter humorũ abundantiã. Minus cæteris ſunt phlegmatici, & horum omnium magis præparati ſunt qui habent corpora rara, & adhuc omnium magis illi qui malis humoribus repleti ſunt, & qui utunť cibis melancholicis, ſicut leguminibus, carnibus antiquis, & huiuſmodi. Et quãdo hic morbus eſt recens, eſt curabilis: cum autem antiquatur, difficilioris eſt curæ, & tanto magis quanto antiquior, quoniam illa mala complexio continue magis figitur: quare qui hunc morbũ patiuntur, quàm citius poſſint liberari procurent. Item habentes puſtulas eminentes multas, & dolores paucos, facilius curantur quàm qui oppoſito modo ſe habent: & qui nodos habent qui gumme uulgariter appellantur, difficilius cæteris curãtur. Iuuenes enim, cæteris paribus, ſiue adoletes facilius cæteris curantur. Vnde Galenus: Non eſt poſſibile illos qui in ætate plus proceſſerunt magis ſaluari quàm adoleſcentes. 2. prognoſticorũ. Supereſt modo ad curam deuenire.

De cura morbi Gallici. *Caput* IIII.

CVram huius morbi per ſeptem intentiones compleri arbitramur. Prima eſt uẽtris lenitio. Secũda, minoratiua euacuatio. Tertia, materiæ digeſtio. Quarta, ipſius euacuatio. Quinta, membrorum alteratio. Sexta, ipſorum confortatio. Septima, accidentium corre-

ctio. Sed quia plus nocet error in ſex rebus nõ natura=
libus,quàm ſit iuuamentum medicinarum, teſte Sera=
pione quinto practicæ, ſecundo cap. & Auicenna,am
plius ſcire oportet quod non omnis complexionis ma=
litia ſuo medicatur contrario &c.imò multoties ſufficit
regiminis bonitas, ideo regimen in ſex rebus nõ natu=
ralibus præponendũ eſt. Vnde licet ſanis etiam debea
tur regimen,illud appellatur conſeruatiuum,iſtud au=
tem curatiuũ. Cum igitur omnis cura ſit per cõtraria,
ut Gal.tertio techni,& Auic.quarta primi,& hic mor=
bus ſit ualde ſiccus, regimen debet declinare ad humi=
dum:& quia quo ad eſſentiã eius eſt calidus,quia adu=
ſtiuus,& quo ad humores frigidus,quia humores ſunt
frigidi & ſicci,oportet temperare regimen in actiuis,&
in paſſiuis facere quod declinet ad humidũ, licet pro=
pter apertionem & humorum ſubtiliationem ac dige=
ſtionem neceſſariũ ſit adminiſtrare calida, ipſis tamen
oportet admiſcere aliqualiter frigida & confortantia,
præcipue hepar & uenas. Quare ſit aër in actiuis pa=
rumper declinans ad calidum, in paſſiuis autem abſo=
lute declinet ad humidũ, ſit boni odoris & euentatus,
& poteſt fieri in æſtate artificialiter huiuſmodi ſternen
do folia, cannæ,ſalicis,iũci,uitis,roſas,uiolas,eis miſcen
do laurum, & res boni odoris, & omnia iſta irrorando
cum aqua.Circa cibum & potum diæta non debet eſſe
ſubtilis. Vnde Hippoc. Tenues & certæ diætæ in diur=
nis paſſionibus difficiles. quarto primæ particulæ.Sit
ergo panis non calidus, nec pluris trium dierum,bene
coctus & fermentatus. Vinum ſit album,clarum,me=
dij ſaporis inter dulce & ponticum, cum aqua cocta
debite permixtum,aut cum aqua bugloſſæ,boraginis,
& ſimiliũ, & hoc præcipue in declinatione,quia in alijs
temporibus poſſent plures materiæ duci ad loca dolo=
rum. Ideo ſi plures dolores adſint,bibatur rubeũ uſque
in declinationem. Carnes ſint ex caponibus iuuenibus
carnoſis,ſed non pinguibus,& ex pullis & hœdis & ui=
tulis.

tulis lactentibus, & agni annualis. Carnes phaſianorũ, perdicum, & auicularum paruarum licet concedi poſſunt, tamen meliores ſunt carnes domeſticorum, quia magis de humido participantes. Ex piſcibus conceduntur petroſi, ſquamoſi, uiuentes in bonis aquis: & ex ſupradictis poteſt fieri ferculum, ut cum lacte amygdalarum, & ſeminum communiũ, & ptiſana ordeacea. Eſt ualde conueniens far etiã, & huiuſmodi. Ex herbis melior eſt bugloſſa & borago, ut uulgò dicitur: Borago bona quàm dulcia ſunt tua dona. Semp uireſcis, & in omni tẽpore creſcis, Inquit borago, gaudia ſemp ago. Item cõceduntur ſpinachiæ, & in proceſſu fœniculus, petroſelinum cum lactucis & ſpinachijs miſcendo: & ex his herbis & ipſa cicorea poteſt fieri ſalatucium cum aceto paſſulato. Legumina omnia præter cicera fugienda ſunt & caules. Lacticinia omnia fugienda ſunt, ſed lac fortaſſe concedi poſſet ubi non eſſet hepatis inflammatio: aut ſtomachi, ubi timeret eius facilis corruptio. Vnde Auic. in de cura lepræ: Lac eſt de conuenientioribus medicinis. Ergo propter conformitatẽ quam habet hic morbus cum illo, poſſet concedi. Oua conueniunt ſorbilia, aut in aqua decocta. Aromata pro confortatione membrorum, & in pauco uſu, & præcipue cinnamomum, concedi poſſunt, ideo in cibarijs poteſt poni talis puluis: Recipe carui, aniſi, ameos, petroſelini, apij, marathri, betonicæ, cimini, calamenti, pulegij, hyſopi, ſpicæ nardi, piperis, ana ℥. i. maioranæ, folij balſamitæ, ocimi, cardamomi, galangæ, liquiritiæ, ana ℥. i. hic puluis maxime conueniens eſt habentibus ſtomachum debilem & cerebrum frigidũ, lætificat cor, exacuit ſenſus, & mirabiliter memoriã confortat. Fructus conuenientes ſunt temperati. In actiuis aut parum ad calidum declinantes & humidi conueniunt, ergo mora matura & dulcia, uua matura, poma dulcia, apia muſcata, dactylina, & huiuſmodi, quæ dari debent cocta ſub prunis. Item cõueniunt amygdalæ, pruna damaſce-

na,perſica exiccata & depilata,infuſa in uino granatorum muzorum. Somnus ſit temperatus: ſuperfluus enim nocet,iuxta Hippocratem:Somnus & uigilia magis modo facta malum.ſecunda particula Aphoriſmorum.Minus tamen malũ eſt declinare ad ſuperfluum ſomnum, quàm ad ſuperfluã uigiliam: ſemper tamen ſtudeas facere quod ſomnus ſit tẽperatus. Vnde Auic. tertia primi cap.ix. Somnus temperatus uirtutem fortem efficit. Meridianũ autem ſomnum fugiat,niſi præ nimio dolore non potuiſſet dormire in nocte. Motus ante cibum factus eſt conueniens temperatus, pulſis tamen ſuperfluitatibus primæ & ſecũdæ digeſtionis:melius tamen eſt declinare ad ſuperfluam quietem,quàm ad ſuperfluum motum:imò quando utitur medicinis, neceſſaria eſt quies, & ideo iſti Emperici cogunt in lecto ſtare, uirtus enim tunc totaliter attenta eſt ad morbi expulſionẽ. Vitanda eſt ira,furor,triſtitia, timor, ſolicitudo. Cõfert lætari,gaudere,bene ſperare de ſalute ſua,cõfidere,cum amicis & dilectis conuerſari. Coitus autẽ ſit temperatus, & celebrata tertia digeſtione. Ventrem habeat lubricum,& ſi non natura,arte,diebus interpolatis faciendo tale clyſtere:R.maluarum,fumiterræ,mercurialis, ana manip.i. boraginis m. s. fiat decoctio de qua accipiatur q.s. & addatur olei ℥.iij.ſalis ʒ.ij. ſtomacho ieiuno imponatur.

Pro prima igitur intentione,R.caſſiæ nouiter extractæ,electuarij lenitiui,ana ʒ.v.& cum ſaccharo fiat bolus, aut diſtemperentur iſta cum aqua fumiterræ, aut aqua fructuũ. Aut potes exhibere mannæ, caſſiæ, ana ʒ.vi. & cum prædictis diſtemperat̃, pro diuitibus. Vel fiat tale clyſtere:R.bliti, mercurialis,maluæ,florum camomillæ,ana m.i.fiat decoctio,cui addãtur hieræ picræ ʒ.vi.caſſiæ, ſacchari rubei,ana ℥.i.olei communis ℥.iij. ſalis ʒ.ij.adminiſtretur ieiuno ſtomacho.

Pro ſecunda intentione, quæ eſt materiæ minoratio. R.florum uiolarũ,florum boraginis ana ʒ.iij.liquiritiæ

raſ.

raſ.paſſularum enucle.ana ʒ.ij.prunorũ ſebeſten ana numero v.foliculorũ ſenæ,epithymi ana ʒ.i.fiat omniũ decoctio,de qua accipiatur quantum ſufficit ad diſtemperandum: caſſiæ nouiter extractæ, electuarij lenitiui ana ℥.i.electuarij Indi ʒ.i.s. uel tantundem cõfectionis Hamech,fiat bolus ſaccharo, aut diſtemperẽtur omnia &c.ut ſuprà. Vel,℞.pilularum fœtidarum de fumoterræ ana ℈.i.fiant pilulæ iij. melle roſaceo, & dentur poſt cœnam electuaria,aut dentur de mane.

Pro tertia intentione,quæ eſt materiæ digeſtio.℞.ſyrupi de fumoterræ, de bugloſſa,ana ʒ.vi.aquarum cicoreæ,endiuiæ,lupulorum,ana ℥.i.& continuetur per quinq; dies.Deinde detur ſolutiuũ poſitum in ſequenti intentione,poſtea iterum accipiat alium ſyrupum,ut gratia exempli: ℞.ſyrupi de ſticados ℥.i.de fumoterræ ℥.s.aquarum boraginis,lupulorum & endiuiæ ana ℥.i. tranſactis autem ſex diebus aut ſeptem detur iterum ſolutiuum, & poſtea iterum accipiat ſyrupum adhuc fortiorem, puta de epithymo, cum aquis fœniculi, petroſelini &c. & ſi infirmus faſtiditur ſyrupum,fiat talis decoctio:℞.radicum apij,fœniculi, petroſelini,bugloſſæ,bruſci,ſparagi,ab eis extracto meditullio ligneo,capillorum Veneris, florum boraginis & meliſſæ,epithymi,polypodij, thymi, paſſularum,ana partes æquales, fiat decoctio & coletur, & addito pauco aceti & modico ſacchari, iterum una bulitione bulliat, & de ipſa accipiat patiens cyathum unum, modo & ordine calidum ut ſuprà:& ſi de hac decoctione iam faſtiditur infirmus,dentur tales aquæ ſaccharo:℞.aquarum ſcolopendriæ, fœniculi, bugloſſæ,boraginis,fumiterræ,ana unc.i.cum modico ſacchari detur ut ſuprà. Sed quia materia eſt adeò rebellis,quod non poteſt per intus ſuſcepta digeri, oportet quod ad extra applicentur,quæ hanc materiam in digerẽdo iuuant, adeò ut quantumcunq; materia ſit digeſtioni inobediens,hoc modo digeratur,applicando ſcilicet per intus & per extra.Nec de:

hoc mireris, ſcilicet de applicatione medicaminum ad extra ad digerendum, quoniam Gilbertus in cura terꝭ tianæ cōpoſitæ ait: Oportet digerere materiam per foꝭ mentationes, emplaſtrationes, & huiuſmodi. Talis erꝭ go ſeruetur ordo, ut prima & ſecunda die accipiat ſyru pum patiens, tertia autem die facias ungi cum unguen to inferius deſcribēdo, omnes partes domeſticas tibiaꝭ rum & brachiorum, & plantas pedum & palmas maꝭ nuum, leniter tamen, & parum apponēdo de unguen to, & hoc quando uadit patiens dormitum, & de maꝭ ne accipiat etiam ſuum ſyrupum, ita ut in ſexta die ſint accepti ſex ſyrupi, & ſint factæ tres unctiones, & tunc dabis medicinam ſolutiuam, & humores qui per os exꝭ pelli deberent ad inferiora diuertētur, & ſic euitabitur nocumentum in ore. In diebus autē ſequentibus ſimili modo utaris, fortificando tamen aliquantulum digeſtiꝭ uum, & etiam unguentū, ponendo magis de theriaca & argento uiuo. Potes etiam illa loca fomentare cum decoctione meliloti, radicū altheæ, & ſimilium, & hoc faciendo de mane, & ſic erunt tria ingenia ſimul ad diꝭ gerendū, ſcilicet ſyrupi, unctiones, & fomentationes.

Sequitur modo deſcriptio unguenti. R. butyri ℥. iij. axungiæ porci mediæ inter recentem & antiquam ℔. i. theriacæ ætatis decem annorum ℥. i. s. mithridati ℥. i. ar genti uiui ℥. ij. s. lithargyri auri, ſalis communis, ana ℥. i. fiat unguentū ex iſtis, incorporando tantum de aqua fumiterræ & ſcabioſæ quantum poterit incorporari: & hoc unguentum eſt propria medicina huius morbi, & ultimum & maius ſecretum quod eſſe poſſet circa ea quæ exterius applicātur. De his autem quæ interius ap plicantur, principalius & maius iſto eſt aqua deſtillatio nis theriacæ, ut uidebitur.

Pro quarta intētione, quæ eſt ipſius materiæ digeſtæ euacuatio. In forma potabili primo: R. electuarij leniꝭ tiui, caſſiæ nouiter extractæ, ana ʒ. iij. electuarij Indi mi noris, confectionis Hamech, ana ʒ. cum aqua fructuū

uel

uel cum decoctione prius dicta, detur de mane dormiendo deſuper per horam. Poſſunt etiam iſta diſtemperari aqua bugloſſæ, & endiuiæ, de fumoterræ, & ſimilibus q.s. uel loco caſſiæ ponendo mannæ ℥.vi. pro diuitibus. Vel pro ipſis diuitibus detur talis medicina: R. liquiritiæ raſ. paſſularum, ana drach. ij. ſebeſten numero. iiij. florum boraginis, bugloſſæ, ana menip. s. folliculorum ſenæ numero iiij. tamarind. ℥. i. bulliant in aqua bugloſſæ, fumiterræ, ana q.s. de qua decoctione ſumantur ℥. ij. in qua infundant̃ rheubarbari ℈. iiij. agarici ℈. ij. ſpicæ gra. iiij. ſtent ꝑ octo horas in infuſione, & fiat expreſſio, cui addantur elect. lenitiui ℥. vi. electuarij Indi minoris, confectionis Hamech, ana ℥. i. s. & fiat potio quæ exhibeatur modo ut ſuprà. Hoc tamen gratia exempli dictũ ſit. Pilulæ conuenientes ſunt pilulæ de hermodactylis, de fumoterrę, Indę, Aggregatiuę, ut gratia exempli: R. pilularum de hermodactylis, de fumoterræ, ana ℈. i. fœtidarum ℈. ij. cum ſyrupo de ſticados fiant pilulæ pro una uice, quas accipiet patiens de mane, & dormiet deſuper per horas tres aut quatuor. Omnia iſta dicta gratia exempli, quoniã tua intereſt ſecundũ exigentiã particulariũ uariare, ſi opus erit. Iſta ſolutiua ſunt accipienda in ſexta die, prout dictum eſt in præcedenti intentione, & eo ordine procedendum eſt.

Pro quinta intentione, fiat balneum ſiue ſtufa cum aqua dulci, in qua bulliãt malua, biſmalua, melilotum, chamæmelum, roſæ, lapathium, fumus terræ: & hoc debet fieri poſt purgationem in die ſequenti. Hoc enim pacto fit cõueniens alteratio, quia humectatio, quæ maxime requiſita eſt: & quum incipit ſudare accipiet infra ſcriptam aquam: R. radicis altheæ, fumiterræ, lapathij, inulæ, ana ℔. s. & minutim incidantur & ponantur in quatuor libris uini maluatici ad remolliendũ per unum diem & unam noctem, poſtea addatur theriacæ ætatis decem annorũ aut plus ℥. i. s. & ponatur in alembico, & deſtilletur aqua, de qua accipiant̃ ℥. iij. cum ℥. ij. aquæ

bugloſſæ, in principio, ut dictum eſt: & iſta ſtufa reiteretur omnibus ſex diebus tranſactis aut ſeptem, bibendo iſtam aquam, quæ eſt optima & ſingularis, & in hoc morbo magnum ſecretũ, & ultimum eſt cauterium.

Pro ſexta intentione, quæ eſt membrorum confortatio. R. lætificantis galeni ℥. iij. diamuſci dulcis ʒ. vi. aromatici gariofil. ʒ. s. electuarij regum ʒ. i. cõſeruæ bugloſſæ, cidoniorum, boraginis, ana ℥. i. ſyrupi de pomis q. s. fiat electuarium, de quo accipiantur de mane ʒ. ij. uel cochlear unum. Item: R. theriacæ Andromachi habentis ætatem annorũ x. ad minus, ℥. i. mithridati ℥. s. ſeminis citri, boli armeni, ana ʒ. i. incorporentur omnia ultimata contritione, & cum aqua roſ. muſcata fiat electuarium, de quo accipiat ad quantitatẽ auellanæ, uel ʒ. i. Item poteſt fieri talis confectio ad reſtituendum, ſi debilis ualde fuerit, ut ſæpe accidit. R. amygdalarũ dulcium, auellanarũ, ana unc. i. fiſticorum unc. s. ſeminum communium frigidorum drach. vi. ſacchari fini pinidiorum, pulpæ caponis, ana unc. iij. cum aqua roſata fiat confectio in morſellis. Item ad hoc ualent epithemata, ſacculi cordiales, & huiuſmodi, quæ narrare prolixum eſſet nimis.

Pro ſeptima intentione, quæ eſt accidentium correctio pro doloribus, ſi nimium & intolerabiliter infeſtauerint. R. radicis lilij, ſeminis hyoſcyami, ana drach. iij. ceruſſæ unc. i. medullæ cerui & uituli ana unc. ij. olei antiqui & ceræ q. s. & fiat unguentum quo liniatur locus doloris. Aut poteſt poni modicũ opij, ſi ultima neceſſitas fuerit. Et quoniam iſta narcotica nõ debent applicari niſi urgente maxima neceſſitate, dicente Auic. xvi. tertij: In narcoticis timor. Et Meſ. Si excuſare potes non propinare melius eſt. dimittantᵉ pro poſſe, & prius tententur anodina, & uere ſedantia, ſicut anethũ, chamæmelum, melilotũ, althea, uitellum oui, lac, maxime humanum, & huiuſmodi.

Pro puſtulis utere prædicto unguento. Vel, R. terebinthinæ,

binthinæ,pinguedinis hirci ana unc.i.ceruſſæ,lithargy ri auri,aluminis uſti, ana unc.s.olei laurini unc.ij.ceræ q.s.fiat unguentũ. Pro puſtulis ulceroſis,fiſtulis & can cro, R.nitri fuliginis, lithargyri, tartari cocti ſub cineribus in frondibus caulium, auripigmenti, piperis,liba ni,uitellorum ouorum,ana unc.iiij.radicis inulæ,lapathi acuti in forti lixiuio cocti,ana drach.ij.ſucci fumiterræ,ſucci lapathi acuti & abſinthij,chelidoniæ, inulæ, fabæ græcæ,abrotoni, de omnibus his ſuccis ana unc.iij. hellebori albi, ſaponis ſaraceni, ſulphuris uiui,ana drach.s.omnes ſucci bulliant, depurentur & colentur, & poſtea radices lapathi, inulæ,tritæ ponantur,deinde ſapo,poſtea puluis ſpecierum, & tunc adde olei communis axungiæ porci, & ceræ ana drach.ij.argẽti uiui cum axungia extincti unc.i.& fiat unguentũ quod erit mirabile ad ſupradicta.Pro gummis uel nodis accipe radices altheæ, & in uino albo coque, & cum axungia gallinæ tere & ſuperpone.Item:R.mucilaginis ſeminis lini,mucilaginis altheæ,ana drach.ij.olei de ſpica,amygdalarum dulciũ, camomillæ, ana unc.s. butyri unc.i. gummi arabici, dragagãti,ana drach.i.cum cera fiat unguentum ad mollificandum & reſoluendum mirabile. Ad idem uidelicet cerotũ de mucilaginibus, hyſopus humida,& ſimilia. Item ad omnia iſta ualet unguentũ quod ſolet fieri ad ſcabiem,ut:R.terebinthinæ bene lotæ uncias quatuor,butyri loti unc.ij.ſalis drach.i.ſucci citrangulorum, uitellorũ ouorum, ana nu.iij. olei roſ. unc.i.miſceantur omnia ſimul & fiat unguentũ.Multa alia poſſem hic conuenientia ſcribere, ſed quia remoto morbo principali,iſta omnia facillime remouentur,iſta ſufficiant. Sed pro nocumento oris,ſi acciderit,R.roſarum alb.& rub.ana m.s.chamæmeli, ſaluiæ,ana m.i. bulliant in uino albo, & coletur, cui colaturæ addatur aluminis uſti drach.ij.diamoron, mellis roſ. colati ana unc.s.uini granatorũ unc.ij.miſceanť,& lauetur os ſæpe in die, & debet eſſe uinum una mẽſura & media, &

loco uini poteſt poni aqua plantaginis,ſolatri,& ſcabioſæ,uel ſemperuiuæ,& poteſt addi in decoctione camphoræ grana.v.uel philonij drach.s.plus aut minus ſecundũ doloris exigentiam: ſed,ut dictum eſt,ab iſtis cauendum eſt narcoticis.Item ualent fruſta cucurbitæ uiridia in ore retenta:ualet etiam lauare os lacte,miſcendo cum eo aquam nenufaris & ſolatri:& multa alia hic ponere poſſem,ſed quia in ore non accidet nocumentum, ſi bene & iuxta prædicta operatus fueris, ſatis dictum ſit. Supereſt nunc de modo euitãdi morbũ loqui.

De cautela in euitando morbum Gallicum. Caput V.

QVi Gallicum morbum euitare procurant,in primis à delictis caueãt.Vnde dici ſolet,Propter peccata ueniunt aduerſa:& maxime à peccato luxuriæ cauere debet: nam dicitͬ Iob tertio:Luxuria ignis eſt uſq; ad conſumptionem deuorans.Et ſpirituales medici dicunt, quod diuerſæ ægritudines ueniũt propter diuerſa peccata, ut febris quotidiana propter peccatum ſuperbiæ, podagra propter pigritiam, lepra propter luxuriam,& ſic de alijs.Quũ ergo iſte morbus lepræ aſſimilatur,luxuriæ attribuendus eſt.Sed quia hæc ad aliũ medicum pertinent,ſatis dictũ ſit. Dicamus ergo quod noſtra intereſt,ſcilicet ut caueat homo à nimia conuerſatione cum infectis, & præcipue à coitu cum infecta muliere,eſt enim hic morbus cõtagioſus.Vnde Auic. ſecunda primi in cõpleto ſermone in ægritudinibus ſic ait: De ægritudinibus,quædã eſt quæ ab uno ad aliud tranſit, ſicut lepra, ſcabies, uariolæ, & febres peſtilentiales,etiam apoſtemata putrida.Cum ergo hæc ægritudo aut lepræ,aut ſcabiei cõformatur,cõtagioſam dicere conuenit. Item cauendũ eſt ab his, quæ humores malos generant,& præcipue quæ multiplicant humorem melancholicũ,ut oſtenſum fuit in regimine per ſex res non naturales: & ſi contingat quod accidat nocumentum in uirga propter coitum, ſtatim remediandum eſt cum ſequenti lauanda.R.roris marini,ſaluiæ,chamæ-

meli,

meli,ana m.s.bulliant in uino albo, cui poſtea facta co-
latura addant̃ uini granatorũ unc.ij.mellis roſ. unc.s.
madefiat uirga ſeu locus infectus cum hac decoctione,
poſtea aſpergatur deſuper talis puluis: R. lithargyri au
ri,ceruſſæ, ireos, tutiæ, nucũ cupreſſi,ana drach.i.pul-
uerizentur optime & poſt lauandam ponatur:& ſi hic
puluis erit nimis fortis,addatur thuris,maſticis,myrrhę
ana drach.i. Pro maiori tamen ſecuritate, cum coitum
perfecerit homo uel mulier, ſe optime abſtergat circa
pudibunda, cum camiſia aut alio panno lineo mundo:
& caueat à pannis ipſarum mulierum,quoniam infecti
ſunt:& poſtquam ita fecerit, pro maiori adhuc ſecurita
te abluet locum cum aqua calida aut uino albo. Cauen
dum enim eſt ab aqua frigida,quoniã ipſa materia com
pingit. Vnde in fricatione coitus adhæret aliqua limo-
ſitas, ſiue humiditas in uirga, quæ eſt cauſa infectionis
uirgæ & corporis. Igitur bonum erit hoc uti regimine,
ut remoueatur illa infectio ſeu ſordities.

De ſolutione difficultatum quæ moueri poſſunt circa hunc morbum. *Caput* VI.

CLarificatio,ſi quærat̃, quare hic morbus incipit à
pudibundis? Dicunt quidã inepti, quod ideo eſt,
quia ibi magis abundant humores corruptioni parati.
Sed contrà ſi hæc ratio eſſet ſufficiens, omnes ferè ægri
tudines ibi haberent initium: ideo dicatur quod inter
membra illa & morbi qualitatem talis eſt conformitas,
& hoc merito talis influxus:non enim quodlibet agit
in quodlibet,ſed determinatum in determinatum.phy
ſicorum primo. Sic hic morbus aptus eſt primo recipi
in uirga, & deinde in collo, capite & humeris, & nõ in
alijs locis:unde ille influxus qui fuit illis temporibus,ca
piti & uirgæ inimicabatur. Et ſi quæratur,quare ter-
minatur per os? reſpondet̃,quod hoc eſt merito argen
ti uiui à ſua proprietate hoc faciens, ſcilicet trahẽdo hu
mores uerſus illas partes. Aut melius quod argentum
uiuum ſua caliditate humores ſubtiliat & calefacit,&

hoc modo aptos reddit ut per ſuperiora eos natura expellat, unde Paulus ponit ipſum calidum & humidũ in quarto, cui magis adhæreo quàm Auicennæ, qui ponit frigidum in ſecundo.

Et ſi quæratur, quare os fœtet? dicendum, quod hoc eſt ab argẽto uiuo, cuius proprietas eſt ut faciat fœtere os fumus eius, ut Auic. ſecundo canone, cap. ſuo: Et ab eo etiam prouenit dolor capitis, & nocumentũ in ore, ut ex natura ſua colligitur. Accedit ad hoc humor qui eſt aduſtus, putridus, & malus, qui habet facere eadem accidentia; ideo nil mirũ ſi tantus dolor: quare ſummũ remedium eſt, ut quum incipit humor expelli per os, diuertatur cum medicinis per ſuperius & inferius exhibitis ad partes inferiores. Et ſi quæratur, quare aliqui quantumcunq; parati ad ægritudines melancholicas merito cõplexionis & mali regiminis, & coëuntes cum iſtis infectis, non inficiuntur? Dico, quod hoc fortaſſe eſt, quia eorum corpora ſunt magis denſa, & ex conſequenti difficulter impreſſionẽ recipientia magis quàm cætera, aut merito proprietatis indiuidualis, quæ diuerſa in diuerſis reperiť, ut Auic. prima primi. Et ſi quæratur, quare argentum uiuum iuuat magis quàm cæteræ medicinæ, præter deſtillationẽ theriacalem ſuperius deſcriptam? Dicendum, hoc eſſe à proprietate, aut melius à qualitate manifeſta, quia calidum & humidum in ultimo, & morbus frigidus & ſiccus. Quod autẽ ſit morbus frigidus & ſiccus, perſuadetur primo, quia ſaturninus, ut oſtenſum eſt. Secundo, quia compertũ eſt humida iuuamentũ præſtare & calida. Item quia ſimilitudinem habet cum lepra, quę eſt morbus frigidus & ſiccus, & cum alijs melancholicis morbis. Item quia ægritudo longa: unde Auic. prima tertij, tractatu ſecundo, cap. ultimo: Aegritudo cuius tempus prolongatũ eſt, eſt frigida ſecundũ omnem diſpoſitionem. Et cõfirmatur, quia raro uidemus iſtam materiã putrefieri, & cauſare febrem: unde Galenus: Nullius rei proprietas

eſt

eſt ut putrefiat ex frigido, neq; ex ſicco. ſecũdo de complexionibus. Quare dicendum eſt, hoc eſſe propterea, quia frigida & ſicca ægritudo. Et ſi quæratur, quare ſæpe accidit, ut remedia aliqua uideantur in principio conferre, ſed poſtquam continuantur, non perſeuerat iuuamentum? Dicendum, hoc eſſe duplici de cauſa, quarum una eſt ex parte naturæ, alia ex parte ægritudinis. Ex parte naturæ, quia in cõtinuatione faſtiditur, & in renouatione gaudet. Alia eſt ex parte morbi, quia etſi in principio remedium cõtrarietur morbo, in proceſſu ceſſat cõtrarietas propter aſſuefactionem; & ideo ait Auicenna, ab ipſo quod conſuetũ eſt non fit paſſio. quarta primi. Vnde uidemus aliqua animalia in prima obuiatione eſſe contraria & inimica, ſed poſtquam aſſuefit eorũ conuerſatio, ceſſat illa inimicitia, & tunc domeſticãtur, & ceſſat inter ipſa actio ſiue pugna. Pariter iudicandũ eſt hoc inter qualitates eſſe. Et ſi dicatur contrà, quia agente debite approximato, & paſſo bene diſpoſito &c. de neceſſitate ſequitur actio. Reſpondetur, quod in hoc caſu bene ſequitur actio, ſed adeò pauca quod nullius eſt momenti. Aut dicitur, quod propter aſſuefactionem ceſſat diſpoſitio in patiente, ex quo ſequitur, quod permutatio medicinarũ, dummodo non egrediantur propoſitum, maximæ utilitatis eſt, ut Auicenna allegato loco. Et ſi quæratur, utrum phlebotomia ſit conueniens? Dico, quod in principio, & antequam materia ſit exparſa ad loca doloris, ex quo ipſa eſt in uenis & ſanguini mixta, maxime ſi etiam neque fuerit exparſa ad cutim, ipſa eſt conueniens, ſi particularia conueniunt: in proceſſu autem non conuenit, niſi factis uel applicatis unctionibus & aliјs medicaminibus, quoniam cum natura tentauit expellere humores, adiuta à medicinis, permiſcuit cum ſanguine aliquid de ipſis: quare ad minus uentoſæ non uituperantur, ſed hoc cum cautela, ne humores frigidi magis incrudentur, aut calidi magis inflammentur, iuxta Auic.

quarta primi: Caue ne ægrum ad unam duarũ perducas rerum aut humorum cholericorum ebulitionem, aut frigidorum cruditatem. In hoc autem caſu magis timetur cruditas quàm ebulitio, & ideo raro conueniens eſt, & expertũ eſt multis nocuiſſe potius quàm iuuaſſe.

Et ſi quæratur, dolores qui fiunt, qualiter appellari debent? Dico, quod ut plurimũ extenſiui. Vnde Auicenna: Doloris extẽſiui cauſa eſt uentoſitas, aut humor qui neruum aut muſculũ extendit, ac ſi ipſum ad ſuas trahat extremitates. ſecunda primi. Nec uerũ eſt quod quidam exiſtimant, quod hic dolor ſit frangitiuus, quia iudicant hanc materiã eſſe inter oſſa & panniculum, fundantes ſe in dicto Auic. Cauſa doloris frangitiui eſt aut uentoſitas quæ interponitur inter os & panniculũ qui tegit ipſum. Et nõ loquitur Auic. de panniculo immediate tegẽte os, quia ille inſenſibilis eſt, ſed loquitur de illis qui non immediate adhærent oſſi, ſicut panniculus tegens coſtas, aut craneũ, & huiuſmodi: quare cum in illis locis non fiat hic dolor, non debet ſic appellari.

Et ſi quæratur, puſtulæ quæ fiũt in hoc morbo, quibus puſtulis magis proportionantur? Dico, quod illis quæ uocant̃ aſafati ab Auic. qui ſic ait: Aſafati eſt ſumma bothor ulceroſarũ. Fen. vij. quarti can. c. de aſafati. Tamen ſæpe accidunt puſtulæ, quæ alijs aſſimilantur, ut quæ aſſimilantur nodis, fiſtulis, cancris, eſſere, formicæ, & alijs ferè omnibus, ut cõſideranti patet. Sed quia nominum diſputatio non pertinet medico, ut Auic. i. primi, doctrina ſexta. v. c. in hoc ſermonẽ prolongare non intendo, quemadmodũ alij qui ignorantes eſſentiam morbi & cauſas ipſius, & ex conſequenti curam, non niſi de nominibus fecerunt mentionem, quorum opus quare fuerit impreſſum, cõprehendere nequeo.

Et ſi quæratur, quare dolores augent̃ in ſecunda aut tertia die unctionis? Reſpõdetur, quod tum humores mouentur, tum quia ſubtiliantur in ſanatione ſeu digeſtione quæ fit merito unctionis, iuxta Aphoriſmũ ſe-

cundæ particulæ: In generatione ſaniei febres & dolores fiunt magis quàm facta ſanie. Et ideo optimũ & ſingulare ſecretum eſt, eo tunc adminiſtrare ſolutiuũ, ut antequam humor per os expellatur, per deorſum euacuetur, & ſic nocumentum in ore euitatur, ut ego ſæpius expertus ſum. Aut ſi puſtulas ſeu plagas ulceroſas habuerit, ibi attrahentia ponãtur, ut humor inde euacuetur, & ab ore diuertatur. Ex quo infertur, quod uerior eſt opinio quæ dicit argentũ uiuum eſſe calidum, quàm quæ dicit eſſe frigidum, quum ratione ipſius humor ſubtilietur, & ponatur in motu, ut oſtenditur. Sed contrà ait ſtudioſus iuuenis Vincentius Aiax Siculus: Argentum uiuum cauſat ægritudines frigidas, ut epilepſiam, paralyſim, & huiuſmodi, ut Auic. ſecundo canon. & alij: ergo frigidum: quia ſimile nõ niſi à ſimili generatur, ut habetur in Phyſ. Ad quod reſpondetur, quod uerum eſſet ſi de per ſe cauſaret has ægritudines, ſed has cauſat per accidens, ſcilicet debilitãdo, quum ſit contrarium cerebro & neruis ratione complexionis, quia calidum & humidum, & naturalis complexio iuuatur ſuo ſimili, & læditur cõtrario, iuxta tertio techni: Calidiora calidioribus indigẽt adiutorijs. Quare ob debilitatem humores frigidos generãt, & eos faciliter recipiunt, cerebrum ipſum dico & nerui: & ſic clare patet ſolutio, quia non conuenit quod aliquid generet ab eo diuerſum per accidens, ut frigidum calidũ, & calidum frigidum, & ſic de alijs.

Item quæſitũ fuit à quodam acutiſſimo iuuene Franciſco de Carmino, utrum argentum uiuum ſit conueniens in hac ægritudine, quum ſecundũ mentẽ omniũ autorum inimicatur neruis, & hæc ægritudo pro maiori parte eſt in neruis. Item ait ipſe: Fama quam omnes famant non omnino uana. ſeptimo Ethicorum. Sed omnes ferè dicunt argentũ uiuum eſſe contrarium, & unctiones propterea uituperãt, igitur &c. Ad quæ per me reſponſum fuit, quod argentum uiuum eſt conue-

niens propter rationes ſuperius dictas. Sed ad primũ argumentum dico, quod licet habeat in ſe aliquod nocumentum, tamen poſtquam corrigitur, ut oſtenditur ſuo loco, non eſt tantũ quin ſit multo maius iuuamentum. Vel poſſet dici, quod ideo argentũ uiuum eſt contrarium neruis, quia eius complexio eſt contraria complexioni naturali neruorum, & ita in ſanitate noceret ipſis neruis: ſed quia nerui ſunt diſcraſiati ad frigidum & ſiccum, & per argentũ uiuum remouetur illa diſcraſia, donec reuertantur ad ſuam eucraſiam, ideo poſſet dici quod abſolute eſt cõueniens: unde aliqua in ægritudine conueniunt, quæ in ſanitate diſconuenirent, & traherent corpus ad lapſum præternaturalem. Ad ſecundam rationem dico, quod notanter ait Ariſt. non omnino uana: quia nõ uult quod nullo modo ſit uera, habet enim aliquid ueritatis. Pro quanto argentum uiuum, ut probatum eſt, habet aliquid nocumenti, nõ tamen propter hoc eſt prohibendũ ex toto, & maxime correctũ: ait enim Galenus xi. de ingenio ſanitatis, difficillimum eſt inuenire aliquod auxiliorum, quod nihil nocens conferat. Item fuit quæſitum ab alio, quare dolores magis multiplicãtur in iuncturis, quàm in alijs alis locis, cum ex motu deberẽt magis reſolui? & fuit ſubtilis iuuenis Iacobus Roger. Ad quod reſpõſum eſt, quod magis facit uacuitas ad aggregandum, quàm motus ad reſoluendũ: unde Auic. ſecunda Fen, primi canonis: Amplitudo quæ eſt apud iuncturam, eſt apta ut materia ad ipſam deſcendat.

De explanatione arboris ſignorum. Caput VII.

OMne ſignum ægritudinis aut ſumitur à re nõ naturali, aut à re naturali, aut à re præter naturam. A re nõ naturali, ut in quo aẽre ſtetit infirmus, quibus cibarijs, quo potu uſus ſit, quo exercitio, quo ſomno, qua uigilia, & ſic de alijs. A re naturali, ut cuius ætatis ſit infirmus, qualis ſit eius cõſuetudo, qualis ars, qualis uirtus, qualis complexio, & huiuſmodi. A re præter naturam

tūram tripliciter, ab operatione læſa, qualitatē mutata, ab exeunte mutato. Ab operatione læſa tripliciter, aut animali, uitali, aut naturali. Ab animali dupliciter, motiua & ſenſitiua. Senſitiua dupliciter, interiori & exteriori. Exemplum de motiua, ut qualiter poſſit moueri ſecundū totum & ſecundū membra. Exemplū de ſenſitiua exteriori, ut qualiter uideat, audiat, olfaciat, tangat, utputa quem dolorem percipiat, quem ſaporem in ore ſentiat. Exemplum de ſenſitiua interiori, ut quales habeat imaginationes, quale iudicium, qualem memoriam, qualia ſomnia. Exemplū de uitali, ut qualem pulſum, qualem anhelitum habeat. De animæ paſſionibus in ſex rebus non naturalibus fiat inquiſitio. Si ſumitur à naturali operatione, hoc dupliciter: aut ab operatione uirtutum miniſtrantium, aut miniſtratarum. Exemplū primi, ut qualiter appetat, retineat, digerat, attrahat, atq; expellat, puta egerat, urinet, menſtrua habeat, coëat, ſub re nō naturali comprehendatur. Exemplum de adminiſtratis, ut qualiter nutriat, & de omnibus iſtis operationibus inueſtigando an ſit diminuta, an ablata, an corrupta operatio. A qualitate mutata, ut qualis ſit odor anhelitus infirmi, qualis ſudoris, qualis uulneris, ulceris, aut ſaniei: qualis ſit etiā color linguæ, oculorum, & totius corporis, qualis humiditas, qualis ſiccitas &c. aſperitas, lenitas, durities, mollities linguæ, uentris, & totius corporis. Ab exeūte mutato, ut quantæ & quales ſint ſuperfluitas oculorum, narium, aurium, palati: qualis ſit uomitus, & quantus, ac etiā eructatio, qualis item urina, egeſtiones, capitis ſubaſſellarum pedumq; ſordities, & totius corporis ſudor. Halices, oſcitationes, nauſea, ſubuerſio, ad naturales operationes expulſiuas reduci poſſunt, quia à natura tentante expellere fiunt: unde ſigno ſanguinis iſta ſunt. A re non naturali, quia uſus eſt regimine multiplicante ſanguinem, ut quia utitur arte gaudioſa, ſicut cātator, aut hiſtrio, uel quia utitur cibis multiplicātibus ſanguinem

Ab operatione operationes quot sint

à qualitate mutata.

ab exeunte mutato.

& potibus, ut ſunt oua ſorbilia, teſticuli gallorũ, uinum optimum, & huiuſmodi. A re naturali, quia carnoſus, complexionis ſanguineæ, adoleſcens ſeu iuuenis, & ſimilia. A re præter naturam, & primo ab operatione læſa, grauitas in origine oculorũ & capitis, & temporum pulſatio, halices, oſcitationes, nauſea, dormitatio multa, & profunda ſenſuũ turbatio, tarditas in cogitando, laſſitudo membrorũ abſq; labore, pulſus magnitudo, uelocitas & frequentia, repletio uaſorum ſiue uenæ ſiue arteriæ fuerint. A qualitate mutata, rubedo in toto corpore, & maxime in uenis oculorum, repletio ipſarũ, bothor in ore. Ab exeunte mutato, urina rubea groſſa, aut rubea obſcura, aut rubea roſſea. In egeſtionibus non apparet ſignum: ſputum eſt dulce, aliquando ſanguini mixtum: exitus ſanguinis per nares, aliquando à gingiuis, aut menſtrua uel hæmorrhoides, uel per alia loca: ſudor fœtidus ſicut hirci, etiã multus: puſtulæ ſanguineæ: & his additur, quia patiens ſomniat ſe uidere res rubeas, ſanguinem fluere, natare in eo. Vnde quarto Colliget recitatur de Galeno, quod præceperat phlebotomari quendam qui ſomniauit in dolio ſanguinis balneari, alij uero nolentes iniunxerũt ſibi exercitium, & mortuus eſt.

Signa choleræ à re non naturali, quia uſus exercitio forti ſtetit in aëre calido, uſus eſt cibarijs calidis & ſiccis choleram multiplicãtibus &c. A re naturali, quia iuuenis, cholericus, & huiuſmodi. A re præter naturam, & primo ab operatione læſa, quia habet infirmus ſitim multam, inquietudinẽ, dolorẽ in parte dextra frontis, & uehemẽtia lucis ei nocet, & quandoq; habet famem ſincopalẽ, debilitas appetitus, nauſea, horripilatio ad modum puncturæ acuum, furor, mordicatio uehemẽs in exitu fecum, ſimiliter & urinæ, pulſus uelocitas cum duritie, & tenſione. Hic poteſt conſequenter poni de ſomnijs, quia potius attinet actioni læſæ, ut quia uidet res citrinas igneas, quod facit rixas, & aliquãdo ſomniat

ſe

ſe uolare. A qualitate mutata, ut citrinitas faciei, & totius corporis, oculorũ citrinitas, ſicut accidit in icteritia, oris amaritudo, linguæ ſiccitas & aſperitas, narium ariditas. Ab exeunte mutato, urina rufa, citrangularis, ignea, crocea, egeſtiones croceæ, ſputũ amarum, uomitus cholericus uiridis uel croceus & amarus, humiditas narium & oculorum acuta, cholerica & pauca, aurium uero multa.

Signa phlegmatis à re non naturali, ut cibi repletio, ocium, ſomni prolixitas &c. A re naturali, ut quia complexionis phlegmaticæ, piſcator, pinguis, & huiuſmodi. A re præter naturam, & primo ab actione læſa, paucitas ſitis, niſi ubi fuerit phlegma ſalſum, debilitas digeſtiuæ etiã in tẽpore ſanitatis, oxyregmia, ſomnus multus, pigritia, ocioſitas, membrorum laxitas, põderoſitas oculorum, obliuio, dolor in poſteriori parte capitis, uertigo, ſcotoma, caſus appetitus, appetitus acutorum & acrium, nauſea, eructatio, dolor grauatiuus, frigiditas, in capite & ſtomacho percepta eius notabilis læſio, ibi enim multum aggregatur de phlegmate, ut Auic. decima tertia tertij, & Meſ. in de appropriatis: raritas, tarditas, & lenitas pulſus. A qualitate mutata, frigiditas percepta, color albus in facie & corpore, ſuperfluens albedo linguæ, mollities eius ſuperflua, ſqualiditas corporis, tumor etiam faciei cum mollitie. Ab exeunte mutato, urina alba, diſcolorata, palearis uel ſubcitrina, egeſtiones phlegmaticæ, albæ, uiſcoſæ, ſeu mucoſæ, aquoſæ, & huiuſmodi: ſputum uiſcoſum, aquoſum, multiplicatio ſaliuæ non amaræ, ſed ponticæ, multitudo ſuperfluitatis egreſſæ per nares & palatum: & additur ſomniare aquas, niues, pluuias, & huiuſmodi, quæ ad operationes læſas reduci poſſunt.

Signa melancholiæ, primo à re non naturali, ut quia uſus eſt nimia cogitatione, ſolicitudine, timore, &c. puta cibis melancholicis, & huiuſmodi. A re naturali, quia complexionis melancholicæ, & conſuetus incurrere

ægritudines melancholicas, & ſimilia. A re præter na-turam, & primo ab actione læſa, quia in capite ſentitur grauitas, & magis in parte ſiniſtra, ardor oris, ſtomachi deſiderium corruptum, & aliquando caninum, uigiliæ multę, ſolitudo multa, læſio ſeu ægritudo ſplenis, ut dolor, & grauitas ſeu durities, taciturnitas, cogitationes multæ, fletus ſeu uoluntas flendi, fixio aſpectus, rugitus, pigritia, tenſio hypochondriorum, paucitas ſomni, ſi non fuerit cum phlegmate acredo, uel acetoſitas oris, prauitas pulſus cum duritie, corporis extenuatio. A qualitate mutata, fuſcedo in corpore apparẽs ſeu nigredo, corporis piloſitas, morphæa nigra, & eſt fortiſſimũ ſignũ, ut Auerrois iiij. Col. in palpebra inferiori, oculi maxime nigredo, & limpitudo in eis. Ab exeunte mutato, urina nigra uel ſubnigra, ad obſcuritatẽ tendens, uiridis, liuida, nigredo egeſtionum ſeu fuſcedo, paucitas ſputi, acredo eius, eructationes acetoſæ, ſanguis niger & coagulatus ſi exiuerit. Somnia ſunt multum terrorem inferentia. Etiam poteſt addi à iuuantibus & nocentibus. Notandum tamen quod ea tria quæ Galenus ponit genera ſignorum, ſcilicet à ſubſtantialiter inhærentibus, à caſibus & operationibus, ad iſta tria reduci poſſunt, uel iſta tria ad illa: & ſi hic ponatur, ut in arbore apparet, à re naturali & nõ naturali, à iuuantibus etiam & nocentibus quod poni poſſet. Omnia tamen ad illa tria Galeni reduci poſſunt, ut patet recte conſideranti.

IOANNIS ALMENAR HISPANI MEDICI, DE CVRA MORBI GALLICI FINIS.

NICOLAI MASSAE MEDICI VENETI DE MORBO NEAPOLITANO LIBER PRIMVS.

Procœmium libri primi, in quo nomen morbi Neapolitani declaratur. Caput I.

ADiutor meus & protector meus eſto domine. Scripturus de morbo Neapolitano, pro bono uniuerſali, in quo proximorũ ſalus continetur, rogo fratres, ut benigne uerba mea audiant, ex eis enim multa bona accipiẽt, quæ & ego ab alijs accepi, & diu laborans in ſanandis ægris, legendisq́ antiquis & modernis autoribus, experientia & ratione didici, tam de morbi huius eſſentia, quàm de curatione. Et quoniam, ut inquit Galenus vij. de morbis curandis, in principio apud uulgum fama nõ paruum impedimentum doctis eſt, nõ alia de cauſa hoc opuſculum cõpoſui, niſi charitate erga ęgros, & nouos medentes motus nõ cupiditate gloriæ, quæ Deo optimo maximo attribuatur. Ideoq́ iterum rogo fratres poſt me ſcribentes, ſi quid melius in hac ægritudine inuenerint, ſcribant & addant: quoniã ſi hoc nõ fuerit complementum, erit tamen materia complendi.

Et quia apud Ariſt. poſteriorũ primo, cognitio quid nominis præcedit cognitionẽ quid rei, idcirco in primis talis ſit nominis morbi Neapolitani declaratio. Morbus Neapolitanꝰ eſt ægritudo nobis noua, in qua ſepiſſime apparẽt puſtulæ diuerſæ, & aliæ infectiones cutaneæ, & dolores mẽbrorũ, & apoſtemata dura, & ulcera maligna, & in aliquibus ſunt omnia, & in aliquibus nõ, ſed ſunt puſtulæ tantũ, aut infectiones, aut dolores tantũ, aut apoſtemata tantũ: uel ſunt puſtulæ cum doloribus, aut dolores cũ apoſtematibus, uel cum ulceribus, quæ fiunt à puſtulis, aut apoſtematibus, ut dixit Auic. quarta quarti. Cauſam autẽ diuerſitatis iſtorum dicam pòſt. Nomen tamen hoc, eſt nomen uulgi, eò, quia quando

priores homines paſſi ſunt hanc in Italia ægritudinem, rex Gallorũ Neapolim Italiæ urbem occupabat. Et fuit anno domini M CCCC XCIIII. Et cum conſuetudo iam inualuit ſic nominare hanc ægritudinẽ, ego ſub hoc nomine ipſam declarabo, ut nobis ſic nominare aſſuetis nihil ignotum ſit. Sed antequam eius completam ponam deſcriptionem, ad eius declarationem quæ ſequentur audies.

Quod non ſolum per contactũ coitus, ſed per alios contactus, & per intrinſecam alterationem fit morbus Neapolitanus.

Caput II.

QVoniam ſcribentes doctiſſimi, & etiam medentes, in tam mala & difficili ægritudine diuerſa afferũt, & in eſſentia morbi, & in minera, longe inter ſe diſſentientes: ideo utiliſſimum fore duxi, ſi aliquid de minera & baſi iſtius morbi dixero. Et in primis uiſum eſt aliquibus, quod omnes qui tali morbo laborãt, per contagionem coitus infecti ſic ægrotarunt. Sed hoc eſt contra experimentum: bene tamen cõceditur, quod ægritudo eſt contagioſa, & multi per contagionem coitus inficiuntur: non tamen eſt dicendum quod omnes qui ſunt infecti, per pudendas partes, tam maris quàm fœmellæ, infecti ſint: & ibi ſit baſis & minera iſtius ægritudinis, cum multi laborent & laborarunt tali ægritudine, qui nunquã in uirili membro, aut in uulua quicquam paſſi ſunt, & nihilominus omnes ferè ægrotabãt partes corporis, ut in multis uidi qui erant infecti ulceribus, doloribus, apoſtematibus, & puſtulis, quorum pudendũ nihil patiebatur. Quod ſi uerum eſſet quod dicunt, cum in pudendis putreſcant magis humores, ut ipſi dicunt, & eſt ueritas ob loci diſpoſitionem: quoniam ſunt membra humida, & uia ducens ſuperfluitates, ut ait Galenus v. therapeutices: ipſa pudenda magis læderẽtur. Neq; ualet dicere, quod iſte humor dum eſt mordax, ulcerat: & quando non eſt, occulte procedit, & ſic inficit totum corpus, obſcœnum nõ inficiens, quoniam

Sedes & pudenda duabus potiſſimum rationibus putredini obnoxia.

quoniã ſi inficit loca alia corporis minus præparata ad putredinem, deberet etiã inficere & locum magis præparatum. Sed quid dicemus de pueris nõ lactentibus? Tres hoc anno curaui pueros, unum ætate trium annorum, alterum ætate ſex annorũ, & erat puella: tertium undecim annorum: iſti non ſumpſerunt lac infectum, quod (ut dicũt) fit ex ſanguine infecto, à matrice ad mamillas à natura tranſmiſſo &c. necq; coiuerũt, cum non ſint potẽtes ad coitum: & multa alia exempla, quæ breuitatis gratia dimitto. Dico ergo, quod ut in alijs euenit ægritudinibus cõtagioſis, aliquando fit iſta ægritudo ab intrinſeca alteratione, & ſæpiſſime ab extrinſeca contagione, quæ quidem contagio eſt per exhalationem malorum uaporum: ab una enim quacq; ægritudine materiali malus uapor exhalat, ut dixit Galenus, & ſcribitur à Conciliatore ſeptima particula probl. Et cum ægritudo iſta ſit materialis toti corpori communicata, inde eſt quod uapores eleuati à quacuncq; parte corporis poſſunt inficere alium, maxime ſi ille ſit præparatus ad talem infectionem: quoniam, ut inquit Ariſtoteles. ij. de anima, actus actiuorum fit in patiente bene diſpoſito. & etiam per aërem per os inſpiratum, & aliquos alios contactus, aut cibi & potus, aut ueſtimentorum, ut uidi multos: & curaui inter alios amicum meum qui per contactum linteaminis, in quo dormierat quidam, qui habebat ulcus Neapolitanum in crure, & dormiuit in illis per noctem unam, captus fuit: & multi alij &c. Habet etiam morbus iſte duo quæ ſunt requiſita in cõtagione, & ſunt uiſcoſitas adhærens, & fixio propter malam qualitatẽ materiæ &c. Quomodo autẽ corpus intrinſece alteretur, medicis notũ eſt, & ex dicendis apparebit. quare ne iſtis plus quàm par ſit immorer, pro modo cõtagionis hæc ſufficiãt: & de morbi minera dicam.

De minera morbi & modo contagionis. *Caput* III.

MElius eſt dicere cum illis qui dicũt, quod minera morbi Neapolitani eſt hepar: cum hepar, ut dicit

Princeps prima primi, cap. de generatione humorum, ſit membrum generatiuū maſſæ humoralis, & per bonum temperamentuum boni humores generātur, & per nō bonum, mali. Præterea ab ipſo hepate procedūt uirtutes omnes naturales pro nutricatione, & per omnes corporis partes demandantur, ut ſcribitur ab ipſo Auic. ſumma de uirtutibus, cap. ij. in qua ponit defectus uirtutis naturalis, dando exemplum de atrophia, & hydropiſi carnoſa, & albaras, & morphea, qui quidē defectus ſunt ſecundum trium operationum defectus ipſius uirtutis, quod facile poteſt adaptari ad propoſitū, & maxime ultimum exemplū de albaras & morphea, cum ſint ægritudines cutaneæ diuerſæ, ſecundū diuerſitatem admixtionis, ut dixit Princeps, ſeptima quarti, cap. de morphea: quamuis non eſt idem cum morbo iſto, tamen minera morpheæ eſt hepar: hoc etiam atteſtante Auenzoar, ſecūdo theſir, cap. de morphea: dicit ibi: Cauſa huius eſt debilitas mutatiua hepatis, ex qua corrumpitr mutatio in alijs membris. Et quāuis hepar taliter ſit infectum ut generet materiam morbi Neapolitani, non propter hoc eſt neceſſarium in alijs operationibus deficere, cum operationes non niſi à diuerſis prodeant temperamentis, ut dixit Galenus ſexto de accidenti & morbo, cap. iij. Sed fortè ſi quis quærat, quomodo per contagionem, puta potus, aut ueſtimentorum, uel quouis aliorū modorū, fiat in hepate iſta mala diſpoſitio: hoc facile eſt declarare, ſi quis ſcorpionis exemplum à Galeno. iij. de interioribus, capite. vij. legat: quia particula aliqua corporis infecta, poteſt aliam particulam inficere, & alia aliā, uſq; ad hepar, quod poſtea ſic infectū per generationē nouæ materiæ fouet ægritudinem, & diuturnam ſiue chronicam ipſam facit. Et notare oportet quod cauſa recidiuationis in his qui fuerūt curati, ſæpiſſime eſt: quia aliqua minima, aut notabilis particula, quæ non fuit euacuata, aut à uirtute rectificata, de nouo ſerpit, & propinquas partes inficit, & illæ

alias

alias partes inficiunt, uſque ad ſuam mineram, quæ eſt hepar, & iſti in deteriorē cadunt diſpoſitionem, ut experientia docet, & ab Auicenna habetur, prima quarti, cap. ultimo, ubi inquit: Recidiua eſt deterior ſua radice, & ſecundū plurimum eſt ſæua. Sic etiam cauſatur ægritudo iſta ab alteratione intrinſeca, cum poſſibilitas ſit res ampla, ut teſtatur idem Auicenna, concurrentibus aliquibus diſpoſitionibus corporis, & regimine in cibo & potu, & alijs rebus nō naturalibus, ducentibus corpus ad talem infrigidationem. Concurrentibusq́ʒ cauſis terreſtribus & supercœleſtibus fiunt ægritudines, ut idem atteſtatur quarta primi, de febre peſtilētiali. Et cur ſæpiſſime & magis in coitu hoc fiat ſenſus declarat, cum pudēda ſint poroſa, mollia, in quibus facile imprimitur & etiā defert̄ talis cōtagio uſq; ad hepar, & in aliquibus fit citò, in aliq̄bus cum longitudine temporis ſecundū maiorē & minorē uirtutē inficiētis, & reſiſtentiā ſuſcipientis talem infectionē. Fouet etiā aliquando malam iſtam hepatis qualitatem membrū aliquod debile, aut plura membra nō naturaliter diſpoſita, utputa ſtomachus debilis non debite præparatus, aut ſplen non mundificans, aut renes, uel etiā cerebrum, quod membrum ſæpe fouet ægritudinem. Et hinc eſt quod aliqui decipiūtur, credentes quod origo morbi ſit membrum aliud ab hepate debilitatum. Sed iſta dicta pro mineræ morbi declaratione ſatis ſint. De humore qui baſis huius eſt ægritudinis audies.

De humore prædominante, ſiue de baſi morbi, & modo generationis ipſius. Caput IIII.

NOn minores ac difficiliores de humore qui baſis dicitur huius ægritudinis, quamplurimorū doctiſſimorum doctorum ſunt opiniones, quas ne nimis prolixus ſit ſermo iſte, dimitto. Et dico, quod baſis morbi Neapolitani eſt humor phlegmaticus nō naturalis, à tali mala qualitate frigida, cum aliquali ſiccitate condenſante ipſam materiam: & hoc eſt clarum, cum uirtu

tes per operationes cognoſcantur, ut dicit Auic. ſumma de uirtututibus: generatur enim phlegma naturale à frigiditate hepatis, ut idem atteſtatur Auic. prima primi: ſed non à frigiditate ſimpliciter, ſed à diminuta caliditate: & ſic phlegma dicit̃ ſanguis diminute decoctus, & hoc, ut ipſe dicit, eſt aptum aliquando cõuerti in ſanguinem, & facere nutrimentum, & tranſit etiam cum ſanguine ad nutrienda membra phlegmatica, & iuncturas humectandas. Et cum hoc phlegma ſit naturale non cauſat ægritudinem iſtam, ut quidam dicunt, niſi quantitate ſua faceret aliquam ſimilitudinem pinguedinis, ut contingit in ſenibus & mulieribus: uel putreſcendo faceret febrem, uel apoſtema non putreſcendo: quod ſi fiunt, non ſunt ita maligna ut eſt morbus iſte. Melius eſt ergo dicere, ſtante fundamento Principis, quod uirtutes per operationes cognoſcuntur, & effectus arguit cauſam: neq; decipior in hoc de effectu accidentali à contraria cauſa. Et ideo ab intrinſeca alteratione concurrentibus cauſis ſuperius dictis, uel à contagione coitus, uel quouis alio modo fit aliqualis caloris hepatis diminutio, quæ nõ tollit generationem ſanguinis, cum diuerſæ operationes diuerſis indigeant temperamentis, ut dixit Galenus loco allegato: & ita multiplicat phlegma cum gradu frigiditatis ultra naturalẽ curſum, & aliquali ſiccitate cõdenſante, addita à tali forma qualitate occulta. Et cum phlegma demandatũ per totum corpus ſit aliquantiſper infrigidatũ, infrigidat & inficit etiã ſanguinẽ, & ſpiritus ab ipſo hepate genitos, ita quod nõ ſufficit pro totali appoſitione, & ſimilatione nutrimẽti, ut clariſſime apparet in patientibus morbum Neapolitanum, qui indies macreſcunt, & male nutriuntur, & hoc propter multitudinem phlegmatis non naturalis, & diuerſam quandam admixtionẽ quæ uix cognoſci poteſt, & aliqualem ſpiritus infrigidationem, ſanguiniſq; alterationem, ut dixi. Nõ tamen propter hoc quod aliquis humor, ſiue ſit ſimplex, ſiue mi-

xtus, ſit frigidus reſpectu ſuijpſius naturaliter diſpoſiti, tollitur, quin habeant partes calidas, cum ſit mixtũ ex quatuor elemẽtis, eo quod corpus: & etiam euaporando ſecum ducat talem frigidam qualitatem cum corpore aliquo uaporoſo, & ſic inficiat alias partes uſque ad principale membrum. Et ideo recidiuantes, aut male ſe habentes in regimine ſex rerum non naturalium, ob longitudinem ægritudinis cum totius corporis debilitate nõ ſolum inficiunt hepar, ſed etiam ſpiritus cordis, ita quod qui taliter cordis ſpiritus habent infectos, aut nunquam ſanantur, aut cum maxima difficultate, qui pati uidentur ethicam ſenectutis ob pulſus debilitatem cum duritie, & aliĳs conditionibus, aut maraſmum, ſiue conſumptionem totius corporis, ut ſenſu apparet in multis quos uidi, & omnes uiderunt. Et aliquando propter additam corruptionẽ hepatis, uirtutis & membrorum, in tali ægritudine iſti fiunt cacetici & hydropici: & ratio huius patet. Neque propter hoc poteſt dici, quod baſis ſit humor melancholicus, niſi accipiendo melancholiam largo modo pro humore alterato, alteratione mala diuerſa. Quod autẽ materia ſiue baſis dicta ſit phlegmaticus humor, ſenſus qui non decipitur in proprio obiecto, ut dicit Ariſtoteles .ĳ. de anima, declarat. Ego ſæpe ſtudioſe aperui puſtulas dicti morbi, & quamuis extra apparebãt rubicundæ, uel alterius coloris, apertis tamen baſis & fundus quædam materia alba, denſa, uiſcoſa, quæ nil aliud quàm phlegma ex quatuor humoribus dici poteſt. Hanc eandem materiam uidimus quotidie in apoſtematibus duris, quas uulgares grumas appellant: nam quando inciduntur, aut ex ſe rumpũtur, ſunt plena materiæ albæ, uiſcoſæ, & aliquando cum liuiditate, quandoq; uero cum rubedine aliqua, ſecundum diuerſam admixtionem. Vidi etiam ſæpiſſime in anatomĳs corporum mortuorum, patientium dum uiuerent morbum Neapolitanũ cum doloribus, multam qualitatem materiæ albæ uiſcoſæ,

Maraſmum, id eſt, ſenilẽ ariditatem.

in locis ubi erant dolores: quæ quandoque uidi ipſam duram, & aliquando molliorem: Vt in anatomizato M. D. XXIIII. qui laborabat tali morbo cum doloribus crurum, ut affirmabant eorum uicini: & hoc in locis dolorum quando fuerunt inciſa, inuenta eſt iſta materia alba, uiſcoſa, quæ adhærebat panniculo cooperienti crus, & in multis alijs iuncturis, & prope ipſas reperi quantitatem maximam iſtius materiæ albæ uiſcoſæ: quare ſecundũ materiam & colorem & alia conſequentia, oportet dicere, uelimus nolimus, iſtam eſſe materiam phlegmaticam, ſecundũ ipſius baſim. Dico hoc propter alterationes, & diuerſas admixtiones in tali morbo repertas, quæ ſæpe mutant aliquantiſper multum colorem & ſubſtantiam materiæ. Contingit quandoq; particulam aliquam aut iſtius materiæ notabilem quantitatem putrefieri, & hoc ſecundũ diſpoſitionem patientis & regimen, ex qua putrefactione febricula quædam iſtis accidit quæ ephemera dici poteſt. Et maior & minor, uel alia erit febris ſecundum quantitatem materiæ, & aliqualem admixtionẽ aliorum humorum cum iſto. Quod ſi cum admixtione choleræ, exaſperatẽ de tertio in tertiũ diem. Et ſi cum admixtione aliorum humorum, ſecundũ naturam humoris erit periodicatio & diuerſitas febris: & ſic à caliditate febrili contingit iſtam materiam alterari, & exiccari, & aliquando à caliditate innata membri quæ nõ poteſt eam ex toto reſoluere, exiccat ipſam, & ſic fit durior ſiue terreſtrior. Et diuerſæ aliæ poſſunt accidere mutationes ſecundum diuerſas cauſas, quod erit ex diuerſitate admixtionum & membrorum & totius corporis alterationum. Ex quibus apparet, quod materia quæ baſis dicitur, accidentaliter tamen poteſt dici & calida, & frigida, & etiã melancholica, ut patet &c. His ergo declaratis, ne nimis ſit tædioſus ſermo iſte, unde diſceſſi reuertar, & definitionem iſtius morbi deſcribam.

De

De morbi Neapolitani definitione, unà cum reſolutione nonnullorum problematum. Caput V.

MOrbus itaq; Neapolitanus eſt diſpoſitio mala hepatis ad frigiditatē & aliqualem ſiccitatem, cum qualitate occulta per uenas & poroſitates toti corpori communicata: & eſt cōtagioſa, cum qua fiunt ſępiſſime puſtulæ malæ per totum corpus, uel in aliquibus membris, & in quampluribus apparent, in primis in capite & fronte circa originem capillorū, & in uirga, & in uulua, in illis qui per coitum inficiūtur, & hoc fit ſi materia mala fuerit ſubtilis, & uirtus expulſiua fortis. Quæ quidem puſtulæ ſunt diuerſæ, ſecundū humorum diuerſorum admixtionem: nam purus humor raro datur, ut ſæpe dixit Auicenna, & Galenus primo de accidēti & morbo cap. xij. imò tanta eſt diuerſitas mixtionis ut occulta ferè dici poteſt, ſemper tamen de aliquo prædominante humore in mixto eſt iudiciū. Quare cum puſtulis materia admixta eſt ſanguinea, apparent rubeæ, eleuatæ, magnæ, tumidæ, & humidæ. quod ſi cum admixtione choleræ fuerint, ſunt rubicūdiores, ſine magno tumore, cum pruritu & ſiccitate. quod ſi cū admixtione fuerint humoris melancholici, erūt puſtulæ prauæ, liuidæ, oſtracoſæ, ſine ſanie ad modū eſſare, quæ nō occultātur. Quod ſi materia fuerit ſimplex phlegmatica, uel ſimplicitati propinqua, ſecundū tamen alterationē dictam genita, erunt puſtulæ albiores, latiores, ſparſæ, molles, ſine pruritu. Et omnes iſtæ diuerſificant̄ ſecundum diuerſas admixtiones, ita quod aliquādo ſunt coroſiuæ, ſi cū humore baurachiali erit admixtio: & ambulatiuę, ſi cum humore acuto calido. Et ſecundū diuerſas qualitates etiā fiunt diuerſæ: aliquādo enim ad impetiginis & in ſerpiginis modū apparent: & quandoq; in modū ſcabiei, & aliarū diuerſarū cutanearū infectionū. Fiuntq; ante apparitionē puſtularū ſæpe dolores in capite, & aliquādo in aliјs membris in aduētu talis ægritudinis, qui dolores fiunt mitiores apparentibus puſtulis,

& quandoq; non ceſſant, ſed ſparguntur uel ſtant ibi, ſi materia eſt groſſa & pauca: quod ſi eſt multa, procedunt ad alia membra, & ſæpe dolor eſt in frõte, & quandoq; per totum caput: & ſunt diuerſi, extenſiui, pungitiui, ſecundũ diuerſas mixtiones. Fiunt uero aut quia materia eſt multa non regulata, uel quia uirtus expulſiua eſt debilis, aut quia materia eſt diuerſa maligna: quare cum retinetur, ſua mala qualitate & extenſione ſoluendo continuum cauſat dolorem: nam dolor fit, ut inquit Auicen. ſecunda primi, de cauſis doloris, à mala complexione diuerſa, & à ſoluta continuitate. Quod ſi materia ſubtilietur, & à uirtute expellatur, fiunt puſtulæ, & ceſſant dolores, & aliquando non ceſſant ſi materia eſt plurima. Et in proceſſu multiplicantur dolores membrorum, puta ſpatularum, brachiorũ, & crurum, & aliorum membrorum, materia multiplicata: & ſunt mali, diuerſi etiam ſecundũ diuerſa tempora, & diuerſitatem membrorum, & locorum ſentientium, ut ſunt nerui, chordæ, & membra ſenſibilia. Et pulſatiui fiunt ſi in loco ſunt uenæ aut arteriæ, & ſunt mali clamoſi in cruribus maxime propter membrorum debilitatem & receptibilitatem cum ſint prona, longinqua à fonte caloris qui eſt cor, & incipiunt affligere in ſero, & in occaſu ſolis, & procedũt uſq; poſt mediã noctem, poſtea declinant. Et raro aliter affligunt: & affligunt magis in nocte, quoniam humiditates plus multiplicantur in nocte, & faciunt extenſionẽ aut aliud, & in aduentu diei reſoluunt. Et quandoq; perlongãtur cum materia eſt multa aut groſſa. Quod ſi uirtus expulſiua eſt fortis, tunc poſt diuturnos dolores fiunt tuberoſitates ſiue apoſtemata dura mala, quas uulgares grumas appellant, quoniã expellitur materia quæ retinebatur: quæ quidẽ grumæ ſæpe apparẽt à principio nullo præcedente dolore, ſed raro: & aliquando eueniunt cum paruo dolore ſi non ſit in loco ſenſibili materia neque profunda, quæ apoſtemata quandoq; adhærent panniculis

&

& oſſibus, & corrumpunt oſſa corruptione mala: fiunt etiam in gutture & ſæpe ulcerantur, & ſunt maligna ualde: & quandoq; fiunt in membris intrinſecis & ſequuntur accidentia mala, ut aſthma, & fluxus uentris. Apoſtemata præterea iſta in quocunq; membro fuerint, ſunt mala & inobediētia digeſtioni, reſolutioni & maturationi, propter eius uiſcoſitatem & qualitatem malam occultam, quæ hanc concomitatur ægritudinem, cum uirtutis membrorū debilitate. Similiter ſunt ulcera quæ ab huiuſmodi apoſtematibus fiunt, & ſunt mala, & inobedientia. Fiunt etiā ab iſtis puſtulis & apoſtematibus cum rumpuntur ulcera diuerſorum generum in malignitate ſecundum cauſas dictas, in quibus reperiuntur materiæ albæ, uiſcoſæ adhærentes cum tenacitate, & maxime in apoſtematibus, quæ quidē materiæ in alijs ulceribus non reperiuntur, quæ materia ita alba eſt cum pauco ſenſu, dura ad incidendum & frangendū, quæ ſæpe adhæret membro. Et ulcera iſta cum perlongantur fiunt profunda, uirulenta, liuida, corroſiua, ſordida, cum duritie labiorum & carne oſtracoſa, & aliquando fiunt ambulatiua: & aliquando omnia ferè genera malorū ulcerum inueniuntur, in quibus ſæpe ſunt oſſa corrupta denigrata, & aliquādo ſunt alba, ſed ſunt ſicca ſine humiditate rorida, propter nutrimenti defectum, & aliquando ſunt perforata multis perforationibus cum corruptione maligna, propter malam materiæ qualitatem. Et patientes talem ægritudinē ante dictorum accidentiū apparitionē macreſcunt indies, uertuntq; colorem à naturali ſua diſpoſitione ad pallorem, & ſunt pauci qui nō mutantur. Et ſunt ſanguinei habentes puſtulas rubeas ualde, & iſti fiunt rubicundiores cum horribilitate quadam. Et aliquando accidit febricula ante aduentū, cum aliquo dolore capitis uel frontis, quæ fit ab aliqua materia putreſcente, & cum expanditur materia, fiunt grauiores & pigri nō prompti. Et aliquādo apparet aliqua dictarum infectionum

Iſta ſiccitas curationem non recipit, ſi prorſus ſit conſummata. Gal. lib. 7. Methodi.

in aliquo membro, reliquis membris apparentibus ſanis, maxime ſi uirtus eſt fortis, aut materia pauca, & hoc aliquando à debilitate talis membri non potentis regulare aut reſoluere materiã illam, accidere ſæpe poteſt; nam uirtus fortis cui nihil reſiſtit, (ut dicit Gal.) corririgit malignitatem humoris, & cum eſt debilis ſequuntur ægritudines. Et cum iſta ægritudo perlongatur, apparent in aliquibus fixuræ, & ſquammæ in uolis manuum & plantis pedum, & ſunt albæ, duræ, ſine humiditate, & aliquãdo in alias partes corporis. Et hoc fit ſæpe à natura poſt ſanationem à natura uel ab arte factã, quoniã materia non fuit ex toto reſoluta: quæ reliquiæ cum ſint paucæ, ad tales partes expellũtur. Dixit nanq; Galenus in libello de cholera nigra: Semp natura ſanguinem mundificare tentat &c. Quandoq; uero propter materiæ malignitatem & humiditatem ad neruos tranſmiſſæ, & dolorem reſoluentem ſpiritus, accidit paralyſis aut ſpaſmus, ſiue cõtractio membrorum, qui aliquando fiunt uſq; ad iuncturarũ dislocationem, & oſſium plicaturam ſiue incuruationẽ. Fitq; ſæpe in inueteratis aſthma, & eſt malum, & mortale, & tuſſis mala propter ſiccitatem, & materiam deſcendentem ad pectus, & quandoq; fit à principio, quamuis ſit raro. Et in pluribus undecunq; fit iſte humor, eſt rebellis & inobediens medicaminibus. Et ſæpe poſt curationem hæc ægritudo recidiuat, & recidiua quandoq; eſt cita, & ſæpe ſtat per annos, quæ in multis eſt deterior, ut inqt Auic. loco præallegato: & cauſa huius eſt, quoniam materia iſta ob diuturnã hepatis diſpoſitionem fit groſſior, & uirtus membri redditur debilior, coadiuuante maxime malo regimine ſex rerum non naturaliũ: & etiam propter malum regimen curæ ſæpiſſime, & cum ad ultimam deueniunt malignitatem hepatis, ad hydropicam deueniunt diſpoſitionẽ. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius apparet unitas iſtius ægritudinis, à qua diuerſa prodeunt accidentia, quæ non perfecte curantur,

tur, niſi tollatur prima hepatis & totius diſpoſitio, à qua iſta pendent. Dixit Galenus. iij. de accidenti & morbo, quod quæ ſequuntur morbũ ſicuti umbra corpus, accidentia dicuntur, & non morbus. Et ideo qui morbum Neapolitanũ in plures ægritudines poſuere, decipiuntur, & in maximo uerſantur errore, multiplicãtes entia ſine neceſſitate contra philoſophi regulam. Ea quæ ab aliqua prima prodeunt diſpoſitione, illius diſpoſitionis accidentia uocantur, ut teſtatur idem Gal. loco præallegato, & Auic. ij. primi, cap. i. in fine cap. in exemplo de phthiſi & febre ethica. Neq; huic poſitioni obſtant argumenta, ex dictis enim reſponſio patet. Nec etiã propter hoc negarem quod aliquando aliquod accidens unius ægritudinis fiat per aliquam ultimam malignitatem per ſe, quæ poſtea non curatur cura primæ ægritudinis, ut de corruptione mala oſſis apparet &c. Quare ut negotium iſtud expediam, paucula ad clariorem doctrinam in epilogi modum ſcribam, quæ de cauſis & ſignis erunt, nam decies repetita placebũt. Et Gal. ij. de ſimplici medicina autoritate Platonis inquit, in principio & radice plurimum oportet eſſe ſermonis.

De cauſis morbi Neapolitani. *Caput* VI.

CAuſas ex dictis collige, quę ſecundũ medicos ſunt tres, uidelicet primitiuæ, antecedentes, & coniunctæ. Primitiuæ quidẽ ſunt, ſicut diſpoſitio aliqua aëris, uel corporum ſuperiorum, ut dicunt aſtronomi, cum coniunctione illa Saturni, Martis & Veneris in Scorpione &c. anno illo in quo populatim graſſari cœpit iſta ægritudo, aut cibi generãtis malũ chymũ, præparantis & mouentis intrinſecam alterationem, aut cõtagio coitus, uel cibi & potus, uel aliqua mora cum hominibus infectis, uel cõtactus ueſtimentorum, ut dixit Auicen. ij. primi, cap. vi. Antecedentes uero ſunt humores intrinſeci ab alteratione extrinſeca, uel intrinſeca mala, ad talem malignitatem. Coniunctæ autem ſunt humores ita diſpoſiti, ab hepate geniti, qui poſtea impe-

diunt debitas actiones corporis. Et etiam ſunt accidentium cauſæ, ut puſtularũ, dolorum, & aliarum &c. Materialis, efficiens, formalis, & finalis, & aliæ accidentales ſapientibus ex dictis apparent. Dicã igitur de ſignis.

De ſignis morbi Neapolitani & accidentibus. Caput VII.

Signa quæ ex dictis eliguntur ſunt in duplici differentia, quoniam quædam ſunt demonſtratiua, & quædã prognoſtica. Demonſtratiua ſunt puſtulæ cum quadam duritie, aut eminentia & malo colore in capite toto uel fronte circa originem capillorum, uel in alijs corporis partibus, & maxime in angulis oris, & hoc ſæpe in infantibus accidit, & in adultis quandoq;, qui naturæ ſunt humidæ, quibus puſtulis apparentibus non eſt ambigendũ de eſſe ægritudinis, maxime ſi poſt expergefactionem membrorum percipiunt grauitatem, cum dolore grauatiuo, uel cõfractiuo. Anteceditq; dolor capitis, qui incipit in occaſu ſolis, & declinat ante ortum ſolis, qui ſæpe ad ſpatulas & aliarũ iuncturarum partes extenditur. Et patientes fiunt pigri, ſomnolenti, & mutatur color ad pallorem. Et aliquando eſt febricula, & ſæpiſſime apparent ulcera uirgæ, quæ ſunt mala cum duritie calloſa, quæ tarde ſanantur: & puſtulæ fiunt circa pectinem, quæ ſæpe à principio in his qui per coitum inficiuntur, ſunt ſigna demonſtratiua huiuſce morbi Neapolitani ſine fallacia. Et ſequuntur apoſtemata inguinum, quæ ſi ſuperãtur, remouent ægritudinem, maxime à principio, quoniã inguina ſunt emunctoria hepatis, per quæ expurgantur uitioſæ qualitates ab ipſo in cruore generatæ. Quandoq; à principio apparent in gutture mollificatio uuæ, & apoſtemata ſcirrhoſa mala, quæ non maturantur niſi raro, & ulcerantur ulceratione maligna, quæ apoſtemata in recidiua ſæpe apparent, & in ægritudine antiqua, & à principio raro. Sunt etiam dolores articulorũ, capitis & crurum, & aliquando in omnibus, & ſæpe in aliquibus membris, & maxime in cruribus. Præterea ſunt apoſtemata

dura

dura adhærẽtia panniculis & oſſibus, ut ſunt oſſa furcu læ, pectoris, crurum & frontis, quæ à uulgaribus grumæ appellantur. Sequuntur præterea ulcera maligna cum maximo dolore dum de nouo fiunt, & corroſio mala oſſis. Apparent etiam fixuræ in uolis manuū, & plantis pedum, cum ſquamis ſiccis. Et aliquando in aliquibus partibus corporis alijs fiūt cruſtæ, ſiue infectiones, in modum impetiginis & ſerpiginis. Fitq́ durities iuncturarū cum tumore in morbo inueterato. Et qui malo utūtur regimine, ſæpe in proceſſu fiunt aſthmatici, & aliquando à principio, ſed rariſſime.

Signa autẽ prognoſtica ſunt in primis, ſi aliqua præceſſerit mora cum infectis, aut aliter. Et in hoc prodeſt conſiderare cauſas primitiuas, unde fugiamus talẽ infectionem euitādo coitum cum mulieribus infectis, aut in quibus ſit ſuſpicio de infectione: ſimiliter euitando contactus, moram, aut dormitionem cum infectis, aut in locis infectis, quoniam cauſæ primitiuæ mouent antecedentes &c. Præterea morbus Neapolitanus cum paucis puſtulis ſine doloribus, aut cum paucis in iuuene bonæ complexionis citò ſanatur, ſi debita adhibeatᷣ cura. Quod ſi cum multis puſtulis, & doloribus, & aliorum malorum accidentium, tarde & difficulter ſanatur. Et ſi in puſtulis aut apoſtematibus fiat color malus, in toto corpore ultra diſpoſitionem morbi Neapolitani, corpus habet ſanguinem totum infectum humore melancholico, & iſti raro ſanantur: adhuc puſtuloſi tantum facillime ſanantur. Sed patientes dolores & apoſtemata dura cum difficultate maxima, & quāto cum pluribus doloribus, aut grumis, erit difficilior cura, & magis ſi tempus perlongatum fuerit. Etiam poſt dolorem in aliqua parte apoſtema durum expectatur, ſi uirtus fortis eſt. Præterea ulcera maligna & acutiſſimi dolores arguunt maximā materiæ malignitatem, uel multitudinem, & uirtutis debilitatem, aut impedimentum. Puſtulæ, apoſtemata, dolores, aut ulcera, niſi principale

Acutiſſimi dolores quid ſignificent.

membrũ cum totius corporis cõmunitate curetur, per intrinſeca ſiue extrinſeca medicamina ſi quis ſanauerit, ad deteriorẽ recidiuãt ægritudinẽ, maxime ſi ſunt inueterata. In duritie apoſtemoſa ſi fiant puſtulæ, ſæpe reſoluitur apoſtema, quoniam materia ſubtiliatur, & ſic melius expellitur. Infecti infectione mala, in qua ſpiritui cordi cõmunicatur infectio, nõ ſanantur, aut cum maxima difficultate. Similiter habẽtes apoſtemata magna, quæ ſunt unita oſſibus, quoniã in iſtis uidetur ferè tota materia nutrimenti corrupta, & uirtus debilitata. Præterea guloſi, bibuli, & multum coëuntes, & ſine regula omnia comedentes, & male ſe habẽtes in regimine reliquarum rerum non naturalium, nõ ſanantur niſi raro, etſi ſint bonæ cõplexionis iuuenes, & exercitẽtur exercitio forti &c. Præterea qui maraſmum natura patiuntur, ſi incidãt in talem diſpoſitionẽ, rariſſime euadunt: & ſimiliter qui aſthmatici ex hac ægritudine fiunt. Mulieres uero facilius à tali morbo occupanſ propter ſimboleitatẽ materiæ cum ſint phlegmaticæ. Dixit Auic. ij. primi, quod conuerſio in genere proportionali eſt facilior &c. Si multa apparent accidentia, ut ſunt puſtulæ, dolores, & alia, multitudinem materiæ ſignificant: ſin ſecus, contrarium ſignificant. Non tamen omnia ſigna aut accidentia ſunt neceſſaria, ſed ſufficit quod ſint aliqua, ut dolores, & puſtulæ, aut unum tantum, ut puſtulæ, aut ulcus in uirga tantũ, uel in aliquo alio membro, uel apoſtema, uel ſquammæ in uolis &c. & ideo quando plura, aut omnia ſigna apparẽt, audacter ægritudinis eſſentiã prænuncia. Luxurioſi cum ſint infrigidati infrigidatione per ſpirituũ reſolutionẽ, ſunt magis ad hanc ægritudinem parati: ſimiliter male ſe habentes in regimine ſex rerum non naturaliũ, ob diuerſitatẽ & malam humorũ mixtionẽ. Cura huius ægritudinis eſt difficilis, quoniã eſt chronica, & cum malignitate occulta. Et qui euadunt ſæpe fiunt pingues cum ante fuerãt macri, & hoc quia ſanguis reddiſ purior ab euacuationibus

Raro ſanantur quib. ſpiritus uitalis inficitur.

A morbo Gallico curati, cur obeſiores redduntur.

nibus ſiue medicamētis. Multi etiā poſt ſanationē fiunt rauci aut cōtracti in aliquo membro. Et remanēt ueſtigia ulcerū profunda & turpia. Quibus omnibus finem ponam, ne ſermo prolixior magis quàm debeat eſſe uideatur. Igitur tempus eſt ut de cura aliquid dicamus.

PROOEMIVM LIBRI SECVNDI

in quo ordo futuri proceſſus declaratur, & eſt pars practica. Cap. I.

LAborauere feſſiq́ laborāt adhuc doctiſſimi ac expti medici in uaſto fluctuoſoq́ pelago huius morbi, de modo quo quis canonicè hanc ægritudinē curare poſſit; Et hoc ob diuerſam malamq́ mixtionē humorū in ipſa ægritudine repertā: nam talis eſt quod uix cōprehēdi poſſit, niſi ab expertiſſimo in hac re medico: unde ortæ ſunt diuerſæ de modo curādi opiniones, ut noſtra tēpeſtate omnibus notum eſt. Sunt quidā blaſphemātes illinitiones, & alia quæ in uſu ſunt auxilia, ut ſunt potiones & alia, nullū tamen nouū aut antiquū afferētes remediū, neq́ aliquē cum doloribus, grumis aut ulceribus ſanāt, ſiue ſanare poſſunt, quæ res ægris nihil prodeſt, qui quotidie afflicti auxiliū à medicis poſtulāt. Sed ne cum iſtis in ſuis fluctibus naufrager, quonā pacto hæc ægritudo curari poſſit, remedijs quibus uſq́ nunc utuntur medici, infra ſcribam, diuino in primis poſtulato auxilio. Neq́ me ab antiquorū canonibus, Galeni uidelicet & Auic. aliorūq́ doctorū elongare uidebis, ſed ſuis ſemper rationibus & autoritatib. ueluti clypeo, lumineq́ quodā utar tam in ordine, quàm in medicaminibus. Inquit Auic. iiij. primi, quod medicationis res ex una triū rerum cōpletur, quarū una eſt regimen & nutriētia, alia eſt medicinarū exhibitio, & tertia eſt manualis operatio. Quare cum ſanitas, quæ finis eſt medicinæ, ut teſtatͬ Aliabas primo practicæ cap. i. quæ in amiſſæ ſanitatis reaſſumptione, & habitæ cōſeruatione cōſiſtit, in ipſis totā ægritudinis curam ponā. Et quoniā ut ait Galenus. vi. de accidenti & morbo, impoſſibile eſt cōprehendere ea quæ actio-

nibus ſunt contraria, niſi prius intelligamus, quæ ſunt actiones pertinentes ſanitati, ideo cõſideratis in primis rebus naturalibus, ut ſunt cõplexiones, per membrorum principaliũ graduationẽ, ut docuit Gal.ij. techni, & ætatem, ſexum, regionẽ, tempus, & cõſuetudinem, ut idem Galenus dixit primo ad Glauconem cap.i. ſic regimen ſex rerum non naturaliũ modo quodam uniuerſali diſpones, quoniã particularẽ modum ſecundũ diuerſitatem actualis curæ habebis.

De regimine aëris naturalis & artificialis. *Caput* III.

PRimum ex rebus non naturalibus occurrens, cum ſit aër: ſi quis igitur ægrum aut conualeſcentem cura præſeruatiua, aut curatiua regere intendat, aërem in primis moderare oportet, qui ſecundũ hominis naturam & morbi qualitatem declinet ad caliditatem temperatã, ſine ſuperflua uel corruptibili humiditate: quare aër autumni, hyemis & principij ueris non eſt coueniens: nam inquit Auer.ij. Colliget cap. ultimo: Conueniens eſt medico cognoſcere naturam quatuor temporum, quoniam propter ipſa ſtat magis ſanitas quàm per alias cauſas. Præterea ex ſentẽtia Pauli Aeginetæ in libello de regimine ſanitatis: Regiones, domus, & habitationes, quæ ſunt frigidæ & pluuioſæ, in quibus ſunt fontes mali, ſtagna, lacus, flumina inundantia, & paludes, maxime illæ in quibus caligine radij ſolares obumbrantur, ut cõtingit Venetijs ſæpe, Ferrariæ, & alijs locis, tempore autumni & hyemis fugiẽdæ ſunt: nam ex malis uaporibus humidis putridis inficit̃ aër, & ab ipſo aëre, qui ſemper nos circundat, cauſantur ægritudines diuerſæ, teſte Hippocrate in libello de aëre & aqua. Inquit ipſe: Ex uaria nõ ſolum temporum inter ſe, ſed ex alteratione diuerſa fiunt ægritudines & ſanitas, contrario tamen modo. Et hoc affirmat ipſe tertia particula Aphoriſmorum. Et ideo Leonicenus doctiſſimus non ſine ratione dixit ægritudinem iſtam ab inundatione aquarum & pluuiæ contractã fuiſſe, ueluti à cauſa pri-

mitiua

mitiua &c. Si ergo aër à tempore anni, uel aliquo acci=dentí alteretur & fiat diſproportionalis, artificioſe recti=ficetur, ut exiccando ipſum cum igne in cubili, uel cum ſtufis, aut humectando cum decoctionibus & ſuffumi gijs bene redolentibus, quæ fiunt ex camomilla, roſis, ſaluia, & alijs, ſecundũ indigentiam loci & temporis & hominũ: & eſt doctrina Galeni ix. de ingenio ſanitatis ſiue de morbis curandis, cap. xiiij. Nota tamen quod fri giditas ſimpliciter nocet cauſæ, ægritudini & accidenti=bus. Contrariatur etiam nimia caliditas, quoniam reſol uendo calorem innatum infrigidat, & debilitat uirtutes quæ ſunt principia omnium operationum: quare qui timent iſtam malam diſpoſitionem, fugiant loca putri=da & clauſa, plena malis uaporibus, & maxime ubi ſunt patientes talem ęgritudinem, & tactum ipſarum puſtu larum ſiue ulcerum, & lotionem in aquis ubi iſti lauan tur, uel abſterſionem cum eodem ſudario, deoſculatio=nes, & reliquos cõtactus &c. Et regantur ægri uel con=ualeſcentes per aërem temperatũ cum ueſtimentis & cooperimẽtis ſuper lectũ cum dormiunt, & cuſtodian=tur à uentis malis, ut ſunt auſtrales & frigidi frigiditate congelatiua, quoniam ex nimio frigore non ſolum in=groſſatur materia, uerũetiam congelantur ſpiritus. Et cum dico conualeſcentẽ, intelligo non ſolum illum qui paſſus eſt iſtam ægritudinẽ, ſed & illum qui timet inci=dere in ipſam. Tu uero ex dictis collige & intellige alia quæ conſequuntur, quoniam de aëre hic ſatis dictũ eſt.

Ex nimio frigore quid accidat

De regimine per cibum & potum. *Caput* III.

NOn minori cura in cibi & potus exhibitione uti=mur quàm in aëris recta pręparatione, cum cibus & potus ſecundũ qualitatem & quantitatẽ ſit de cauſis maximis ſanitatis & ægritudinis. Inquit Hali Rodohã iij. techni: Cibus & potus mutant corpus multis ſpecie bus mutationis &c. Quare ſint cibi declinantes per cali ditatem, ſiue ſuperfluam, ſiue corruptibilem, ſiue indi=geſtibilem, boni nutrimẽti & facilis digeſtionis, & pau=

carum ſuperfluitatum: dixit nanque Damaſcenus, diæta eſt primum inſtrumentorum curæ, cum quo ſi curari poteſt, proſpera euenient. Igitur in primis, ſicut docet Auic. cap. de eo quod comedit & bibitur, ſit panis ex bono tritico, ab extraneis rebus purgato, bene fermentatus, non multū ſalitus, & mediocriter coctus, qui ſaltem per diem coctus quieuerit, niſi ſit aliqua particularis intentio, ut in loco ubi de cura per aſſumptionē decoctionis ligni Indici dicam. Carnes etiam eodem caſu incedant, ſint recentes & iuuenes, non multum humidæ, maxime humiditate indigeſtibili, ut ſunt porci, & agni; neque multum ſiccæ ſiccitate terreſtri, ut ſunt boues antiqui, & cerui &c.

Sint ergo carnes uitulinæ, hœdinæ, & caſtratorum duorum annorū, paſcentiū paſcua ſicca, ut ſunt montes, & loca nō paludoſa, leporinæ, iuuenes, capreolinæ ſimiliter iuuenes, gallinarum, caponum, aut pullorum paruorum ſecundū tempus: aut ſint perdicum, turturum, phaſianorum, turdorum, & auium nemoralium, quæ capiuntur uiſco uel aliquo alio ingenio: quæ carnes ſint condîtæ ſecundū indigentiam, aſſę uidelicet uel elixæ, uel alio quouis modo, cum ſaporibus temperatis, ut ſunt pruna agreſtia, & parum cinnamomi. Nota tamen quod melius digerūtur cibaria elixata quàm aſſata, & maxime carnes &c.

Reliqua uero genera carniū ſunt dimittenda, ut carnes porcinæ, quæ ſunt malæ ſemper, bouinæ, caprarū, hircorum, & aliorum animaliū terreſtrium, quoniam nocent tam recentes quàm ſalitæ. Omnia genera præterea auium degentium in aquis ſunt mala, ut ſunt anſeres, & anates, & aliæ. Palumbes, ut experientia compertum eſt, in habentibus dolores multum nocent: auget palumbarū comeſtio dolores ſua ebulitione dum digeruntur, & materiā ſubtiliando, quæ poſtea facilius penetrat loca illa, aliamque ſecum ducit materiam. Præterea piſces omnes nō ſunt boni, quia ſunt frigidi cum

hu-

humiditate indigeſtibili: & etiã ſaliti ſunt mali, quoniã ſalita omnia nocent hepati. Quod ſi aliquãdo comedantur piſces, ſint ſquamoſi, degẽtes in aquis claris, ut ſunt luci, trutæ aquarum dulcium. Ex aquis marinis ſint aurate, dentales, ſcarpenæ, & alij huiuſmodi piſces. Et melior modus coctionis eſt elixatio. Lacticinia non ſunt laudata, ut caſeus propter ſuam uiſcoſitatẽ, ſunt enim duræ digeſtionis. Oua uero quocunque modo, præter indurata, ſunt bona, ut oua ſorbilia, & in brodio contuſa, quod à uulgaribus dicitur broẽtũ, & ſit cum parum agreſtæ, uel etiam ſint cocta in aqua integra, & deſuper ponatur parum agreſtæ & zuccari. Nota tamen quod carnis quantitas minus nocet ſi repleatur, quàm aliorũ cibariorũ. Dicit Auic. cap. de eo quod comeditur & bibitur: Carnis nocumentum eſt minus nocumento panis cum non digeritur &c. Fercula quæ conueniunt, ſunt, ut far decoctũ in brodio carnis, uel condîtũ cum amygdalis tritis, niſi adſit dolor capitis (quoniã amygdalæ euaporãt ad caput) & panatella, aut panis infuſus in brodio, & meliſſa, & ſpinachia iuuenis, & borago, bugloſſa, endiuia, lupulus, & cicorea. Omnia uero ferè alia olera & legumina ſunt mala, ut ſunt caules cuiuſcunque generis, ſiue uirides ſiue rubei ſiue albi ſint, quoniã generant malum ſanguinem, & corrumpunt maſſam humoralem, & excitant dolores, ut experiẽtia patet & ratione, dicant antiqui quicquid de eius uſu uelint. Et legumina ſunt mala, quoniam inflant & generant ſanguinem melancholicum, uiſcoſum & nõ bonum. Dantur aliquando cappares non ſaliti: & ſi ſint ſaliti, extrahatur ſalſedo per infuſionẽ aquæ dulcis, & melius per ebulitionẽ, ſintq́ condîti cum agreſta & zuccaro, quoniam acetum nocet neruis magnifice, & cauſæ ægritudinis. Sapores conuenientes ſint facti ex amygdalis, menta, cinnamomo, agreſta, & alijs æquiualentibus: nam cinnamomum ſecundũ omnem modum adminiſtrationis cõfert ſtomacho uigorando digeſtiuam uirtu

Amygdalæ uaporoſæ, ideoq́ uitari debent, ubi adeſt profunditas ſomni, & grauitas capitis.

Cinnamomi uirtutes.

tem, prodeſt frigiditati & oppilationibus hepatis. Sed alij ſapores, ut facti ex ſinapi, uel allijs &c. non ſunt boni, quoniam faciunt ebulitionem humorum &c. Confectiones & condîta quæ ſunt bona, erunt ut amygdalæ, & pineæ, coriandri, aniſi, myrobalani chebuli, & de alijs ſecundū diuerſas intētiones. *Fructus omnes mali.* Fructus omnes ſunt mali, quoniam generant ſanguinem aquoſum, aptum corruptioni: ſed meliores ſunt ut amygdalæ, auellanæ aliquando & recentes fici, uua matura, pruna damaſcena, ceraſa acetoſa, mala granata dulcia & mitia, paſſulæ, & alij iuxta tempus & indigentiam. Comedendi autem tempus fructus eſt ante cibū, quoniā facile digeruntur &c. Sed alij fructus ſunt dimittēdi, & maxime poma, *Poma quid efficere poßint.* quoniā ut teſtatur Auer. autoritate Auenzoar, poſſunt generare ethicā & phthiſim. Et Auic. ij. canonis dicit quod generant malos humores, & febres malas, & aſſiduatio eorum comeſtionis facit incidere in dolores neruorum: quare ſunt dimittenda. Vſus uero aliorum fructuum ſecundū iudiciū neceſſitatis eligantur. Huic diſpoſitioni potus cōueniens eſt uinum mediocre, non uinoſum, neq; aquoſum multum, medij coloris, quod uulgares aurelum appellāt: ſic etiam, ut docet Auic. primo canonis cap. de regimine aquæ & uini, mediū inter antiquū & nouum, clarum, nō album, boni odoris & ſaporis, nō multum dulce neq; ponticū, & hoc quoniā dulce generat oppilationē, nouum perducit ad ebulitionem humorum, & dyſenteriam: uetus uero eſt pauci nutrimenti: quod ſi non poſſet haberi, ut contingit in regionibus in quibus omnia uina ſunt magna, limphetur cum aqua dulci non paludoſa, ſed ſit à flumine claro, aut ex bono puteo: & ſi ſit ſuſpicio de aliqua mala cōditione aquæ, coquatur ad ignem, quoniam ignis conſumet eam. Vel fiat ſibi uinum tempore uindemiarū cum medietate aquæ. Neq; audiendi ſunt Empirici & ſine ratione loquētes, & dantes uina uinoſa quantitate maxima, quoniam ſunt cæci, & ideo parcen

dum

dum eſt ipſis, quia neſciunt quid faciũt. Et ne credas uerba mea ſine ratione & autoritate prolata, audi Galenum libello de phlebotomia, ſumma ij. cap. ij. inquientem: Intemperatos uini potatores & guloſos, nullo iuuabis miniſterio pharmacans uel phebotomans, aceruant enim confeſtim multitudinẽ humorum ob intemperantẽ diætam &c. Hora uero comedendi eſt electiua pro aliqua cauſa, aut pro regimine uniuerſali. De prima hora dico, detur cibus ſecundũ indigentiam, anticipando uel poſtponendo, quod ſic non eſt impediens. Dixit Auic. cap. de eo quod comedit̃ & bibitur, quod tũc eſt hora comedẽdi cũ appetitus inſurgit. Sed ſi eſſet mala aliqua diſpoſitio ſtomachi, ita quod aut nihil, aut multũ appeteret, eligatur hora tertiarum, quoniam tunc eſt iudicium quod ſtomachus ſit à ſuperfluitatibus heſterni cibi emundatus, & ſatis ad nouum recipiendum diſpoſitus, quia in nocte uirtus unit̃ & melius digerit, & cum in mane nondum ſit ſparſa, fit melior digeſtio, quàm ſi tardetur: tamen in hoc etiam attendendum eſt conſuetudini, docente Hippocrate & Auicen. primo canonis: quod affirmat Auer. i. phyſic. quia cõſuetudo eſt altera natura. Ordinate præterea comedendũ eſt, ut quæ ſunt facilis digeſtionis præcedãt, & quæ duræ, ultimo comedantur. Et potus nõ ſit ante cibum, neq; pòſt, ſed comedendo bibat, ut cibus reddatur aptior ad digerendum. Dixit Auic. Potus poſt cibum facit oppilationẽ, quoniam facit cibum indigeſtum penetrare. Et poſt comeſtionem comedatur aliquod ſigillans & confortans ſtomachum, ut ſunt coriandri, & ſimilia: & omnia comeſta bene maſticentur, ſuauiterq; & paulatine potus ſugatur. Sint etiam cibaria uniformia quantum poteſt: quoniam ut dixit Princ. loco præallegato, nihil tam contrarium digeſtioni, ut ſunt cibaria ſimul ſumpta, quæ ſunt diuerſarum uirtutum pugnantium inter ſe, quoniã ut ipſe atteſtatur, à duabus impediuntur partibus: una eſt diuerſitas in digerẽdo, quia quod ex eis eſt indigeſtum,

Hora comedendi.

admiſcetur ei quod eſt digeſtum. Altera, cum ſic diuerſa comedendo plus comeditur quàm par ſit. Quare cibaria unius uirtutis laudat Auicen. & hoc tam in mane quàm in ſero. Præterea cœna ſit breuior prãdio: & ſpatium inter prandium & cœnam eſt octo uel decem horarũ. Et cœna ſit ſimplicior. Sed comeſtio cum patientibus talem morbũ eſt fugienda, et potus in eodẽ cyatho, & maxime reliquiæ quæ relinquuntur ab infirmis.

De repletione & inanitione. Caput IIII.

Aphor. 10. 18. & 21. SVmmopere repletio & inanitio fugiendę ſunt, tam cibi quàm potus, docente Hippoc. ij. part. Aphor. Et Auic. ſecunda primi, cap. de his quæ proueniunt ex his quæ comeduntur & bibuntur: Nutriens mutat corpus & qualitate & quantitate, ſed ex quantitate proueniunt oppilationes & putrefactiones & faſtidium, & ſi diminuantur, prouenit ex eo ad phthiſim. Ratio horum clariſſima eſt, cum ex nimia repletione occupetur uirtus, quæ eſt inſtrumentum naturæ, ſine quo uana eſſent alia inſtrumenta medicinalia. Et ex nimia etiam abſtinentia fit conſumptio radicalis humiditatis, & per conſequens caloris innati, & ducit ad maraſmũ ſiue ad phthiſim: tamen cum ægritudo ſit materialis & de repletione, debemus potius minus cibare ꝙ ſuperflue, niſi eſſet aliquod ita poſtulans. Quomodo autem inedia ſubtiliſſima in aſſumptione aquæ ligni ſit conueniens, ſine iſto timore in regula aſſumptionis ligni intelligas. Sint ergo diligentes infirmi & conualeſcentes in qualitatibus & quantitatibus, & horis cibariorum & potus tam uini quàm aquę. Dico aquæ, quoniã ſi aqua ſola ſumatur, huic diſpoſitioni multum nocet, & hoc ſecundũ omnem modum adminiſtrationis, maxime in balneis, & potione nimia nocet ſtomacho & neruis, infrigidat hepar, ſanguinẽ & ſpiritum: quare nimius aquæ ſolius uſus eſt dimittendus. Et ut breuiter me ab iſtis expediã, à nimia quouis modo repletione & inordinata cibatione, qui timent hanc diſpoſitionẽ caueant, quoniam ex

cauſis

cauſis prolongantibus ipſam ſunt cibaria nimia & malus ordo. Dixit Galenus. ij. de accidēti & morbo: Cauſa frigidi morbi eſt plenitudo cibi & potus. Studere oportet etiam in lenitione quotidiana uentris, & ſi nō eſt naturaliter, fiat artificioſe cū ſuppoſitorijs, uel clyſtere communi, aut cum pilulis maſtichinis, de fumoterræ, uel aliquo alio ingenio medicinali &c. Et ego cognoſco multos homines & mulieres qui in hanc inciderunt diſpoſitionem, qui à malis accidentibus dictæ ægritudinis ex bono regimine cibariorum, & per aſſumptionē quarundam pilularum, aut aliarum rerum lenientium & euacuantium uentrem, ſecundum naturam morbi & complexionem & ſexum præſeruati ſunt uſq; in hodiernum diem: uerbi gratia, cum pilulis de fumoterræ, uel fœtidis, aut maſtichinis, aut noſtris infra ſcribendis, uel ex infuſione ſenæ, & de alijs ſecundū neceſſitatem.

De ſomno & uigilia, motu & quiete. *Caput V.*

SOmnus cum ſit pro reſtauratione defatigationis neceſſarius, ex ſententia Ariſtotelis de ſomno & uigilia, ut melius poſt ſomnum uigilemus, ideo eum regulare oportet. Et cum Gal. iij. techni, & Hali in commento, ſomnū & uigiliam cōtraria priuatiua eſſe dixerint, & idem de uigilia facere docuerūt: nam ut ab ipſo Gal. iij. interiorum colligitur, ſuperfluus ſomnus humiditatem generat, & nimia uigilia exiccat corpus. Sit igitur ſomnus temperatus, non minus octo horarum, nam uirtutes per ſomnum acquirunt fortitudinem, ut dixit Auic. tertia primi: neq; nimis prolixus, quoniam ex nimio ſomno fiunt humiditates malæ catarrhales, humectatur & infrigidatur corpus: quæ res ualde contrariatur huic ægritudini: neq; ſit ſomnus immediate poſt cibum, ſed ſit per duas horas pōſt: diuturnus etiā ſomnus & maxime meridianus nocet magnifice, quoniā generat reumatiſmos & ægritudines frigidas, ut dixit Auic. loco præallegato. Tamen ſi à doloribus nocturna quies impediatur, ſiue ſomnus, ut ferè in omnibus iſtis cōtin-

git,dormiat in die,uerbi gratia,in mane uſq; ad horam ſextam,uel in alia hora ſecundū neceſſitatem:& in alijs obſeruetur regula medicorū.Notabis tamen quod laudauit Auic.ſummopere inceptionem ſomni ſuper uentrem,& in iſta ægritudine multum confert, quoniam digeſtio ſiue cibi in ſtomacho præparatio fit melior. Fugienda eſt etiā dormitio cum laborantibus tali morbo, aut in lecto ubi ipſi dormierunt,quoniā multi ſic infecti ſunt.Et quamuis ſomnus qui quodāmodo quies eſt,cōferret patientibus,non tamen quies ſimpliciter prodeſſe uidetur, ſed magis uidimus laborē & exercitationes conferre:quare patientes talem ægritudinē uel timentes nullo pacto ſint otioſi,ſed ambulent,uel ludo paruę ſphæræ exercitētur,ſi ſunt diuites & iuuenes,nam laudatur à Galeno mirum in modū, quoniā in ipſo totius corporis partes mouentur, & ſic fit reſolutio & rectificatio humorū crudorum malorum. Et multi ſolo exercitio,qui fuerunt robuſti, liberati ſunt perfecte ab iſta ægritudine, cum bono tamen regimine in alijs rebus non naturalibus: & ideo tales ſunt exercitandi aut domeſtice ambulādo,ſiue laborando,uel ludo aliquo ludēdo quo corpus exercitetur,ut excitata uirtute ab iſtis expellatur,aut morbi materia rectificetur. Neq; balneis aut fricationibus,loco exercitij,in iſta ægritudine cum malis accidentibus utendum eſt,quoniam fit prouocatio materiæ ad membra exteriora,& ſic redditur ægritudo difficilioris curæ,cum ſit materia iſta inobediens, ad membra longinqua ſparſa.

De animi paßionibus & coitu. Caput VI.

PAſſiones animi poſtremo loco regulare docens ſecundum Galeni doctrinā loco ſuprà allegato,cauſam aſſignans ipſius, nam ex malis ſæpenumero animi accidentibus fiunt ægritudines chronicæ malæ ob mortificationem ſiue infrigidationem ſpirituum,uel ſuffocationem caloris innati,qui eſt naturæ inſtrumentum. Et idem tertio techni dixit:Oportet ab animi paſſioni-

bus

bus abſtinere, quoniam mutant corpora ab ea quæ eſt ſecundũ naturã conſiſtentia: & ſunt ut ipſe enumerat, ira, triſtitia, furor, inuidia, & timor. Et Auic. cap. de eo quod comedit & bibitur: Quando ſunt animi accidẽtia horribilia, impediunt digeſtionem &c. Lætentur igitur & ſint iucundi, fugiant plorantes & loca triſtia, ſint in iocis, cantilenis & fabulis, quæ ſint delectabiles & iucundæ, audiant ſonos & uoces ſuaues, & ſtent in uiridarijs, & cum amicis charis: & ſi ſunt ſtudioſi, legant hiſtorias iucundas, neq; multum ſtudeant, maxime materiæ difficili. Medicus uero ægris certam ſalutem infirmo promittat, aſtantibus uero ueritatẽ dicat. Prodeſt multum uideri à medico graui, famoſo, docto cum ueritate, de quo infirmi confidant, nõ ut ſunt deceptores ſine arte, dicatq; medicus quot ſint ſanitati reſtituti, deterius qui ſe habebant. Quantum uero confidentia de medico in mala ægritudine conferat, teſtis eſt Conciliator differentia cxxxv. Autoritate ferè omnium antiquorum non prætermittendam conſiderationem coitus in tali diſpoſitione eſſe putaui, cum patiẽtibus talem ægritudinem de facto nullo pacto conueniat, cum ex nimia materiæ repletione per totum corpus, & ex defectu uirtutis hepatis, nõ niſi à coitu noua quædam debilitas membrorum & infrigidatio expectetur, & ideo eſt dimittẽdus. Et quamuis Galenus dixerit quod coitus temperatus confert, dicendum tamen eſt, nõ quibus deficiunt conditiones ſanitatis: fugiant etiam ipſum conualeſcentes, & qui timent talem ægritudinem, & maxime coitum cum mulieribus menſtruatis de nouo, & infectis iſta ægritudine. Quod ſi fortè quis cum muliere infecta coiuerit, lauentur partes illæ poſt coitũ cum uino albo calido, uel cum aceto, quod magis mihi placet, ut fiat cõfortatio membri & prohibitio corruptionis ad illã malam qualitatem, & ſic ſtet in ſuo robore membrum confortatum. Si uero quis cum infecta muliere coire uoluerit, quod fatuum eſt, lauetur uulua cum uino aut aceto, &

membrum uirile cum aceto, quoniam non ſinit impri-
mere malam illam qualitatem, & non moretur in coitu, & pòſt lauetur membrum uirile ut ſuprà: & econtrà, ſi mulier cum uiro infecto coiuerit, lauet uiri membrum & uuluam ante & poſt coitum: & nō morentur in coitu. Et quomodocunq; ſit coitus, non ſit ſuper repletionem, neq; corpore reſoluto à quacunq; cauſa, nam extenuatis ſemp̄ eſt malus, & cauſa recidiuationis, ut experiētia patet. Et præparat ſi eſt ſuperfluus, ad nouam receptionem talis diſpoſitionis: quare nimius dimittendus eſt à quocunq;, tanquam quid nociuum & mortiferum, quia corpus infrigidat, & reſoluit uirtutes cordis, hepatis & cerebri: quare de regimine in rebus non naturalibus ſatis dictum ſit.

De modo euacuandi ſecundū diuerſitatem ægritudinis, qui modus eſt una ſanandi regula. *Caput* VII.

SEcunda & tertia res, cum quibus actus medicationis completur, eſt medicinarū exhibitio, & manualis operatio, ut ſuprà dictum eſt. Hac in parte igitur de pharmacijs quæ faciūt ad curam iſtius morbi tractabo. Sed quoniā multi ſunt modi quibus medici hanc ægritudinem curant, ut quotidie in modis curationū apparet: nam quidam hanc ægritudinē ſolis euacuationibus ſanant, maxime ſi ægritudo eſt noua, & uirtus ægri fortis. Non ſanant quidem ſi antiqua eſt, aut noua cum multa materia & debilitate uirtutis, quoniā cum materia ſit admixta per totum corpus in tota maſſa humorali, non poteſt eam euacuatio per pharmaciā eradicare. Neq; cum ſit uiſcoſa uirtus digeſtiuorum, ut ſunt ſyrupi, poteſt eam digerere, & ideo indiget fortiorib. medicaminibus, de quibus dicam infra. Nunc uero de illis quæ faciūt quando materia puſtuloſa aut doloroſa pauca eſt, cum admixtione humorum ſubtilium, qui ſunt faciles ad euacuandū. Neq; propter hoc dico quod iſtæ euacuationes nō ſint etiam neceſſariæ ante uſum aliarum medicinarum fortium, quoniā quacunq; utimur

curatione, ſemper neceſſe eſt corpus in primis purga-
tionibus cõuenientibus inanire, & etiã aliquando phle
botomia. Sermo itaque iſte erit de curatione quæ fit per
euacuationẽ pharmaciæ, phlebotomiæ, & uentoſarũ.
Neq; alicui ſit graue ſi ſyruporum, decoctionũ, electua-
riorum, & aliarum medicinarũ uirtutes, & deſcriptio-
nes particulares, ab alijs etiam doctoribus ſcriptas hic
non ponam, quoniam mea eſt intentio nouos edocere
medentes qui carent cognitione uirtutum medicami-
num. His uero qui ſciunt & cognoſcũt, nil nocere pu-
taui. Rem ipſam igitur aggrediar. Sed quia expedit di-
geſta medicari, & mouere nõ cruda, ut dixit Hippoc. i.
part. Aphoriſ. & digeſtio in calido eſt ingroſſare, & in
frigido eſt ſubtiliare, digeratur ergo ſiue præparetur ma
teria in primis iſtius morbi ſi eſt puſtuloſa uel cum mul
ta admixtione humorum ſubtilium, ut haberi poteſt ex
ſignis dictis, cum ſyrupo de fumoterræ, uel de endiuia,
ſiue de lupulis, addito ſyrupo roſato zuccarino uel mel-
lino, aut de ſticados, ſi materia fuerit groſſa, & dolor ca-
pitis, humerorum, & iuncturarum, qui ſæpe fit à princi
pio, & lymphenẽ ſyrupi cum aquis appropriatis, ut eſt
aqua de fumoterræ, de endiuia, de boragine, de bugloſ
ſa, de ſolatro, de andacocha quæ eſt trifolium, ſi adſunt
dolores, uel cum aqua iuæ, ſi non eſt idem cum andaco-
cha, uel cum decoctione epithymi Meſue, aut cum de-
coctione noſtra magiſtrali infra ſcribẽda, uel cum deco
ctione ſenæ in aqua lactis, modus quarũ infra ponetur.
Et in huiuſmodi digeſtiuis addatẽ plus de uno ſyrupo,
& minus uel æqualiter ſecundũ neceſſitatem, quæ co-
gnoſcitur per fortitudinẽ accidentium. Hoc idem dico
de admixtione aquarũ cum ſyrupis, ut faciunt practici:
& ut melius uerba mea apprehendantur, ordinetur ſy
rupus, uerbi gratia, ſic: Rec. ſyrupi de fumoterræ ℥.i. de
endiuia ℥.s. aquarũ lupulorũ, boraginis, ſolatri, ana ℥.i.
miſce, & ſumatur in aurora actu calidus, & ſit ſpatium
quinq; horarũ uſq; ad prandium. Quod ſi fuerit dolor

capitis, aut aliorum membrorum, fiat digeſtiuum cum ſyrupo roſato, de ſticados; aut de epithymo ſi apparent puſtulæ cum liuore, & ſic etiam adde aquas, ut aquam iuæ, trifolij, fumiterræ, & decoctiones ſecundum indigentiam. Verbi gratia, ſi ſunt dolores neruorum, R. ſyrupi de fumoterræ, de ſticados, roſati, ana ℥. s. aquarum bugloſſæ, lupulorum, iuæ, ana ℥. i. miſce. Vel potes loco aquarum ponere decoctionis epithymi ℥. iij. uel decoctionis noſtræ, & ſic de alijs ſecundũ accidẽtia huius aut alterius morbi, & hoc non ſolum cum medicaminibus hic à me poſitis, ſed cum alijs etiam in libris medicorum ſcriptis. Sed ut proceſſus tuus in curatione ſit rationalis, ſcribã ſyrupos, aquas, & decoctiones cum ſuis uirtutibus & proprietatibus. Et primo, ſyrupus de fumoterræ maior deſcribitur à diuo Meſue, in ſuo antidotario, diſtinct. vi. & eius uirtus eſt, ut ipſe refert, cõfortare ſtomachum, & hepar, & curare morbos cutaneos, ut ſunt ſcabies, lepra, impetigo, & alia quæ pendent à materia ſalſa. Aperit etiam oppilationes membrorum nutritiuorum, & ſummopere confert puſtulis & ulceribus morbi Neapolitani, ſi ponatur in medicinis & digeſtiuis &c. Syrupi autẽ de endiuia deſcriptiones ſunt multæ, ſed mea quidem ſententia confert in hoc caſu ſyrupus de ſucco endiuiæ, & eſt magiſtralis: deſcriptio uero eſt iſta: R. ſucci endiuiæ depurati libras viij. zuccari fini lib. v. s. fiat ex eis ſyrupus ſecundũ artem, uirtutes cuius ſunt iſtæ: confert ſtomacho calido, confortat hepar, & febrilem caliditatem extinguit: & ideo quando cum iſta ægritudine eſt febris complicata, eſto memor ſyrupi de endiuia. Hoc idem dico de aqua endiuiæ, ut colligitur ab Auicen. ij. canonis, cap. de endiuia. Deſcriptio ſyrup. de lupulis, credo quod ſit magiſtralis, nunquam tamẽ memini me legiſſe apud ueteres ipſam: ſed deſcriptio poſita ab autore luminaris maioris eſt iſta: R. ſucci lupulorum ℔. ij. ſucci fumiterræ, ℔. i. zuc. ℔. iij. purificentur ſucci, & cum zuc. fiat ſyrupus. Et uirtus eſt mundare:

dare ſanguinem & choleram, & ſic extinguit caliditatem hepatis, & remouet icteritiã, & cutaneas ægritudines, confert aſthmati, & aperit oppilationes ſplenis, ut colligitur ab Auic. ij. canonis, & à Meſue cap. de uolubili, quare multum cõfert huic diſpoſitioni. Syrupus roſatus mellinus, & dicitur à Nicolao mel roſatum, ſiue rhodomel: uel ſyru. roſatus & dicitur ieleniabin, & eſt etiam ſyru. ex infuſione roſarum, & deſcribitur à diuo Meſue loco dicto, ſunt ferè eiuſdem uirtutis: nam mel roſatum cõfert ſtomacho debili, digerit materiam phlegmaticam groſſam tam in ſtomacho quàm in hepate, & rectificat membra nutrientia, auget calorem digeſtiuum, & cõfortat cerebrum. Cõſimiles ſunt uirtutes ſyrupi roſati de zuccaro, niſi quod ſunt debiliores: quare confert, materia non ita groſſa exiſtente. Syrupus de ſticados, deſcriptus loco ut ſuprà, confert ægritudinibus frigidis neruorum, cõfortat ſtomachum & caput, digerit materiam phlegmaticam & melancholicam, & ualet ad omnes ægritudines neruorũ frigidas. Syrupi de epithymo deſcriptio etiam ponitur à Meſue. vi. diſtin. antidotarij, & cõfert ſcabiei, & ſaphati, ulceribus malis melancholicis, in quibus ſunt humores mali aduſti, & digerit materiam groſſam, in qua diuerſa eſt mixtio melancholica & maligna, & ideo confert multum huic diſpoſitioni &c. Virtutes autem aquarum endiuiæ, fumiterræ, & lupulorum, ex uirtutibus in ſuis ſyrupis dictis habere potes. Sed uirtus bugloſſæ & boraginis, eſt confortare cor & rectificare ſpiritus, qui eſt inſtrumentum naturæ, cum quo expellitur nocitiuum &c. Solatrũ confert huic ægritudini prohibendo ebullitionem humorum, & ubi materia mouetur: facta ebullitione, ad membra ſiue ſint iuncturæ ſiue partes cutaneæ, ſi ſolatri aquam cum alijs cõferentibus huic ægritudini dederis, erit notabile præſidium. Trifolium ſua proprietate confert doloribus neruorum, confortando uirtutem naturalem membri; & ideo dixit Meſue, ſumma ſecunda ſui

Grabadin, autoritate Dioſcoridis, quod ſecundũ omnẽ modum adminiſtrationis cõfert ægritudinibus neruorum, & appellat ipſum ziniam, ut quidã expoſitor ſentit: ſed de hoc nõ facio uim cum illis qui dicunt quod eſt iua, nam iua confert doloribus neruorum à materia frigida, & aperit oppilationes hepatis à materia cruda, & ipſam digerit, ut dicit Auicen. ij. canonis, cap. de camepity: & ideo ſi cum dictis aquis lymphentur ſyrupi, erunt digeſtiua conuenientia. Nota tamen quod ſunt multi alij ſyrupi & aquæ cõuenientes huic ægritudini, tam primariæ quàm correctiuæ, ſed iſti dicti ſunt uſuales. Tu uero ſecundũ indigentiam utere iſtis & alijs: adde in quamcunq; qualitatem, quoniã particulares proprietates indiuiduorũ particulari indigent iudicio. Poſſumus etiam in digerendo materiam iſtam dare decoctiones doctorum & magiſtrales, inter quas ſummopere laudo decoctionem epithymi Meſue, in ſuo antidotario diſtinct. vij. & ponere ℥. iij. dictæ decoctionis cum ℥. i. s. ſyruporum, aut ℥. ij. ſecundũ neceſſitatem, ut dixi ſuprà, quoniam mirabiliter confert, hepar confortando, ſanguinem mundificando, & ipſum rectificando. Et ſic erit digeſtiuum nobilius præ alijs in tali ægritudine, & maxime quando eſt cum multis puſtulis, in quibus prædominium humoris melancholici apparet. Sed aliquando poſſumus dictam decoctionem tribuere in maiori quantitate, utputa ℥. vi. uel plus, & erit ſolutiuũ ſatis domeſticũ, euacuans ab hepate & uenis materiam malam permixtam, quæ baſis iſtius ægritudinis eſt. Et ego multos ſanaui in principio iſtius ægritudinis, ex potu quotidiano iſtius decoctionis digerendo ut ſuprà, & euacuando: & quando uolebam augere uirtutem ſolutiuam, admiſcebam electuarium aliquod, utputa confectionis Hamech ʒ. vij. & ſic mihi & ægrotantibus bene fuit: & aliquando ego addo & minuo res ingredientes ſecundum indigentiam. Sæpe uſus ſum decoctione epithymi ſine agarico, & ſæpe addo in ultimo puluerem hermo-

hermodactylatū, exiſtentibus doloribus iuncturarum, deſcriptionem cuius ponam infrà, & bene fuit cum bono regimine dicto, & phlebotomia bis & ter facta, interuallo unius hebdomadæ inter unam & aliam interpoſito. Et ubi multa quantitas puſtularū malarum apparet, cum uentoſis ſcarificatis ſæpe appoſitis procedo, & aliquibus interpoſitis diebus reitero ipſas. Sic enim in materiam groſſam paulatim digerendo & paulatim euacuando iubent antiqui procedere, maxime Auic. prima quarti, cap. de febre phlegmatica. Sed quoniam hic ſermo de digeſtiuis eſt, dicta iſta incidentaliter ſufficiāt. Ad digeſtiua alia deuenio, & eſt decoctio ex inuentione noſtra mirabiliter conferens huic ægritudini nouæ, & antiquæ, digerit & euacuat materiā heterogeneam ex diuerſitate malignam exiſtentem in hepate & alijs membris, rectificat uirtutem membrorum nutritiuorum & deſeruientiū, mundificat ſanguinem à phlegmate crudo, & ipſum rectificat, remouet deſœdationes cutaneas, & exiccat materiā frigidam in membris exterioribus longinquis, confortat cerebrum, & corroborat omnes uirtutes corporis. Cuius hæc eſt deſcriptio: R. foliorum ſenæ ℥. i. s. fumiterræ ℥. i. capillorum Veneris ℥. s. ſcolopendriæ ℥. s. epithymi, thymi, ana ʒ. vij. polypodij ℥. iiij. florum bugloſſæ, boraginis ana ʒ. vi. liquiritiæ raſæ ʒ. iij. colocynthidis ʒ. ij. hellebori nigri ʒ. i. s. myrobalanorum Indorum ʒ. vij. prunorum damaſcenorum numero xij. ſebeſten numero x. tamarindorum ℥. i. ſucci fumiterræ librā unam, aquæ fumiterræ q. ſ. miſce, & fiat decoctio ſecundum artem, & facta diligenti colatura cum expreſſione, ſumatur pro digeſtiuo cum ſyrupis iam dictis, quæ etiam eſt domeſticū euacuatiuum. Vel cum ipſa diſſoluantur electuaria ad ſoluendum, & eius doſis pro digeſtiuo cum ſyrupis ℥. iij. & ſola pro euacuatiuo ℥. v. & plus & minus ſecundū diſpoſitionē patiētis & uirtutē & tempus, & cum electuarijs quantū pro diſſolutione ſufficit &c. Multos etiā cum

iſta decoctione ſanaui, dãdo ipſam pro digeſtiuo in pau ca doſi, cum ſyrupo roſato uel alio ſecundum neceſſita tem, & pro ſolutiuo in maiori doſi: & tu eſto prudens, & nunquam errabis dando ſecundũ indigentiam. Alia etiam utor decoctione quæ digerit materiam groſſam, & ſoluit uentrem leniendo, & confert iuuamẽto notabili huic ægritudini, & eſt iſta: R. ſenæ ℥. ij. aquæ lactis libras ij. s. infundantur per diem & noctem, deinde bulliant bullitione una & coletur, quæ colatura eſt in pauca quantitate, puta ℥. iij. digeſtiuum bonum, & in maiori quantitate ſoluit uentrem ſolutione leni, & potes in iſtam etiam ponere ſyrupos & diſſoluere electuaria, ut dictum fuit in alijs. Valet etiam multum, & eſt experta decoctio facta cum polypodij, epithymi, & ordei ana partibus æqualibus, & decoquantur in quantitate ſufficienti aquæ lactis, uel cum iam dictis decoquantur ſecundũ diuerſas intentiones. Et ſic ex dictis habebis medicamina diuerſa digeſtiua tam materiæ antecedẽtis ꝙ coniunctæ, experta in iſta ægritudine: quæ ſi cõuenienter adminiſtrentur, proculdubio præparabunt corpus ad reſolutionem eradicatiuã, cum qua fit perfecta morbi ſanatio, ut etiam per ſimplicia in dictis ingredientia facillime perſuaderi poteſt. Facta igitur aliquali ſubtiliatione, digeſtione, ſiue præparatione, cum ægritudo ſit materialis, & de repletione, quod euacuare oportet nulli dubium eſt, quamuis plenitudo nõ ſit cauſa primaria. Quod autẽ ægritudo repletionalis indigeat euacuatione, teſtat̃ Galenus cõmento illius Aphor. Quæcunq; ægritudines fiunt de repletione &c. Sed quoniam euacuationes aliquando minoratiuæ, & aliquãdo eradicatiuæ fiunt, in iſta igitur ægritudine conuenit prima euacuatio minoratiua, cum non ſit ægritudo ſeruans materiam ad unam creticam ſiue eradicatiuã expulſionem, ſed chronica, in qua de nouo regenerantur materiæ, & ideo paulatine digerendo, & paulatine euacuando alleuiat naturam, & prohibet multitudinem iſtius humoris

Aphor. 2. part. 2.

ris facientis diuerſa accidentia, ut ſunt puſtulæ, dolores &c. Sed nota quod qui fortiter euacuant in iſta ægritudine, ſæpe exterminant calorem naturalē, & euacuant materiam ſubtilem & groſſa remanent, & ſic ægritudo deterior redditur. Quare minoratiua euacuatio erit in primis cum aliquo electuario benedicto, uerbi gratia, cū electuario lenitiuo de ſebeſten, cōfectione Hamech, electuario de dactylis, de pſillio Montagnanæ, de ſucco roſarum, & alijs, aut cum uno iſtorū, aut cum pluribus ſimul miſcēdo, ſecundū neceſſitatē & uirtutes eorum, de quibus dicā infra, & hoc ſi materia fuerit cum dominio humorum ſubtiliū, & puſtuloſa &c. quæ electuaria poſſunt dari in forma boli cum zuc. uel diſſoluta cum aquis appropriatis iam dictis, uel cum decoctionibus ſecundū ægri uoluntatem. Vel loco eorum utere pilulis, ſi aliqua cauſa ipſas poſtulet, aut ægri uel morbi. Et ſunt pilulæ de fumoterræ, uel Aggregatiuæ, uel pilulæ Indæ, cum aureis, aut cum pilulis fœtidis, uel cochijs, uel cum agarico trochiſcato, ſecundū diuerſas intentiones dando de ipſis ſolis & mixtis duabus aut pluribus, ſecundū earum uirtutes: uel fiat cum aliquo alio pharmaco æquiualente, quod ſit ſecundū naturam morbi, & uirtutem patientis. Sed ne te decipiant nōnullorum euacuationes fortiſſimæ, quæ non ſolū ſunt horribiles, ſed in ueritate ſunt cauſa augmēti iſtius morbi, quoniā debilitant ſtomachū & hepar, ex qua debilitate ſequuntur maiora accidentia, & cauſæ iſtius ægritudinis corroboratio. Et ideo debemus cum euacuantibus benedictis correctis procedere. Quod ſi quis dicat materiā iſtā uiſcoſam eſſe & groſſam, ideo indigere fortibus euacuantibus: hoc reſpondeo eſſe uerum, ſed debemus facere ut docet Auic. prima quarti, ſecundū neceſſitatem medicinam debilem fortem, & fortem debilē: ut ſi demus electuarium de ſucco roſarum, quod eſt medicina fortis, debemus dare in pauca quantitate, ita quod educat bis aut ter ad plus, & dare cum ipſo electuarium le-

nitiuum, uel aliud nõ laborioſe euacuans, ſicuti eſt hiera picra. Inquit Auenzoar primo theiſir, cap. de ſciſſuris labiorum, omnia laxatiua quæ uiolenter & impetuoſe laxant, trahunt humorem à toto corpore ad ſtomachum, & purgant totum corpus ſtomacho repleto remanente: & cum hoc etiã talis medicina habet totum corpus deſiccare: quare humor malus in ſubſtantia ſtomachi habet remanere. Quod ſi ita eſt, uides quãtus ſit error illorum, qui accipiunt pilulas à quibuſdam aromatarijs quæ laxant uſq; ad ſanguinẽ: & iſti aromatarij male faciũt, dantes huiuſmodi medicinas laborioſas ſine cõſilio medicorum, in quacunq; ætate, in quocunq; ſexu, & tempore, & ſic ſunt in cauſa quod multi toto tempore ſuæ uitæ cum iſta peſſima ægritudine remanent. Non minor error illorum eſt qui decoctionẽ colocyntidæ, & aliarum rerum quæ naturam ueneni habent, ſine aliquo correctorio tribuunt, addentes ſuper cauſam primam ægritudinis, quæ eſt hepatis debilitas: quare ne ſim nimis prolixus dimitto hoc, & ſufficiat me medentes excitaſſe, ut ab iſtis fugiãt, & mitiora ſequantur medicamina. Et ut clarius me intelligas, modus euacuandi à principio ſit talis medicinæ ordinatio: uerbi gratia, R. elect. lenitiui ℥. i. confectionis Hamech ℥. s. miſce, & cum zuccaro fiat bolus, uel cũ aquis endiuiæ, fumiterræ, & lupulorũ. q. ſ. fiat potio. Vel fiat cum decoctione epithymi, uel cũ decoctionibus noſtris, ut melius tibi uidebitur, & ſumatur in aurora per quinq; horas ante prandium: uel loco iſtius, ſi neceſſitas aliqua te cogit, aut propter melius, uel materia ſic poſtulante, potes dare pilulas: uerbi gratia, R. pilularum aggregatiuarum, de fumoterræ, ana ℈. ij. fiant pilulæ quinq;, & ſumantur in aurora: & tempus comedendi ſit per ſpacium quinq; horarũ ut ſuprà ad minus. Quod ſi æger fuerit ſtiptici uentris, adde doſim electuariorum, uel pilularum, & augeatur uirtus pilularum cum diagridij granis duobus uel tribus, & plus. Et ſi quæratur maior

pene-

penetratio, cum tantundem ſalis gemmæ, & ſic procede & euacua ut dixi. Quod ſi aliquādo cōtigerit, quod pharmacum non educat, adiuuabis cum clyſterio communi. Facta iſta prima euacuatione cum materia nō ſit una uice eradicabilis, iterum dentur digeſtiua, ſiue ſyrupi per tres aut quatuor dies uel ſex, ſecundum tolerantiam infirmi, & iterum dentur medicamina ſolutiua dicta, in forma potionis uel boli, uel dentur pilulæ, & & ſic procede ad ſanitatem perfectam: dico, quando ægritudo eſt noua & puſtuloſa. Sed nota, quod ſi æger eſt cum puſtulis multis, ſemel in hebdomada apponere decem uel plus uentoſas eſt ſingulare præſidiū, quoniā ex documento Hippoc. undecunq; natura repit, inde educere oportet: & cum natura ad cutaneas partes hoc facit, apponantur ſæpe, utpute quater aut quinquies antequam perfecta ſit pharmacorum purgatio: & ego iſto regimine multos ſanaui. Verum ſi corpus eſt plethoricum, ego facio phlebotomiā poſt primam euacuationem cum pharmaco, à uena baſilica dextri lateris. Et quantitas ſit ſecundū diſpoſitionem ægri, puta quinq; unciarum, & ſex & plus & minus. Et aliquādo reitero ipſam poſt decem dies, neq; hoc eſt incōueniens, quoniam multi fuerunt ſanitati reſtituti qui nouiter ægrotarunt, ex ſola phlebotomia cum bono regimine: & duos iuuenes uidi qui ex apertione uenæ ſaphenæ tantū uſq; ad ſincopim fuerūt liberati. Sed eſto prudens, quia non cōpetit omnibus, & tutior uia eſt media. An phlebotomia conferat diſputabimus pôſt: reuertamur unde diſceſſimus, & deſcribamus electuaria & pilulas cum ſuis uirtutibus, ut canonica ſemper ſit cura & exhibitio cuiuſcunque medicinæ &c. & primo deſcriptio electuarij lenitiui eſt magiſtralis, & eſt iſta: R. paſſularum ℥.ij. capillorū Ven. uiolarū, ordei, ana manip. s. iuiubarum, ſebeſten, ana numero xx. liquiritię ℥. s. prunorū tamarindorū ana ʒ. vi. folicolorū ſenæ, polypodij ana ℥. ij. miſce, fiat decoctio in aqua fontis ad conſumptionem

Aphor. 2. part. 1.

tertiæ partis, deinde addatur mercurialis manip.i.s.bulliant bullitione una, & coletur, & diſſoluat̃ pulpæ caſſiæ, tamarindorũ, prunorum, zuccari fini, zuccari uiolati ana ℥.vi. coquendo lento igne, & agitando ſemper cum baculo, & in fine adde pro qualibet libra electuarij ℥.i. & ʒ.iij. foliculorum ſenæ pulverizati, & fiat electuarium ſecundũ artem: doſis eſt uſq; ad ℥.ij. & eſt medicina benedicta, educens utranq; materiam, leniendo & confortando membra naturalia, & ducit etiam cholerам minoris famæ, confertq; multum ægritudinibus cutaneis; quare cum eſt febris, cum iſta ægritudine da electuarium lenitiuum cum alijs, quoniã multum confert. Electuarium de ſebeſten deſcribitur à domino Bartholomæo Mõtagnana in ſuis conſilijs, in antidotario, & doſis eius eſt uſq; ad unc.i. cõfert febribus, & leniendo educit utranq; materiã, & aliquãdo melancholiam, mundificat ſtomachũ, hepar & renes à materijs uiſcoſis groſſis, mundificatq; ſanguinẽ, & ideo huic ægritudini multũ confert &c. Confectio Hamech deſcribitur à D. Meſue diſtinc.iij. ſui antidotarij, & eſt prima: eius doſis eſt uſq; ad unc.s. ualet ad ægritudines ex cholera & phlegmate ſalſo, & maxime cutaneas, ut ſunt ſcabies, & aliæ infectiones: mundificat ſanguinẽ, & educit materiam groſſam heterogeneam, cum qua multos ſanaui qui à puſtulis & ulceribus malis uexabãtur: quare ſemper in iſta ægritudine cum cæteris in euacuatione adde aliquid de confectione Hamech. Electuarium de dactylis deſcribitur à Meſue loco allegato, & dicit̃ medicina ſecuritatis: doſis eius eſt uſque ad unc.i. euacuat materiam phlegmaticã groſſam & putridam non à remotis, ob uiſcoſitatẽ dactylorũ, ſed à uijs cõmunibus, ut eſt ſtomachus, hepar, & inteſtina: quare eſt conueniens à principio electuariũ de pſillio, cuius deſcriptio ponitur à D. Bartholomæo Mõtagnana in ſuo antidotario: eius doſis eſt uſq; ad drach.vij. euacuat leniendo materias omnes: & cuiuſcunq; permixtionis, extinguit calorem.

calorem febrilem, mundificat ſanguinem, & confortat omnes uirtutes corporis maxime naturales. Electuariũ de ſucco roſarum deſcribitur à Nicolao in ſuo antidotario, & eius doſis eſt uſque ad drach. iij. & confert doloribus iuncturarum, euacuat utranq; materiam phlegmaticam uidelicet & cholericam, & maxime à remotis, quare eſt conueniens dare quando ſunt dolores neruorum & iuncturarum. Ex dictis collige ſecundũ neceſſitatem componendo unum cum alio in forma boli, uel fiat potio cum aquis in cap. de digeſtione, uel cum decoctionibus, ſecundũ quod tibi melius apparebit. Et crede mihi, quod ſi materia eſt puſtuloſa, & in principio ægritudinis, cum bono regimine, & cum phlebotomia, & uentoſis ſępe poſitis cum ſcarificatione, ſanabis abſq; dubio domino auxiliante. Sed ut pilulas etiã canonice des, earum uirtutes ſcribam. Deſcriptio pilularum de fumoterræ ponitur ab Auic. quarto canonis, Fen ſeptima, cap. vij. tertij tractatus: doſis eius eſt drach. i. s. euacuant materiã corruptã heterogeneã cum admixtione humoris aduſti & phlegmatis ſalſi, & ſanãt infectiones cutaneas, aperiunt oppilationes ſplenis & hepatis, conferunt multum huic ægritudini, & eſt medicina ſiue ſolutiuum forte. Pilularum aggregatiuarũ deſcriptio ponitur à Meſue diſtinct. x. ſui antidotarij, & earum doſis eſt uſque ad drach. i. s. uirtutes quarum ſunt euacuare utranq; choleram & phlegma, mundificando hepar & ſtomachum, & educere iſtas materias à capite & alijs membris. Pilulæ Indæ deſcribũtur à Meſue loco dicto, & doſis earum eſt uſq; ad drach. ij. ualent ad ægritudines cutaneas, ut eſt lepra, ſaphati, & morphea, & ad ægritudines melancholicas, & euacuant humores corruptos malæ permixtionis, & ſunt mirabiles huic ægritudini, quas multoties ſum expertus, & maxime nouiſſime in quodam iuuene ætatis xxv. annorum, cholericæ complexionis ſatis aduſtæ, qui ex contagione mulieris patiebatur hanc ægritudinem, cum ulceribus in uirga:

profundis & corroſiuis, cum doloribus iuncturarũ, & aliquibus puſtulis in capite, & hinc inde per corpus ſparſis, quæ ex colore ad nigredinem oſtendebant aduſtionem humorum, & permixtionem humoris melan cholici, cum quibus patiebatur in occaſu ſolis dolorem intenſiſſimum capitis, qui nõ ſolum extrinſecus ipſum infeſtabat, uerumetiam communicabatur uentriculis ipſius cerebri, ita quod in augmẽto ipſius doloris deueniebat ad inſaniam & maniam, furebatq́, ita quod ab omnibus maniacus dicebatur, & uulgares dicebant quod uexabatur à dęmonibus: unde uocatus ad ipſum ſtatim uiſis dictis accidẽtibus iudicaui materiam malam melancholicam ex cholera admixta cum materia morbi iſtius, quæ uaporabat tempore paroxyſmi ad cerebrum (nam ægritudo iſta in dolorib. eſt paroxyſmalis, ut patet) eſſe cauſam horum accidentiũ: quare his uiſis, in primis facta aliquali digeſtione cum ſyrupo de fumoterræ, endiuiæ, & roſato, ana unc. s. cum aquis bora ginis, fumiterræ, ſolatri, ana unc. i. dedi euacuationem iſtam minoratiuã. R. electuarij lenitiui, & de ſebeſten ana drach. vij. confectionis Hamech drach. ij. s. ſucci ro ſarum puri unc. s. aquarum bugloſſæ, boraginis, fumiterræ, ana quantũ ſufficit, miſce, & fiat potio quam iuſſi ſumere in aurora, & quinq́ horis pòſt accipere prandium: & iterum ſequenti mane dedi digeſtiuum magis appropriatum, & fuit tale: R. ſyrupi de endiuia, de fumoterræ, de ſticados ana unc. s. aquarum lupulorum, fumiterræ, iuæ, ana unc. i. miſce, quod ſumpſit per duos dies: tertia die feci ipſum phlebotomare à uena baſilica dextri lateris, & extrahere unc. vi. ſanguinis: in ſequenti mane iuſſi dare digeſtiuũ dictum, & ſic feci per tres alios dies: poſtea dedi ſibi in ſero hora xxij. in aduentu paroxyſmi has pilulas: R. pilularũ Indarum ʒ. i. aurearum ℈. ij. fiant pilulæ v. & ordinaui dare cœnam tranſacta hora tertia noctis, & in mane dedi digeſtiuũ per tres dies, quarta die feci apponere uentoſas xij. ſcarificatas

rificatas hoc pacto, ſex ſuper ſpatulas & dorſum, quatuor ſuper nates, & duas inter coxas propter ulcera uirgæ: ſequenti mane accepit ſuum ſyrupũ, & in ſero iterum accepit hora dicta pilulas dictas: poſtea iterum per quatuor dies accepit ſyrupos, poſtea quinta die pilulas, & ſic perſeuerauit uſque ad uigintiquinq; dies, & iterum feci apponere uentoſas ut ſuprà, poſtea iterum accipere pilulas, in ueſpere tertij diei poſt uentoſas. Et ſic fuit ab iſta ægritudine & accidentibus malis & mania liberatus. Vlcus uero fuit curatum cura ulcerum malorum, cum unguento noſtro maſtichino, infrà ſcribendo, quod ualet ad ulcera mala uirgæ & aliorum locorum: uerum eſt tamen quod ipſe accepit dictas pilulas in aurora per duos menſes, interpoſito ſpacio quindecim dierum inter unam & aliam acceptionem. Iſta incidentaliter uolui dixiſſe, ad clariorem doctrinam iſtius partis, quæ eſt cura per pharmacias & phlebotomiam & uentoſas, ut ſcias uirtutem pilularum Indarum multum conferre huic ægritudini: & ego utor ipſis quando eſt opus, & ægrotantibus bene cõferunt. Sed nunc de alijs dicam, & ſunt pilulæ aureæ, quæ ponuntur à Nicolao in ſuo antidotario, & eius doſis eſt uſque ad drachmas duas, & ſunt nobiliores præ alijs in ſua operatione, purgant phlegma & choleram, & ducunt à capite, mundificant ſtomachum & hepar. Pilulæ fœtidæ deſcribuntur à Meſue in decima diſtinctione antidotarij, & doſis eſt uſque ad drach. ij. euacuant materiam groſſam & crudam in ſtomacho, hepate & inteſtinis exiſtentem, & educunt à membris longinquis, ut ſunt iuncturæ, muſculi, & nerui: cõferuntq; ægritudinibus cutaneis, ut ſunt albaras, morphea, lepra. Pilulæ cochiæ deſcribuntur à Raſi, in nouo ad Almanſorem, cap. de cephalæa & hemicranea, & doſis eſt uſque ad drach. i.s. euacuant materiam phlegmaticam groſſam & crudam à capite & ſtomacho & inteſtinis, & conferunt ægritudinibus neruorum frigidis. Modus

conficiendi agaricum præparatum elicitur ex dictis à Meſue capite de agarico: doſis eius eſt uſq; ad drach. iij. & eſt medicina benedicta familiaris purgans materiam groſſam & ſubtilem ab hepate & ſplene mundificando ſanguinem, & aperit eorum oppilationes, mundificat renes, pectus, matricem, & cerebrum à ſuperfluitatibus uiſcoſis, putridis, malis: confert omnibus ægritudinibus neruorum & defœdationibus cutaneis, febribusq́;, quare huic ægritudini mirabiliter conuenit &c. Et ſic habes medicamina, tam digerētia quàm euacuantia cum ſuis uirtutibus, cum quibus potes in iſta ægritudine procedere. Verum quoniā multa eſt diuerſitas in ægritudine iſta, & in accidentibus proprijs & communibus aliarum ægritudinū, ideo tuum erit ultra dicta medicamina ſecundum quod neceſſitas poſtulabit, cum alijs etiam additis uel ſolis procedere: hæc autem dicta ſunt ut ualeas per ipſa ultra procedere, ſecurè & moderate, ſemper tamen habendo oculum ad prædominium humoris: & ideo ex dictis iam infero, quod uomitus multum confert facta aliquali digeſtione, & hoc tam ratione materiæ antecedentis, quàm materiæ coniunctæ, & mirabiliter accidentibus prodeſt, nam diuertit & euacuat, & ideo opitulatur doloribus, ulceribus & puſtulis. Sed quia dictum fuit quod aliquando ſunt membra alia ab hepate fouentia iſtam ægritudinē propter aliquam malam qualitatem uel ægritudinē, utputa ſtomachus, renes, ſplen, cerebrum, uel alia membra quæ poſſunt inficere maſſam ſanguineam: quare rectificare ultra id quod dictum eſt, & cōfortare dicta membra, erit uera & completa cura. De confortatione quæ poſt curam conuenit, in cap. de præſeruatione à recidiua dicam.

De conuenientia phlebotomiæ, uentoſarum, & ſanguiſugarum. Caput VIII.

SEd quoniam dictum fuit, quod phlebotomia in cura iſtius morbi conuenit, & ſunt alij dicentes, quod nullo

nullo pacto cõuenit, ideo rationes ipſorũ primo gratia indagandę ueritatis audies: quarũ prima eſt iſta: Phlebotomia nõ conuenit in ægritudinibus frigidis, quoniam eſt ſanguinis euacuatio, qui ſanguis habet ſua caliditate digerere, & regulare humores frigidos, ergo &c. Præterea iſta ægritudo nõ cognoſcitur niſi ex ſignis. Signa autem ſunt, dolores, puſtulæ, apoſtemata dura, ulcera &c. Sed quando iſta apparẽt, iam materia eſt ſparſa: ſed ſi quis faceret phlebotomiã ſparſa materia, operaretur contra operationem naturæ, ergo &c. Adhuc autoritate Auicen. capite de phlebotomia, primo canonis, Fen. quarta: Nemo eſt phlebotomandus niſi propter malitiam ſanguinis, aut propter quantitatem, uel propter utrunq;, modo cum baſis ſit materia phlegmatica, quæ ſapit quoquo modo melancholiæ naturam: non conuenit phlebotomia &c. Præterea ut accipitur ex uerbis Galeni in libello de phlebotomia, ſumma ſecunda. c. i. non ſunt phlebotomandi qui à multitudine humorum per corpus totum grauãtur, quando timetur de eorum cruditate, & cum iſte humor ſit frigidus, & per totum corpus: ergo &c. Vltimo arguunt quidam, experientia ſibi compertum eſſe quod ſemper phlebotomia in iſta ægritudine nocet, quare &c. Ad ſolutionem quorum primo eſt ſciendum, quod phlebotomia eſt euacuatio uniuerſalis, quæ multitudinem euacuat, & multitudo eſt augmentum humorum ſuper qualitatem ipſorum in uenis: & hæc ſunt uerba Auicen. Fen quarta primi, cap. de phlebotomia. Quare quando ægritudines ſunt materiales ex diuerſitate humorum, & maxime in maſſa ſanguinea communicatæ per uenas toti corpori, conuenientiſſima euacuatio eſt phlebotomia, conſiderata complexione, ætate, & regimine: & iſta eſt doctrina Galeni in libello de phlebotomia. Sed ne nimis hic ſermo noſter prolixus ſit, ad rationes reſpõdeo: & primo ad primam dico, quod ægritudo iſta non eſt ſimpliciter frigida, ſed eſt ab aliquali diminuta caliditate tanquam

Huic ſentẽtiæ aduerſatur Galenus libro 4. Method.

à cauſa agente cauſata. Necꝫ ualet dicere quod à ſuper abundanti ſit denominatio, quoniam quid nominis cognitio, eſt uulgariū cognitio: ſed cōſiderata admixtione cum quantitate aliorum humorum erit denominatio ſecundū quid, & non ſimpliciter. Præterea locus generationis qui eſt hepar & uenæ, ſunt de illis quæ nos omnino cogunt ad apertionē uenarū, cum per phlebotomiam facilius fiat hepatis & uenarū euacuatio. Præterea iubet Auic. cap. de cura febris phlegmaticæ, prima quarti, ex ſolo rubedinis urinæ ſigno phlebotomare: quāto magis in iſta cum ſint alia ſigna à dicto. Et hoc idem in alijs frigidis ægritudinibus, ut in cura ſcrofularum, tertia quarti, & in quampluribus locis &c. Ad ſecundum dico, quod non operatur contra operationem naturæ, quoniā per phlebotomiam non euacuatur materia puſtularum & aliorum accidentiū, ſed euacuatur ab ipſo hepate & uenis materia, quæ ſtat ſub cauſa antecedente & coniuncta: & ſic eſt conueniens, quoniam eſt cura per remotionem cauſæ. Ad tertium dico, quod autoritas Auicēnæ eſt pro illis qui faciūt phlebotomiā, quia in iſta ægritudine eſt talis malitia in maſſa ſanguinea. Ad quartum dico, quod Galenus loquitur de illis, quorum uirtus non ſuſtinet phlebotomiā: nam eodem capite, & in ſequentibus, quando materia eſt in uenis, quamuis ſit cruda, iubet phlebotomare, & quando eſt ægritudo fortis præſens, aut futura, etſi nullum apparuerit accidens, ſed tantū ſit ſuſpicio. Quod autē iſta ſit fortis ægritudo, ſciunt qui paſſi ſunt, & qui patiuntur, & etiam qui curat ipſos. Ad ultimum dico, quod experimentū ſine ratione eſt fallax autoritate Hippocratis: & ideo dicebat Galen. libello de phlebotomia, cap. iij. procœmij, quod organa inuentionis ſunt duo, uidelicet experientia & ratio: quare iſte non eſt expertus cum ratione &c. Sed ne decipiatur quis in phlebotomando, audi conditiones phlebotomandi à Galeno in dicto libello: & ſunt iſtæ: ætas iuuentutis, & per iuuentutē remouetur

mouetur pueritia, & ſenectus: cõplexio calida cum am plitudine uenarũ, ægritudo timoroſa facta uel fienda, malitia in maſſa ſanguinis, regio calida non reſoluens uirtutem, & tempus anni nõ frigidum, neq; in diebus canicularibus &c. Et nono de morbis curandis, cap. xi. dicit: Phlebotomia fit, quando ſanguis eſt inutilis: & eſt dupliciter, uel quia non habet propriam qualitatem, & nutrire impotens eſt ut prius nutriebat, uel quia ſua quantitate occupat uirtutem, & cauſat oppilationes &c. De quantitate uero phlebotomiæ non datur men ſura, quoniam eſt in bono iudicio medici, ſecundũ to- lerantiam, & neceſſitatem ægritudinis. Et ideo non eſt mirũ ſi aliqui cum euacuatione & phlebotomia uſq; ad ſincopim, qui ſunt fortiſſimæ uirtutis iuuenes, in prin- cipio ægritudinis, in bono tempore anni fuerunt libe- rati, quoniam fuit facta eradicalis illius ſanguinis eua- cuatio in quo erat mala qualitas, cum qua nõ erat aptus nutrire: ſed iſti fuerunt pallidi & macilenti per multos menſes, & poſtea facti ſunt cum bono colore, & hoc fuit, quoniam per euacuationẽ phlebotomiæ uel aliam tota materia contagioſa remota fuit, & hepar ad aliam qualitatem mutatum &c. Tamen hoc nõ eſt tutum ni- ſi in fortiſſima uirtute cum alijs cõditionibus &c. Ven toſæ quoniam ſunt uicariæ phlebotomiæ, cum euacua tione per phlebotomiam coincidunt: & etiam ſangui- ſugarũ applicatio ſi aliqua neceſſitate apponãtur, puta ſuper hęmorrhoidas, uel in alio loco &c. Sed uẽtoſæ ut dicit Auicen. mundificãt magis partes cutaneas quàm phlebotomia, & extrahũt plus de ſubtili quàm de groſ- ſo ſanguine, & minus debilitãt. Et ideo cõferunt quan do ſunt infectiones cutaneæ dicti morbi. Idem eſt dicen dum de operatione ſanguiſugarũ, niſi quod operatio eſt profundior &c. Poſſem & alia quamplurima argu- menta adducere, ſed quoniam non militant, breuitatis gratia dimittantur.

& eſt ſecunda pars practicæ, in qua de medicina ligni Indici ſermo eſt. *Caput* I.

ALiam ſanandi hanc ægritudinē uiam poſtremo medentes laudauerunt, quæ eſt per aſſumptionē decoctionis cuiuſdam ligni quod fertur ex India: & hac de cauſa uocant uulgares hoc lignū, lignum Indicum: quæ ligni medicina, cum ſit quædam ſpecies pharmaci, in ſecundo iſto loco non ſine ratione ſcribere eam decreui. Sed quoniā maximā obſeruantiā in tali potione, & ligni quouis modo aſſumptione, & ratio ſuadet, & experiētia cōprobat, ideo omnia quæ neceſſaria ad curam per aſſumptionem dictæ decoctionis uel medicaminis, hac in parte ſcribā: & ne quid medentibus ad medelam deficiat, in primis deſcriptionem huius ligni ponam, ut à fide dignis ſcribētibus, & ratione, & experientia comprobata habere potui.

De ligni Indici conditionibus: *Caput* II.

EST igitur lignum Indicum arbor, quæ in inſulis ultramarinis naſcitur, & uocātur inſulæ illæ aut continens à modernis Colecut. Et magnitudo arboris eſt ſicut magnitudo arboris quam fraxinum appellamus, habens folia ad ſimilitudinē plantaginis in uenis, quæ non ſunt ita magna, ſed parua, rotūda & fortiora. Fructus iſtius arboris eſt caſtaneis in forma ſimilis: cortex arboris eſt cineritius tendens ad nigredinē: ſed illa quæ eſt cineritij corticis tantū, nō eſt ita bona ſiue uirtuoſa in iſta cura. Groſſitudo iſtius arboris ad plus eſt hominis ſiue humani corporis groſſitudinis: ſed nō omnes, quoniā quædā eſt ad inſtar tantū cruris hominis groſſitudinis, & aliæ minus. Color exterius poſt corticē eſt albus tendens ad citrinitatem, & in medio ligni eſt nigri coloris: & lignum quod plus habet de ſubſtātia intrinſeca nigra eſt melius: & quæ ſunt ad pallorem, non ſunt ita bona: eſtq; duriſſimæ ſubſtantiæ, ita quod uix incîdi poteſt: eſt etiam ponderoſum ualde, ſed habens

pingue-

pinguedinem maiorem ſiue plus de humiditate, eſt melius: & eius odor eſt ſatis ſuauis, tam in ebullitione ꝙ ſuper ignem lignum ponendo, quàm etiam ipſum odorando quando de nouo inciditur: & ad guſtũ eſt cum aliquali amaritudine, ſed non manifeſta multum. Et dicunt quidã, quod fructus eius eſt ſolutiuus &c. Sed ne te nomina decipiãt, nota quod Hiſpani appellãt ipſum guaiacum: alij uero appellant ipſum lignum ſanctum: ſed maior pars appellat lignũ Indicum. Et eſt difficultas non parua, an de ipſo antiqui aliquam fecerint mentionem: & multi tenent quod non: tamen ego reperio apud Auic. ſecundo canonis, in litera k de karon, dicit quod eſt lignum quod fertur ex India, & confert iuncturis & neruis: & lignum hoc ſimilatur multum ebeno in ſubſtantia, duritie & colore, & fortè quod eſt aliqua ſpecies ebeni. Decoctio eius quando decoquitur, eſt ſimilis ſero lactis, & iunctura ipſius eſt lazuli coloris. Electio eius melior eſt lignum nouum à tempore inciſionis, & uetus ab eius ortu, groſſum in ſubſtãtia, & in colore nigrum, cum gumma ſiue pinguedine, & ponderoſum, boni odoris, coloris corticis ſubnigri, & cum maxima medullari parte nigra, ſine alteratione aliqua, aut corruptione tarmarum ſiue uermium, uel ab humiditate corruptũ, aut tempore: neq; ſit nimis exiccatum, ut poſt inciſionẽ ſupernatet in aqua. Verum ſi quis haberet ipſum uiride, eſſet longe melius, neque eſſet cum ipſo tantus labor in ſanando. Et dicunt qui ab illis inſulis reuerſi ſunt, quod nulla eſt memoria apud ipſos aliquam fuiſſe ægritudinem quam nos morbum Neapolitanum appellamus: & ita omnibus ferè accidit ſicut apud nos uariolæ accidunt: & omnes ex medicamine iſtius ligni ſolius liberantur, nulluſq; unquam fuit, qui ab iſto ligno nõ liberaret. Ex quibus elici poteſt, quod ægritudo non eſt noua ſimpliciter, ſed nobis tantum, & fortè nec nobis, ſi quis recte cap. de olibano ab Auic. ij. canonis intelligat. *Et Hippocr. lib. 3. Epid.*

De qualitatibus, uirtutibus, & proprietatibus ligni Indici.
Caput III.

NOn mediocrem utilitatem fore putaui, ſi huius ligni qualitatem & naturam rationibus antiquorũ medicorũ, & experimẽto dilucidauero, cum nondum ab aliquo à me lecto id factum ſit, quibus poſtea operationes & uirtutes facilius cognoſcere poterimus, ut docet Gal. v. de ſimplicibus, diſtinct. prima, cap. iij. & ſic etiam rectius inde morbo & accidentibus, iſto medicamine ſuccurrere. Notum eſt igitur medicis omnibus, in qualitatibus medicinarum, quod medicina non dicitur calida aut frigida, humida uel ſicca, niſi quia talem qualitatẽ poteſt imprimere in corpore noſtro: & cum hoc ſit, ut docuit Gal. in libello de ſimplicibus, iſtæ qualitates non tantum experimento, ſed etiam ratione inueniendæ ſunt: ideo iuxta Galeni doctrinam in dicto libello, ut ipſe aperte declarat per experimentum, quod medicina quæ procedit calefaciẽdo ſemper dum occurrit corpori uſq; in finem, & ſemper addit in caliditatem dum permanet, ipſa eſt calida per ſe, & non per accidens. Et quod dico de caliditate, de alijs qualitatibus etiam intelligendum eſt. Quare ab experimento incipiens, lignum hoc ſemper procedit alterando per caliditatem, ut patet ſi quis lignũ in ore ponat, percipit manifeſtam caliditatẽ: percipiunt etiam qui decoctionẽ dicti ligni bibunt, dum manet in ſtomacho, inflammationem non incenſiuam, ſed ſatis manifeſtam. Et hoc non tantũ intrinſecus percipitur, ſed etiã extrinſecus: ſi quis lauet ulcera, aut membrũ ſanum, dicit ſe percipere caliditatem ſatis notabilẽ, quæ remanet in ſubſtantia membri poſt lotionem: & etiam bibẽdo in gutture ſentiunt inflammationem per aliquod ſpacium. Et hoc non debile eſt ſignum uirtutis calidæ iſtius ligni. Hoc idem atteſtant accidẽtales qualitates, ut eſt ſapor & odor, quamuis non ſit neceſſarium experiri per iſtas, ut eſt ſententia ipſius Galeni ſecundo de ſimplicibus, diſtinctione

ſecunda,

ſecunda, cap. iiij. attamen eſt utile, ut in alijs dixi: & ipſe etiam docet in dicto libello cum dicit, res quibus ſunt odores proculdubio eſſe calidas. Nam odores fiunt à fumali euaporatione ſiue exhalatione, quę arguūt caliditatem, ut dicit Ariſto. ij. de anima. Nec huic rationi argumentū de camphora obſtat. Sapor, ut dixi, eſt cum aliquali amaritudine, & ideo, teſtante Galeno eodē libello, debemus caliditatē per amaritudinē arguere: nec decipior de rebus frigidis quæ ſunt amaræ. Et cum omnes iſtæ cōditiones non ſint exceſſiuæ, declarant caliditatem non exceſſiuam, ſed temperatam cum aliquo exceſſu, ita quod omnino tranſcēdit ſecundū gradum, non enim accedit ad tertiū. Et cum ex dictis ſiccitas aliqua ibi ineſſe appareat, nō tranſit multum gradum primum, ut colligitur à Galeno quinto de ſimplicibus, cap. ultimo, in quo de gradibus medicinarum agit. Inquit ibi: Medicina ſecūdi gradus eſt illa quæ manifeſte imprimit ſuam qualitatem, ſcilicet caliditatem & frigiditatem &c. & medicina quæ eſt primi gradus, ſenſibilis aliqualiter, ſed non manifeſte, ſed eget demonſtratione &c. Quare cum caliditas iſtius ligni ſit manifeſtiſſima, ſecundū gradum tranſit. Et ſiccitas cum non ſit manifeſta ex toto, propter hoc dico eſſe uerſus ſecundum gradum in ſiccitate. Neque propter hoc ſpoliatur lignum ab alijs qualitatibus, & maxime ab humiditate, per partes pingues, & uiſcoſas, per quas ſoluit leniendo, quoniam, ut inquit Galenus in dicto libello, apertio fit per caliditatem, & lenitio per humiditatem. Quapropter ut ſummatim uerba dicta colligam, uirtus iſtius ligni eſt calida in ſecundo uerſus tertium, & ſicca in primo uerſus ſecundum, cum humiditate temperata. Et ne me à medicorum doctrina aberrare putes, audi Galenum libro tertio de ſimplicibus, diſtinctione tertia, capite primo: Vnaquæq medicinarum, quamuis in ſpeculo oculi ſit una, ſimplex, ſingularis, tamen in natura ſui ſecundum plurimum eſt compoſita,

& fortaſſe ſunt in ea uirtutes contrariæ ualde. Et paulò poſt dicit: Nō eſt in hoc aliquid admirationis in una & eadem medicina propter aggregationem earum uirtutum, in eis uirtutē inueniſſe quæ calefacit, & quæ infrigidat, & quæ humectat, & exiccat, & uirtutē ſubtilem & groſſam. Et ſi uirtutes actiuæ propriæ nō eſſent permixtæ hac permixtione, non permiſcerentur uirtutes ſecundæ quæ ſunt poſt eas. hæc Galenus. Eſt igitur ut docuit experiētia, calidum, aperitiuum, diureticum, & ſudoris prouocatiuum, eſtꝗ malarum humiditatum diuerſarum reſolutiuum, & exiccatiuū, & eſt lenitiuum & abſterſiuum, & uentris ſolutiuū ſi ex puluere ipſius unc. iiij. quis ſumpſerit: & ſæpiſſime eſt reſtrictiuū, maxime cum multum ſudoris aut urinæ ex ipſo quis emiſerit, uel ſi cum rebus ſtipticis ſumpſerit, uel torrefacto, & confert ſtomacho ex multo phlegmate læſo, corrigit uitia hepatis & ſplenis, mundificat ſanguinem, & per uentrem educit materias diuerſæ corruptionis, & maxime frigidas: & credunt quidā ipſum eſſe ſingulare præſidium calculoſis, & quod etiam frangat lapidem: prodeſt podagricis à materia frigida, & eſt leproſis magnū præſidium: confertꝗ omnibus cutaneis infectionibus, doloribus, & alijs ægritudinibus neruorum, & aliorum membrorum, & fiſtulis, ulceribusꝗ malis cum qualitate occulta, & ſanat diſpoſitionem morbi Neapolitani antiquam & nouam cum omnibus accidentibus: nam remouet puſtulas & ueſtigia earū, dolores in quacunꝗ parte ſanat, reſoluit apoſtemata dura, & ſi ad exituram deuenerint, maturat, & aperit, digerit, & mundificat, & cicatrizat ulcera, & ſimul corruptionem oſſis rectificat, neruos contractos & exiccatos mollificat, & paralyſim ſanat. Infrigidatos & ſtupidos ab iſto morbo calefacit, & maraſmum impugnat, malaꝗ olentia corpora ad bonum odorem dirigit, oris malū odorē tollit, aſthmaticos ſanat, ſquinantiam malignam reſoluit, cerebri & aliorum membrorum uitia omnia ab iſto morbo ſanat. Et

Ligni Indici efficacia.

Et ut cuncta unica dictione perſtringā, quæcunq; uitia & accidentia ab iſta ſiue noua, ſiue antiqua ægritudine euenire poſſibilia, paulatine ſanat. Quare bene dicunt qui lignum ſanctū appellāt. Et uere ſancta eſt eius operatio: ſi quis cōſideratis uiribus & reliquis, ipſum ægris propinet, mirabilis ſequitur effectus. Sileant igitur maledici. Hæc ſatis de natura & uirtutibus ligni dicta ſint, & nunc de modo adminiſtrationis audies.

Morbo Neapolitano per lignum Indicum curando, quæ ſint obſeruanda. *Caput* IIII.

Regimen, ſi quis cū ligno Indico uult curari à morbo Neapolitano, in ſex rebus non naturalibus, & medicinarum ſit tale: In primis caueat ab aëre frigido, à uentis malis, & locis ubi ſunt uapores humidi & putreſcibiles, ut ſunt paludes & aquæ mortuæ, & loca decliuia, & alia quæ in regimine ſex rerum non naturalium dicta ſunt ante: & ſi non aliter, ſaltem alterando locum habitationis ſecundum tempora anni. Et primo ante omnia oportet purgare corpus ægrum conuenientibus purgationibus, & non ut mulierculæ & imprudentes faciunt, ſed canonicè procedendum, ut dictum eſt in regimine uniuerſali, in primis digerendo, conſiderata conditione ægritudinis & aliis, & hoc cum ſyrupis: poſtea facta aliquali digeſtione euacuare nō laborioſe, ſed ſuauiter cum ſolutiuis & lenitiuis appropriatis: & cum apparuerit aliquid uel plura ex ſignis de emiſſione ſanguinis, extrahatur iuxta uirtutem patientis, & ægritudinis qualitatem: dicant in hoc garruli quicquid ſibi placuerit. Scio, & nemo doctus medicus ignorat, quod ſanatio fit à uirtute intrinſeca, remoto impedimēto à medicamine: ſæpe etiam natura fortis ſine aliquo auxilio expellit quodcunq; nocumentum. Nec propter hoc, cum homo ſit diſtinctus à belluis, debet dimittere proprium hominis, quod eſt ratio: quare ſi medicus ante aſſumptionē decoctionis iſtius ligni cognoſcit per ſigna corpus plethoricū, & maxime in uiis cōmunibus, nullo

pacto debet hanc medicinā diureticam dare, niſi prius uias iſtas cōmunes à ſuperfluitatibus emundauerit. Et ego uidi aliquos ex crapuloſis, qui nullo accepto medicamine euacuatiuo, acceperunt iſtam decoctionē ligni, qui in deteriorem deuenerunt ægritudinem, licet moderate regerentur: & pauidos in pharmacis ſumendis, qui decoctionem ſumpſerunt pluries, & tamen adhuc laborant: quare ſileat qui aliter credit, & rationi & experimento ſi eſt rationalis credat. Digeratur igitur materia ſecundū quod per accidentia & ſigna diuerſa cognoueris mixtionē: ut ſi eſt ægritudo noua puſtuloſa cum rubedine &c. cum ſyrupo de endiuia roſato, & de fumoterræ, ana ℥.s. lymphentur, cum aquis puta bugloſſæ, lupulorum, & ſolatri, ana ℥.i. uel ſi eſt ſignum quod materia ſit magis groſſa, lymphentur cum decoctione epithymi Meſue, uel decoctione ſenæ, uel cum alijs infrà ſcribendis, & hoc uariando ſecundū diuerſa ſigna, tam in ægritudine, quàm in patiente, in complexione, & alijs, utputa ſi æger fuerit mulier, & habuerit aliq̄d uitium matricis, ut ſæpe mulieribus accidit, pone ſyrupum de matricaria: uel ſi patiatur dolores inteſtinorū, addatur aqua camomillæ: & ſic in alijs iuxta indigentiā. Quod ſi ægritudo fuerit antiqua cum doloribus iuncturarū, & apoſtematibus, & ulceribus, addat̄ ſyrupus de ſticados, uel de epithymo, & lymphetur cum aqua. iuæ, uel de andacocha, aut cum decoctionibus noſtris. Et ſic ſecundū iudicium boni medici digeratur per quatuor aut quinq; dies, ſumēdo in mane calidum: & tempus prandij ſit per quinq; horas poſt aſſumptionē. Nota tamen quod quādo eſt dolor capitis, utiliſſimum eſt ſumere ſyrupum poſt cœnam per tres horas ad minus: quoniam ultra hoc quod digerit & reprimit, confortat cerebrum ſua euaporatione, & ſic fit alleuiatio doloris. Aſſumptis ſyrupis, euacuetur pharmaco, aut phlebotomia. Quod ſi phlebotomare uis, à baſilica in primis inciendū eſt, & ſit dexteri lateris, extrahātur q; ℥.y. minus

&

& plus, ut poſtulabit neceſſitas, cōſideratis dictis in cap. de phlebotomia: quieſcat poſtea æger per duos aut tres dies, & accipiat pharmacum ex benedictis ut dictū eſt: quod pharmacum ſi fortè debile, uerbigratia, ſi ægritudo eſt noua & materia pauca ſubtilis, ut ſuprà dictum fuit, cū electuario lenitiuo ℥.i. cōfectione Hamech ʒ.v. diſſolutis cum aquis dictis, uel cum decoctione epithymi Meſ. & ſi ægritudo fuerit cum doloribus, addat electuarium Indum, aut de pſyllio Montagnanæ, uel de ſucco roſarū &c. Quod ſi magis diligis pilulas, procede cum pilulis de fumoterræ uel aggregatiuis, & alijs &c. Et ſi non indiges phlebotomia, poſt digeſtionem euacuabis uias communes neceſſarijs euacuationibus: & cum ægritudo eſt cum puſtulis, pone uentoſas ſcarificatas in locis ubi plus apparent, præterquam in capite & locis ubi non ponuntur: & hoc fiat ſemel uel bis ſecundum quod ratio & res ipſa dictat. Corpore ſic euacuato ſemel bis aut ter ſecundū prædicta, æger præparet ſibi cubile, in quo ſi fuerit hyems, ignis accendatur ex bonis lignis non putridis, neque ex carbonibus: poſ ſumus etiam cum ſtupha ipſum calefacere, & feneſtræ claudantur, nō dico à lumine ſolis, ſed ne frigus ingrediatur, aut malus uapor: quod ſi æſtas fuerit, temperare aërem oportet aperiendo feneſtras bis aut ter in die, uel cum ſparſione foliorum temperatorū, quæ ſint boni odoris, ut ſunt camomilla, menta, folia ſalicis & uitis uua, & ſpargantur per cubile: & ſi fuerit neceſſarium propter nimiū calorem aſpergatur aqua. Nota tamen quod frigus huic ægritudini nocet magnifice, & nihil prodeſt, neq; tutum eſt cum frigidis procedere, ſed ſemper cum temperatis. Inquit Galenus: Caliditas temperata confert omni rei: & hoc eſt clarum, cum anima utatur calido temperato pro inſtrumento ad omnia quæ ſunt corpori neceſſaria. Cubili itaq; ſic præparato lignū modo infra ſcribendo præparetur.

Lignum Indicum in curatione morbi Neapolitani qua ratione præparandum. Caput V.

LIgnum Indicum cum ſit duriſſimũ, per limam aut raſpam, ſiue cum aliquo alio inſtrumento, in ſubtiliſſimum puluerem cõuertatur. Et de iſto puluere accipe libras duas, & pone in olla noua nitida & uitreata, & deſuper pone aquam fontis, ſiue fluminis, uel putei libras. xvi. & aqua ſit clara ſine malo odore & ſapore, & dimittantur ſic in infuſione per diem & noctem, uel per duos dies: poſtea facta infuſione, ponatur ad ignẽ, qui ignis ſit lentus, & bulliant olla cooperta uſq; ad conſumptionem medietatis, ollaq; ſit magna, ita quod remaneat quarta pars uacua ut poſſit libere bullire, paulatineq; bulliat cum parua flamma, ſine fumo & inundatione, & bulliendo oportet aſſidue deſpumare, ſpumamq; ſerua, quoniam eſt medicamen iuuatiuũ quando ebibitur aqua, ſi cum ipſa ſpuma circa ulcera, & tumores, & dolores, & puſtulas inungantur: & quando non potes habere ſpumam, aqua prima hoc idem facit, ſi cum ipſa ulcera laueris. Conſumpta igitur medietate aquæ per ebullitionem dictam remoue ipſam ab igne, & dimitte ſic quieſcere per diem: deinde diligenter coletur per colatoriũ, & in uaſe uitreo ſeruetur. Et iſta eſt aqua ſiue decoctio prima, de qua ſumere oportet bis in die, uidelicet mane & ſerò: & dicitur decoctio prima, ſiue maioris uirtutis & efficaciæ: poſtea ſuper idem lignũ quod prius ebullierit, pone totidẽ libras aquæ ſicut prius, uidelicet. xvi. & iterum cooperta olla ponatur ad ignem, & bulliat ut ſuprà ad conſumptionẽ tertiæ partis, & cola ut dictum eſt, ſeruaq; in alio uaſe uitreo, de qua detur ægro ad libitum ſemper quando bibere uoluerit, uidelicet quando comedit: quoniam ſi poſſibile eſt uinum dimittere, oportet bibatur etiã de iſta ſecunda inter diem & noctẽ, ſi opus fuerit, ut quando adeſt ſitis: & iſta appellatur aqua ſiue decoctio ſecunda pro potu diurno. Nota tamen quod non eſſet bonum ſine

potu iſtius aquæ, diem aliquem tranſire, quoniam operatio iſta eſt continua, ſucceſſiua, & paulatina, ut ne ſit tempus regenerandi nouam materiã. Ideo antequam prima decoctio epota ſit, duæ aliæ libræ dicti pulueris ligni, cum quantitate ſupradicta aquæ infundantur, & bulliat ut ſuprà: primam & ſecundam ſerua, ut quando prior bibita fuerit, aliam habeas præparatam: & procede uſq; ad finem curæ, quod erit ad minus, ut experiẽtia docet, ſpacium quadraginta dierum. Et qui maiorẽ habent ægritudinem & antiquiorẽ, per ſpacium maioris temporis hanc decoctionẽ bibãt: uerbi gratia, per duos menſes uel per tres, ſi ultimam malignitatem ægritudinis habẽt. Neq; unum prætermittã, hoc eſt, quod quantum plus hæc decoctio ebullierit, decoctionem uirtuoſiorem & excellentiorẽ in operatione habebis, & citius ægros liberabis. Tamen omnia ſint moderata, & modo quodam medio parata. Sic etiã ſcies quod quanto plus de iſta decoctione, ſiue prima ſiue ſecũda biberint, tanto citius euadent. Multum etiam cõfert, ſi non habent beneficium uentris, facere clyſtere cum dicta decoctione ſecunda uel prima.

Ligni Indici ſumendi modus, itidemq; uictus ratio. *Caput* VI.

FActis euacuationibus dictis, præparatoq; cubili æger ſumat mane in aurora cyathũ unũ primæ decoctionis maioris uirtutis, & ſit pondus dictæ decoctionis ℥. vi. & minus, ſi nõ tolerat diſpoſitio, & plus, puta ℥. xij. ſecundũ ægri uirtutem & tolerantiam: & ipſam bibat calidam, & poſtea cooperiatur bene cum pannis ſiue coopertorijs in lecto, & ſtet ſic per duas horas, & ſudet ſi eſt poſſibile: quod ſi ſudauerit, abſtergatur pannis calidis, & ſubtrahant᷑ panni, & ſic quieſcat uſq; ad horam prandij, quod dare oportet per quinque ad minus uel ſex horas poſt aſſumptionem decoctionis: & eius prandium ſit unciæ quatuor panis bene fermentati nõ ſaliti, & unciæ tres carnis uitulinæ, uel hœdinæ, ſiue pullorũ gallinarum paruarũ, aut perdicis, aut ſint duæ merulæ,

uel turdi, uel ſint quatuor aues nemorales, ex illis quæ capiunt̃ uiſco:& ſint cōditæ iſtæ carnes ſine ſale ſiue elixatæ fuerint ſiue aſſatæ, & bibat aquã, ſiue decoctionẽ ſecundã quantũ ſibi libet:& quamuis non ſitiat, bibat, ut cibus admixtus cum dicta aqua efficiatur nutrimentum medicinale:& ſic quieſcat per ſeptem aut octo horas poſt prandium, & iterũ accipiat cyathum unum primæ decoctionis calidæ ut ſuprà, & cooperiatur in lecto per duas horas, & ſudet ſi poteſt, & nihil comedat:& ſic dormiat. Quod ſi ſitis adeſt tam in nocte quàm in die bibat aquam, ſiue decoctionẽ ſecundam ad libitum, & ſic facere oportet omni die mane & ſerò uſq; ad uigeſimum diem, & plus ſi uirtus ægri tolerauerit. Tranſactis uiginti diebus, ſi uirtus ægri non ſuſtinet cum unica comeſtione inter diem & noctem, ſpargat̃ cibus, & non multum augmentet̃, ſed dabis tres uncias panis in prandio, & duas carnis:in ſero uero ad cœnam unciã unam & mediam panis uel duas, & unciam unam carnis, uel unam & ſemis:& cœna ſit per ſpaciũ ad minus quinq; horarum poſt aſſumptionem decoctionis in ſero. Quidam tamen aliter etiã dant aquam, quoniã incipiũt dare prima die duos cyathos, & ſecũda tres, & tertia quatuor:& procedunt uſq; ad decem, omni mane uſq; ad integrã curam, & præcipiunt ſudare in lecto, ut dictum eſt, & obſeruant inediã in alijs:ſed hoc nõ debet fieri niſi in robuſtiſſimo homine, quoniã ex nimio ſudore fit maxima uirtutis reſolutio. Sed modus ſumendi decoctionem ſit iſte, uel ille, quoniã multos alios rationales poſſumus docere modos:ſemper tamen ſi poſſibile eſt, uinum dimittere oportet, & nullo pacto bibere, niſi aliqua complicata fuerit ægritudo, cum qua potus nimius aquæ eſſet ultimum nocumentum, uel quod non toleraret æger ſine potu uini, & in tali caſu dandum eſt uinum cum cibo, lymphatum cum ſecunda aqua, ut ego feci in quodam ſene quem liberaui ab iſta ægritudine per potum dictæ decoctionis:ſed quoniam erat cachecticus,

ticus, quæ eſt præuia diſpoſitio ad hydropiſim, dabam uinum lymphatũ cum aqua ſecundæ decoctionis quando comedebat tantũ. Nota tamen quod regula eſt menſuranda ægris. Dico hoc ne aliquado decipiaris: ſunt enim multi homines non tolerantes famem ſtomachi, propter conſuetudinẽ ipſam: quare eſto prudens, quia iſtis dandum plus panis & etiam carnis, utputa uncias ſex panis, & quatuor carnis. Et potes etiã aliquid non ualẽtibus ſine cibo dormire, dare: aut aliqua alia de cauſa ſine cibo in ſero quieſcere, quoniã ſunt multi qui ex fame in ſincopim cadunt, & ideo iſtis in ſero aliquid dabis, uerbi gratia, duos aut tres bolos panis, & pòſt bibant de ſecunda coctione &c. Et ſic unumquenq; ſecundum iudicium extimatiuũ regulabis, quoniam in omnibus certa regula dari nõ poteſt. Semp tamen ſiue ſemel comederit, ſiue bis in die, mane & ſerò accipiat decoctionem primã, ut dictum eſt ſuprà, ad minus uſq; ad quadrageſimũ diem: neq; dies aliqua ſine potione dictæ decoctionis ſit, & obſeruetur regula in alijs, in regimine uniuerſali dicta, quoniã multi qui male ſe habuerunt in coitu & in alijs, & dimiſerunt hoc medicamen ante perfectã mundificationẽ membrorũ, & ſanguinis ab iſta materia, & ante perfectã hepatis rectificationẽ, ad deteriorem diſpoſitionẽ deuenerunt. Quare eſt neceſſarium procedere, & poſt ſanationem etiam quæ cognoſcitur per remotionem accidentium, & quod æger melius indies ſe habet, & hoc per duos menſes ad minus cum bono regimine in omnibus, & maxime in cibo & potu & in coitu: nam coitus in conualeſcentibus debilibus, eſt cauſa deterioris recidiuationis, nõ ſolum in iſta, ſed in omni ægritudine. Et hæc de modo aſſumptionis dictæ decoctionis, quæ maxime eſt in uſu. Verum, ut dicunt qui ad nos modum iſtum medendi attulerunt, poſſumus etiam cum iſto ligno aliter curare iſtam ægritudinem, & facere ex puluere ſubtiliſſimo, & bene per ſetonem cribellato, electuariũ: utputa, acci-

pe pulueris ligni Indici ſubtiliſſime puluerizati libram unam, ſyrupi de fumoterræ. q. ſ. uel cum paſſulis fiat electuarium, de quo ſumatur ab ℥. s. uſq; ad ℥. i. in mane & aurora, & cooperiatur ut ſudet, & in omnibus ſeruetur regimen ut in aſſumptione decoctionis, & ſic in ſero accipiat etiam eandem quantitatem, & ſudet: ſed in potu ſumat aquam decoctionis, quando ſitit: & poteſt etiã pro potu facere ſic: R. pulueris ligni Indici librã. i. aquæ fontis libras. xij. infundãtur per diem & noctem, & poſtea bulliant ad cõſumptionem tertiæ partis, & coletur ut ſuprà dictum: & ſerua lignum ſemel decoctum pro alia decoctione, cum tantundem aquæ ut ſuprà, & in reliquis ſeruabis ordinem ſuprà ſcriptum. Potes etiam conficere pilulas ex dicto puluere cum ſyrupo appropriato, utputa ſi ſunt dolores iuncturarũ, cum ſyrupo de ſticados: quas pilulas dabis patiẽti mane & ueſpere, cum regimine dicto: quãtitas ſit ad minus ʒ. iij. Hoc idẽ dico de conficiendo electuario, quoniã ſecundũ diuerſas diſpoſitiones ultra ſyrupũ de fumoterræ potes addere alios, ut ſi eſt ulcus, cũ ſyrupo de epithymo, & cum alijs ut neceſſitas poſtulat. Hoc etiam ſcito, quod quando corpus eſt ſtypticum, debes uti clyſtere cõmuni, uel ex iſtamet decoctione, aut dare aliq̃d medicamen ex dictis, aut aliquas pilulas ſemel in hebdomada: aliq̃ uero dant pro ſolutiuo ʒ. iij. uel iiij. & plus pulueris dicti ligni cum ſua decoctione, & eſt bonũ. Nota quod poſſumus etiã per alembicum poſito in ipſo de puluere dicti ligni extrahere aquã, & ipſam propinare eo modo, quo decoctionẽ, uidelicet mane & ſerò: ſed erit medicamen ualde debile: tu uero compone diuerſa medicamina cum iſto, & ſerua ordinẽ comedendi & bibendi in õmnibus, & aliarum rerum iam dictarum. Dico hoc, quoniã ſunt qui ſine carne dant decoctionem iſtam, & pro cibo panis bis cocti, uncias quatuor ſemel in die porrigũt, cum uncia una paſſularum, quod non eſt extra rationem: tu uero iudicio extimatiuo, ſecundũ diuerſas regiones &

tempora

tempora potes uariare cibaria, non uariata tamen qualitate uel quantitate: & erit laudabile ſemp, ſi ultra experimentum rationibus procedas.

Quod præfata, hoc eſt ſubtilis uictus ratio huic ægritudini in primis conueniat, cum cæteris ad curā neceſſarijs. Cap. VII.

QVoniam in regimine uniuerſali dictum eſt, quod non debemus in iſta ægritudine cum ſit chronica ſubtiliare multum diætam cibi & potus, & hoc docente Hippocrate. Et tamen hic ſuprà dictum fuit, quod in *Aphor. 4.* cura per iſtam decoctionem, oportet ſubtiliſſima uel ſal *part. 1.* tem multum uicina ſubtilitati inedia uti, ut ex dictis liquet: & hoc non ſolum uidetur cōtrarietas in ſermone, uerumetiam antiquorum medicorū regularum deſtructio: nam ſtat regula Hippocratis in multis locis Aphoriſmorum, quod tenuis diæta in longis ægritudinibus à uirtute non toleratur: eſtq; Galeni etiā dicentis: Oportet medicum habere duos oculos, dextrum ad uirtutē, ſiniſtrum ad ægritudinem. Et Auicenna dixit: Oportet ad id quod magis ſuſpectū eſt redire, & eſt uirtus. & mille ſunt autoritates: quapropter dicunt aduerſarij quod iſte modus curæ in iſta parte eſt irregularis: quare ut ueritas clarius appareat, nota in primis quod aduerſantes bene dicunt, ſed male applicant poſtea dicta autorum in actu practico, & hoc quoniā iſta non eſt ultima, neq; multum tenuis diæta: qui enim bibunt iſtam decoctionem, ſumunt in die libram unam aquæ decoctionis primæ, quæ aqua eſt ſpiſſa, corpulenta, & ſimilatur quando lignum eſt bonum ſero lactis à quo non extractum fuit butyrū, neq; partes illæ caſei, quæ remanent: quare cum ſit ita, iſta potio eſt nutritiua, & facilis digeſtionis propter ſuam ſubtilitatem: & potius dicenda eſt medicina cibalis quàm aliter. Deinde iſti bibunt per diem & noctem de ſecunda decoctione ad libitū, quæ etſi non ſit ita pinguis, eſt tamen corpulenta, & nutritiua &c. & hoc docet experiētia: neq; propter hoc dico, quod diæta non ſit mediocris, quam diætā laudant medici: nam Ga

lenus in commento ſecundo quartæ particulæ Aphoriſmorũ dixit, quod abſtinẽtia totum corpus æqualiter purgat: & in prima particula Aphor. commento nono dixit: Taliter diætandus eſt infirmus, ut uirtus conſeruetur, & non nutriatur morbus. & in alio loco: Infirmis non debet uirtus augeri, ſed conſeruari: ſed diæta mediocris conſeruat uirtutem. Et tu adde, quod cum medicamen iſtud ſit leue, & paulatine per uenas tranſiens, rectificat, reſoluit, & omnes dictas operationes facit: quare ſi multa quantitas cibi cum dicta decoctione admiſceretur, extingueretur eius uis, & ſic aut multum debiliter operaret̃, aut nihil: & multa alia dicenda ſunt, quę omnia ſi quis recte inſpiciat, nihil cõtra dicta prius, uel antiquorum inuenerit: igitur conſiderata uirtute & alijs audacter diætabis. Nota etiam quoniã propter ſudoris aut urinæ à dicta potione emiſſionẽ, ſæpe fit conſtipatio uentris, quam rem ſecundũ maiorem partem non timent medici, ſed bene ſuccurrũt dando quando conſtipatio uentris accidit pilulas de fumoterræ uel aggregatiuas, & de alijs ſecundũ quod neceſſitas exiget: uel cum electuarijs dictis, puta cum electuario lenitiuo, de ſebeſten, de dactylis, & de reliquis, ut dictum fuit in cura per pharmaciam: nam ibi uirtutes eorum ſcripſi, ut recte ſecundũ opportunitatem ipſis uti poſſis. Potes etiam cum clyſtere communi & alijs, uel cum iſtamet decoctione facere clyſtere, ut in alio cap. dixi, & ſic lenire uentrem: uel cum puluere dicti ligni mouere uentrem ſumendo ut ſuprà, dando ℥. iij. aut . iiij. uel plus cum dicta decoctione, uel parũ brodij diſſoluto, & hoc fiat in mane, per quinq; horas ante prandium: & in die quo accipitur pharmacum ſolutiuũ, aqua primæ decoctionis nõ debet ſumi, bene ſumatur in ſero. Et ſic oportet procedere uſquequo ſigna perfectæ curæ appareãt: ſed communiter hoc fit in quadraginta diebus, & plus, ut dictum eſt, ſi ægritudo eſt antiqua, aut uirtus debilis. Quod ſi aliquando ægrum citius reſtaurare ſine cibo

uelis,

uelis, potus citò reſtaurat, ſed citiſſime boni odores reſtaurant; & hoc affirmat Gal. ſecundo Aphoriſmorum commento. xi.

Quod lignum hoc facultate ſua morbum ſanet, & non inedia: quo etiã pacto accidentia quæuis curanda ſint. Caput VIII.

MVlti qui ad pauca reſpiciũt auſi ſunt dicere, quod ſanitas quæ ſequitur per potionẽ dictam non eſt ab ipſa uirtute ligni, ſed à tenuitate inediæ: qui etſi ſine ratione & experimento hoc dicant, non tamen ſine autoritaibus antiquorũ, una quarum eſt Galeni iam dicta quarta particula Aphoriſmorum commento ſecundo: Quia, inquit ibi, abſtinẽtia totum corpus æqualiter purgat: & cõfirmat̃ hoc autoritatibus alijs quamplurimis. Auerrois Colliget ſeptimo cap. primo dicit: Abſtinẽtia eſt ſpecies euacuationis. & multæ aliæ ſunt autoritates: quare ne in iſtis nimis ſit prolixus ſermo, ſciendum eſt quod & ſi inedia æqualiter corpus purget, non tñ omnes humores corporis purgat, ut bene declarat Auer. loco allegato, quoniã unuſquiſq; humor per propriam uiam euacuatur, & per propria medicamina: non enim quodlibet agit in quodlibet &c. Imò dico quod nimia tolerantia cibi ſola eſt mala, quoniam exterminat uirtutem & auget materias frigidas, quæ eſt baſis iſtius ægritudinis. Sed quid opus eſt rationibus? Nônne ego plu ries hoc expertus ſum, uidelicet regere patientes morbum Neapolitanũ ſubtiliſſima inedia per menſem, & per duos menſes, & abſtinui multos à uino, & tamẽ potius deterius ſe habuerunt quàm melius? Virtus igitur ligni ſanat cum cibarijs admixta, quoniã aſſidua dictæ decoctionis aſſumptio paulatine maſſam ſanguineam rectificat & chylum, ex quo ſanguine ita rectificato & per uenas tranſeunte, habet infectum rectificare, & ſuperfluitates expellere, & alia facere, ut dixi: quare &c. Tranſacta ergo quadrageſima die, uel plus in ægritudine antiqua, ut dictum eſt, & æger non amplius biberit decoctionẽ iſtam, uel ſi etiam biberit, incipiat paulatine

groſſius diætari, id eſt, cum maiori quantitate carnis & panis, ſumatq́ ouum ſorbile, & bibat uinum pauciferū lymphatū aqua cocta ſimplici, uel cum re aliqua cōfortatiua ſtomachi, ut ſunt coriandri: & ſic paulatine procedat in dies, & reuertatᷣ ad naturalē uſum. Dico hoc, quoniam ſi prima die poſt tempus potionis, comederet quantitatē magnā cibi & biberet, ſequeretur omnino nocumentum propter duo, quorum unum eſt debilitas ſtomachi: ſecundum, quoniam natura non tolerat repentinas mutationes, ut dicit Ariſtoteles. Et quoniā hanc ægritudinē patientes non omnes ſemper manent in lecto, ſed maior pars ambulat, & exercentᷣ: ideo dum bibunt iſtam decoctionem, ſi non poſſunt manere in lecto, ſtent in camera, ambulent, uel ſedeant, poſtquam per tres horas ſumpſerint decoctionem: neq́ oportet multum corpus laborando defatigare, ſed ludant ludis domeſticis, & gaudeant cum amicis, & in die non dormiant, niſi in nocte, propter dolores uel aliquid aliud. Conceditur etiam ſomnus diurnus ad prouocandū ſudorem, uel ſi haberet ſtomachum debilem, ad reuocandum calorem poſt cibū: ſed nō ſit nimis longus. Et hæc ſatis de regula uniuerſali ſint. Puſtulæ uero, dolores, apoſtemata, & ulcera, ungantur circùm cum ſpuma dictæ decoctionis primæ, nam cōfortat membra, digerit materiam & rectificat: & ſpuma ſit calida, unganturq́ bis aut ter in die, etiam loca doloroſa, quoniam mitigat dolorē. Verum quia medicus eſt adiutor naturæ, ſi aliquando eſſet ulcus cum corroſione, alteratione, uel corruptione oſſis, procurandū eſt partem corruptā remouere cum inſtrumentis aptis, uidelicet ſcalpro uel fricatorio, ſi corruptio fuerit ſuperficialis: uel cum melle roſato, ſi tantūmodo eſſet minima alteratio, uel denigratio. Hoc idem etiam in ſanandis ulceribus fiat: nam ſæpe ulcera ſunt mala, non obedientia, plena grumis ſiue duriciebus albis: quæ dum corrumpuntur, partes ſanas etiam corrumpunt: & ideo procurandum eſt de abſtra-

ctione

ctione & mūdificatione cum inſtumētis ſiue unguentis appropriatis, de quibus dicam in cura particularium accidentiū, ubi de ulceribus & unguentis dicam: & ibi docebo modū ſuccurrendi omnibus accidentibus, uidelicet puſtulis, doloribus, apoſtematibus, & ulceribus: & ſcribam etiam de cōfortatione poſt curam perfectā. Expedit tamen poſt ſanationē per quindecim aut plures dies cōfortare ſtomachum, puta cum aromatico roſato, uel aliquo alio. Poſtea ſumere pilulas ſecundū accidentia præterita, uel aliquod electuariū cum ſyrupis digeſtiuis, ſicut uidebitur prudēti medico. Et ſic ego multos ſanaui per iſtam decoctionem, & ulcera aliquando cum unguentis in cura per unctionē dictis: & aliquando cum ſpuma curaui, imò poſt aſſumptionem dictæ decoctionis per aliquos dies, quoniā non fuerunt ex toto à materia iſta mundati, cum unctionibus iuncturarū proceſſi, & ſanati fuerunt: quare tuū erit cum ſis medicus, ſecundū neceſſitatem omnia moderare cum temperamento & ratione. & hæc ſufficiant.

LIBER QVARTVS.

Iuncturas morbo Neapolitano laborantium, unctionibus argentum uiuum recipientibus utiliter illiniri: inibiq; de calida eiuſdem argenti uiui complexione, & argumentorum ex aduerſo pugnantium ſubuerſione. Caput I.

HIs uiſis tempus eſt ad aliam ſanandi hanc ægritudinem uiam deſcendere, quæ etſi multis ingrata ſit, profecto ſi cum obſeruatione ipſa & cōditionibus dicēdis quis utatur, eſt infallibilis, & ſecuriſſima uia ſanandi hanc ægritudinem: & eſt cum iuncturarum unctionibus, in quibus argentum uiuum ingreditur: quæ unctiones ſiue unguenta non ſunt (ut multi credunt à modernis) ab Empericis inuenta, ſed ab antiquis in ſuis libris ſcripta & laudata: & nos poſteris ſecundū etiam neceſſitatem aliquid addendo, & alia conſimilia conſi-

ciendo ipſa extollimus, & laudamus: quoniam uirtutes ipſorum ſunt laudibus dignæ in iſta ultima & praua ægritudine. Neque audiendi ſunt qui dicunt, quia unguenta iſta nocent neruis, ideo non debemus cum ipſis procedere, & ægros ungere. Et ratio eſt, quoniã ipſi fortè non ſciunt, quod in unoquoq; medicamine hoc principale attendendũ eſt (quãdo medicamen melius non inuenitur) an ſit maius nocumentũ iuuamento: quod ſi iuuamentũ fuerit maius, debemus procedere & applicare medicamen, factis aliquibus correctiuis & præparationibus ad expellendum nocumentum, ut faciunt boni doctores in iſtis unguentis, in quibus ponuntur correctoria, ut eſt axungia, theriaca in aliquo, & ponit̃ ſticados in aliquo, uel ſaluia, & in aliquo oleum de iunipero, uel de terebẽthina, & de aliſs: quæ omnia habent confortare neruos, & extinguũt malignitatem argenti uiui: & ut breuiter me expediam, apud omnes medentes eſt, & recitatur à Gentili in expoſitione quinti canonis, quod medicina quarti gradus efficitur ſecundi gradus per admixtionem aliarum medicinarũ: remittitur etiam malignitas uenenoſa per ea bezoar quę ſunt ſibi contraria. Quare cum à doctoribus diuerſa ponantur ad extinguendam malignitatem argenti uiui, diuerſa eſſent dicenda: ſed cum hoc de facto rationales practicantes faciant, & ſuccurendo, ſi aliquod uident nocumentum ab iſtis unctionibus, dicendũ eſt quod nullum eſt in applicando inconueniens: & quoniam maius eſt iuuamentum nocumento, ideo recte procedimus cum iſtis correctis, uſq; quo aliquis melius inueniat. Aliſ uero aliter improbant iſtam uiam, & dicunt quod eſt fortis, & quod cum unctionibus iſtis ſequuntur mala accidentia, & ulcerationes oris, & gingiuarum cum fluxu continuo materiæ phlegmaticæ die noctuq; fluentis, & ob hoc ſequitur uigilia laborioſa & impotẽtia comedendi, dolores maxillarũ & alia, ut ſunt fluxus uentris, paralyſis &c. Quare cum iſta ſint accidentia & ægritudines

dines malæ, non debet medicus ſanitatem iſtius ægritu dinis cum introductione iſtarum malarũ diſpoſitionũ quærere. Quibus facile reſpõdeo: dixit nanq; Hippoc. quod ad ultimas ægritudines ultimæ curationes ſunt potentes: & quamuis Gal. in cõmento de inedia expoſuerit, & in alio loco de phlebotomia, tamen Aphor. ampliatur ad alias ægritudines, utputa ad ulcera maligna. Cum corruptione oſſis procedimus cum cauterio actuali, quod eſt fortiſſimũ medicamẽ. Quis enim ignorat combuſtionem ignis eſſe corpori humano crudeliſſimum medicamen? tamen omnes medici iubẽt procedere cum ipſo: ita quod Princeps quarta primi laudes cauterij eminentes dixerit: inquit, Cauterium eſt medicamen ualde nobile &c. Et phlebotomia nonne fit per inciſionem uenarũ? & purgatio cum helleboro, ſcamonea, & elaterio, quæ nocent ſtomacho, & alijs membris: quare ſæpe medici etiam curant ægritudinẽ unam introducendo aliã, ut paralyſim introducendo febrem, & ſcabiem malam Auicenna, cum euacuatione uſque ad dyſenteriã: poſtea curant febrem, & ſanant dyſenteriam: & ſic non ſine ratione & autoritate faciunt qui utunẽ unctionibus, facta euacuatione ſenſibili, uel inſenſibili illius materiæ ultimæ in malignitate, ſanant poſtea ulcera oris, & ſuccurrũt alijs accidentibus, ſecundũ neceſſitatem: & cum iſte uel conſimilis proceſſus fiat in alijs, nõ eſt malum etiam in iſta facere. Sunt etiam dicentes, quod cura nõ eſt uera cum nõ ſit per contrariũ, imò cum iſtis unguẽtis fit potius cõſtipatio, & quædam ſtupefactio. Et dicũt autoritate Auic. ſecundo canonis, quod argentũ uiuũ eſt frigidæ cõplexionis: & ad confirmandũ adducunt exemplũ de ſimia mortua ex aſſumptione argẽti uiui, & de quodã aromatario qui credens potare aquam, caſu argentũ uiuũ bibit, & ſic mortuus eſt: quæ res non eſt credibilis cum ſit põderoſum, & nõ potabile &c. quibus apertis ſiue anatomizatis, inuenta fuit prope cor maxima quãtitas ſanguinis coagulati;

Part. 2. Aph. 6.

Lib. 5. Meth.

quare dicunt hoc à frigiditate argēti uiui prouenire,& confirmant iſtam non eſſe ueram curam, quia ex eius fumo ſequuntur paralyſis, & aliæ ægritudines frigidæ &c. Quibus reſpondeo, dimiſſo Conciliatore differentia.cli. & dico quod argentum uiuum eſt calidæ & humidæ cōplexionis, ut bene notauit doctiſſimus Platearius, in ſuo de ſimplicib. lib. & hoc cōfirmant uerba Haliabbatis ſecūdo practicæ. c. xlviij. & Raſis tertio ad Almanſorem, cap. xxxiiij. & Galeni lib. quarto de ſimplicibus, dicentis quod uirtus argēti uiui eſt calida: quamuis in nono de ſimplicibus fatetur ſe nullam habere experientiam. Hoc idem atteſtantur operationes & uirtutes, quas ponit Auic. dicens quod eſt ſubtiliatiuū: nam ſubtiliatio fit à calido. Neq; propter hoc negarem diuerſitates partium: quoniam, ut dixi in tractatu de ligno Indico, autoritate Galeni, una medicina ſingularis cum ſit ex quatuor elementis, habet plures partes à quibus diuerſi procedunt effectus: neque uerba Auic. qui fuit tantus uir in medicina, ſuperficialiter intelligenda ſunt: quia cum dixit, quod eſt frigidæ complexionis, oportet intelligere quod operationes cauſant effectus frigiditatis, & ultimo infrigidat, & eſt reſoluendo ſpiritus, & ſic reddit corpus infrigidatum: quoniā ſua caliditate ſubtili, penetratiua & eliquatiua, habet diſſoluere membra quæ ſunt ſubiecta detinētia ſanguinē. Et ſic fit inanitio ſpirituū, & mollificatio neruorū, & ſanguis redditur frigidus: & ita coagulatus fuit in ſimia, & aromatario conceſſa potatione argenti uiui, quia ſua caliditate nimium reſoluit, & ſanguis ita exinanitus conuerſus ad principale membrum intentione naturæ quærebat fortè calefieri à corde: & ſic fuit facta ſuffocatio, fortè reſidui caloris, uel etiam à malignitate ſpecifica illius argenti, ad intra occidente, quare &c. Quod cum ſit ita, boni medici qui adminiſtrant argentum uiuum, in iſta cura corrigunt cum temperatis, ut eſt axungia, oleū liliorū cum ſaluia, olibano, myrrha, & theriaca, ut dictū eſt, & paulatine

latine applicant iuncturis tantum, utputa ſemel in die: & quantitas eſt parua, quia duæ unciæ unguenti ſuffiſciunt ungere pro uice, in quibus non ſunt ℥ iij. argenti uiui. Ex his patet reſponſio breuis ad hoc: Nocumentum, ut dixi, eſt minimum quid, & iuuamentū eſt maximum, & eius uirtus eſt calida, ut dictum eſt: & ideo non reprimit, ſed digerit, & euacuat cauſam ægritudinis ſenſibiliter ſæpe, ut apparet, & aliquando inſenſibiliter, quæ cauſa eſt materia illa uiſcoſa. Quod ſi à medicamine iſto aliquod nocumentū imprimitur, natura & medicus prudens corrigit, & confortat membra &c. Et ad omnes iſtas rationes adde, quod nō ſemper res quæ nocent corpori ſiue membro ſano, nocent etiam ægro, ut quotidana experientia teſtatur in febrientibus, & in ægritudine particulari: uerbi gratia, eryſipelatibus con ferunt, quæ ſunt notabiliter frigida, & ſanant: tamen fri gida nocent, & deducunt corpus ſanum, & membrum extra temperamentum proprium. Quare applicando dico, quod ſi argentum uiuum nocet corporibus ſanis, uel neruis nocumento magno, nō tamen nocet quando ſunt infecti infectione iſta. Et ſi aliquādo noceat, ma gis & magnifice iuuat, & nocumenta ſunt corrigibilia, ut experientia patet: multaq; alia poſſem adducere de cauſis compoſitionis medicinæ, ſed quia ſunt nota, medicis dimitto: & ſummatim reuertendo dico: Si quis ha buerit ægrum patientem morbum iſtum, ſiue nouum, ſiue antiquum, ſecurè procedat cum unctionibus infra dicendis, obſeruato regimine infra ſcribēdo, & dicto in ſex rebus non naturalibus.

De modo adminiſtrandarum unctionum in quacunq; morbi Neapo*litani diſpoſitione, & qua uti diæta debent qui per unctiones ſanantur.* *Caput* II.

IN primis corpus cum medicationibus conuenientibus euacuare oportet, utputa, ſi ægritudo eſt noua, & æger multas habuerit puſtulas, & paucos dolores, digeratur materia: uerbi gratia, cum ſyrupo de endi

uia, de lupulis, & de fumoterræ: & aquæ cum quibus lymphentur ſint aquæ endiuiæ, ſcabioſæ, lupulorũ uel ſolatri, aut cum alijs dictis. Sed ſi ægritudo fuerit antiqua cum doloribus, apoſtematibus, ſiue ulceribus, digeratur cum ſyrupo, uerbi gratia, de fumoterræ, de ſticados, melle roſato, ana ℥.s. uel cum alijs ſyrupis iam dictis, & lymphentur cum aquis fumiterræ, iuæ, andacochæ, ana ℥.i. uel cũ decoctione epithymi Meſue, uel cũ decoctione noſtra, uel ſenę, & ſic digeratur per aliquos dies, puta quinque uel ſex, ſumendo in aurora: & ſi quæratur reprimere materiam, propter dolorem capitis, ſumat ipſum poſt cœnam, per tres aut quatuor horas. Et facta aliquali digeſtione, purgetur pharmaco lenitiuo cum aliquali electione ad materiã dominantem, ut in ægritudine noua cum electuario lenitiuo, de ſebeſten, ana ʒ.vi. cõfectione Hamech ʒ.ij. uel plus, ſecundũ neceſſitatem infirmi, & fiat bolus cum zuccaro, uel potio cum aquis dictis, uel cum decoctionibus. Aut dentur pilulæ de fumoterræ, & aggregatiuæ ana ℈.ij.s. uel minus ſecundũ indigentiam, & fiant quinque: quæ euacuationes ſumãtur in aurora, niſi ſit aliqua particularis intentio, aut aliquod impediens, ut febris principiũ, uel aliud quid: & in tali caſu eligant horã magis quietam, & cibus ſit ad minus per quinque horas pòſt, tam in digeſtione, quàm in euacutione, & ſemper adde & minue, ſecundũ diuerſitatẽ ægritudinis in accidentibus & complicationibus &c. quod ſi ægritudo fuerit antiqua cum doloribus & reliquis, euacuabis cum aliquo ex dictis, puta lenitiuo, addito electuario de pſyllio Mõtagnanæ, uel agarico præparato, & de alijs, quorũ uirtutes dictæ ſunt. Et facta prima euacuatione, ſi æger eſt fortis cum alijs conditionibus in cap. de phlebotomia dictis, phlebotoma eum à uena baſilica quantitate conuenienti in mane, niſi ſit aliqua res impediẽs: factaque phlebotomia, iterum digerendo cum ſyrupis appropriatis procede, & iterũ cum pharmaco benedicto euacua quod ſit electiuum:

ctiuum:

ctiuum: & ſi fuerint puſtulæ, appone uentoſas ſcarifi-catas ſup ſpatulas, nates, & alia membra, ubi plus ſunt de puſtulis, & reitera ipſas bis uel ter, ſecundũ neceſſita tem, & iudicium ex plenitudine ſumptum, & etiam ex multitudine puſtularũ, interponaturq́ inter unam & aliam applicationem ſpacium quatuor aut quinq́ die-rum, & ſumat quotidie digeſtiuum, uacuantiaq́ reite-rentur, ſiue ſint potiones, ſiue pilulæ. Et facta diligenti ac canonica euacuatione minoratiua, reſiduũ materiæ remanentis digeratur unctionibus infrà ſcribendis, ut natura adiuta reſiduũ poſſit per os, ut in pluribus con-tingit, uel per ſeceſſum, aut per ſudorẽ, uel per urinã, aut inſenſibilem euacuationem, ut ſæpe uidi, euacuare & expellere. Et hoc fiat, uerbi gratia, cum iſto unguen-to, uel cum alio eiuſdem uirtutis. R. axungiæ porcinæ li bram unam, pinguedinis gallinæ ℥.iij. olei liliorum al-borum ℥.i.s. mercurij ℥.v. & plus ſi liceat, olibani, ma-ſticis pulueriʒati, ſaluię, ſticados, lithargyrij, ceruſæ, ana ℥.i. aquæ uitæ ℥.ij. miſce, & in mortario lapideo tandiu ducantur, donec ad perfectam formam unguenti red-dantur &c. Modus autem iſtius compoſitionis eſt iſte: in primis axungiæ non ſint ad ignem colatæ, ſed à pel-liculis emundatæ, & per ſetonem eo modo, quo extra-hitur flos caſſiæ colatæ: poſtea pone argentũ uiuum in mortario cum dicta axungia, & ducãtur piſtillo: & iſte erit modus mortificandi & incorporandi argentum ui-uum: quibus incorporatis addãtur aliæ res ſucceſſiuæ, tamen ſemper cum piſtillo ducantur uſq́ ad perfectã omnium rerum dictarum admixtionem, & dimittatur per duos dies ut fermentetur, uel plus: poſtea æger, ut ſuprà purgationib. purgatus, ungat ſeipſum, ſi poteſt, iuncturas poſt cœnã per tres horas, & ſit ante focum, & cubile ſit clauſum, & incipiat à iuncturis cauillarum pedum, poſtea ad genua deueniat, deinde cubitos un-gat, poſtremo iuncturas manus, & ſi uirtus eſt fortis, & ægritudo magna, unge etiam iuncturas inguinũ, an

charum, & ſpatularum. Poſtea iuncturæ ſtupa canapi-
na calida cooperiantur, & ligentur, & ingrediatur le-
ctum, cooperiaturq́ coopertorijs, ut ſudet per duas ho
ras: quod ſi per ſudorem nimiã patiatur laſſitudinẽ, de-
tur cyathus unus brodij gallinæ, uel carnis. Et ſic pro-
cedere oportet ungendo ſingulo ſero, uſquequo medi
cus uideat exitum manifeſtum materiæ phlegmaticæ
ab ore, aut fluxum uentris notabilem, uel ſudorem, &
ultra hoc uideat diminutionem manifeſtam, ſi ſunt pu
ſtulæ, puſtularum, & ſi ſunt dolores, dolorum mitiga-
tionem, & ſi apoſtemata, ſolutionem ipſorum, & ſi ul-
cera, digeſtionem, mundificationem, incarnationem,
& cicatrizationem. Et quoniã ſæpiſſime accidit quod
in aliquibus nullus apparet fluxus materiei ab ore, ne-
que aliqua alteratio, ſiue dolor dentiũ, neq; fluxus uen-
tris, aut aliquod ſignũ euacuationis manifeſtæ, & cum
ægritudo ſit materialis, quæ ſanatur euacuatione, dubi
tat medicus, neſciens ſe regulare, de quantitate unctio-
nis, & dierum numero ſufficientiũ in cura, ut ſanetur
æger. Et ego multos annos in hac ambiguitate fui, uſ-
quequo cognoui, quod in iſtis ungẽdo procedere opor
tet uſq; ad aliquam manifeſtam puſtularum, dolorum,
apoſtematum, & ulcerum ſanationem, & uirtutis tole
rantiam, quod ſignum eſt mihi infallibile, & maxime
quando accidunt laſſitudines quædã ſincopales ultra
dicta, & tunc eſt indicium quod uirtus agit circa mate-
riam, ſiue humiditatem bonam, in qua reſeruatur calor
naturalis: & cũ hoc apparet, dimitte unctiones, & con-
forta uirtutem cum cibarijs bonis, ut ſunt oua ſorbilia,
contuſiones ex pulpis gallinarũ & caponum, & cum
uino aromatico, & alijs bene nutrientibus. Et ita ego
multos ſanaui, qui ab alijs ſæpe inuncti non fuerunt ſa
nati, eo quia nullam alterationem oris cum euacuatio-
ne faciebant unctiones, & medentes nõ cognoſcebant
quando perfecta erat eradicatio materiæ, quæ quoniã
non fuerunt eradicatæ, iterum morbus deterior priorẽ
recidi-

recidiuabat. Sed ut melius me intelligas, ego procedo in iſtis cum unctione uſque ad laſſitudinẽ dictam ſemiſincopalem. Sanaui inter alios unum, qui à pluribus iam inunctus & nõ ſanatus, quem per trigintaſeptem dies inunxi, & liberatus fuit, & nunquam recidiuauit, & ab omnibus incurabilis dicebat̃, & ſanus adhuc uiuit: & multos alios, ut dixi: ſignumque fuit mihi ut ſuprà: quare dico, quod nõ poteſt dari certa regula de numero dierum unctionis, & quantitate: ſed oportet procedere ſecundũ fortitudinem patientis cum iudicio bono extimatiuo. Sanaui etiã multos maraſmode laborantes debiles cum ægritudine magna per plures reiterationes unctionum, & ungebam per quatuor dies omni ſero: deinde dimittebam ipſos per hebdomadam quieſcere, ſine unctione, ſed cum bono regimine: & poſtea iterũ ungebã per quinque dies in ſero ſecundũ eorũ uirtutes, iterũque dimittebã quieſcere, & ſic ſanitati reſtituti ſunt. Vidi etiam in aliquo uirtutem debilem, & dolores acutiſſimos indigentes maxima unctione, & feci ungere per quatuor aut quinque dies uſquequo dolores fuerunt mitigati: poſtea per mẽſem feci ipſum bonis cibarijs nutrire, & iterũ inunxi per multos dies, & ſic ſanatus fuit. Tua ergo erit ſecundũ ægritudinem & uirtutem cum iſtis mitius & fortius ungere cõtinue & interpolatim: caue tamen ne pectoris partes inungas, ut docet Auic. &c. Aeger tamen cum bonis cibarijs ſemper nutriat̃, & cum uino optimo, non uinoſo, ſed mediocri: & inter prandium & cœnam da ſcutellam brodij, ſemperque attende uirtuti, & ægritudini, & omnino à uentis & ab aëre frigido abſtineat, læteturque. Et quando apparet fluxus humiditatum manifeſtus ab ore, cum dolore & inflatione gingiuarũ, & accidentia morbi remittãtur, ab unctionibus ceſſare oportet, & remouere ſtupas cooperientes iuncturas. Neque lauare oportet loca inuncta, niſi ex nimia reſolutione ægro ſincopis accidat, aut ſubita & magna oris ulceratio præfocatiua, uel fluxus

uentris cum excoriatione inteſtinorũ, uel aliquod aliud accidens: quæ ſi accidunt, remoue unguenta & ſtupas: quod ſi ex toto quæris abſcindere uirtutẽ unguenti ne ultra procedat, iuncturas lauabis, locaq́ alia ubi cum dicto unguento illinitum fuit, cum uino calido ſimplici, uel in quo camomillam ebullire feceris, aut ſaluiam, & de alijs, ſuccurreq́ accidentibus cum remedijs infra ſcribendis.

De diuerſis unguentis, eorumq́; uario & mirabili effectu. Cap. III.

QVoniam multa ſunt unguẽta & diuerſificata ſecundum diuerſitatem accidentiũ in tali ægritudine, ideo utiliſſimũ fore iudico, ſi deſcriptiones diuerſas dictorum unguẽtorum, cum ſuis uirtutibus ſcripſero. Et primo unguentũ ad ſcabiem domini Meſue in ſuo antidotario diſt. xi. quod confert ſcabiei malæ, & puſtulis morbi Neapolitani, ſi factis purgationibus, & alijs dictis, iuncturæ ungantur cum ipſo in ſero per aliquos dies, uſquequo appareant ſigna dicta, quo aliquando uſus ſum: cuius hæc eſt deſcriptio: R. olei laurini ℥. iij. thuris albi, ceræ mundæ, ana ʒ. ij. argẽti uiui mortificati cum ſaluia ℥. ij. pinguedinis porcinæ mundæ à ſuis pelliculis ℥. v. ſalis cõmunis ʒ. viij. ſucci plantaginis & fumiterræ ad libitum, miſce, & fiat unguentũ. Aliud unguentum quod dicitur Saracenicum, in cura ſcabiei, in additionibus D. Arnaldi de uilla noua deſcriptum, & ab antiquis etiam: ſanat ſcabiem malam, & cancrum, & puſtulas morbi Neapolitani, dolores, apoſtemata, & ulcera mala, educendo materiam phlegmaticam, & curat etiam leproſos in principio, & confert artheticæ & podagræ à materia groſſa: deſcriptio cuius eſt iſta: R. ſalis nitri, ſalis puri, plumbi uſti, euforbij, ana drach. ij. panici marini, chamæleontę, ana drac. i. s. ceruſæ, argẽti uiui, ana unc. ij. confice cum axungia ueteri & oleo antiquo, & poſt addatur puluis, & fiat unguentũ, & modus adminiſtrationis eſt iſte: Sedeat infirmus inter duos ignes, & inungatur à genibus inferius uſq́ ad pedes, &

ſupra

ſupra genua per tres digitos, caueatq́; à frigiditate. Et cum phlegma incipit diſſolui, recedat ab unctionibus: & ſi per multa ſputa & nimiam aſperitatē dolor in gutture & ore ſentiat̃, lauetur os aqua ordei ſimplici, & in proceſſu cū melle roſato. Poſſem & multa alia unguenta in libris antiquorum ſcripta, hic etiam ſcribere, ſed ne ſermo nimis ſit tædioſus, uide Auic. & alios antiquos, de cura ſcabiei, quoniā multa ponūtur ab ipſis: iſta duo ab antiquis ſcripta poſui, ut ſint teſtimonia dictorum meorum, uidelicet quod iſta unguenta nō ſunt ab Empericis inuēta, ut multi credunt, neq́; modū uſus ipſius, cum ex dictis iam apparet etiā quod antiqui anteq́; ad nos ueniſſet morbus iſte, ungebant etiā ipſi iuncturas, ex qua unctione fluxus materiæ phlegmaticæ eueniebat &c. Sed quoniā unuſquiſq́; ſua libētius utit̃ ſententia, ideo multa unguēta à modernis uſitata & probata, infra notare decreui. Et primū unguentū meum à me benedictū completū dictum in iſta ægritudine, quod ſanat puſtulas morbi Neapolitani, doloresq́;, & reſoluit apoſtemata dura, ſiue grumas, & ulcera mala ſanat, ſi cum eo ungātur iuncturæ, & puſtulæ, ut dictum eſt ſuprà. Eſto tamen memor documentorū Auic. de ſcabie & pruritu, quod elongare oportet à partibus pectoris & ſtomachi: cuius unguēti iſta eſt deſcriptio: R. axungiæ porcinæ mundatæ à ſuis pelliculis, & per ſetonem colatæ ſine igne ℔. ij. argenti uiui ℔. i. lithargyri unc. iij. ceruſæ unc. ij. olibani unc. i. miſce, & fiat unguentum in mortario lapideo, extinguendo in primis argentum uiuū cum axūgia, poſtea adde res alias, ſemper piſtillo bene agitando. Et apud me iſtud unguentum eſt materia ſiue inſtrumentum omniū curationum, quoniam ego addo in ipſam diuerſas medicinas, ſecundum diuerſitatem ægritudinis & patientis: uerbi gratia, ſi ægritudo eſt cum tumoribus, addo pinguedinem gallinæ, uel anatis, uel anſeris, & quādoq́; omnes, & aliquādo unā, quoniā iſtæ multum ſua caliditate & humiditate reſol-

uunt duritiem, cõfortantq́ membra læſa, & aliquando ſi cum tumoribus ſunt dolores, in ipſo oleũ de lilio, de terebenthina, de bacci lauri pono, & unum ipſorũ uel plura, ponoq́ ad uigorandã eius operationem, ubi uirtus eſt fortis, & ægritudo maligna: ſi patiens nõ alterat à leui unctione, plus de quantitate argẽti uiui, & addo aquam uitæ, & ſaluiam, & ſticados, & theriacã pro correctiuis, ſiue myrrham & maſtichem: & in iſtis procedo, ungendo etiam iuncturas ſpatularũ & ancharum, ut dixi ſuprà. Quod ſi timeo excoriationem à uirtute calida corroſiua argenti uiui, corrigo unguentum cum lithargyrio & ceruſa, ut in unguentorũ receptis uidere eſt. Et ſic cum iſto unguento diuerſis rebus in ipſis additis, diuerſificatam in ſuis accidentibus ægritudinem remoueo. Aliud unguentum ſanans morbum Neapolitanum cum puſtulis, doloribus, apoſtematibus, & ulceribus, iuncturis in ſero inũctis cum ipſo ad ignem. R. axungiæ porcinæ ℥. vi. anatis ℥. iiij. gallinæ ℥. ij. olei roſati, liliorum alborũ ana ℥. i. argẽti uiui ℥. v. lithargyrij aurei, olibani, ana ℥. i. myrrhæ ℥. s. miſce, & fiat unguentum in mortario lapideo, ut dictũ eſt ſuprà. Aliud eiuſdem uirtutis, & intentionis. R. axungiæ porcinæ ℔. i. s. mercurij unc. viij. olei laurini unc. i. theriacæ, maſtichis, olibani, myrrhæ, ana unc. i. ſucci fumiterræ ℥. i. s. lithargyrij, ceruſæ, ana unc. ij. miſce, & fiat unguentũ in mortario ut ſuprà. Aliud eiuſdem uirtutis. R. axungiæ porcinæ unc. iiij. argẽti uiui unc. ij. olibani unc. i. olei de iunipero unc. x. aquæ uitæ unc. i. miſce, & fiat unguentũ in mortario ut ſuprà. Aliud eiuſdem uirtutis. R. axungiæ porcinæ, gallinæ, anatis ana unc. vi. olei liliorum alborum, roſati, laurini, ana unc. i. olibani, maſtichis, myrrhæ, ana unc. s. ſaluiæ, ſticados, ana drach. vij. lithagyrij aurei unc. i. unguenti dialtheæ unc. ij. aquæ uitæ unc. i. miſce, & fiat unguentum ut ſuprà: & iſtud ualet quando tumores ſunt antiqui ſchirroſi: ultra unctionem iuncturarum tumores etiam ungas, & ſtupa cooperias canopina,

nabina, ut dictum eſt. Aliud eiuſdem uirtutis pro diuitibus & delicatis, & eſt odoriferū. R. macis, cinnamomi, gariofilorum ana ℥. iiij. gran. paradiſi ʒ. iij. roſarum rubearum, corticum citri, ana ʒ. v. nucis muſcatæ numero iij. contundantur omnia, & infundātur in aqua fontis per diem naturalē, poſtea in dicta aqua pone libras v. axungiæ porcinæ recentis, & bulliant ad cōſumptionem aquæ, & coletur: deinde R. dictæ axungiæ ſic bullitæ libras ij. argenti uiui ℥. vij. olibani ℥. ij. ceruſæ, lithargyrij ana ℥. i. s. ſticados, myrrhæ, ana ℥. s. & in fine muſci reſoluti in oleo roſato ℈. s. & ſemper miſcendo fiat unguentum in mortario ut ſuprà, & eſt odoriferū & mirabilis operationis. Poſſem multa plura & non probata hic ſcribere unguenta, quæ omnia eſſent eiuſdem intentionis cum iſtis: ne ergo ſermo noſter nugatorius ſit, dimittantur: medenteſq; admoneo quod tota materia eſſentialis eſt axungia, & argentum uiuum. Quare ex dictis, alia ſecundū diuerſas intentiones, cum iſta tamen baſi, componere poſſunt: uirtutes quorum cum ſint mirabiles, & ſupra alia medicamina in hac ægritudine nobiliores, nō ipſas ſilentio pertrāſire decreui, ſed quantum in me erit, & quantum ingenium meum ualebit cum ueritate eas extollere intendo, cum per talia unguenta gentem plurimam, quæ ab alijs medicaminibus nunquam ſanati fuerint, & poſtea ab unctione unguentorum dictorū ſanitati reſtitutam uiderim &c. Sunt igitur unguēta ex argento uiuo, axungia & alijs facta: medicina digeſtiua materiæ phlegmaticæ diuerſæ admixtionis per totum corpus ſparſæ & inobedientis, multis medicaminibus: eſtq; euacuationi ſenſibili uel inſenſibili præparatiua, malignitatis dictorum humorum contemperatiua, dolorū mitigatiua, puſtularum ſanatiua, apoſtematum reſolutiua, & maturatiua, ulcerum ſaniei digeſtiua & mundificatiua, & malarū qualitatum remotiua, aliorumq; quouis modo accidētium correctiua, & ultimo omnium ſolutionū continuitatis

ſanatiua:eſt etiam uirtutis expulſiuæ expergefactiua, & uigoratiua, ita quod iſto adminiculo, ab omnibus ſuperfluitatibus inobedientibus membra mundantur, & ad naturalem diſpoſitionem redeunt, ſanguinemq; ab iſto humore infectum mundificant per totum corpus, & materiam ad conuenientes regiones expulſioni dirigunt, indeſinẽter euacuando, die noctuq; per uias notas naturæ, donec totum corpus mundum ab iſtis ſuperfluitatibus remaneat, quæ ab antiquorum euacuationum uirtute minime euacuabantur: confortatq; uirtutem interiorum membrorum deſeruientium naturalibus, & alijs quæ membra exteriora illinita communicant uirtutem linimenti cæteris membris. Et hoc clariſſime apparet ab effectibus, cum per extremitatũ illinitiones conſolidantur ulcera, reſoluuntur apoſtemata & reliqua, in quacunq; parte intrinſeca uel extrinſeca, ut experientia teſtatur. Nam iſta illinitione natura adiuta, phlegma per os indigeſtum ſucceſſiue expellit, & etiam per ſeceſſum diuerſas materias corruptas, in quibus mala uirtus hepatis & ſtomachi elaborauit: per ſudorẽ quoq; ſuperfluitates quartæ digeſtionis, & aquoſitatem ſanguinis per urinam, & ultimo per inſenſibilem euacuationem quæ in uaporem cõuertuntur expellit. Quare niſi calor ſiue anima ab ipſo actuaretur, uel incitaretur, aut coadiuuaretur, nõ tot & tanta bona ſequi uideremus. Sileant ergo qui corpus ſiue uirtutes exterminari ab iſtis dicunt, experientia & ratione cõtra ipſos pugnantibus. Quod ſi multos ſe errores uidiſſe dicant, ignauorum applicationem malam & irregulatam accuſent, & non medicaminum, cui nulla in tali morbo ſibi æquatur, cuius baſis eſt argentũ uiuum: ſua correctoria ſunt axungia, myrrha, ſaluia, & alia &c. operatio cuius eſt per caliditatem ſuam, quæ materiam phlegmaticam puram uel mixtã, in quacunq; parte corporis diſſoluit, & ideo curat ſcabiẽ malã & ulcera maligna, ut dicit Serapio de ſimplicibus, & Auic. & Haliab. & Raſis xxxvij.

conti-

continẽtis, cap. lxxv. & omnes antiqui, ut omnia unico uerbo complectar. Modum autẽ operationis iſtius unguenti ſi quis ſcire deſiderat, hoc facile eſt ſoluere cum colligantiæ corporis declaratione. Nam cor per arterias, hepar per uenas, cerebrum per neruos toti corpori colligantur: & ex putredine aliquando in ulcere, ubi arteriæ ramus notabilis fuerit, cauſatur ſincopis, & in neruo ſpaſmus, & in uena febris, ſi fuerit quantitas magna, aut prohibita tranſpiratio: ſic etiam uirtus calefactoria unguẽti quæ maxime actiua eſt inũctis iuncturis. Et cum ibi arteriæ, uenæ, & nerui manifeſtentur, & loca ſint excarnata, uirtus tranſit ad alia membra: & ſic in iſta ægritudine curãtur diuerſa (ut ego uidi) accidentia, ut eſt tuſſis ex ulcere Neapolitano, in pectore, & ſquinantia, & tenaſmon, & aliæ intrinſecæ paſſiones ab eadem cauſa. Sanat ſæpe illinitio iſta etiam alias frigidas & chronicas ægritudines, quæ pendent à materia phlegmatica à prædominio, ut ſunt dolores podagrici, nodi, & cutaneæ infectiones, & alia: quæ omnia ſi diligenter applicaueris, cõſiderata ægritudine, ut ſuprà dictum eſt, & uirtute, domino auxiliante ſanitatem introduces. Caue ne te diminuta illinitio decipiat, uel nimia audacia in hoc, & nõ ſolum in ungendo, ſed in regimine aëris, & cibi, & potus, & alijs: quoniam ex hoc multi non fuerunt ſanati, ſed poſt aliquos dies in eandem ægritudinẽ reuerſi ſunt, & etiam in deteriorẽ &c. Hæc ſatis de unguentorũ uirtute. Sed notare oportet quod in aliquibus poſſumus loco unctionis cõponere unguentũ in forma ſolida in modum ceroti, & extendere ſuper corium, aut pannum lini, & ponere ſuper iuncturas omnes, & de tertio in tertiũ diem ipſa cerota remouere, & perſeuerare uſquequo appareat alteratio gingiuarũ, uel aliquod ex ſignis dictis in ſuperioribus, & tunc erunt remouenda, ut dictum eſt ſuprà. Quod ſi oris ulcera, & fluxus phlegmatis ab ore, uel alia accidentia uideris, remedijs iam dictis corrigere oportet.

Et finaliter omnia quæ dicta ſunt ante unctionem digerendo & euacuando obſeruabis tam cum pharmaco, quàm cum phlebotomia & uentoſis, regimineq́ toto rerum nō naturaliū. Modus compoſitionis iſtius ceroti eſt iſte: R. pinguedinis porcinæ mundatæ à pelliculis, & per ſetonem colatæ, mercurij, ana ℔.i.s. incorporentur cum piſtillo in mortario, & in fine adde thuris puluerizati ℥.vi. lithargyrij, ceruſæ, ana ℥.i.s. & fiat in mortario dicto perfecta incorporatio: deinde R. ſerapini, armoniaci, ana ℥.viij. reſinæ pini, terebinthinæ, ana ℥.x. diſſoluantur in aqua ardenti ad ignem ut fiat ſolidum, ita quod ponendo unam guttam ſuper lapidem frigidum ſit frangibilis: & tunc dimitte infrigidari ſemper agitando cum baculo, & cum fuerit uſq́ ad tepiditatē, adde ſupraſcriptum unguentum factum in mortario, ſemper agitando donec perfecte incorporētur: poſtea adde in fine ceræ albæ ℥.iiij. paulatine & ſemper agitando, & in fine pulueriza lithargyrij deſuper ʒ.v. bene agitando & incorporando, & fac magdaleones & ſerua. Quod cerotum ualet ad remouendum dolores, & reſoluendum apoſtemata dura, ſanatq́ ulcera maligna duritiē reſoluendo, incarnat & ſigillat maxime ſi à principio poſitum fuerit, præmiſſis euacuationibus. Et ſi ſuper iuncturas omnes applicatum fuerit, ut dictum eſt, liberat totaliter ab iſta ægritudine cum eſt noua, & in corpore bonæ complexionis, & eſt medicina ſatis ſecura & delectabilis reſpectu unctionis. Quod ſi fortius cerotum cōponere uolueris, adde plus de mercurio, puta uſq́ ad libras duas, & plus, ſecundū neceſſitatē, & reliqua ſint ut dictū eſt &c. Sed unde diſceſſi reuertēdi tempus eſt, ut tibi completā huius morbi curam tradam.

De modo ſuccurrendi oris, gingiuarum, & aliarum partium gutturis alterationibus, alijsq́; accidētibus malis ab unctionibus factis.

Caput IIII.

DIxi ſuprà quod ex illinitione unguentorū diuerſa ſequūtur accidentia, quæ ſunt iſta: ulcera oris, &

& gingiuarum excarnatio, cum caliditate maxima, & inflatione gutturis, linguæ, & fauciũ, ſincopis cum totius corporis laxitudine, fluxus uentris aliquando diarius, & aliquando cum excoriatione, ſiue dyſentericus, uentris etiam nimia conſtipatio, nimia uigilia, cum dolore maximo illarum partium, quæ omnia indigent cura & moderatione quando ſuperfluunt. Igitur ſi ex nimio fluxu materiæ phlegmaticæ, uel à caliditate medicaminis oris ſequatur excoriatio, cum dolore & inflatione, uel ſine inflatione, in primis fiat aſſidua oris ablutio, & gargarizatio cum aqua ordei mediocris ebullitionis, & hoc per aliq̃s dies. Quod ſi fuerint ulcerationes cum caliditate, adde in dicta aqua parum diamoronis, uel ſyrupi uiolati, quoniã extinguit caliditatem, & confortat locum: deinde procede cum aqua plantaginis & melle roſato, ad mundificandum hoc modo: R. aquæ plantaginis ℔. i. mellis roſati ℥. iij. miſce, & cum iſto ſæpe os abluatur. Potes etiam à principio & in augmento facere gargariſmum. R. aquarum bugloſſæ, uiolarum, endiuiæ, ana ℥. x. zuccari fini ℥. xv. fiat in modum iuleb ad ignem, cum quo ſæpe lauetur os. Quod ſi in aliquo tempore maximus fuerit dolor, utere lacte ouino uel uaccino, ab eo non extracto butyro, & duc ipſum per os calidum: quod ſi hoc nõ remouet dolorem, unge genas & partes circunſtantes cum oleo roſato, & da butyrum patienti ut teneat in ore, quoniam mirabiliter mitigat dolorẽ: quod ſi hoc non remouet, & materiæ fluant inceſſanter, ita quod dolor ſit magnus, appone uẽtoſas ſuper ſpatulas & nates ad diuertendum, & ſint in primis ſine ſcarificatione: poſtea, ſi opus fuerit, cum ſcarificatione: quod ſi dolor augeatur, & magnã oris timueris apoſtemationem, & fortè eſthiomenationẽ, ut uidi in quodã quem Empericus quidã inunxerat, qui ad miſerabilẽ totius faciei putrefactionẽ, & ultimo ad mortem deuenit: ne ergo iſta tibi accidant, phlebotomiã adminiſtrabis ſi uirtus eſt cõſtans ad diuertendum, & hoc à ue

na cephalica,uel mediana,uel à baſilica ſi hoc à nimia ca liditate hepatis prouenire cognoueris:& ſic remoto do lore,in fine in dictis gargariſmis adde mel roſatum, ut dictum eſt,cum aqua plantaginis, quoniam oris ulcera mundificat & ſanat. Poſſumus etiã cum iſta decoctio= ne lauare os. R.ordei,roſarũ, myrtillorum, ſaluiæ, ana manip. i. decoquantur in uino ſtiptico &c. uel etiam cum uino ſolo, quoniam confert & ſanat ulcera &c. Sed quia dictum fuit de phlebotomia, nota quod quan do uirtus tolerat & reliqua, factis inunctionibus per ali quot dies,ita inter ungendum antequam fluxus mani= feſtus ex ore appareat, utiliſſimum eſt phlebotomare uenam medianam dextri brachij,uel baſilicam,ſecun= dum diuerſas intentiones,ut dictum eſt in cap.de phle= botomia.Quod ſi uideris laſſitudinem, & debilitatem, ſuccurre cum brodijs caponũ,ouis ſorbilibus contuſis, & uino aromatico:quod ſi ſincopis ſequatur,auxiliabe ris cum bonis odoribus, ut eſt uinum maluaticum cum aqua roſata,& acetum roſatum,& cum epithematibus cordis,uel cum mixtura cordiali & alijs dicendis:uerbi gratia:R.zuccari bugloſſati, boraginati,uiolati,roſati, ana ℥.i. fragmentorũ de gemmis ʒ.i.s. margaritarum præparatarum ʒ.s.fiat mixtura cum ſyrupo de pomis, de qua detur ſæpe patienti: & aliquando dabis uinum maluaticum ad bibendum, quoniã mirabiliter ſuccur= rit uirtuti reſolutæ.Sed epithema pro cordis cõfortatio= ne ſit tale: R.aquæ bugloſſæ, meliſſæ, boraginis, ana ℥.v.roſatæ ℥.iij.uini maluatici ℥.i.s.ſpecierũ cordialium temperatarum ʒ.ij.croci ℈.s.miſce,& cum panno infu ſo ſub mamilla ſiniſtra ſæpe applicabis. Et nota quod boni odores citò reſtaurant uirtutem, ut dicit Galenus commẽto undecimo ſecundi Aphoriſmorũ autoritate Hippocratis. Quod ſi fluxus fuerit, cum quo ſit nimia uirtutis reſolutio, ægro dabis cibaria dicta boni nutri= menti, & uinum rubeum lymphatũ cum aqua chaly= beata, uel decoctionis berberorũ, uel ſeminis ſumach:

& ſi fuerit cum excoriatione, inunge uentrẽ cum oleo roſato ſiue myrtino, & utere clyſteri lauatiuo, in quo utiliſſimum eſt ponere oleũ roſatum & pinguedinẽ hirci, uel capræ, & ouũ cum ſuo albumine, & brodiũ inteſtinorum caſtrati &c. Non eſt tamen ſtringendus fluxus ſi uirtus ipſum tolerat, quoniã liberat ab iſta ægritudine abſq; dubio. Si nimia uero uigilia ægrũ infeſtat, ſuccurrendum eſt, maxime ſi reſoluit uirtutem, cum unctione temporũ cum unguento populeonis, uel cum odoramentis, ut eſt odorare ſpongiam madefactã in decoctione papaueris albi & nigri, corticum mandragoræ, ſeminis iuſquiami, nenupharis, uiolarũ, lactucæ, & de conſimilibus in aqua dulci. Quod ſi iſta non cõferunt, poſſumus cum emulſione ſeminũ papaueris albi in panatella, ſiue in ſuo cõtuſo impoſita ſuccurrere, uel cum uncia una, uel una & ſemis ſyrupi de papauere, & ℥. ij. aquæ lactucæ poſt cœnam per duas horas. Et quia ob dentium & gingiuarũ dolorem, & inflationẽ oris non poſſunt ægri comedere maſticando, ideo ciba ipſos panatella, ſiue cõtuſo, uel iuſculo ordeaceo, uel ouo in brodio agitato, & uino boni odoris, aut cum æquiualentibus. Conſtipatio uero uentris ſi acciderit, clyſteri communi ei aliquãdo ſuccurres, addita ℥. i. s. benedictæ, uel hieræ picræ: uel purgetur cum pilulis appropriatis, ut ſunt de fumoterræ, fœtidis, aggregatiuis, & de hermodactylis, uel cum electuarijs ſecundũ quod diuerſa exigit diſpoſitio. Laudo etiã multum inter ungendũ accipere aliquã euacuationẽ appropriatã, quoniã non ſinit materias omnes currere per os, & ego ſæpe hoc pacto procedo, & mihi bene ſuccedit. Sũt quidã aliter in hoc ſentiẽtes, uidelicet, quod nõ oportet inter ungendũ euacuare: ſed male: medicus enim eſt adiutor naturæ, & ipſi ubi neceſſariũ eſt ſuccurrere debet, ut in multa repletione minorãdo &c. Quod ſi uis oris fluxui nimio infeſtanti ſingulare præſidiũ apponere, pilulæ cochiæ poſt cœnã ſumptę hoc ſuauiter faciũt. Et ſic procedere opor

tet uſq; ad oris perfectã ſanitatem, nõ mutatis linteami nibus tamen, & camiſia, uſq;quo ſignũ aliq̃d materiæ ægritudinem cauſantis euacuationis notabilis apparue rit, quæ ex dictis nota ſunt. Relinquitur modo ne æger ita ſanitati reſtitutus in recidiuam redeat, & hoc eſt tota uirtus medici, & ut Virgiliano utar ſermone, Hoc opus hic labor eſt. Ideo diligenter attende, quoniã ſunt quidam qui omnes indifferenter poſt unctionem cum balneo, in quo præcipiunt ægro ſudare, totum corpus lauant: quæ res, ut oſtendam, eſt penitus contra intentionem dictæ curæ, quoniã per unctionem diriguntur humores, qui ſparſi per totum corpus natura regulare non poterat, ad uias proprias euacuationis, naturæ notas, ut dixi: quæ quidem euacuatio cum ſit ſucceſſiua, & cum accidentibus ſatis malis, reſoluit uirtutem propter ſpirituum inanitionem, ut dixi. Et balnei operationes ſunt in primis humores qui in profundo totius corporis conſiſtunt per totum corpus liquefacere, & reſiduum caloris ex euacuatione depopulati ſua caliditate reſoluere, aut ſpargere, qui poſtea ſunt minus potentes ad corporis operationẽ, teſtante Ariſt. qui dixit, quod uirtus unita eſt fortior ſeipſa diſperſa: & ſic ab eadem ægritudine iterum ad deteriorẽ deueniunt. Ego uero iſtis rationibus ductus, nullum poſt unctionem patienti balneum facio, ſed ipſum cum linteamine, ſiue ſudarijs abſtergere præcipio, & ſic non fit apertio poroſitatum, neque ſparſio, aut reſolutio uirtutis, ſiue ſpiritus debilis à qua ſæpe recidiua ſequitur.

De balneis Gal. lib. 10 therap.

An balnea artificialia uel naturalia morbum Neapolitanum patientibus cõferant, & de quibuſdam qui per diuerſa medicamina fuere ſanati. Caput V.

NOn ingrata hic cadit ſpeculatio, uidelicet, an balnea, termarum, uel artificialia, in iſta cura ſanent iſtam ægritudinem, uel aliquid cõferant. Cui dubio reſpondeo in primis, quod experiẽtia ſæpe hoc nobis notum fecit, paucos aut nullum ex toto per aſſumptionẽ

aquarum

aquarum, termarũ, aut per lauacrũ ſanitatem recepiſſe. Quod ſi aliqui per alicuius temporis ſpaciũ à balneis ſanati uiſi ſunt, non tamen diu permanſerunt, ſed de nouo in eandem ægritudinẽ, & etiam aliquando in deteriorem deuenerunt. Et ratio clariſſima huius non latet: quoniam termarũ aquæ non ſunt operatiuæ per unam qualitatẽ, aut duas, ſed quandoq; per plures, & primæ & ſecundæ: nam ſulphureæ non carent nitroſitate, humiditate ratione aquæ, ſiccitate ratione terræ &c. Quare dico quod iſtæ uirtutes in termis nõ ſunt multũ actiuæ & diſſolutiuæ, imò imprimunt primo ſiccitatẽ, quæ huius curæ eſt contaria: deinde ſua caliditate debili, ſi agit, nõ ex toto diſſoluit: & ideo facta clauſura ab aqua, quando calor fortificatur, iterum ſparguntur materiæ, & ſic cauſant nouam ægritudinem deteriorem prima. Hoc idem dico de artificiali, cum aqua primo de ſe noceat neruis, & baſi huius materiæ, ut ſuprà. Adde etiã ut dictũ eſt quod uirtus reſoluitur à frequenti & longa mora in balneo: quare dico non conferre: quod ſi confert aliquod, eſt ſulphureum. Et multi ſulphuris uſu liberati ſunt, & maxime quidam amicus noſter, qui ex potu ſulphuris pulLerizati bis in die tres aut quatuor drachmas pro uice ſumpſit ſerò & mane uidelicet, per multos menſes, tandem à doloribus & ulceribus cum grumis ab antiqua ægritudine liberatus fuit, ſine aliquo alio medicamine ulceribus appoſito. Scio etiã quoſdam qui ex diuturna potione decoctionis aloës, hoc modo liberati fuerunt: R. aloës boni unc. s. mellis unc. vi. aquæ fontis ſiue putei ℔. v. bulliãt bullitione bona ad ignem lentum, ſpumando ſemper, ita ut fiat quartæ partis conſumptio, & quantitas ſumenda pro uice ſit unc. vi. calida in aurora, & ſumatur ter in hebdomada. Scio etiam quod ex potu decoctionis abſinthij quotidiano per plures menſes alij euaſerũt. Etiam ex aſſumptione glutinis albotoim, ſiue olei abietis, multi ab iſta ægritudine cum doloribus, tumoribus, & ulceribus fuerunt liberati. Et

cum poſſibilitas ſit res ampla, poſſibile eſt cum aliquo alio medicamine talem ægritudinem ſanare: ſed adhuc non inuentum uel non diuulgatum. Qui uero de cura per comeſtionem ſerpentum dixit, cum ſine ratione & experimento hoc credit, nō laudatur. De ſanitate uero quæ ab intrinſeco fit, nihil dico, cum mea ſit intētio per medicinalia inſtrumenta quo pacto quis ab iſta ægritudine euadere poſſit, docere. Ego plures uidi ſine aliquo medicamine liberatos: & hoc nō repugnat, cum uirtus teſte Galeno, ſit cōtraria morbo tanquam antagoniſta. Virtute igitur exiſtēte forti, & ægritudine noua & parua, dictis non contrariatur.

De conuenientiori unctionis hora. *Caput* VI.

VNum præterire nolo, an conueniens ſit ungere poſt cœnam, ut dixi: & dico quod ſic: & ratio eſt, quia inunctio iſta eſt multum reſolutiua, cum qua reſolutione etiam aliquid caloris innati reſoluitur, nocetq́ membris neruoſis, ut eſt ſtomachus &c. quare cum per cibum & potum uirtus cōfortetur, & fortificata reſtauretur, ideo melius eſt uirtute reſtaurata, ut eſt per duas aut tres horas poſt cibū, inungere, quàm reſoluta, ut eſt in mane ſtomacho ieiuno. Eſt etiam melius in ſero poſt cibū quàm in mane: quoniā in nocte uirtus cōtrahitur intra & unitur, quæ eſt fortior ad omnes naturales operationes, & etiam tempore ſomni fit fortior, & eſt magis prona ad ſudoris prouocationem, urinę, & aliarum ſuperfluitatum. Quod ſi cui magis in mane hoc facere libuerit, accipiat per duas horas antè quatuor buccellas panis in uino optimo, uel duo oua ſorbilia, & per quinque horas pòſt accipiat ſuum prandiū: & ſic natura confortata uirtus melius cōtra morbum inſurgit, meliusq́ digerit, & euacuat materiam cōiunctam & ſparſam in membris: quare &c. Verum quia oportet cōfortare ne in recidiuam quis incidat, cōfortentur membra omnia ſecundū neceſſitatem, ut ſtomachus & hepar cum diarhodone abbatis, uel aromatico roſato, de q̄bus ſumat

rotulam

rotulam unam in mane: caput confortetur cum corian dro uel cum diacori &c. pectus cum iuſculo ordeaceo, uel pinidio, uel ſyrupo uiolato ſimplici, & cõpoſito &c. membra exteriora cum ſaluia & abſinthio decoctis in uino, cum quo lauando confortabis iuncturas, & non multum ipſas humectare oportet, in quo potes etiã po nere cortices granatorum & ſticados, & de aliјs ſecun- dum neceſſitatem: & ultimo utatur aliquibus euacua- tionibus, ut ſunt pilulæ maſtichinæ, uel de fumoterræ &c. ut dicam pòſt.

LIBER QVINTVS.

Suffumigiorum conficiendorũ ratio, quibus non ſolum morbus Nea politanus iam inueteratus ad perfectum emendatur, uerumetiam illa quæ cæteris medicamentis reſtitui non poterant, exquiſite curantur. Caput I.

POſtrema cum ſuffumigiјs cura, qua etiã in hac ægritudine medentes utuntur, et- ſi nõ ſit ita tuta & uerax, tamen quia mul ti robuſti & inueterati cum iſta cura eua- dunt, ideo de modo curandi cum ſuffumi giјs ex cinabrio factis ſermo iſte erit. Qui quidem mo- dus, ut de unctionibus dictum eſt, non eſt à modernis inuentus, ſed quidam antiquorũ in ſcabie mala uteban tur ipſo. Verũ eſt quod moderni ſuffumigia iſta diuer- ſificarunt, quidam addentes correctoria, aliј odoramen ta ad confortandũ cerebrũ, & alia membra principalia, quæ odoramenta ſunt aliquando myrrha belzuin, ſto- rax, olibanum, lignum aloës, gallia muſcata, & ambra in diuitibus, & alia cõfortantia bona: ſunt etiã addentes coadiuuantia, ut ſunt auripigmentum, marchaſita &c. tamen eadem eſt intentio, & laudabile eſt ſimul corre- ctoria & illa odoramenta bona ponere, & hoc quoniã hæc membra principalia cõfortata reſiſtunt malignitati ſuffumigiј & morbi. Sed antequ͂ ad declarationem mo- di huius ſuffumigiј accedam, oportet in primis meden

tes admonere, quod iſte modus non eſt ſine timore nocumenti membrorum principalium, imò ſæpe recidiuant, & ad malas ægritudines cōplicatas cum iſta deueniunt, quæ ſunt ut aſthma, tuſſis, hydropiſis, & maraſmus: quare non adminiſtrandum niſi in inueteratis & in uirtute forti cum ægritudine mala, in qua alia remedia non conferunt, & cum maxima obſeruantia aëris & aliarum rerum non naturalium. Caue etiam ipſum in corporibus quæ aſthma patiuntur, aut conſumptionem ethicam, aut febrem cum acuitate uel prædominio humoris calidi: aut in his qui debilitatā naturam habēt, uel alio quouis modo. Scias etiam quod omnes uirtutes unctionis poſſumus ſuffumigijs attribuere, præmiſſa ſecuritate ut ſuprà: & ratio eſt nota, cum baſis ſit uirtus argenti uiui operans: quapropter dico quod digerit & præparat ad omnia ſicut unctiones. Et cum ſint adminiſtranda cum maiori timore, ideo ſi quis ipſis pro cura uti uoluerit, præparet in primis ægrum præparationibus ſuperius dictis in cura per unctionem purgando corpus diligenter & paulatine, confortandoq́ ſtomachum: & ſi opus fuerit, phlebotomabis, uel appone uentoſas: & reliquis utatur quæ cordi opitulantur ad intra & extra, ut ſunt cōfectiones cum gemmis, & epithemata unctionesq́ infra dicēdæ in cura accidentiū.

Suffumigia qua ratione uſurpanda, quóue uictu dum illa adminiſtrantur, utendū ſit. Caput II.

AEgro purgato, & in cubili clauſo cum igne, uel ſtupha calefacto, ſi frigus aut aër multū humidus fuerit, accipiat in mane in aurora oua duo ſorbilia, & bibat parū uini aromatici boni, uel accipiat buccellam panis infuſi in uino optimo, & bibat: uel cyathū unum brodij caponis cum rotula una trageæ perlarū, aut aromatici roſati, uel cum ʒ. una zuccari roſati &c. & quieſcat per duas horas aut unam cum dimidia: deinde præparato coopertorio, uel pauione, uel aliq̄d tale, in quo æger poſſit ingredi, & ſe totum cooperire ſine reſpiratione.

tione. Aeger ingreſſus ſedeat ſuper ſcamnũ, aut cathedram, & ponatur intra pauionẽ catinum plenũ ignis, in quo igne hoc ſuffumigium pone: R. cinabrij puluerizati ℥.s. olibani ʒ.ij. miſce, & pone ut dictũ eſt ſuper prunas ignis dicti, & æger ſit nudus, & recipiat ſuffumigium per totum corpus, & ſtet ſecundũ diſpoſitionẽ uirtutis uſq; ad ſudorẽ: quod ſi æger fortis tolerat, plus temporis moretur: ſi debilis, minus: quod ſi odorem nõ tolerat ſuffumigij, nares & partem anteriorẽ faciei extra pauionem teneat, & claudatur undiq; ne fumus reſpiret, & cõſumpto ſuffumigio exeat: cumq; exierit ingrediatur lectulum, & cooperiat ſe pannis, ita ut compleat ſudorẽ per horam ſi uirtus tolerat. Et attendatur uirtuti, quoniam ſuffumigia iſta diſſoluunt calorem naturalem: quare ſi æger indiget quando ſudat in lecto da ſibi cyathũ brodij caponis cum rotula trageæ perlarũ, uel buccellã panis in bono uino, uel oua ſorbilia: & ſic per quatuor horas ſtet, accipiatq; prandium in aurora: uel bonum eſt ſi accipiat ſyrupum unum pro ſtomachi & cordis confortatione. Et accepto brodio uel aliquod aliud, ut dictum eſt ſuprà, ſuffumigiũ ingrediatur ſiue pauionem, & moretur ut dictũ eſt. Syrupusq; accipiendus in mane ſit talis: R. ſyrupi roſati ℥.i. de bugloſſa ℥.s. aquarum bugloſſæ, fumiterræ, meliſſæ, ana ℥.i. miſce, & quieſcat per duas horas, & in alijs procedat̃ ſicut in unctione dictum fuit quotidie, uidelicet cum appareat fluxus materiæ phlegmaticæ ab ore, uel alia ſigna dicta ibi: apparentibus uero ſignis, ab ſuffumigijs ceſſandum eſt, & attendatur uirtuti, & malis accidentibus, ut eſt ulceratio oris, ſincopis &c. quod fit cum rebus & remedijs in cura unctionis dictis, & dicentur etiã ubi de accidentibus in fine loquar. Quod ſi æger nõ tolerat quotidianam ſuffumigij adminiſtrationẽ, fiat alternatim, uidelicet de tertio uel de quarto in quartum diem, ut ego ſæpe facio, ubi uirtus non tolerat: uel fiat cum minore quantitate ſuffumigij. Quod ſi ægritudo fuerit antiqua

mala,& æger robuſtus, & alia medicamina non confe-rant,& cum iſta doſi non alteretur,duplicetur doſis ſu-pradicta,uidelicet poſtquam prima ab igne conſumpta eſt, iterū aliam eiuſdē pōderis pone,& ſic continuabis. Quod ſi ab ore nihil egrediatur, procedendū eſt uſque dum ſigna alia conſumptionis materiæ appareant. Ego uero inter alios cum ſuffumigijs duos curaui qui nun-quam ab alijs medicaminibus ſanati fuerūt,qui inuncti fuerunt pluries,ſed nunquam ab ore aliquid miſerunt, & erant iuuenes, & ego cum ſuffumigijs proceſſi uſq; ad reſolutionem omnium apoſtematum, habita ratio-ne uirtutis: & ita fortis fuit reſolutio, quod ad neruorū mollitiem & paralyſim deuenerunt,& ſic ſanati ab iſto morbo fuerunt:poſtea per aliquos menſes etiam à pa-ralyſi liberati fuerunt:& hoc nō eſt malum,cum minus ſit nocumentum in tanta morbi malignitate paralyſis, quàm ulcerum,& dolorum nocumentū,ut fuit in iſtis, qui corroſione oſſium &c.& perforatione palati,& to-tius gulæ ulceratione manebant:quare &c. Et ut poſſis diuerſis diuerſa auxilia applicare,in ſequēti cap.multas alias deſcriptiones ſuffumigiorum ſcribam.

Quæ doloribus opitulari in primis poßint. *Caput* III.

SVprà poſita fuit una deſcriptio ſuffumigij exem-plariter loquēdo:hic uero diuerſas alias deſcriptio-nes ſuffumigiorum quæ eiuſdem ſunt uirtutis,fortiora tamen,ponā:& primo,R. cinabrij pulueriżati unc.vi. auripigmenti unc.ij.thuris,myrrhæ, ſandalorū rubeo-rum,ana unc.s.miſce,& pulueriżentur ſubtiliſſime,& quantitas ponenda pro qualibet uice in igne eſt unc.i. Aliud ſuffumigium: R. cinabrij unc.iij.auripigmenti unc.i.marchaſitæ unc.s.olibani,myrrhæ,ligni aloës,ana unc.s.pulueriżentur ut ſuprà, & quantitas ponēda in igne eſt ab.unc. ſemis uſque ad unc.i. Aliud ſuffumi-gium eiuſdem uirtutis quod eſt magis confortatiuum. R.cinabrij unc.ij.olibani unc.i.galliæ muſcatæ drac.ij. miſce,& pulueriżētur ut ſuprà,& iſta quantitas eſt pro

tribus

tribus uicibus ponenda in igne. Poſſumus etiam ex di-
ctis rebus formare trochiſcos, hoc pacto: R. zinabrij ℥.
ij. olibani, myrrhæ, belzuin, ana drach. iiij. galliæ mu-
ſcatæ drach. i. s. theriacæ unc. s. aquæ meliſſæ quantum
ſufficit, miſce, & fiant trochiſci, & utere ipſis ut dictũ eſt
ponendo ſuper ignem pro uice uſque unc. i. pro quoli-
bet mane, quando fit ſuffumigiũ. Poſſumus etiam mul
ta alia componere addendo & minuendo ſecundum
ægri uirtutem, & morbi malignitatem: & cum admini-
ſtraueris dicta, cibetur æger bonis cibarijs, & cuſtodia-
tur ab aëre frigido: poſtea in fine cõfortetur ſtomachus
& hepar cum rebus dictis & dicendis ubi de cura cuiuſ-
cunq; accidentium tractabo, quæ huius opuſculi ulti-
ma pars erit. Sed ut audacter in cura accedas, audi quod
mihi pluries euenit. Ego ſæpe aliquos patientes mor-
bum Neapolitanum cum unctionibus non potui ſa-
nare, quoniam nõ erat ſufficiens euacuare ſiue dirigere
naturam ad euacuationem totalem huius humoris: &
hoc uidens ultra unctionẽ dictam ſuffumigia ſuperius
feci. Inter quos fuit quidam iuuenis ætate uiginti anno-
rum, nomine Dominicus de Cõfinio S. Petri, qui à mul
tis Empericis, & barbitonſoribus, & mulieribus ſæpiſ-
ſime unctus, nunquam ſanatus eſt, ſed ad tantam ma-
lignitatem iſtius ægritudinis deuenit, quod tota gulæ
pars, & palatum ulceribus malis infecta, neque loqui
poterat, & uix comedere, & cum maxima difficultate
bibere poterat, brachijsq; & cruribus ſpaſmatis & con
tractis in lecto iacebat, ita quod ad beneficium corporis
duo ipſum ferebant, & quando comedere uolebat, ne-
ceſſe erat quod aliquis ſibi cibũ in ore poneret: & ultra
hoc ulcera hinc inde per corpus erant, & grumæ ſiue
apoſtemata dura cum doloribus iuncturarũ, qui ipſum
uel parũ aut nihil dormire permittebant cum maxima
cõſumptione totius corporis: profecto caſus maximus
erat, quoniam cum iſtis omnibus ſemper febriebat &c.
Et cum rogaret me ſæpe mater mea, ut uellẽ ipſum ſa-

nare,ſi eſſet poſſibile,ad ipſum acceſſi,& quãuis omnes dictæ conditiones ſic erant malæ,ut nullam ſpem ex eis haberẽ,tamen pulſus erat cum aliquali fortitudine: de quo confiſus,facta aliquali digeſtione & parua euacuatione, cœpi ipſum inungere cum unguento quarto in ordine,ſcripto in tractatu de cura per unctionem,additis olei roſati unc.ij.& ſic proceſſi ungendo per decem dies,interpolatis diebus: ita quod ex tali unctione dolores remiſſi fuerũt,qui cœpit dormire in nocte,& ego ceſſaui ab unctione,cibauiq; ipſum bonis cibarijs bene nutrientibus, ut ſunt oua ſorbilia cõtuſa,& uinũ bonũ. Virtute ſic cõfortata per xx.dies, iterũ cœpi inungere ipſi iuncturas cruriũ & brachiorũ,& factis tamen multis unctionibus ulcera non conſolidabantur, neq; apoſtemata reſoluebantur:quare cum ſuffumigijs decreui reſiduum materiæ reſoluere:& ſic proceſſi, uidelicet in ſero ungebã iuncturas cum unctione, & in mane ipſo ſub pauione poſito,cum ſuffumigio primo in ordine in iſto cap. ſcripto ipſum ſuffumigaui:& ſic per multos dies proceſſi,& ulcera erant ferè cõſolidata, ſed proſtrata erat uirtus: & ideo dimiſi per mẽſem cũ dimidio ipſum cum bonis cibarijs,bonoq; regimine quieſcere: poſtea iterum cœpi ipſum inungere, & ſuffumigare, ut ſuprà dixi, & iſtis factis per quindecim dies continuos liberatus fuit. Sed quia erat in ultima cõſumptione, ideo poſt ſanationem cibaui ipſum iuſculo ordeaceo in mane loco ſyrupi, & ſemper ultra alias res comeſtibiles in prandio & cœna dabam iuſculum ordeaceũ, qui adhuc uiuit,& eſt ſanus. Sic dico quod aliquando oportet procedere,quando medicamen debile non poteſt,cum fortiori: ut ſi non poteſt purgationibus, fac cum potione decoctionis ligni Indici, uel cum unctionibus:quod ſi unctione non ſanatur,fortiſſimum medicamen eſt ſuffumigiũ &c. Sit igitur benedictus deus trinus & unus. Et tu ſecure procede habita uirtutis & ægritudinis cognitione: quoniam, ut dixit Galenus, uirtuti forti nihil

hil

hil reſiſtit. Neque ſic faciendo errabis &c. Et hæc de cura per ſuffumigia ſatis: deq; cura particularium accidentium dicam.

LIBER SEXTVS.

Præfatio, in qua manifeſtantur quæ de cura accidentium in ſequentibus dicenda ſunt. Caput I.

VIſis & declaratis modis dictis eradicalis curationis iſtius morbi, ad completã doctrinam hic particularium accidentiũ curam deſcribere non inutile erit, quoniã particularia accidentia applicatione particulari indigent, ſi quis ipſis ſolis intendat, uel etiam ſi ad primariam ægritudinis curam fiat intentio: quæ accidentia ut dictum fuit ſuperius, fuerũt puſtulæ, dolores, apoſtemata dura, ulcera maligna. Sermo igitur iſte erit de modo ſuccurrendi puſtulis, doloribus, apoſtematibus, & ulceribus morbi Neapolitani cum medicinis particulariter applicatis, ſecundũ diuerſitatẽ eorum, cum ſigillatione iſtius ſermonis per modum cõfortationis membrorum, & præſeruationis à recidiua.

Puſtularum tum per unguenta, tum per alia præſentanea remedia curandi methodus. Caput II.

A Puſtularũ igitur curatione particulari incipiam: quæ cura diuerſis medicaminibus perficit̃, quorum primum eſt unguentum benedictũ meum completum, in cura per unctionẽ ſcriptum, cum quo puſtulæ ungantur ſigillatim mane & ſerò, uel cum alio ex dictis, & ſic ſanabis unamquanq; puſtulam in quacunq; parte corporis. Quod ſi contigerit ex dicta puſtularum unctione, quod gingiuæ alterentur, & phlegma ab ore fluere incipiat, deſiſtendum ab unctione ipſarum erit, & ſuccurratur modo dicto in cura nocumenti oris per unctionem. Et nota quod aqua ordei in hoc eſt multum proficua cum diamorone, & melle roſato, ut dictũ eſt. Quod ſi ſine unguento puſtulas remouere ſiue ſa-

nare uolueris, R. aquæ ardentis, aquæ roſatæ, ana unc. vi. ſublimati drach. ij. bulliant lento igne uſq; ad diſſolutionem ſublimati in uaſe uitreo ſiue uitreato, & ſerua: cum qua aqua poſtea tange unamquanq; puſtulā ſero & mane, quoniā ſanat ipſas in quacunq; corporis parte fuerint. Alia aqua eiuſdem uirtutis, delens uidelicet puſtulas dicti morbi. R. aquæ cum qua fit ſapo, ℥. iiij. aquæ roſatæ ℥. ij. ſalis armoniaci, aluminis rochæ, ana ʒ. ij. bulliant parum lento igne, & ſerua, cum qua aqua bis in die puſtulas tangas. Alia aqua eiuſdem uirtutis. R. aquæ maris, aquæ roſatæ, ana unc. iij. ſublimati, uiridi æris, ana unc. i. s. bulliant ad cōſumptionem quartæ partis, & cum iſta aqua puſtulæ bis in die tangantͬ. Alia aqua ſanans puſtulas ut ſuprà. R. aquæ roſatæ ℥. vi. arſenici albi ℈. i. s. ſalis armoniaci, ſalis gemmæ, ana ℈. iiij. aluminis rochæ ℈. ij. bulliāt ut ſuprà, & tange puſtulas. Alia aqua delens & ſanans puſtulas morbi Neapolitani, cum qua etiā mulieres quæ habent cutem groſſam, nigram & ſquamoſam, ſubtiliant, dealbant & mundificant ipſam, & eſt bona ad remouendum ueſtigia puſtularum & aliorum ulcerum. R. argenti uiui ʒ. iiij. decoquātur in ouo hoc pacto: facto foramine in ouo crudo, pone intus argentum uiuum. poſtea obturabis foramen cera, ſine aliqua alia re: deinde ſub cinere, uel in aqua ad ignem uſq; ad oui indurationē coque: deinde accipe dictum argentum uiuum, & argenti ſublimati ℥. i. aluminis rochæ ʒ. ij. incorporentur ſimul in mortario lapideo cum baculo ligneo nitido ſemper agitando & ponendo parum aquæ roſatæ, uel uiolarum, aut cucurbitæ: & fiat hoc in mane per multos dies, in ſero uero dimittatur quieſcere, & ſic fiat donec albeſcat ſicut nix, & hoc totum pone in phiala uitrea, & deſuper pone aquæ pluuialis claræ libras duas, & coque lento igne ad conſumptionem medietatis, & quieſcat donec reſideat in fundo ad minus per noctē, & abiecta aqua iterum pone totidem aquæ, & iterum bulliat ut ſuprà, dimitte

mitte quieſcere & reſidere, & poſtea cola per colatoriū, iſtamq́ colaturam ſerua pro uſu ad puſtulas ſanandas, quæ eſt mirabilis crede mihi. Alia aqua fortior, quæ nō ſolum ualet puſtulis exterioribus, ſed ſanat ulcera mala intrinſeca oris, palati, & gulæ, ſanatq́ ulcera uirgæ & uuluæ, ſi cum ea tangentur diſcrete, cuius hæc eſt deſcriptio: R. aquæ ſeparationis auri ab argento, deſcriptionem cuius ponam, ubi modum conficiendi puluerem rubeum, à me angelicum dictum, docebo, unc. ij. aquæ roſatæ unc. i. miſce, & utere tangendo, ut dictum eſt in alijs: quod ſi fuerit nimis acuta, adde aquam roſatam, & erit mitior. Ego iſto medicamine ulcera mala oris & gutturis multa ſanaui, & eſt mirabile præſidiū. Quod ſi contingat aliqua oris inflāmatio, uel indignatio, utere aqua ordei tepida, uel lacte ouino ſiue uaccino. Potes etiam alias lotiones cōponere, & aquas pro puſtulis fortiores & mitiores ſecundum neceſſitatem: & quando uis maiorem ſtipticitatem, pone plus de alumine rochino. Quod ſi propter acuitatē ſublimati accidat dolor, aut excoriatio, uel tumor, unge puſtulas cum butyro, uel laua cum aqua ordei, aut cum alijs extinguentibus, & mitigātibus dolorem. Nota tamen quod iſtæ aquæ & unguenta dicta ualent ad manuum & pedum fixuras, & ad alia ulcera calloſa iſtius morbi, ſi quis cum ipſis tangat ulcera & fiſſuras, uel ſuauiter lauet. Et hæc de remedijs puſtularum ſufficiant. Sed quoniam aliquādo apparent in cruribus, & circa ulcera etiam aliquæ paruiſſimæ puſtulæ, à materia acuta iſtius morbi, quæ excoriant, & maximū cauſant dolorem, quas cum iſto linimento ſi inunxeris ſanabis. R. unguēti de tutia, populeonis, roſati Meſue, ana unc. i. lithargyrij argētei, chimoleæ, acaciæ, ana drach. ij. ſucci plantaginis, ſolatri ana q. ſ. miſce, & ducantur in mortario plumbeo donec perfecte incorporentur, cum quo unge excoriationē, & parua ulcera, & ſanabis. Et hæc ſatis de puſtulis.

De his quæ opitulantur doloribus. *Caput* III.

CVm dolores fiant in omnibus partibus corporis, ut experiētia ipſa teſtatur, & de eorum cauſis iam dixerim, ſuccurratur ſecundum diuerſitatem dolorum & membrorū: qui uero ſunt intenſi, cum fortioribus, & quando ſunt remiſſiores, cum mitioribus medicaminibus ab intra & extra applicatis. Et quoniā uerior cura eſt remouendo cauſam, ideo in primis de his quæ ab intra ſumuntur dicam, quæ etſi non tollunt totalem cauſam, tamen remouent ſecundū partem, & ſic mitigant dolores per aliquod tempus: de quibus ſunt electuaria iam dicta in cura per pharmaciam, & etiam ſunt pilulæ ibi dictæ, ad quam partem oportet redire. Sed ultra illa ſcribā remedia alia per me ſæpiſſime experta in multis, & in primis pilulas ex inuētione noſtra, quæ euacuant materiam antecedentem & coniunctam accidentium morbi Neapolitani inueterati, & ſic mitigant dolores per tempus in quacunq; parte corporis exiſtētes, quarum hæc eſt deſcriptio: R. ſatirionis drach. i. hermodactylorum drac. ij. myrobalanorum chebularū, citrinarum indarū, ana drach. i. s. agarici, maſtichis ana drach. ij. s. zinziberis drach. i. ſpecierū hieræ picræ unc. s. aloës boni unc. i. s. diagridij ſcrup. ij. fiat maſſa cum ſucco cucumeris aſinini, & ſucco roſarum, doſis quarum eſt uſque ad drachmā unam. Aliæ pilulæ expertæ, ut ſupra ualentes, & ſunt fortiores, quæ mirabiliter tollunt dolores. R. ſpecierum hieræ picræ, maſtichis, myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum, ana drach. ij. interioris coloquintidæ, elaterij, hermodactylorū, ſatirionis, zinziberis, ana drac. i. s. ſerapini drach. iij. s. ſalis Indi drach. ij. fiant pilulæ cum ſucco cucumeris aſinini, & ſucco roſarū, & doſis earum eſt uſq; ad drach. i. Educunt materias crudas à quacunq; parte corporis, & maxime à iuncturis, & capite. Aliæ pilulæ quæ anodinæ dicuntur, mitigantes dolorem euacuando ut ſuprà. Rec. pilularum cochiarum Almanſoris drach. viij. aloës boni

ni ʒ.vij.hermodactylorũ ʒ.iij.diagridij ʒ.i.roſarum rubearum ʒ.i.s.fiant pilulæ cum ſucco roſarum, & doſis eſt ʒ.i. Aliqui uero ſedant dolores euacuando cum pul uere hormodactylorũ,ſumẽdo ʒ.i.s.deſcriptionẽ cuius nullibi me legiſſe memini,ſed credo eam eſſe magiſtralem ab aliquo innominato: & ideo ponam eius deſcriptionem, etſi aromatarij ferè omnes eam componant: & cõfert doloribus podagricis à materia frigida & aliorum membrorum, & maxime doloribus morbi Neapolitani:cuius hæc eſt deſcriptio: R. hermodactylorũ, turbit,ana ʒ.iij.diagridij ʒ.ij.s. zinziberis drach.i.maſtichis drach.s. zuccari fini drach.vi. miſce, & fiat puluis ſubtiliſſimus,doſis eſt uſque ad drac.ij. Et quoniam ſunt quidam abhorrentes electuaria,pilulas,& pulueres,ideo ego ſæpe iubeo hoc ſolutiuum in forma ſolida ſiue in rotulis ſumere. R.diadraganti frigidi,ſucci citoniorum,ana unc.ij.hermodactylorum,zinziberis,ana unc.s.turbit electi unc.i.diagridij drach.iij.tereniabin, ſucci roſarum,ana unc.i. mucilaginis ſeminũ carthami unc.s.zuccari fini unc.xvi.miſce,& fiat confectio in rotulis, & doſis eſt unc.s.uſq; ad drac.vi. Et nota quod hora conuenientior aſſumptionis ſolutiui pro doloribus eſt in ſero ante tempus ſiue aduentum paroxyſmi,ſiue ante tempus principij doloris, & eſt circa horam xxij. & hoc quoniã materia iſta uiſcoſa melius educitur per pharmacũ,quando mouetur à natura, & etiã cum minori moleſtia, ut in multis experiẽtia mihi notum fecit, & iſta ſufficiant per intrinſecas applicationes. Et ad ea quæ extrinſecus applicata cõferunt deuenio,quæ cum ſint diuerſa, dolorem diuerſimode mitigãt. Stupefactiua uero etſi dolorem mitigant, non tamen in iſto morbo applicanda ſunt,quoniam augent malignitatem frigiditatis materiæ ſua frigiditate, deſtruuntq; calorẽ innatum membri,& materiam ingroſſant,& ipſam difficilioris reſolutionis reddũt:quare nullo pacto applicanda ſunt, niſi in caſu mortis &c. Anodina medicamina,

Stupefactiuum doloribus morbi Neapol. cur minime conueniunt.

quæ & ſine dolore dicũtur, applicata aliquantiſper conferunt, quoniam ſunt ſatis ſimilia calori naturali, aut parum excedentia, ut omnes medici docent, quæ ſunt ut oleum anethinũ, de camomilla, roſatũ, de andacocha, de lilio, & alia quæ cõfortant uirtutem membri, & ſubtiliant materiam cõiunctam, & præparant eam ad reſolutionem uel euaporationem, cum qua fit mitigatio doloris, ſi loca doloris cum iſtis calidis ungas. Hoc idẽ flores in dictis & herbæ ingredientes faciunt, ſi in emplaſtris aut fomentationibus ponantur, uel alio modo applicentur: uerũ oportet medicamen diuerſificare, ſecundum diuerſitatem humoris prædominantis, & membri patientis, ut docuit Gal. iiȷ. Techni: & aliquando cum materia eſt multum frigida & uiſcoſa adde calefaciẽtia, ſecundũ neceſſitatem, ut ſticados, & oleum liliorum, & alia experta, de quibus ſtatim per me multa medicamina bona ponam. De eradicatiuis ex toto in iſta ægritudine ſermo iſte non eſt, quoniã prædicta ſunt in aliȷs modis curæ eradicatiuæ, ſed de expertis mitigãtibus, quorum iſta eſt una emplaſtri deſcriptio: R. farinæ ſeminũ lini, ordei, florũ camomillæ, meliloti, ana unc. i. ſaluiæ, abſinthiȷ, ſticados, ana unc. s. uini montani dulcis q. ſ. pulueriżanda pulueriżẽtur, & fiat ex eis emplaſtrum, & pone ſuper locum doloris, quoniam reſoluit & mitigat dolorẽ, quando materia eſt nimis frigida & groſſa. Aliud emplaſtrum eiuſdem uirtutis. R. florum camomillæ, ſticados, ana unc. s. hermodactylorum unc. i. olei camomillini, uini aromatici, mellis optimi, ana unc. iȷ. mucilaginis ſem. lini, fenugræci, & radicum altheæ, ana unc. i. bulliant ad ignem uſquequo emplaſtri formam recipiat, & pone ſuper locum doloris calidũ. Aliud emplaſtrum pro pauperibus, & cõfert. R. furfuris, florum camomillæ, ana partes æquales, bulliant cum ſapa q. ſ. uel cum uino dulci, & fiat emplaſtrũ, & pone ſuper locum doloris. Quidam etiam cum abſinthio calefacto ſuper lapidem ignitum extinctũ cum uino, calidũ ponendo

do ſuper locũ, ſuccurrũt doloribus. Et alij cum furfure in caldario calefacto, & in ſacculo poſito ſuper locũ doloris, deinde applicatum, mitigãt dolorem. Et ego ſæpe expertus ſum, & inter remedia quæ aliquid conferunt, quoniam pauca ſunt quæ conferunt, eſt de melioribus. Poſſumus hoc idem facere cum fomentis: uerbi gratia, R. florum camomillæ, meliloti, anethi, ſaluiæ, ſticados, abſinthij, ana. m. i. bulliant in uino aromatico, & infunde in ipſo calido ſpongiam, quam bene expreſſam pone ſuper locum doloris, cõtinuando unam applicationem poſt aliam &c. Et tu potes lauare, & etiam cum alijs ingenijs ſic procedere, ut cum ceroto noſtro in cura per unctionem ſcripto hoc idem facere. Et hæc de ſedatiuis dolorum ſatis dicta ſint.

De modo reſoluendi, maturandi, & aperiendi apoſtemata dura ſiue grumas. *Caput* IIII.

A Poſtematibus duris ſiue grumis ſuccurrat̃ ſecundum diuerſas intentiones ipſorum apoſtematũ, uidelicet ſecundum propriam ex laudabilibus intentionem: nanq; apoſtemata uno quatuor modorũ terminantur, ſcilicet reſolutione, ſuppuratiõe, corruptione, & induratione: eſt ſentẽtia Principis tertia quarti cap. ij. ex quibus duo ſunt laudabiles, ſcilicet primi, & duo mali ſcilicet ultimi, de quibus nihil dicã, ne ſermo ſit longus. Si igitur uis à principio reſoluere, procede cũ mollientibus calidis, in quibus ſit aliqua ſiccitas, & non tranſcendas primũ gradũ, ut docent omnes doctores: quæ ſunt multa, uidelicet pinguedo gallinæ, anatis, oleũ camomillinum, de lilio, de kerua: & Serapio laudat multum armoniacũ, & eſt mirabile, ut dicit, quamuis excedat in caliditate: quare &c. ex iſtis potes componere & ungere tumores uel grumas dicti morbi. Vel etiã pone cerotum noſtrum ſcriptũ in fine curæ per unctionem, quoniã eſt medicamen mirabile in reſoluẽdo. Vel pone hoc emplaſtrũ ſi dicta nõ conferũt. R. hyſſopi, ceroti D. Meſue diachilonalis, parui emplaſtri de meliloto, ana

℥.i.pinguedinis gallinæ, equi, medullæ crurium uituli ana unc.s.miſce, & ad ignem fiat emplaſtrum, & pone ſuper duritiem,reſoluit & mitigat dolorem. Aliud emplaſtrum eiuſdē intentionis:R.diaquilonis cum gummis,unguēti mollitiui, ana unc.i.armoniaci diſſoluti in aceto unc.s.pinguedinis anſeris, terebinthinæ,ana ℥.s. mercurij unc.i.miſce, & fiat unguentū in bona forma, quod diſſoluit omnem duritiem morbi Neapolitani ſi ſupra apponatur. Aliud unguentum ſiue linimentum reſolutiuū. R.pinguedinis gallinæ, anatis, anſeris,ana unc.i.medullæ crurīū uituli, & crurīū porci,ana unc.s. olei de camomilla drach.vi.miſce, & fiat linimentum cum quo unge duritiem ſæpe. Aliud linimentum reſolutiuum bonum. R.unguenti dialtheæ unc.i.olei liliorum alborum, pinguedinis gallinæ, butyri recētis,ana unc.s.miſce, & unge locū actu calidū. Aliud unguentum reſolutiuum quod ponitur ſuper duritiem,extenſum ſuper corium uel pannū lini.R.armoniaci,bdellij, galbani,ana unc.i.diſſoluantur in aceto: deinde adde mucilaginis ſem. lini, fenugræci, altheæ, ana unc.s.lithargyrij unc.ij.bulliant uſquequo formam ceroti recipiat, ſemper cum baculo agitando, & utere. Ad idem multum cōfert diaquilon cum gummis,quod ſæpe expertus ſum,reſoluit & mollificat omnem duritiem &c. quare utere remedijs dictis ſecundū neceſſitatem. Nota tamen quod ſi in linimentis prædictis aliquando poſueris portionem unguēti noſtri benedicti, deſcripti in cura per unctionem, melius & citius reſolues unamquanqꝫ duritiem. His igitur factis, & durities ſiue apoſtema grumoſum non reſoluatur, ſed potius ad maturationē declinare uidebis, tunc cum maturatiuis eum adiuuare oportet, cum medicus ſit adiutor naturæ, & non impediens, ut dixit Hippocrates, de quibus ponā deſcriptiones multas, & primo emplaſtrū maturatiuū quod omne apoſtema durum & maxime morbi Neapolitani maturat. R.mucilaginis altheæ,fœnugræci,de

ſem.

ſem.lini,ana unc.vi.fermẽti,axungiæ gallinæ,radicum liliorum alborum ſub prunas coctorum ana unc.iij.radicum altheæ elixatæ & bene piſtatæ unc.iiij.ficuũ pinguium bene piſtatarũ unc.ij.incorporentur, & fiat emplaſtrum ſecundũ artẽ,& pone ſuper apoſtema. Aliud emplaſtrum maturans apoſtemata dura. R.radicis altheæ bullitæ,axungiæ porcinæ,gallinæ,ana unc.iij.pinguedinis cerui,reſinæ pini, terebinthinæ,ana ℥.i.s. miſce, & fiat emplaſtrũ ad ignem, & ualet multum maturans apoſtemata dura. Aliud emplaſtrũ maturatiuum. R.radicum liliorum alborum,altheæ,ana unc.vi.decoquantur in aqua communi, poſtea piſtentur ſubtiliſſime,& adde farinæ fenugræci,ſe.lini,tritici,ana unc.ij.s. & cum decoctione dictarum radicum fiat emplaſtrum ad ignem,& in fine adde pinguedinis gallinæ porcinæ, butyri recentis,ana unc.ij.miſcẽdo bene. Aliud emplaſtrum maturatiuũ & reſolutiuum. R. radicum altheæ, unc.vi.incidantur & bulliant, & ſubtiliſſime piſtentur: poſtea accipe totidẽ pinguedinis porcinæ per ſetonem colatæ,& in mortario incorporẽtur,& pone ſuper apoſtema. Ad hoc aliquãdo ualent diaquilon magnum, & unguentum mollitiuũ ſeu de mucilaginibus ſuper locum retentum, quoniã maturant & reſoluunt. Valet etiam hoc emplaſtrum.R.radicis bryoniæ elixatæ & piſtatæ, axungiæ porcinæ colatæ,ana partes æquales,incorporentur,& utere, quoniam maturat & reſoluit,& eſt de ſecretis &c.Ex dictis potes multa alia componere reſolutiua, & maturatiua,& ipſis addere:potes etiam facere fomentationes maturatiuas,& reſolutiuas cum rebus appropriatis,quam rem tibi dimitto &c.Facta maturatione aperiatur apoſtema cum ſagitella,uel alio inſtrumento incidente,& hoc ſecundum inceſſum uillorum,præterquã in fronte & in ſumine,& alijs locis quę contrario modo aperiunt:cauſam uide tertia quarti ab Auic. Quod ſi aliquod nocumentũ per inciſionẽ timueris, uel ſi magis diligis cauteriũ actuale propter eius con

fortationē, aperi cum ipſo, & ſit gladiale &c. Verū quia multi timent actualem, etſi potentiale nō ſit ita tutum, faciendum tamen eſt ſi non habes aliam uiam, urgente neceſſitate, & cauterium potentiale ſit domeſticum & correctum. Et caue ne ipſum ſuper iuncturas uel neruos ponas, ne deſtruatur membri operatio. Et hoc debemus ita in actuali quàm in potentiali animaduertere. Ego ſæpe utor iſto in apoſtematibus dicti morbi, & in bubonibus aperiendis, & eſt tale: Rec. ſublimati ʒ. ij. s. unguenti populeonis ʒ. iij. opij grana v. lapidis hæmatitis ℈. s. miſce, & fiat unguentum, & pone ſuper apoſtema maturum ſecundū quantitatē foraminis quod facere intendis, quoniā aperit, ſi per ſex horas ſupra ſteterit: & poſtea eleuato cauterio pone ad procurandū caſum eſcharæ butyrum cum folio caulis, uſq; dum eſchara cadat. Vel potes loco dicti cauterij uti oleo de uitriolo, & eſt mirabile ſine dolore cauterizando: & fit hoc modo:

Olei uitrioli compoſitio.

R. uitrioli romani ſiue ciprini ℥. xxx. ſalis nitri, aluminis rochæ, ana ℥. iiij. miſce, & puluerizentur omnia, & calcinentur ad ignem ſecundū artem: poſtea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymiſtarū, & per ignem actum habebis in recipiente oleum, quod eſt cauterium mirabile, & ſine pari in qua cunque operatione, & maxime in ſcrofulis & uerrucis magnis eleuandis: ſed recipiens ſit magnum, ſi uis facere dictum oleum. Nota tamen quod quando compono cauteriū cum ſublimato, & uolo ipſum ſine dolore, dimitto ipſum quieſcere per aliquos menſes, & pono etiam duplicatam doſim opij, & ipſum cauterizat ſine dolore, uel cum paruiſſimo. quod ſi ipſum potētius deſidero, addo plus de quātitate ſublimati &c. Aliud cauterium ualde mirabile aperiens apoſtema, & ſcrophulas, ſine dolore notabili. R. cineris lignorum montiū libras x. aquæ fontis ℔. xxx. bulliant ad conſumptionem tertiæ partis: deinde accipe calcem uiuam integrā quantum ſit ſufficiens, ita ut aqua ſupernatet per duos digitos,

tos,& pone in dicta aqua ſiue lixiuio, & ſic dimitte per dies octo, miſcendo ſemel in die: poſtea cola p colatoriũ, & in colatura adde aluminis fezæ ſiue tartari unc.vi.& dimitte fermentari dies octo, & cola ut ſuprà: deinde R. ℔.i. dictæ colaturæ, aquæ cum qua fit ſapo ℔.s. pone in caſſia ad ignẽ, & bulliant uſq; ad ſpiſſitudinẽ mellis, & habebis cauſticũ mirabilis operationis. Vel fiat hoc idem in aperiẽdo apoſtema cum trochiſcis calidicon in antidotario Dini, in expoſitione tertiæ & quartæ Fen, quarti canonis, uel cũ trochiſcis alchadicon D. Meſue cap. de polypo, uel cũ aliquo alio deſcripto ab antiquis & modernis. Semper tamen ſiue cum actuali, ſiue cum potentiali cauterio apoſtema aperire intendis, ſecuriſſimum eſt ſupra locum per iiij. digitos ponere defenſiuũ ad retinendum, ne noua materia propter dolorem currat ad locum. Et hoc potes cum iſto facere. R. boli armeni, ſanguinis draconis, chimoleæ, acaciæ, ana ℥.s. unguenti de plumbo ℥.i. albuminis ouorũ, aceti, ana q.ſ. miſce, & fiat unguentũ in mortario, & pone ut ſuprà, quoniam mitigat etiam dolorem. Aliud unguentũ defenſiuum. R. unguenti noſtri benedicti unc.iij. ſanguinis draconis, chimoleæ, boli armeni, acaciæ, ana unc.s. camphoræ ſcrup.s. miſce, & pone ut ſuprà &c. & ſic unumquodq; apoſtema aperies.

De cura omnium ulcerum morbi Neapolitani. Caput V.

APerto igitur apoſtemate, reliquum eſt de curatione ulcerũ dicere. Sed cum in tam maligna ægritudine tot diuerſitates ulcerũ ſint, & ut omnia unico uerbo complectar, omnia genera malignorum ulcerum in tali morbo apparent. Et ideo nõ ſicco pede hac in parte ambulare decreui, ſed aliquãtiſper expergefacere medentes intelligo, ad memoriã euocãdo id quod dictum eſt in cap. de eſſentia iſtius morbi, uidelicet de occulta & maligna qualitate in iſto morbo reperta, quæ nõ ſolũ radicalẽ impedit curã, ſed etiã accidẽtiũ, inter quæ enumerata fuerunt ulcera, quæ diuerſimode impediunt, ut te-

ſtatus eſt Gal. iiij. de morbis curandis cōtra Theſſalum, & alij doctores etiam: quæ impedimenta ſunt multa, & primo ex parte ulceris, in eo quod eſt ſoluta continuitas, figuraq; uel eſt circularis, uel fiſtularis: impeditur etiam ex parte ſaniei, quoniã aut eſt nimis ſubtilis, uel nimis groſſa, aut nimis calida, frigida, & de alijs qualitatibus, à quibus ſequitur corroſio, mollificatio, exiccatio, &c. aut quia habent occultam qualitatem, ut dixi, quæ in iſtis eſt peſſima cauſa impedimenti conſolidationis. Sunt etiã ex parte membri in quo eſt ulcus, aut quia naturaliter debile ut crus, aut quia multa humiditas naturaliter in ipſo abundat, ut in uulua, & gutture: ſunt etiam aliquando ex parte membri mandantis, ut eſt hepar in iſtis, quoniam quotidie nouas ſuperfluitates ad ipſa ulcera hepar tranſmittit: uel ex parte totius, quoniã corpus eſt cacochymum &c. Complicationes etiam cum alijs ægritudinibus materialibus & immaterialibus ſunt impedientes: & multi alij ſunt modi, ut eſt oſtracoſitas labiorũ, corruptio oſſium, &c. per quos omnes fit impedimentũ conſolidationis. Sed quoniam in iſtis tota uis eſt, ideo in primis regulas quaſdam uniuerſales pro iſtis ponam, poſtea ad particulares deueniam. Et primo ſi figura fiſtularis eſt impedimentũ, & ſit in loco ubi poſſibilis ſit apertio ſine patientis particulæ diſcrimine, aperiatur inſtrumento, uel cauterio: ſi autem non eſt poſſibile, ponant̃ per foratas fiſtulas, lotiones, & unguenta diſſoluta, ut dicã ſtatim. Quod ſi figura circularis in cauſa fuerit, reducatur ulcus ad aliã figuram, aliquo leui medicamine domeſtico ſecundũ medici iudicium. Quod ſi groſſities ſaniei impediat, ſubtilietur cum digeſtiuis, in quibus ſit uirtus digeſtiua cũ inciſione. Quod ſi ſaniei ſubtilitas fuerit, ingroſſetur cum conſeruantibus calorẽ, in quibus ſit uiſcoſitas aliqua, ut ſunt glutina &c. Et ſi caliditas, uel frigiditas, & aliæ qualitates impediant, procedatur cum ſuo contrario, & remouebis cōſequẽtia quæ fuerũt corroſio, & reliqua dicta

cta ſuprà. Qualitas occulta remouēda eſt cum his quæ habent proprietatem, & ſunt experta, ut ſunt unguēta in quibus ingreditur argentū uiuum, & etiam puluis à me angelicus dictus, propter eius angelicā in tali morbo operationem, & eſt medicina mirabilis, cui non eſt par. Si uero membri debilitate cōſolidatio impediatur, confortetur cum calidis in quibus ſit proportio cū membro: quoniam, ut inquit Auicen. ægritudo ſuo medicatur contrario, & conſeruatur ſanitas ſuo ſimili: & Galenus dixit, Calidiora calidioribus applicāda &c. Si autem hoc ab humiditate ad membra naturaliter fluente fuerit, utere exiccationibus fortibus: quod ſi impediens membrum tranſmittens fuerit, ut hepar, aut renes, uel cerebrū, purgētur membra illa, & rectificētur ſi eſt poſſibile. Sic etiam in corpore cacochymo facies, malos purgando humores. Quod ſi propter complicationes alterius ægritudinis, curet̃ ægritudo cōplicata impediens, non tamen dimiſſa ex toto ulceris curatione, ut docet Auic. quarta quarti, & quarta primi cap. ultimo. Et ſic remouendo unamquanꝗ cauſam, omne genus ulcerū ſanabis, ut remouendo duritiem oſtracoſam cum medicamine acuto, uel cum inſtrumēto apto, & oſſiū corruptionē ſiue denigrationē remoue cum medicamine faciēte relaxare ſquamas, & fruſta oſſis corrupti, & cum appropriatis, uel cum inſtrumentis, ut ſunt fricatoria, ſcalpro, & tripano, uel aliquo alio inſtrumēto ſecundū neceſſitatē membri, & quantitatē corruptionis oſſis: & hæc dicta ſufficiāt. Et remedia quæ uniuerſaliter ſuperius tetigi, particulariter hic ſcribā, & primo unguentū digeſtiuū ulcerū morbi Neapolitani, quando ſanies eſt cruda & groſſa. ℞. axūgiæ porcinæ, terebinthinæ, ana ℥.ij. butyri ℥.i. olei liliorū alborum ℥.i. mercurij ℥.s. ſucci aranciorum ʒ.vij. miſce, & fiat unguentum, cum quo licinia ungantur ponenda in ulcus, & etiam pannum cum quo cooperies ulcus, dicto unguento illinies, & ſecundum membri cōditiones ligabis &c. Aliud unguen

tum digeſtiuũ, ualet ut ſuprà. R. unguenti baſiliconis D.Serapionis, dialtheæ, ana unc.i. terebinthinæ unc.s. miſce, & fiat unguentum, & utere ut ſuprà. Aliud unguentum digeſtiuũ eiuſdem uirtutis. R. terebinthinæ, butyri, ana unc.i. unguenti raſini unc.i. uitelli ouorum nu.ij. croci drach.s. miſce, & fiat unguentũ. Aliud unguentum digeſtiuum quando ſanies eſt uirulenta, ſubtilis, & corroſiua. R. terebinthinæ lotæ unc. iij. uitelli ouorũ nu.ij. olei roſati, lithargyrij, ana unc.i. in primis ducatur lithargyrium cum oleo roſato, ita ut fiat perfecta mixtio: poſtea adde terebinthinã & oua &c. & fiat unguentũ, & utere ſuper lichinia, ut dictum eſt. Aliud unguentum ut ſuprà digeſtiuũ. R. unguenti de plumbo, terebinthinæ, ana unc.i. butyri unc.s. axungiæ porcinæ unc.s. argẽti uiui unc.i. fiat unguentum ſecundũ artem dictam, & utere. Potes etiã cum iſto procedere. R. olei roſati, terebinthinæ claræ, uitelli ouorũ, ana ℥.i. miſce, & fiat unguentum, & utere &c. Facta digeſtione quæ cognoſcitur per bonitatem ſaniei, in albedine, lenitate, & æqualitate, oportet cum mundificatiuis procedere, & hoc ſecundũ diuerſitatem ſaniei, ulcerum & membrorum. Et in primis ſcribam unguenta mundificatiua cõmunia, poſtea particularia notabo. Vnguentum igitur mundificatiuum commune eſt hoc: R. terebinthinæ ℥.ij. mellis roſati ℥.i. farinæ ordei q.ſ. miſce, & fiat unguentũ, quod mundificat ſaniem laudabilem in quacunq; parte corporis. Aliud unguentum mundificatiuum cõmune cum pulueribus. R. terebinthinæ ℥.ij. mellis roſati ℥.i. farinæ ordei, myrrhæ, olibani, maſtichis, ana ʒ.ij. miſce, & fiat unguentum, & utere ſuper lichinia, ut dictum fuit. Et ne pars iſta ex multorum unguentorũ deſcriptione ſit nimis tædioſa, utere unguentis cõmunibus ab alijs autoribus ſcriptis ſecundũ neceſſitatem: uerbi gratia, in ulceribus capitis utere unguento de gumma ellenij, unguẽto de betonica, unguento de matre ſylua &c. & in alijs membris ſecũdũ membri

naturam,

naturam, & ulcerum, ut unguento apoſtolorũ in ulceribus putridis, ſordidis, malis & profundis, uel fiſtuloſis. Quod ſi non potes alio modo, diſſolue unguenta cum uino, uel aliquo alio appropriato, ut eſt lixiuium & acetum &c. Et multum confert diſſoluere unguentũ ægyptiacum cum aceto uel uino, & in fiſtulã iniĳcere, quoniam remouet duritiẽ ſiue carnem calloſam &c. Potes etiam uti unguẽto ceraſeos magno D. Meſue, & in minus malignis, miſcẽdo dicta unguenta, cum unguento baſilicone, uel cum unguẽto raſino, aut cum aureo D. Meſue. Et quando ulcus eſt calidũ, poſſumus applicare mundificantia alterius ordinis, ut eſt unguentũ de tuthia, & eſt pompholygos, unguentum de ceruſa, cum camphora, & ſine camphora, ſecundũ maiorem & minorem inflammationẽ: & etiam factum magiſtraliter cum ſucco ſolatri, & decoctum uel unguentũ de plumbo, & in aliquo caſu unguentũ de minio cum camphora, & ſine, & alia quamplurima mundificãtia quæ ſunt eiuſdem uirtutis cum extinctione &c. & aliquãdo miſcere unum cum alio, ut dictum eſt, ſecundũ alias complicationes ægritudinis, uel accidentium cum ipſo ulcere, & ſic extinguere caliditatẽ, aut prohibere corroſionem, & alia remouendo accidentia prohibentia conſolidationem. Et habita ſic conſideratione omnium tam accidentium quàm aliorum impedientium recte procedes in iſta ægritudine, in qua tanta malignitas reperit, ut ſenſu apparet taliter quod medicamina ſcripta ab antiquis nõ ſemper cõferunt, ſed potius quandoq; irritant huiuſmodi ulcera morbi Neapolitani. Et cum ſint ita experta per me, & alios ſæpe, medicamina hic ſcribere intẽdo cum eorũ uirtutibus, ut ipſa canonice unicuiq; ulceri, & loco applicare ualeas. Et in primis puluis angelicus à me dictus propter mirabilẽ eius operationem & angelicam in iſto morbo: nam eſt medicina exiccatiua cum aliquali domeſtica & ſine dolore corroſione carnis mollis & ſuperfluæ, & eſt remotiua malæ qualitatis

occultę ulcerũ, & maxime morbi Neapolitani: eſtq́ digeſtiua cuiuſcunq́ ſaniei, & mundificatiua remouens deambulationem & corroſionem, & prohibet deambulationẽ cancrenæ, diſſoluitq́ ſaniem groſſam ſiue duram indigeſtam poſt apertionẽ grumarũ. Et huic medicamini non eſt par in tali morbo, quoniam ſi cum ipſo procedas, uſq́ ad perfectam cutis generationem ducit, ut ego ſæpe expertus ſum: & eſt nobilis in uirgæ ulceribus malignis. Et modus conficiendi ipſum eſt iſte. R. argenti uiui ℔. i. pone in cucurbita parua uitrea, deinde pone deſuper aquæ cum qua ſeparatur aurũ ab argento ℔. i. & pone cucurbitam in olla, & in ſpacio inter cucurbitam & parietem ollæ pone cinerem, ut conſeruetur olla, ne ex immediato cõtactu ignis rumpatur: quæ olla cum cucurbita intus ponatur ad ignẽ in primis lentum, poſtea augeatur modo quodam medio, & ſic cum forti igne dimittatur uſquequo tota aqua cõſumpta ſit, quod cognoſcitur quia non euaporat aliquid ab ipſa cucurbita, & habebis mercuriũ calcinatum rubeum: pulueriza ipſum, et ſi intus aliqua portio argẽti uiui remanſerit, pone dictum puluerem in catina ærea nitida ad ignẽ, & ſic miſcendo dimitte uſq́ dum tota argenti uiui pars ſit cõſumpta, & iſto puluere utere ad omnia dicta, & maxime ad ulcera uirgæ, & aliorum locorum, ubi putredo & ſanies mala prohibet conſolidationem, & in fiſtulis diſſolue ipſum cum uino, & proijce per æneam fiſtulam, quoniã mirabiliter operatur. Modus faciendi aquam ſeparationis auri ab argẽto eſt iſte: R. uitrioli romani ℔. ij. aluminis rochæ ℥. xvi. ſalis nitri ℔. i. pone in cucurbitã curuam lutatam, uel ſi uis pone in rectã cum capello ſuo & recipiente ad ignem fornacis, ut faciunt alchymiſtæ, & habebis aquam cum qua ſeparatur aurũ ab argento, & cum qua fit puluis angelicus, quæ aqua eſt mirabilis ad remouendas uerrucas in quacunq́ parte, & maxime in ano & uulua: cauterizat etiã iſta aqua ulcera maligna ambulatiua ubicunq́, etiã in gutture,

&

& prohibet deambulationẽ ulcerum ubi ſunt, utputa, uirgæ, & uuluæ. Sed cum eſt nimis acuta, oportet lymphare ipſam cum aqua roſacea. Et ego ſæpe ſanaui ulcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, cum medietate aquæ roſatæ admixta, & eſt de ſecretis noſtris. Et quãuis Ioannes de Vigo uir doctiſſimus, ipſum puluerem doceat componere ſub nomine pulueris rubei, nihil ei debeo in hoc, quoniam antequam ipſe ſcriberet, ego ipſum componebã, & habui à quodam uiro alchymiſta ſene, qui erat mirabilis experimentator, & multa alia ipſe docuit me, cuius anima requieſcat in pace, quoniam mortuus eſt &c. Hoc uiſo de unguentis ſcribam, & primo unguentũ mundificatiuum ulceris morbi Neapolitani expertũ, remouens malam qualitatẽ occultam, & diſſoluens duritiem grumoſam reducendo ad bonam ſaniem, & mitigat dolorem, carnemq; laudabilem generat: cuius deſcriptio eſt iſta: R. maſtichis, thuris, colofoniæ, ceruſæ, argenti uiui, olei roſati, ana ℥.i.s. axungiæ porcinæ ℔.i. ſucci aranciorũ ℥.i. cum quo argentũ uiuũ mortificabis: poſtea pone axungiam & reliqua in mortario, & cum piſtillo ducẽdo fiat unguentum, cum quo ulcera ſuper lichinia & pannũ ponendo mundifica. Aliud unguentũ mundificatiuũ optimum. R. unguenti raſini, axungiæ porcinæ, ana unc.vi. argẽti uiui unc.ij. maſtichis, olibani, ceruſſę, ana unc.i. lithargyrij unc.s. olei de myrto unc.ij. miſce, & fiat unguentũ in mortario, & utere ut ſuprà. Aliud unguentum per me maſtichinum dictum, & eſt de ſecretis, mundificat ulcera profunda, ſordida, mala: & remouet malam qualitatẽ occultam, ſanat quodcunq; ulcus uirgæ, & uuluæ, aliorumq; locorum humidorum, cui non eſt par. R. unguenti raſini unc.iiij. unguenti damaſceni unc.ij. mercurij, maſtichis, ana unc. i. ceruſſæ, lithargyrij, ana ʒ.vi. olei myrtini q.ſ. fiat ex eis unguentum in mortario, in bona forma, & extẽſibile, quo utere, quoniã ægris utilitatem, & tibi honorem dabit. Vn-

guenti damaſceni deſcriptio eſt iſta:R. unguenti raſini ℥.iij. uiridi æris ʒ.i. diſſolue in catina ad ignem unguentum, poſtea pone uiride æs bene puluerizatum in fine, ſemper bene cum baculo agitando, donec perfectã habeat admixtionem: & eſt mundificatiuũ ulcerum profundorum, & putridorum; eſtq́ exiccatiuũ malarum humiditatum & cicatrizatiuum &c. Et hæc de unguentis ſufficiant. Cerotaria quæ ad hanc ægritudinem conferunt ſunt diuerſa, ſicut eſt diuerſitas in diſpoſitionibus membrorum. Ego uero in ulceribus capitis nunquam à cerotis de betonica diſceſſi: & quamuis de ipſis multæ ſint deſcriptiones, tamen unã tantũ ponam; & eſt iſta: R. terebinthinæ, r ſinæ pini, olei roſati, ana unc. vi. ceræ unc. v. betonicæ, matris ſyluæ, ana unc. vij. infundantur herbæ per tres dies in uino mõtano, dulci: & omnia alia ſimul decoque ad uini conſumptionem, poſtea per colatorium cola, & abiectis herbis pone ad ignem, & adde gummi elenij, ſarcocollæ, olibani, ana unciã. i. pro libra, & ad ignem ſecundũ artem fiat cerotum, quod eſt mirabile cuicunq; ulceri capitis, & morbi Neapolitani, quoniam cicatrizat poſt incarnationem omnia capitis ulcera: uerum quando indigeo maiori exiccatione, pono cum iſto tertiã partem unguenti de minio, & eſt mirabilis operationis. In alijs corporis partibus optimũ eſt cerotum de minio uſuale, quoniam mundificat, & cicatrizat unumquodq; ulcus poſt incarnationem, uel poſt regenerationem carnis. Sed ut ultra uſualia, aliqua alia habeas cerotaria, ſcribam cerotum de minio quod confert ut ſuprà. R. minij unc. vi. lithargyrij aurei unc. ij. ceruſſæ unc. i. olibani unc. i. olei roſati, liliorum alborum, ana ℔. i. ſepi hircini unc. iij. fiat cerotũ ad ignem ſecundum artem, & utere ſecundũ neceſſitatem. Aliud cerotum quod cicatrizat quæcunq; ulcera fraudulenta mala, & mollificat labia oſtracoſa, & occultam qualitatem remouet, maximumq́ eſt præſidiũ tibiarum ulceribus antiquis, quoniã ſanat ipſa ſine dubio. R. lithargyrij au

rei unc. vi. boli armeni unc.ij.olibani,opopanacis,ana unc.i.ceruſſæ,minij,ana unc.i.s.camphoræ unc.s.ceræ albæ unc.viij. ſepi caſtrati, olei laurini, ana unc.ij.olei communis unc.v. fiat ex iſtis cerotum ſecundū artem, & utere,quoniam eſt de ſecretis expertis ad ulcera morbi Neapolitani maligna:nam remouet deambulationē, & cicatrizat,ſorditiemq; & alias malas ſanies digerit,& maxime in ulceribus crurium. Ad eandem intentionē ualet & mirabiliter confert cerotū ſcriptum in cura per unctionem, & ego ſæpe utor, quoniam incarnat,& cicatrizat mirabiliter &c. Sed quia aliquando loca ulcerum,& aliæ cōditiones alias formas medicaminum requirunt,ideo his uiſis,diuerſa alia medicamina,quæ diuerſis membris & ulceribus conferunt,ſcribam. Et primo aqua conſolidatiua ulcerum gutturis,palati,gingiuarum & labiorū, ſi cum ea bis in die cum radio,in cuius capite cotum ſit,& in ipſa madefacto ulcera tanges. R.aluminis rochæ drac.iiij.zuccari fini drach.ij.uiridi æris ſcrup.i.aquarum plantaginis, roſarū, ana unc.iiij. bulliant ad cōſumptionē tertiæ partis,& cola,& utere. Alia aqua quæ eſt fortior,& nobilioris operationis.R. aquæ ſeparationis auri ab argento partem unam,aquæ roſatæ partes tres,miſce,& tange ulcera,ut dictum eſt, quoniam ſanabis ulcera dicta, quia ultra exiccationem remouet deambulationem,& prohibet deſcenſum materiæ &c. Alia aqua ſiue decoctio cum qua fit gargarizatio in ulceribus malignis gutturis & oris uel gingiuarum, reſoluitq; apoſtemata, & prohibet deſcenſum materiæ,mundificat ſaniem,& ulcera ad cicatrizationē dirigit. R. roſarum,myrtillorū, arnogloſſæ, bislinguæ, plantaginis,ana ʒ.iiij.balauſtiarum, gallarum,ana ʒ.v. aluminis rochæ ʒ.iij. aquæ plantaginis ℔.i.s. bulliant ad conſumptionē tertiæ partis & cola,& in ipſa colatura pone ℥.iij. ſyrupi acetoſi, uel diamoronis,uel mellis roſati,& de alijs ſecundū neceſſitatem. Alia decoctio lauatiua eiuſdem uirtutis & maioris efficaciæ,& eſt incar

natiua, cõfortatiua loci ulcerati, & cicatrizatiua ulceris. R. roſarũ rubearũ, balauſtiarũ, mirtyllorũ, berberorũ, ana manip. i. gallarum nu. vi. myrrhæ, aluminis rochæ, antimonij, ana ʒ. iij. aquæ plantaginis in qua ferrum decies extinguatur, uini ſtiptici non uinoſi, ana ℔. ij. decoquantur ſecundũ artem, & lauetur cum iſta ulcera tempore neceſſitatis in quocunq; membro: & ſi ulcera ſunt in gutture, fiat cum fruſto ſpongiæ in capite radij, uel cum alio ingenio, ut in uuluam eijciendo per ſyringã, & etiam in fiſtulis. Quod ſi iſto ingenio ulcera dicta non potes ſanare, & maiorem exiccationem uolueris, utere iſto puluere: R. tuthiæ præparatæ, terræ ſigillatæ, acaciæ, corallorũ rubeorũ, ana ʒ. s. ſanguinis draconis, thuris, ſeminũ plantaginis, mirtyllorum, ana ℈. i. puluerizentur, & ſimul incorporentur, & per cannulam in ulcere fiſtuloſo, uel alio loco inſufflabis, & hoc bis uel ter in die ſecundũ rei indigentiã &c. Alia lotio ſiue decoctio lauatiua, ualens ad inflationem membri genitalis & uuluæ præcipue, ſanatq; eorum ulcera mala. R. roſarum rubearum ſiccarum, foliorũ myrti, corticum granatorum, balauſtiarum, tartari uini albi, aluminis rochæ, ordei, ſeminũ caulium, ana partes æquales, aquæ plantaginis q. ſ. fiat decoctio in olla lapidea ſecundũ artem, & cola, & in quacunq; libra decoctionis ponãtur ℥. iij. mellis roſati, & utere, quoniã mirabiliter ulceribus confert, ut dixi. Poſtremo cicatrizabis cum unguento maſtichino ſuprà ſcripto. Vnum tamen nõ prætermittam, quoniam iam dictum fuit inter enumerãdo ſigna & accidentia, quod aliquãdo poſt curam fixuræ in uolis manuum & plantis pedum remanent etiam quædam ſquamoſitates quæ ſunt malæ, non ſolum propter defœdationem, uerumetiam quoniam ſunt aliquando cum dolore: quare ſuccurratur ſic in primis: purgato corpore ſuffumigentur, ſeu lauentur manus, uel pedes cum iſta lotione calida. Recipe maluæ, fumiterræ, parietariæ, ana manip. i. radicis altheæ, conſolidæ,

ana

ana unc. iiij. bulliant in aqua dulci cum qua lauentur ut ſuprà. Poſtea ungantur cum unguento noſtro benedicto in cura per unctionem ſcripto, uel cum iſto: Recipe albuminis ouorũ nu. ij. pinguedinis hirci unc. s. ſublimati ſcrup. ij. aluminis combuſti drach. s. miſce, & fiat unguentũ in mortario lapideo cum piſtillo ligneo. Quod ſi aliqua inflatio, uel mordicatio ſequatᵋ ex dicto unguento, unge locum cum butyro recenti ſæpe. Et ſi propter ſublimatum times hoc unguentum, unge poſt lotionem manus & pedes cum unguento noſtro hircino, cuius hęc eſt deſcriptio: R. olei roſati, ceræ, ana unc. iij. ſepi hircini unc. i. ſucci rapæ uel napi unc. vi. bulliãt ad conſumptionẽ ſucci, & fiat unguentũ, & utere, quoniam multum cõfert in fixuris manuũ & pedum morbi Neapolitani, & etiam in ulceribus à uulgaribus bugance dictis, & ualet fixuris manuum à frigore hyemis factis, & eſt medicina dicta mirabilis. Et hæc de remedijs ulcerum morbi Neapolitani ſecundũ eorum diuerſitatem in figura, ſanie, & alijs. Sed quoniã ſæpe corruptio, putrefactio, aut alteratio aliqua oſſis eſt in cauſa ne ulcera conſolidentur, ut dixi ſuprà, ideo ſecundum quantitatem cum inſtrumentis tota quantitas tollatur, utputa cum cauterio ignito, uel cum fricatorijs, & ſcalpro: quod ſi nõ fuerit magna, ſed ſuperficialis, & parua, cum diuerſis medicinalibus ingenijs remouebis. Et primo ualet puluis iſte ſquamans oſſa ſuperficialiter corrupta in quocunq; ulcere. R. radicis ireos ſylueſtris, ariſtologiæ, ana ʒ. i. centaureæ drach. ij corticis pini drach. s. miſce, & pulueriza ſubtiliſſime, de quo pone ſuper os alteratum ſiue corruptum, quoniam remouet ſuperficiem oſſis corrupti ſiue denigrati. Potes etiam ex dicto puluere & melle facere unguentũ, de quo ponatur ſuper os, ut dictũ eſt. Ad eandem intentionẽ ualet aqua uitæ cum melle roſato, & calcanto aduſto, in qua infundantur lichinia, & ponantur ſuper os corruptum: uel ponatur pulueris euforbij ſuper os, & eſt ultimum: aut

fiat cum iam dicto puluere, ana partes æquales mixtio, & ponatur: uel remoue cum unguento ægyptiaco ſuper os poſito &c. tamen ſemper bonum eſt munire carnem circumcirca cum aliquo unguẽto defenſiuo, maxime quando cum acutiſſimo medicamine procedimus, ut eſt euforbium, & alia &c. Remoto igitur oſſe corrupto, ad perfectam conſolidationẽ cum incarnantibus, & reliquis, ut dictum eſt, uenies. De cura morbi & accidentium hæc ſatis dicta ſint: reliquum eſt de præſeruatione à recidiua, quæ rationi conſona ſunt, & experimento probata, dicere.

Qua ratione à recidiua quiſq; ſibi præcauere poßit, & quomodo uires ſint reſtaurandæ. Caput VI.

VIſum eſt ſæpe & ſæpius, qui tali morbo laborauere, poſt ſanationem, & totalem accidentiũ remotionem, poſt aliquot menſes, imò poſt annos aliquos in recidiuam peſſimã incidere, tum ob diſpoſitionẽ ſubiecti, tum etiam ex malo regimine in reliquis: quare ſi aliquas regulas à præſeruatione dicti morbi poſuero, non ingratas fore putaui &c. Rem igitur aggredior, quæ in tribus magnificis intentionibus cõſiſtit: prima quarum eſt regimen in ſex rebus nõ naturalibus, de quibus iam ſparſim dictum eſt: & ideo poſt ſanitatẽ regimen illud quod iam dictũ eſt confert ſi quis à recidiua præſeruare uoluerit, & maxime regimen contactus in coitu & aliјs contactibus, fugiendo dormitionem cum infectis, & maxime coitum cum muliere ſi eſt uir, aut cum uiro infecto ſi eſt mulier, faciendo lotionem cum uino in membro uirili uel uulua cum uino calido ſimplici, uel cum aceto nõ uinoſo, quod magis mihi placet, quoniã conſeruat humores ab alteratione mala: uel fiat lautio in dictis membris cum iſta decoctione: R. roſarũ, myrtillorũ, ſaluiæ, abſinthij, ana manip. i. bulliãt in uino & aceto paruo: quod ſi ſunt fortia, adde totidẽ aquæ, & laua poſt coitũ immediate: hoc etiã facito quandoq; cum uino ſolo aut aceto, & etiam ante coitum, ſi quis fatuus cum

cum infecta coiuerit ſciens &c. Secunda intẽtio eſt con fortare membra non ſolum intrinſeca, ſed etiam extrinſeca, maxime ſi paſſa ſint, puta dolores, apoſtemata, uel ulcera &c. Sed cum dictum ſit intrinſecum membrum eſſe hepar, à quo tota quantitas materiæ tranſmittitur, ideo ipſi primo attendere oportet, non obliuioni dimittendo ſtomachum, quod eſt membrum ſeruiens hepati immediate. Hoc idem dico de alijs membris ſi fuerint membra læſa, per quæ hepatis nocumentum fouetur, ut eſt matrix in mulieribus in retentione menſtrui: dicebat nanq; Hippoc. menſtruis euenientibus & non eue- nientibus fiunt ægritudines &c. Cõfortantia in primis hepar & ſtomachum ſunt iſta: diarohodon abbatis, aromaticum roſatum, triaſandali, diamuſcum dulce, pliris arcoticum, lætificans Almanſoris, uel Galeni, uel cum unctionibus ab extra, maxime cordi: & ego utor iſta quando ſincopis accidit ægris à quacunq; cauſa. R. theriacæ bonæ, uel mithridati ʒ. iij. ſucci bugloſſæ ℥. s. olei roſati, nenufarini, ana ʒ. v. fragmentorũ de gemmis, corallorum rubeorũ, ana ʒ. s. miſce, & fiat unguentũ, uel fiat epithema cordiale temperatũ. Et multa alia ſcripta à doctoribus: & dabis de uno iſtorum rotulã unam uel duas in mane ſecundũ neceſſitatẽ, per quatuor horas ante prandiũ: & hoc fiat per ſpacium unius menſis ad minus poſt ſanationem: ſed ego utor ſæpe diarhodone abbatis. De tertia intentione utatur ſecundũ patientis uirtutem aliqua euacuatione leui reſpiciente materiam phlegmaticã, de quibus iam ſuperius dictum eſt, & uirtutes eorum in diuerſis formis, uidelicet in electuarijs, pilulis, & confectione in rotulis: & ad hoc multum ualent confectio Hamech, & pilulæ noſtræ, ſi quis magis pilulas diligat, uel etiam confectio noſtra in rotulis ſolutiua, in cap. de his quæ doloribus opitulãtur dicta: & ſic tuum erit ſecundũ neceſſitatẽ euacuare. Inter cætera ſummopere laudo prouocationẽ uomitus ſemel ad minus in hebdomada, ſi fieri poteſt ſine patientis diſcrimi-

Part. 5. Aphor. 57.

ne, quoniã euacuat materiã propriam ægritudinis, & præſeruat à doloribus iuncturarũ & ipſos mitigat, imò aliquando ſanat diuertendo materiã: qui uomitus prouocetur per impoſitionem digiti, uel pennæ in ore, uel cum euomitiuo domeſtico, uerbi gratia, cum aqua tepida de ſyrupo acetoſo, uel aliquo alio, ut eſt aqua rafani &c. ſemper tamen membra intrinſeca cõfortando tam principalia quàm fouẽtia: puta ſi fuerit ſplen, aut renes, uel matrix, aut caput, cõfortetur cum appropriatis ipſis membris, aperiendo ſplenis oppilationẽ, & menſtrua ducendo, & reliqua faciendo ſecundũ neceſſitatẽ. Eſto tamen memor ſemper de hepate quod eſt minera iſtius morbi. Et ut completam doctrinã habeas, utere iſto electuario experto pro hepatis confortatione, quoniã mirabilis eſt eius uirtus, nam corrigit diſcraſiam hepatis frigidam. Malas humiditates ab ipſo genitas cõſumit, ſtomachum corroborat, ſanguinem mundificat, & digeſtionem perfectam procurat: cuius talis eſt deſcriptio: R. cinnamomi electi ʒ.ij. macis ʒ.i. caſſiæ ligneæ ʒ.i.s. florum granatorũ agreſtium ʒ.v. croci ℈.i. roſarum rubearum ʒ.s. ſandalorũ rubeorũ ℥.i. paſſularũ ʒ.v. miuæ citoniorum q.ſ. miſce, & fiat electuariũ ſecundũ artem, de quo detur in mane ad quantitatẽ caſtaneæ, aut ʒ.iiij. Vel dentur iſtæ rotulę per me ſæpe expertę: R. ſpecierũ diarhodon abbatis ℥.i. myrobalanorum nigrarum, kebularum, indarũ, rheubarbari, ana ʒ.s. epithymi, polypodij, ſucci fumiterræ exiccati, ana ℈.i. ſucci eupatorij ℈.ij. ſpicæ, ſquinanti, ana ʒ.s. zuccari fini q.ſ. fiat confectio in rotulis cum aqua roſata, de qua ſumat æger rotulam unam aut duas in mane, ut dictum eſt ſuprà. Et ſic præſeruabis à recidiua iſtius ægritudinis. Sed quoniam interdum ſunt diſpoſitiones occultæ decipientes medicos, ita quod iterum redit ægritudo, quamuis ſit omnis obſeruatio, & in regimine diligentia: quare nõ oportet deſiſtere, ſed cum iterum in dictam ægritudinẽ ueniũt, audacter procede cum regulis in primis curationibus

dictis

dictis, uidelicet euacuando, aut cum potione aquæ ligni Indici, uel cum unctionibus, ſiue cũ ſuffumigijs, & alijs ingenijs iam dictis, quoniã ſunt remouentia iſtas occultas proprietates, & ſic domino auxiliante à quo cuncta procedunt, unamquanq; Neapolitani morbi diſpoſitionem ſanabis. Dicta itaque hæc à me ſatis ſint in negocioſiſſima urbe morante, futurum eſt ut quæ cœpta iam ſunt de alijs ægritudinibus & curis, expectes, quæ eodem domino fauente perficiã. Adeſto igitur domine ſupplicationibus famuli tui, & huic noſtri opuſculi ſigillationi, ut ea quæ tuo nomine, tuaq; protectione cœpi, tuo nomine & protectione finiantur.

NICOLAI MASSAE DE MORBI NEAPOLITANI CVRA FINIS.

NICOLAI POLL CAESAREAE MAIESTATIS phyſici de cura morbi Gallici per lignum Guaycanum libellus.

De præparatione ægroti ad curationẽ per lignum. Caput I.

IN primis igitur qui ab hoc morbo exitioſo liberari percupiuerint, etiã quantumuis male per ipſum deturpati fuerint, purgari debent ab humoribus peccantibus, præmiſſis tamen, ſi opus fuerit, digeſtiuis appropriatis iuxta medici periti conſiliũ, qui quidem medicus in primis uirtutis robur membrorũ principalium, operationẽ complexionis innatæ ab acquiſita diſtantia, & ipſius humoris abundantis peccantisq; qualitatẽ bene penſitauerit: quamuis etiã dixero aliquos inueniri, qui ad tantam, imò ad extremam reſolutionem reducti ſunt, ut in eis nullus fortaſſis humor purgari queat, niſi ille qui per lignũ Guaycanũ educi ſolet, & talibus non

uideur competere euacuatio. Certas præterea ponere deſcriptiones digerendi, purgandiq́ quemlibet humorem, ſuperuacaneũ exiſtimo, tum quia ægrotus uel puer, uel iuuenis aut ſenex, uir uel mulier eſt, tum quia regionis cõſuetudo, proprietas indiuidua &c. quæ ſapiẽs medicus nouit, modum diuerſificant digerẽdi, purgandi, atq; diætandi. Inſuper aduertendũ eſt, in quo etiam plurimi medicorum conuenerunt, dictum morbum fomentum ſuũ habere à phlegmate ſalſo innaturali, necnon melancholico humore: quare non incongruũ iudico, imò neceſſarium, huiuſmodi humorum rationẽ habere unà cum aliis humoribus purgandis.

De diætandis Alemanis, aliter quàm Indis, aut Hiſpanis.

Caput II.

OBſeruare oportet uolentẽ curari à prædicto morbo, in cuſtodienda diæta ſupradictas cõditiones, ut ſexum, ætatem, regionem, cõſuetudinem, & ſimilia: aliter enim diætandi in uirtute debili quàm forti, aliter in ægritudine acuta quàm in chronica, aliter in aſſuetis uti cibo pauco, quàm nõ aſſuetis, aliter in adoleſcentia quàm in ſenectute, aliter in regionibus frigidis quàm in calidis, & aliis id genus: id quod fit, aut propter corporum, aut propter complexionum, aut propter morborum diuerſitatem. Indi enim habentes regiones calidiſſimas, tenui diætæ & ſubtili aſſueti ſunt tempore ſanitatis, & ideo tenuiſſima diæta aliquãdo in ægritudinibus ſuis utuntur: quamuis etiã nimis tenui reſpectu degentium in Europa, quemadmodũ in eorum curationibus conſcriptis uideri poteſt. Has igitur tenues diætas in corporibus Alemanorum nõ laudamus, tum propter operationes naturales, corporaq́ robuſtiora, tum etiã propter climata frigidiora, cõſuetudines, proprietates, & ſimilia. Verum experiẽtia talium, & quæ ſequũtur, in corporibus Alemanorum uerificabuntur apud omnes honeſtos, & maxime doctos medicinæ profeſſores, quibus ut ueritatis amatoribus ea moderari, & quatenus

nus illis conſcientia dictauerit, hanc noſtram lucubrationem augere uel minuere liceat.

De obſeruandis in tempore quo ſumitur aqua ligni. Cap. III.

EXaminatis diligenti ſtudio conditionibus, quas omnino pro fundamento & regula noſtræ digreſſionis ab Hiſpanorum diæta ſtatuimus, & æger, ut ſuprà dictum eſt, purgatus fuerit, aut non purgatus, ſi minus indiguerit, ſequenti poſt purgationē die pars quarta cibi & potus, quem in ſanitate ſumere conſueuerat, ſubtrahatur: tertia die dimidium: quarta die partes tres aut plus, minus'ue, ſecundū iudiciū aſtantis medici non negligentis illam Hippocraticā monitionem, Tenues & certæ diætæ ſunt fallaces &c. Eadem quarta die aut ſequenti mane ante diem ſumere incipiat potum ligni Guaycani, de quo infra, maneatq́ in lecto coopertus & ſuperdormiat, & cum ſudare inceperit, conſeruet ſe in ſudore ab aëre extraneo, & cum panno calido lineo ſemper interim ſudorem abſtergat, patiaturq́ illum donec uirtus toleret: ſufficiat tamen in primis diebus per duas aut tres horas: deinde innouet linteamina, maneatq́ in lecto uſque ad horam prandij, aut ſi uult, ſurgat, manendo tamen ſemper in ſtupha uulgò dicta, aut in alio loco tepido, potius quàm calido, die noctuq́ ſe cuſtodiendo ab aëre frigido aut uentoſo, atque calore ſuperfluo, ne ſiti nimia incēdatur. Hora decima uel undecima ſumat in prandium, partem duntaxat tertiam, aut quartam cibi, ut ſuprà dictū eſt, ita ut ſemper cum multa fame ſurgat à menſa, ſitq́ in menſa cōtentus uno ferculo, & rariſſime duobus: potius enim cibi quātitas fugienda eſt in hac curatione, quàm qualitas, cæteris paribus. Neq́ primis nouē diebus, aut duodecim aliquid dandum eſt de carnibus, niſi debilitas uirtutis poſtulauerit, tunc enim detur caro, aut ſuccus eius, ut medico uidebitur. Hora quinta ueſpere cœnet, ſitq́ cœna minor prandio, & cibus facilioris digeſtionis. A cœna ad quatuor horas digeſto cibo iterum ſumat potum dicti li

gni, quemadmodum mane fecit, & meminerit quod utrobique potus ſemper ſumatur calidus: deinde uadat in lectum & dormiat, non tamen adeò cooperiatur ut ſudet, ne ſomnus impediatur: ſi uero ſudor ſua ſponte fluxerit, patiatur, quoniam id fortè à ſagaci fit natura: mane reuertatur ad potum & cætera omnia, ſeruando ordinem ſudandi, abſtergendi, præſeruandi ſe ab aëre, & cæteris omnibus ſupradictis, & hoc reiteret ſingulis diebus uſq; ad octo uel nouem uel decem dies, ut uidebitur, nõ exeundo domum, neq; exponendo ſe aëri frigido, aut calori nociuo, neq; interim augẽdus eſt cibus. Expletis uero ſupradictis diebus, pluribus etiã, uel paucioribus pro modo uirium, ſequentibus alijs decem augeatur cibus parumper: deinde alijs decem diebus uſq; ad triginta auctior etiam adminiſtretur, & ſic deinceps uſque in finem curationis, etiam ſi pluribus quàm triginta uel quadraginta diebus durauerit: quod cognoſces ex uehementia & malignitate morbi. Si uero non tandiu morbus perdurauerit, ut fieri ſolet, cum recens eſt, aut ægrotus nondum à morbo nimiũ moleſtatur, tunc ſimiliter diætim & proportione ſeruata, uelocius, tardius ue, pro morbi uehementia, & uirium robore, cibus erit augendus. Hoc item obſeruandum eſt de aëre, ne ei ſubitò ſe exponat frigido uel calido nimium, ſed paulatim, ut dictum eſt de diæta. Potum uero ligni ſine intermiſſione ſumat uſq; in finẽ curationis, niſi cõſtipatus fuerit, aut aliàs purgari oportuerit, de quo infra dicemus. Poſt finem primorũ dierum aëre exiſtente temperatæ calido atq; quieto, poterit aliquando exire domum, & poſt parum temporis iterũ redire: aëri uero frigido aut uentoſo, nequaquam per totum tempus curationis ſe exponat: abſtineat penitus interim à coitu, etiam ad duos uſq; menſes poſt perfectam curationẽ, quærat q; uoluptates, & gaudia honeſta: fugiat iram, triſtitiam, ſolicitudinem, & ſimilia: unde bonum erit apud ſe continue aliquem habere ex charis ſuis, utputa libe-

ros,

ros, affines, cognatos, muſicos, & id genus alios: utaturq́ per aliquot menſes bona & cõuenienti diæta, caueat ſemper à ſatietate nauſeatiua, à potu uini ſuperfluo, à piſcium uſu, & rerum generantiũ phlegma ſalſum, aut melancholiam, ut ſunt carnes antiquæ ſalitæ, piſces itidem ſaliti, porcinæ carnes, & auium degentiũ in aquis, quoniam ea ad recidiuam diſponunt. Procurent etiam ſingulis diebus habere beneficium uentris, quod ſi natura fieri nequit, fiat arte, ut inferius dicemus. Interdiu nequaquam dormiat, & ideo conandũ eſt ſemper habere ſodales apud ſe, quemadmodum Alemani faciunt tempore phlebotomiæ.

De cibis conuenientibus durante curatione. *Caput* IIII.

RESTAT ut cibos & potus enumerem, quibus nutriendi ſunt per tempus curationis. Sunt igitur conuenientes carnes animalium omnis ſpeciei aptæ humano eſui, item uolatilium, præter degentium in aquis, ut ſunt pulli, capones, gallinæ iuuenes, & ſimilia: quæ omnia uel aſſa, uel elixa, præparari poſſunt, habita tamen ratione appetitus patiẽtis. Item oua tremula, aut ex cortice ſorbilia, uuæ paſſæ, pruna paſſa, auenata, ordeata, cichorium, ſpinachia, betæ, caules romanæ, ſimiliter rapæ, ſi conuenire poſſunt: ſi uero ex aliquibus prædictis cibis faſtidium aut nauſea ſubſequatur, corrigãtur cum tollente faſtidiũ, ſicut in carnibus cum ſuccis malorum granatorum, muzorum, arantiorum, ſucco acetoſæ, & ſimilibus: & pro plebeis eſt acetum bene ſaporoſum, hæc enim prohibere ſolent putrefactionem cibi in ſtomacho, & maxime ſi ex carnib. fuerit: alios cibos quoſcunq́ prædictis oppoſitos, durante ligni potione omittant, niſi indiuidua proprietas, aut aliqua ſupradictarũ conditionum aliud expoſceret, ut ſi fuerit mulier prægnans, id quod iudicio medici aſtantis relinquo.

De potu conuenienti. *Caput* V.

POTUS ipſorũ per tempus curationis eſt multiplex. Primus, ſumatur lignum quod remãſit poſt deco-

ctionem & colationem primam, & ſupponantur libræ duodecim aquæ ſimplicis, & bulliant ad conſumptionē medietatis: mox coletur, & colatū reſeruetur in potum cum alijs cibis ſumendum, aut inter eos, ſi adſit neceſſitas bibendi. Hic potus eſt principalis, & omnino obſeruandus durante curatione ſecundū quoſdā: quem ſimiliter commendo, ſi aliud quodpiam non impediuerit: quare & alios ſuperaddidi potus propter Alemanorū diuerſitatē. Secundus, bulliat in aqua ſimplici aniſum, aut marathrū, cum modico cinamomi. Tertius, bulliat maſtix, & parū galāgæ, ſimiliter in aqua ſimplici. Quartus, & eſt potus qui tantū debilioribus aut aſſuetis conceditur, bibat uinum clarum, album, odoriferum, lymphatum cum aqua ſimplici: hic potus poteſt concedi poſt x. aut xij. dies, durante etiam ſumptione aquæ ligni uſq; in finem. Quintus, bibat aquam ſimplicem, electam, & nulla mala qualitate infectā, in qua remollita ſit mica panis, & illam concedimus iſtis qui ſentiunt rugitum, & longam ciborum ueluti fluctuationem in ſtomacho propter uſum aquarum decoctarum, ſicut per experientiam nouimus: quod in eis ideo cōtingit, quia cum bonæ aquæ decoquūtur, redduntur aptiores corruptioni: quod nō euenit aquis malis, ut quotidie experiuntur qui præparant ceruiſias: quoniam aquæ malæ per decoctionem fiunt meliores: & hoc innuit Auic. tertia primi in cap. de regimine aquæ & uini, ſic inquiens: Et aquæ quidem electionē iam demonſtrauimus, & ſimiliter emendationem eius ex ea quæ mala eſt. Vbi expreſſe inſinuat, tantum malarū aquarum eſſe emendationem, nō electarū. Similiter in ſecunda primi cap. de diſpoſitionibus aquarū, ubi tantum aquas malas docet rectificare, & nullibi bonas per totum cap. Hæc autem hac tantū de cauſa adduximus, quia quidā ex modernis ſibi perſuadent omnem aquam crudam eſſe, & per cōſequens decoquendam, quaſi omnes aquæ indigeant rectificatione, aut maturatione, cum tamen cru-

ditas

ditas non niſi uegetatis inſit, è quibus minime eſt aqua cum ſit elementum ſimplex non nutriens, ſed tantum nutrimentum penetrare faciens, & ſubſtantiã eius rectificans, quemadmodũ ponit Auicenna ſecunda primi, capite nunc allegato.

De modo ſoluendi uentrem ægri cum conſtipatus fuerit.
Caput VI.

CAeterum ſumptio dictæ aquæ ſolet quampluriмis inducere ſtipticitatẽ uentris, puta in octo uel decem diebus, aut etiam in quindecim, & tunc uentris ſolutio hoc modo procuranda eſt. Omittat patiens bibere uno uel duobus diebus, & loco aquæ, ſuaq; hora ſumat puluerẽ dicti ligni Guaycani præparati hoc modo: Accipiatur Guaycanũ & teratur bene, quouſq; in puluerem redigatur, qui excribretur ſubtiliter, atq; ex hoc puluere capiat æger in aurora pondus unius ducati cum dimidio, & diſſoluat modica aqua decoctionis aniſi, bibatq; calidã, deinde quieſcat, non dormiendo, neq; ſudando, in loco temperate calido, & tardetur cibus ad quinq; uel ſex horas: ſumat etiam dictum puluerem, ſi opus fuerit tertia die, nã omnino purgabit. Ego in corporibus Alemanorum darem pondus duorum ducatorum, habita ratione conditionum ſupradictarũ, puta uirtutis, conſuetudinis, regionis &c. & in ſumendo hunc puluerem nullam dicunt eſſe difficultatem, neq; pericula. Si uero acciderit aliquẽ ægrũ hoc modo non poſſe laxari, recurrendũ erit ad enæmata, & medicinas lenitiuas, aut etiam euacuatiuas humorũ ſecundũ conſilium medici aſtantis. His demum peractis redeundũ eſt ad potionem ligni, ſudores &c. ſi neceſſariũ fuerit, & hoc faciat uſque ad perfectam curationem, quæ ſi prolongata fuerit, & iterum conſtipatus eſt, poſt certos dies purgandus, aut leniendus erit iterum, modo & ordine ſupradictis: tempore tamen purgationis nequaq; immutet diætam.

De præparatione decoctionis ligni Guaycani. Caput VII.

NVnc ad præparationem decoctionis ueniendum eſt: accipiat igitur in nomine Ieſu ſaluatoris noſtri ligni Guaycani, quod ſanctum plurimi Hiſpanorum cognominant, nigri aut crocei tincti lib. i. & comminuatur in fruſtula minima, quantum poſſibile fuerit, & in uaſe mundo poſito ſuperinfundãtur aquæ ſimplicis & electæ ℔. xij. & bulliant lento igne, quouſque conſumpta fuerit medietas: ita enim ſufficit pro mediocriter infectis: pro multũ uero infectis, bulliat ad conſumptionem duarũ partium, aut plus etiã, ſi extremè infectus fuerit: nam quanto plus in decoctione cõſumitur, tanto fortior operatio eſt. Seruata igitur mediocritate decoquendi, ut ſuprà dictum eſt, & colata aqua, remanebunt duodecim doſes pro ſex diebus cõtinuis, cum doſis eius decoctionis ſit libra media: unde oportet ſingulis ſex diebus nouam decoctionẽ fieri, & procedere modo & ordine prædictis: iterum uero dum decoquitur, ſpuma quæ ſupernatat, colligatur, & in uaſe mundo ſeruetur, exicceturq́; nam in puluerem redacta, & ulceribus, quæ in morbo Gallico fieri ſolent, ſuperpoſita, eſt mirabilis in cõſolidandis illis. Lignum aũt quod poſt colaturam, aut expreſſionẽ remanſerit, ſeruetur: nam cum penuria ligni fuerit, tunc libræ uni talis ligni, addatur libra media ligni recentis, & fiat decoctio cum tanta quantitate aquę quantam prius diximus, coquendo ea quouſq; medietas aquæ ſit conſumpta: deinde ſumatur decoctio quemadmodum ſuperior, quæ pro rei neceſſitate idem quaſi operabit. Eſt præterea alius modus præparationis dicti ligni per modum ſyrupi, quo ſimilem efficaciã, quam decoctio habet, plurimi Hiſpanorum experti ſunt, cuius præparatio eſt talis. Sumatẽ ex Guaycani ligni redacti in fruſtula minutiſſima, ut ſuprà, ℔. i. & ſuperfundantur aquæ ſimplicis electæ ℔. vi. & bulliant ad cõſumptionem duarum partium, poſtea coletur cum expreſſione, deinde accipiatur mellis boni

Lima ſolet atteri.

ni

ni ℔.i.aquæ fontis ſiue ſimplicis libra una cum dimidia, & coquantur ſimul, & ſemper deſpumentur, quouſq; aqua euaporata fuerit: hoc mel deinceps ita deſpumatum ponatur ſimul cum decoctione iam ſeruata, bene mouendo ſimul cum ſpatula lignea, quouſq; ueniat ad modum ſyrupi, cuius erunt ſumendæ ℥.iiij. uel v. in mane, & totidem in nocte poſt horas quatuor à cœna, & operabitur idem quod decoctio ſupradicta: operatũ autem magis per urinam & egeſtionem, quàm per ſudorem. Si uero quis uoluerit, ut per ſudorẽ magis operetur, accipiat de ſyrupo ℥.ij. uel vij. ſecundũ ægroti uirtutem, ut Hiſpani dicunt ſe eſſe expertos.

De inæqualitate temporis curationis. *Caput* VIII.

TEmpus curationis morbi Gallici per Guaycanum ualde inæquale, & diuerſum eſt: nam ut experti referunt ex India uenientes, Indi plebei multum etiam infecti, in decem diebus plus uno die aut minus, curam perficiunt ſeruantes diætam tenuiſſimã: nobiliores uero & reguli, curam perficiunt in una lunatione ſeruantes etiam tenuem diætam, licentiorem tamen plebea. Hiſpani autem curantur aliquãdo quindecim diebus, aliquando uiginti, aliquando triginta, aliquando quadraginta: pauci tamen prolongarunt curam ad ſexaginta dies. Cauſam huius inæqualitatis non iudico eſſe aliam, niſi uel fortitudinem morbi, uel debilitatem uirtutis membrorum principalium non potentis tam facile actuare medicinam ligni, aut ſimile quid, puta iram, aut triſtitiam, quam profectò extremè pernicioſam in huiuſmodi morbo homini eſſe experientia ipſa rerum magiſtra comprobauit: unde concludendum erit eouſq; miniſtrandam eſſe medicinam, quouſq; æger uiderit ſe ſanum euaſiſſe. Sunt enim multa Alemanorũ corpora adeò per argentũ uiuũ, ſiue aliud malũ regimen deſtructa, ut illa parum aut nihil in eis operari poſſit: quare meo iudicio, etiam nõ ſine fructu ægri, medico aſtanti, & fideli, rem omnem puto eſſe cõmittendam.

De aſſumptione ligni Guaycani ſecundũ modum ex Hiſpania allatum. Caput IX.

ACcipe lignum Guaycanum, atq; illud ita rade, ut ex eius minutiſſimis raſuris impleanẽ cyathi duo, quas deinceps raſuras pone in olla noua cum quindecim cyathis aquæ, & fac ut bulliant quouſq; cõſumentur tres aquæ partes, reliquum uero poſtquam fuerit refrigeratũ, coletur, & ex hoc bibe unum cyathum mane, alium in meridie, & alium in nocte: & caue à frigore, ac ab aëre, nec egredere lectum. Præterea ægrotans tenui diæta debet uti, nec aliud comedere, quàm panẽ biſcoctũ, pruna paſſa, uel uuas paſſas; nec bibere uinũ, nec aquam; quod ſi à ſiti uexaretur, parum bibat decoctionis ſupradictæ, quæ propter malum ſaporem quem habet auferet uoluntatem bibendi; itaq; patiens utatur hoc regimine per octo uel nouẽ dies, poſt quos per ſex uel ſeptem dies ſequentes poterit comedere uitellũ aliquem oui coctum in aqua cum pauco ſale; poſtea uero per uiginti aut uigintiquinq; dies ſuccedentes comedat in prãdio, & cœna, quæ tempeſtiua ſint, pullos paruos; ſicq; agendo ulcera etiã ad ipſa oſſa profunda conſolidabuntur, & dolores tollentur. Poſt ſumptam autem aquã ligni caueat à frigore, & à comeſtione rerum acrium, & ciborum malorum, & in primis à coitu, nec bibat uinum aut aquam pura, ſed uinũ bene lymphatum; & cum hoc regimine bibendo dictã aquam, etiam ſi per decennium uexatus fuiſſet patiens à morbo Gallico, & haberet ulcera profundiſſima, euadet. Si fortè autẽ ulcera non conſolidentur per totum tempus quo ſumitur aqua, non eſt timendũ, quia ita etiam poſt tempus ſumptionis operatur uirtute ſua, ut ulcera omnia conſolidet. Sed notandũ eſt huiuſmodi decoctionem eſſe faciendam ſingulis duobus uel tribus diebus, quia melius eſt ut recẽs bibatur, purgat enim per ſeceſſum, uomitum, urinam, & ſudorem, ut in Hiſpania expertum eſt.

FINIS.

BENEDI

BENEDICTI DE VICTORIIS FAVENTINI, PHILOSOPHI & medici exquiſitiſſimi, de morbi Gallici curandi ratione Liber.

QVandoquidē & ante nos multi, ijdemq́ expertiſſimi medici, de morbi Gallici curatione non pauca ſcripſerūt, circaq́ originem illius ac cauſas & ſigna nō mediocrē inſumpſerunt operā, nos non abs re hoc loco de his uerba facere prætermittemus: quod autem ad uerā medendi huius morbi methodū attinet omnia compendioſe trademus, ita tamen, ut nihil eorū negligatur quæ uel à ueteribus commode reperta ſunt, uel à nobis feliciſſime cōprobata. Cum itaq́ prima morbi Gallici affectio ex cōtagione, ut omnes profitētur, ortū habeat, ideo primi membri affectio, hoc eſt uirgæ, ſic curari debet. Primum apparente in uirga ulcere, puſtula, uel corroſione (hæc enim fœdarum mulierū commercia cōſequi ſolent) fiat lenitio uentris, & materiæ afficientis minoratio, modo infra ſcripto: R. florum caſſiæ noviter tractæ ℥.i. confectionis Hamech ʒ.ij. miſce, & fiat bolus cū zuccaro, exhibeaturq́ per tres horas ante diē. Sequenti uero die quatuor uentoſæ ſuper nates è directo uirgæ affectæ, cum ſcarificatione apponātur. Quod ſi his peractis, ulcera uirgæ augmētari non ceſſent, conſulo ut quarta die fiat phlebotomia ex uena communi, quantitate quatuor unciarum: demū quater per diem abluat ulcera cum ſequēti decoctione, quæ illa optime mundificabit & abſterget. Interea tamen obſeruabis omnibus modis, quod poſtquam uirga cōmode abluta & abſterſa fuerit, extendatur die ſequenti unguentum ſupra peciam lineam albam & ſubtilem, ac loco exulcerato applicetur. Decoctio autē talis eſt: R. granorum myrti, roſarum rubearum, corticum granatorum, ana manip. i. bulliant in ſufficienti quantitate uini albi uſq́ ad tertiam partem, & colentur: poſtea uero cum cola=

tura, uirga, ut ſuprà dictum eſt, abluatur. Vnguentum uero hoc eſt: R. unguenti albi unc. iij. aloës hepatici ʒ. i. tutiæ præparatæ ʒ. iij. camforæ, grana vi. aluminis uſti ʒ. i. s. uiridis æris ʒ. i. olei roſarum ℥. s. miſce, & in mortario plumbeo bene ducantur quouſq; fiat unguentum: & ſic conficiendo, facta ablutione, totidem per diem renouetur unguẽti applicatio. Nam hoc pacto ulcus uirgæ ſine ulla dubitatione curabitur, citra alias medendi intentiones. Eo uero tempore quo uirgæ curatio expeditur, non eſt negligenda ipſius morbi Gallici incipientis curatio, ideo patiens capiat infrà ſcriptũ bolum in aurora. R. diaſenæ lenitiui unc. i. electuarij roſati Meſue drach. ij. miſce, fiat bolus cum zuccaro: altera autẽ die capiat infrà ſcriptum ſyrupum in aurora, continuando per ſeptem dies perpetuos. R. oxymellis ſimplicis, ſyrupi de fumoterræ, mellis roſati colati, ana unc. s. aquarũ fumiterræ, ſcabioſæ, cicoreæ, ana unc. i. miſce. Poſtquã uero tertio die ſyrupum acceperit, conſulo ut per duas horas poſt aſſumptionem ſyrupi faciat phlebotomiam baſilicę dextri lateris, quantitate quinq; unciarum. Cæterum finitis his ſeptem diebus aſſumptionis ſyruporũ, octaua die capiat ſequentes pilulas: R. pilularum de fumoterræ, pilularum aurearum Nicolai, ana drach. s. miſce, & fiant pilulæ numero quinq;. Nona die conſulo ut intret balneũ ſtuffamúe, & abluat corpus quamdiligẽtiſſime, & prouocet ſudores ſine appoſitione cucurbitularũ: ſtet quoq; quietus per tres dies, ac ſtudioſe obſeruet uictus ſui rationem, comedendo cibos facilis concoctionis, boni nutrimenti, idq; parcius quàm antea: bibat etiam uinum pauciferũ & medij coloris inter album & rubeũ quod cerislinũ appellatur. Poſtea autem capiat ſecundam purgationem, primum digerendo materiã per ſeptem dies cõtinuos cum infrà ſcripto ſyrupo. Rec. ſyrupi de lupulis, de fumoterræ, mellis roſati colati, ana ℥. s. aquarum bethonicæ, lupulorum, acetoſæ, ana ℥. i. miſce. Cum autẽ ter de hoc ſyrupo aſſumpſerit,

pſerit, mane uſurpato prius enęmate lenitiuo fiat phlebotomia ſaluatellæ lateris ſiniſtri in manu prope digitũ minimum, quantitate v.℥.deinde cõtinuet prædictum ſyrupum uſq; ad octauam diem, qua capiat per tres horas ante lucem ſequentes pilulas: R.pilularum fœtidarum, aurearum Nicolai, de fumoterræ, ana ℈.i. miſce, cum ſyrupo uiolato fiant pilulæ numero v. Facta huiuſmodi purgatione, quieſcat iterũ per tres dies, & bono utatur regimine, prout ſuperius dictũ eſt. Poſt hæc iterum purgetur corpus, digerendo prius materiã cum infraſcripto ſyrupo per ſeptem dies continuos. R.oxymellis compoſiti, ſyrupi de fumoterræ, de endiuia, ana ℥.s. aquarum acetoſæ, fumiterræ, lupulorũ, ana.℥.i. miſce. Tertio die aſſumptionis prædictorum ſyruporum conſulo ut fiat phlebotomia per apertionem uenarum hæmorrhoidarũ una hora poſt meridiem, cum appoſitione ſanguiſugarum ad quantitatẽ trium unciarum, aut ad maximum quatuor: deinceps octauo die, hora aſſumptionis medicinarũ capiat hanc ſequentem medicinam: R.diaſenæ lenitiui, diacatoliconis, ana ℥.s. confectionis Hamech, electuarij ſucci roſarum, ana ℈.iiij. miſce, & diſſoluantur cum decoctione cõmuni florum & fructuum in ſero caprino facta, in qua bulliant polypodij quercini ʒ.ij.epithymi ʒ.s. & fiat potus. His omnibus factis purgationibus quieſcat denuò, ac per quatuor dies bono utatur regimine. Quinta uero die ingrediatur ſtuffam, & idonea præcedẽte ablutione cũ aqua calida, cõſulo ut ei applicentur ſedecim cucurbitæ, ſcilicet quatuor in ſpatulis, quatuor in manibus, quatuor in coxis, quatuor in brachijs, cum ſcarificatione & cum ſufficienti ſanguinis extractione. Demum autem conſulo ut adornet ſibi ſudatorium humidum, quod tali pacto conficitur: R.florum camomillæ, meliloti, anethi, fenugræci, ſeminis lini, ana manip.ij. abſinthij, menthæ, pulegij, ana manip.i.s. calamenti, abrotoni, iuæ, herbæ paralyſis, ana manip. i. s. chamæpityos, chamædryos,

aniſi,fumiterræ,lapatij acuti,roſarum rubearum,ſpicæ, ſquinanti,ana manip.i.bulliant hæc omnia in quantitate aquæ unius maſtelli cum dimidio,ad conſumptionē quartæ partis:deinde facta forti expreſſione ipſarū herbarum coletur prædicta aqua:eidē aquæ addatur nitri, aluminis,ana ℥.iiij.ſulfuris uiui ℥.ij. & hæc omnia iterū inſimul bulliant.in prædicta aqua, unica forti bullitione;& iterum prædicta aqua coletur & uſui reſeruetur. Vſus prædictæ aquæ talis eſt:quolibet mane in aurora, procurata uentris lenitione, præparent uas ad magnitudinem corporis humani, & imponant aquam prædictam in uaſe illo quantū expedit,& corpus totum aqua cooperiatur uſq; ad furculam gutturis, excepto capite. Demum bene uaſculum illud cooperiatur,ne uapores exhalent, & ſic moretur in prædicto balneo per unam horam ſi ſuſtinere queat,aut ad minimum per dimidiū horæ.Quod ſi eo tempore aqua infrigidaret̃,detineat aliquantiſper eius aquæ partē ſemper calidā, ut poſtea adiungendo ipſi frigidæ, tota fiat calida. Deinde uero non exeat balneū donec corpus patientis bene ſiccetur & abſtergatur, ac ingrediatur ſtatim lectum calidū,dormiatq; duabus horis continuis ſi fuerit poſſibile.Quod ſi id fieri non poſſet,ſtet diligenter coopertus pannis,& ſudet quantum poteſt. Poſt hæc lectum egrediatur,& bene exiccetur,ac mundetur corpus ſuū,& induat ueſtes,nec ſe ſubitò aëri exponat frigido.Poſt exitum autem balnei immediate accipiat zuccari bolum infraſcriptum:R.zuccari roſati ℥.s.theriacæ,uel mithridati optimi ℈.ij.miſce. Quieſcat uero ſequenti die, quo utatur exercitio mediocri,neq; corpus defatiget.Tertia die adueniente iterum balneetur modo prædicto.Quarta autem die loco zuccari roſati capiat ſequentes pilulas:R. agarici trochiſcati ℈.i.fiat pilula una.Poſtero die iterato continuetur balneum modo dicto, rurſumq; ſequenti die zuccaro roſato cum theriaca utat̃. Peracta uero alia balneatione eandē pilulā deuoret, ac hoc pacto balnea

iſta

iſta continuet uſq; ad ſeptem dies. Si uero ex ipſis notabilem perciperet debilitatem, ut ſufferre amplius difficulter poſſit, maiore interpollatione lauacra hæc inſtituat, hoc eſt, uel de duobus, in duos dies, uel tertio quoque die, ſecundũ quod uirium robur id tolerare poſſit. Interim uero poſt balnea, ingreſſus in lectũ calidum, ac ſudorũ prouocatio, ſemper obſeruanda ſunt. Præterea animaduerſione dignũ eſt quod huiuſmodi humidũ ſudatorium magnopere conferat ad mundificationẽ puſtularum quæ in corpore apparent, ac ad reſolutionem materierum præparatarũ ad faciendas gummoſitates in corpore, imò ad ulcerum quoque curationem, & ad abolitionem dolorum in morbo iſto Gallico cõtingentium, in quacunq; tandem hi corporis parte fuerint. Si autem patiens tolerare non poterit humidum ſudatorium, fiat aliud, quod tale eſt: R. furfuris groſſi in pecia ligati ℔. x. florũ camomillæ, calamenti, maioranæ, ſaluiæ, roriſmarini, betonicæ, hyſſopi, praſſij, ana manip. i. bulliant in ſufficienti quantitate aquæ, uſque ad ebullitionem fortem; deinde remoueãtur ab igne, & in prædicta aqua extinguãtur lapides molares prius bene accenſi, & poſt extinctionem ſtante refumatione ipſius aquæ cooperiatur ægrotus cum linteamine facto admodum tendæ, & æger accomodet ſeſe ad uas illud effumationis aquæ, ſicq; pannis indutus fumum recipiat continuando per tres aut duas horas ad minimum, cõtinue huiuſmodi lapides molares in tali aqua extinguendo. Magis tamen probo humidũ illud quàm iſtud ſiccum, quoniam magis aperit ac reſoluit. Factis porrò his ſudatorijs per ſeptẽ uel octo dies, cõſulo ut capiat ſemel in aurora infraſcriptas pilulas: R. agarici trochiſcati, pilularum de fumoterræ, aurearũ, ana ℈. i. miſce cum ſyrupo uiolato, fiant pilulæ numero v. Si uero uniuerſis his tranſactis æger non releuetur à morbo Gallico, imò puſtulæ & dolores membrorum creſcant, uel in priori ſtatu perſeuerent, conſulo ut ſeptem diebus continuis,

aut ſi id per uirtutis debilitatem non liceret,alterius ſaltem membra dolentia, excepto capite, unà cum iuncturis omnibus, infraſcripto unguento illiniantur: & eſt unguentum deſcriptum à Meſue in antidotario de unguẽtis ad ſcabiẽ,in quo ſine periculo mirabilẽ reperi effectum. R.axungiæ porcinæ ℥.v.olei laurini,argenti uiui,ceræ mundæ,thuris albi, maſticis puluerizati,ana ℥.ij.ſalis cõmunis ℥.viij.ſucci plãtaginis,ſucci fumiterrę, ana ℥.ij.cõfice ſimul ceram & axungiam expurgatam à tela ſua, & oleum laurinũ immitte in uas glutinatum cum ſuccis, & bulliant donec liquefiant,& adde puluerem ſalis, olibani, & maſticis in ſupradicta quantitate, quæ & bulliant uſq; ad completã decoctionẽ,& poſtea remoue ab igne,& adiunge argentũ uiuum cum ſaliua extinctũ, & cum pauco olei prædicti miſce bene cum ſpatula,& fiat unguentũ:cum quo priuſquam iuncturæ,& membra dolentia inungantur, conſulo ut experiatur, inungendo tantũ palmas,manus,& pulſus manuum,& pedũ,eaq; bene & fortiter fricet. Quod ſi huiuſmodi unguentum ſic inunctũ non compleat curam, poteris inde iuncturas,& membra dolẽtia linire. Et nota quod huius unguenti conſuetudo ratione mercurij eſt afficere oſſa putredine,ac lædere os,palatum, & gingiuas. Conſulo ergo, ad remittendũ & prohibendum ingens nocumentum in membris futurum, apparente etiam prius calore, & aliquali ardore in gingiuis & palato,ut defenſetur guttur à putrida corroſione:gargarizet per unum integrũ diem,ac in ore detineat infraſcriptam mixtionẽ:R. aquæ ordei libras iij.aceti acerrimi albi lib.s. miſce, fiat gargariſmus. Quod ſi tandem membra hæc exulcerata ſint,gargarizet diu noctuq; ex lacte uaccino, & pluries poſt gargarizationẽ hanc utãt paululũ in ore de melle roſato, & ſic cum lacte & melle roſato procedat quouſq; oris ulcera ſanentur. Quod ſi æger prædicta inunctione nõ ſanatur,uigeantq; adhuc uel ulcera, uel gummoſitates, uel dolores Gallici,uolo

ut

ut deueniatur ad decoctionẽ ligni Guayaci. Et iterum nota quod maius iuuamentũ ſuccedit aſſumendo decoctionẽ ligni præcedente inunctione ex mercurio, quàm econtrà: imò cauendum eſt ab exhibitione decoctionis ligni Guayaci in principio morbi Gallici: & antequam habeas modũ potandi aquam ligni, præſcire debes modum conficiendi illius: R. ligni Guaycani ponderoſi, abundantis medulla, recentis, ſolidi, & non poroſi neque putridi, nõ de trunco, ℔.i.s. pulueriżetur, uel cum lima ſubtiliter limetur, aquæ fontis claræ ℔.xx. miſce, & bulliant inſimul uſq; ad conſumptionem medietatis aquæ, deinde colentur, & colatura cum aqua colata reſeruetur. De iſta prima aqua detur cõtinue in potu ipſi patienti cum aſſumit cibum ſuũ, uel cum interdiu contigerit ſitis, de ipſa aqua ſic colata bibat. Deinde accipe prædictum lignum iam ſemel bullitum, & ei adde ligni Guaycani ſimiliter pulueriżati ℥.ij. aquæ fontis ℔.xx. & bulliant uſq; ad conſumptionẽ medietatis, deinde coletur, & de aqua colata dabis patienti ℥.viij. in ſero cum uadit dormitum, & mane in aurora loco ſyrupi. Atque ſic continuando ueſpere & mane dabis patienti ℥.viij. dictæ aquæ tepidæ. Deinde autẽ prædicto ligno prius bullito adde ligni Guayaci ſubtiliter pulueriżati ℥.vi. aquæ fontis ℔.xvi. bulliant uſque ad conſumptionem duarum medietatum, deinde colentur cum raro colatorio, & de prædicta aqua medicabuntur ulcera, gummoſitates, membra dolentia, iuxta modum infrà dicendum. Et nota quod ſi patiẽti poſt aſſumptionẽ aquæ ſuperuenerint tormina & inteſtinorũ dolores, recordetur in primis duabus aquis continue bullire ℥.i. aniſorũ bene à puluere mundatorũ, uel fœniculi: & hic eſt modus conficiendæ aquæ Guaycanæ. Modus autẽ operationis omnium iſtarum aquarum infrà ſcribetur. Vſus autem huius aquæ ſecũdæ talis erit: Aqua huiuſmodi confecta, cõſulo quod quolibet ueſpere in ingreſſu lecti capiat ℥.viij. tepidæ; poſt uero eat dormitum & ſtet bene

coopertus pannis, ita quod nulla aëris frigiditas, neque uentus aliquis poſſit ipſum attingere: ideo laudo quod feneſtræ & foramina quælibet & oſtium cameræ bene obturata ſint. Laudarem etiam ſi aut per totum tempus aſſumptionis aquæ, aut ad minus per dimidiũ, moram trahat in lecto, clauſis & obturatis feneſtris. Quod ſi contingeret ipſum ſurgere, quod in tẽpore dicto non laudo, ſit bene pellibus ueſtitus & capite diligẽter coopertus, quieſcat, nõ laboret, neque fatigetur, & omnia conſueta relinquat exercitia. Mane uero die apparente tantum de prædicta aqua tepida loco ſyrupi accipiat, & ſupra ipſam dormiat ſufficienter per duas horas ad maximum uel per tres, & cum iſta aqua ſecunda cõtentetur in ſolis iſtis potionibus. Aduentãte uero hora prandij, quæ erit per ſex horas poſt aſſumptũ ſyrupum matutinum, diſponatur ſibi prandiũ tale: Capiantur ℥. vi. panis biſcocti uſque ad ſummum, quo de pane comedere debet, ipſumq; cum paſſulis enucleatis, cum amygdalis dulcibus mundis, ac cum iuiubis Damaſcenis comedat ad modeſtam ſaturitatem. Cum autẽ expedierit ipſum bibere, bibat de aqua decoctionis factæ, toties quoties uel in hora cibi uel poſt cibum illum ſitis uexauerit: de die autem nihil penitus comedat, ſolo prandio contentus, cum rebus dictis comeſtibilibus, nullã aliam eſcam inquirendo, quoniam eſſet eius mors. Veſpere iubeo ut nihil omnino comedat, ſed contentetur tantũ unc. viij. potu aquæ ſecundæ, ut diximus, & ſic continuet uſq; ad quadrageſimum diem incluſiue. Si autem percipiat patiens uirtutem nõ poſſe illud tempus ſuſtinere ſine uirium imbecillitate, conſulo ut de ſero comedat dimidiũ illius quod de mane comederit, non mutatis tamen dictis cibarijs: uerbi gratia, ſi unc. vi. de mane comederit, comedat tres de ſero, & ſic de ſingulis. Atq; ſic conetur procedere ad quadrageſimũ diem. Quod ſi non poſſet perdurare uſq; ad quadrageſimum diem, conſulo ut ei concedatur pullus in prandio paruus per

duos

duos dies cõtinuos cum pane ſolo, ueſperi autẽ uel non comedat, uel ſi comederit ſolum panem biſcoctum comedat, ut dixi. Tranſactis uero duobus diebus pulli comeſtionis, iterum ſequatur primam diætam. Quod ſi interim ſentiat ſe debilem, iterum comedat alium pullum mane per alios duos dies, & ſic uſq; ad quadrageſimum diẽ procedat, intercalatis diebus carnes pullinas comedendo. Nota tamen quod ſi poſſit totam primam diætam quadraginta diebus tolerare, diætetur uſq; ad hunc ipſum terminum, nõ permutando ullo pacto dictam uictus rationem. Si uero ſufficere non ualeret, aggrediatur ſecundam diætam, neq; eam immutet uſque ad præfatum tempus. Quod ſi eam quoq; ſuſtinere nequeat, uſurpet tertiam, quæ eſt in comeſtione pulli. Porrò ſi æger moleſtat̃ morbo Gallico cum doloribus uel ulceribus uel gummoſitatibus, conſulo ut mediocriter cum tertia aqua iam ſuprà cõfecta, ſic operando calefaciat ipſam aquam quantũ poſſit patiens ſufferre, & madefaciat faldellas de ſtuppa linea in prædicta aqua, ac exprimẽdo aliqualiter cum manibus ipſis, apponat eas particulæ patienti, apponendo ſecundã ſupra primam, & tertiam cõſimiliter ſupra ſecundã: deinde uero membrum faſcia ſufficienter faſcietur: & hic modus curationis bis in die obſeruetur, mane ſcilicet ante cibum & ueſperi: & hoc pacto tandiu procedat quouſq; totã diætã iuxta modum dictũ perficiat. Et animaduerte quod in medio temporũ huius dictæ diætæ, puta uigeſimo die, patiens debet accipere infraſcriptas pilulas: R. agarici trochiſcati, pilularũ de fumoterræ, aurearũ, ana ℈. i. miſce, fiant pilulæ nu. v. eaſdem quoq; pilulas ſumet finitis quadraginta diebus. Quod ſi intra tempus diætæ patiens nõ haberet lenitionẽ uentris, cõſulo ut ſibi paretur enæma ex ſola aqua ſecunda cum uitello oui, zuccaro, ſale, & oleo cõi quantũ fuerit expediens. Atq; hæc dicta ſint de uera medendi morbi Gallici methodo.

FINIS.

ANGELI BOLOGNINI DE CVRA VLCERVM EXTERIORVM LIBER I.

Curatio ulcerum in quibus cõſiſtat. Caput I.

CHirurgia artis medicæ ſui antiquitate & certitudine pars famoſiſſima, plures habet particulas, quarum una eſt ulcerum exteriorum curatio, de qua in hoc libello agere intendimus. Curatio autẽ ulcerum in duobus maxime cõſiſtit, in cognitione uidelicet eorum quæ conſolidationem impediunt, & eorum impedientium remotione: quo fit, ut hic libellus in duas partiatur partes: pars una conſiſtit in cognoſcendo impedientia, altera in eorum remotione: prima quidẽ theorica eſt, contemplatur enim ea quæ impediunt, uidelicet quæ, & quot ſint, ad hæc quomodo noceant, ſimiliter quo modo cognoſcantur. Secunda uero pars practica, medicamina tam generaliter quàm ſingulariter adminiſtrare docet: his enim ſcitis propoſitã habebimus intentionem ad amicorũ noſtrorum ſatisfactionem qui me ſæpe ad hoc impulerunt.

Conſolidationem ulcerum quæ impediant. Caput II.

DIcimus igitur quod ea quæ conſolidationẽ impediunt, aut ſe tenent ex parte ulceris, aut ex parte annexorum cum ulcere. Si ex parte ulceris, cum ulcus communiter deſcribatur quod eſt ſolutio cõtinui, à qua reſudat pus & ſanies: aut ergo hoc impediens ſe tenebit ex parte ſolutionis continuitatis, aut ſaniei. Si ex parte ſolutionis cõtinuitatis, uel erit merito figuræ ſolutionis continuitatis fiſtularis, uel alterius figuræ fiſtulari proportionatæ. Si ex parte ſaniei, aut merito ſubſtantiæ, aut ſuæ qualitatis. Si merito ſubſtantiæ, aut quia ſubtilis, fluida, aut quia groſſa, uiſcoſa. Si merito ſuæ qualitatis, aut quia acuta & corrodens per ſe, & eſſentialiter, aut quia per accidẽs, & hæc de his quæ ex parte ulceris conſolidationem impediunt, quæ duo fuere, uidelicet

Vlcus quid.

delicet figura & ſanies; figura inquam, uel figura fiſtularis, uel alia: ſanies, uel groſſa, uel ſubtilis, aut acuta, & corrodens per ſe, aut per accidens. Impedientia autem ex parte annexorũ, aut ſe tenent ex parte eorum quæ immediate contraria ſunt cauſis ad conſolidationem facientibus, aut ex parte eorum quæ contraria ſunt ulceri, in eo quod ad deteriorem naturam quàm ulcus habeat in quantum ulcus diſponũt. Si ex parte eorũ quæ immediate contraria ſunt cauſis ad conſolidationem facientibus, aut quia contraria cauſæ materiali, aut quia cauſæ efficienti. Si cauſæ materiali, erit ſanguis à natura alienus ipſi ulceri, & cuilibet membro etiam pro nutrimento delegatus, qui contrariatur ſanguini laudabili, requiſito ipſi ulceri pro materia reſtituendæ bonæ carnis; & tunc cõtrariatur, quia peccans in quanto, aut in quali: ſi in quanto, aut quia ſuperfluus, aut quia diminutus: ſi in quali, & tunc iſtud erit, quia peccans in complexione uidelicet calida, frigida, humida ſiue ſicca, ſimplici uel compoſita, cum materia, uel ſine materia. Si uero cauſæ efficienti, erit ſimiliter ea complexio quæ contrariatur complexioni naturali ulcerati loci tanquã cauſæ efficienti, & ſic contrariatur quia nimis calida ſiue frigida, humida ſiue ſicca, ſimplex uel compoſita, materialis uel ſine materia. Si ex parte eorum quæ ulceri contraria ſunt in eo quod ad deteriorẽ diſponant naturam quàm ulcus habeat, aut ulceri contraria prout accidentia, aut prout ægritudines: ſi prout accidentia, accidentia erunt hæc, uidelicet dolor, fluxus ſanguinis: ſi prout ægritudines, ægritudines erunt apoſtema, oſtracatio carnis, ſuperadditio carnis, caro mollis, ſerpigo, corroſio, putrefactio, quæ de ſe ſunt ægritudines loco ulcerato ſuperuenientes. Et hæc ſint dicta de impedimẽtis ex parte annexorũ, quæ ſunt in genere duo, uti diximus, uidelicet impedientia contraria cauſis efficientibus, uel materialibus conſolidationis, aut impedientia contraria ulceri tanquam accidentia, aut tanquam ægritudi-

nes. Quæ igitur, & quot ſint impedientia ulceris conſolidationem, dictum eſt.

Quonam modo præfata conſolidationẽ impediunt. Caput III.

ENumeratis his quæ conſolidationem impediunt, nunc diuerſi ſunt docendi modi, quibus talia impedimenta impediunt. Dico igitur in primis, quod figura fiſtularis, & quæcunque alia tali figuræ proportionata, conſolidationi reſiſtunt, eo quia ex ipſis cõſequitur indebita tranſpiratio ſaniei in ulcere cõgeſtæ, quæ poſtea in eo ulcere plus quàm debeat moram contrahens, nitroſitatem & uenenoſitatem adipiſcitur, quæ ex parietum ulceris cõtractu, in eo maiorem concauitatem generat, & membrũ debilitat, ad quod ſuperfluitates totius corporis tranſmittũtur. Saniei uero ſubſtantia conſolidationem impedit, quia ſubtilitas eius fluida, membri ulcerati ſubſtantiam corrigendo, nimis eam humectat & remollit, & ſic putrefactioni diſponit, quum ea quæ putrefiunt, molliora prius reddãtur & laxa. Groſſities uero ſiue uiſcoſitas poris membrorum adhærens, membrum putrefacit & corrumpit: quod enim à putrido tangitur, putrefit. Saniei uero qualitas acuta, & corrodens, tam per ſe, quàm per accidens, cõſolidationem ulcerũ retardat, cum humiditate membri, qua mediante fit partiũ continuatio, reſoluat & conſumat. Sanguis autem peccans in quanto conſolidationem impedit, ſuperfluus calorem membri ſuffocat naturalẽ. Diminutus uero, defectũ ponit nutrimenti, unde fruſtratur natura pro generanda carne. At ſi fuerit peccans in complexione, ſiue ſimplici, ſiue cõpoſita, ſiue materiali, ſiue ſine materia, tunc impedit cõſolidationem, uirtutes naturales membri offendendo diminutè, ablatè, ſiue corruptè. Quum enim membri cõplexio ab aliquo offenditur, neceſſe eſt aliquã, uel aliquas, & fortè omnes uirtutes naturales deijci, aut diminui, uel corrumpi, cum ipſa complexio ſit harum uirtutum famula, ſiue miniſtra. Mala loci ulcerati complexio tam calida quàm frigida,

gida,humida ſiue ſicca, ſimplex uel cōpoſita, materialis uel immaterialis cōſolidationi obſtat, naturalē deijciēs complexionem, qua ſicuti inſtrumēto natura utitur ad nutrimenti conuerſionem in membrorū ſubſtantiam, & rei ſuperfluæ & nociuæ expulſionem. Si impedientia conſolidationem fuerint accidentia ſuperuenientia ulceri, de quibus unū eſt ſuperfluus fluxus ſanguinis, tunc inanitione materia carnis reſtaurandæ, & ſpiritus neceſſitas ſubtrahitur, unde conſolidatio aufertur. Dolor autem uirtutem totius corporis & membri patientis proſternit, & humorum defluxum ad locum efficit, quare conſolidatio deficit neceſſariò. Apoſtema etiam, quod eſt ægritudo una ex tribus morborum generibus compoſita, uidelicet mala complexione, mala compoſitione, & ſolutione continui: multo magis credendum, quod obuiet cōſolidationi, cum plures ægritudines magis naturā moleſtēt, quàm una ægritudo. Carnis oſtracatio conſolidationem prohibet, ex eo quod talis oſtracatæ carnis poroſitates ſunt compactæ & conſtrictæ ualde, unde ineptæ ſunt tranſitu materiæ proportionatæ carni generandæ, & cōſolidationis perficiendæ. Carnis ſimiliter ſuperadditio curationi oppugnat, tanquā quid ſuperfluum in corpore extra naturam artificio auferendum. Caro autem mollis, corroſio, & putrefactio conſolidationē impediunt, cum materia pro carne delegata à carnis mollitie alteretur, & à corroſione & putrefactione forma ſubſtātialis membri corrumpatur & deſtruatur. Et hæc ſatis ſint dicta de diuerſis modis, quibus præfata impedientia curationē ulcerum impediunt.

De ſignis eorum quæ conſolidationē impediunt. *Caput* IIII.

ASſignatis ſpeciebus, & declaratis modis quibus conſolidatio impediatur, ſubſequenter ponenda ſunt eorum ſigna. At quia conſolidationem impedientium nonnulla ſunt ſenſibus apparentia, itaque ſignis non indigeant, ſicuti ſanies ſubtilis, fluida, ſimiliter ſanies groſſa, uiſcoſa, fluxus ſanguinis, dolor, apoſtema

ſiue inflatio, caro mollis, caro ſuperflua, & ſimilia. Alia uero occulta & ſenſibus immanifeſta, ita quod ſignis indigent ea ſignificātibus, ut fiſtularis ulcerū figura, & ſimiliter quæcunque alia figuræ fiſtulari proportionata, ſaniei qualitas locum ulceratū inficiens, mala complexio, ſanguis à natura alienus, corroſio, putrefactio: ideo condigne mihi uiſum eſt hoc in loco tantū eorū ſigna tradere, quæ occulta ſenſibus, & immanifeſta ſunt. Dicam igitur, quod figura fiſtularis, cuius proprietas eſt habere orificium ſtrictum, & fundum profundum, abſconſum, & cauernoſum, & ſimiliter quæcunque alia figura huic proportionata, denotantur per ſubtilem inquiſitionem cum tentis & probis de argento, de plumbo, de radicibus, de cereis candelis, ſeu coloratis iniectionibus. Saniei uero qualitas acuta & corroſiua per ſe comprehenditur ex his: nam color eius tendit ad colorem rubeum ſiue citrinum, uiridem, ſiue nigrum. In ea quæ per accidens, & in ea quæ etiam per ſe, ſentitur arſura, & compunctio, rubor, & inflammatio ulceris, & partium ei adiacentiū: ex qua cōtingit, quod quicquid ab ea de ſubſtantiali forma membri occupetur, deſtruatur & corrumpat̄, adeò tam naturæ malignātis exiſtit. Sanguis à natura alienus peccans in quāto quia ſuperfluus, cognoſcitur ex patientis carnoſa & robuſta habitudine, uenarū totius ſui corporis inflatione, ſeu repletione ſaniei ab eo ulcere ſanguinolentæ emanatione. Si uero diminutus, ita quod non defluit ad ulcus materia, ex qua caro generetur in eo ulcere, tunc ex oppoſito cognoſcitur, uidelicet macilenta, ſeu extenuata patiētis habitudine, uenarum totius ſui corporis inanitione, ſaniei ab eo ulcere quàm ulcus requirat diminuta reſudatione. Si in quali, quia peccans in cōplexione calida, tunc ſignificatur ex colore corporis, & faciei, & oculorū, uergente ad nimiam citrinitatem ſiue uiriditatem, habitudine ſicca, & extenuata, ſanie colorata, colore citrino, ſiue uiridi. Et ſi peccans fuerit in caliditate nimis ſuperflua,

flua,præfata ſigna erunt uergentia ad fuſcedinem & nigredinem. Si uero peccans fuerit in complexione frigida, cognoſcitur diſcoloratione faciei & labiorum, ſanie cum ſubſtantia groſſa uiſcoſa, ſeu cum ſubſtãtia ſubtili aquoſa, habitudine phlegmatica, phlegmatis abundantia. Si in complexione humida, indicatur ex colore corporis tendente ad albedinẽ, ſanie ſubtili aquoſa, tumore faciei & oculorum, frequẽti abundantia ſaliuæ. Si in complexione ſicca, demõſtratur ex colore corporis uergente ad nigredinem, ſiue ſubnigredinem, oculorum liuiditate, habitudine ſicca, ſanie nigra, cinerulenta, lutoſa. Mala autem loci ulcerati complexio calida demonſtratur per ruborem, & per inflammationem, & per caliditatem extraneam ulcerati loci, partiumq́ ei adiacentium, & per reſudationẽ ab eo ulcere ſaniei, rubeo, ſiue citrino, uiridi, ſiue nigro colore coloratæ. Frigida ſimiliter complexio manifeſtatur membri & ulceris liuiditate, ſubalbedine, mollificatione, lociq́ frigiditate, quo ad tactum & patientis ſenſum, ſaniei groſſæ, & uiſcoſæ, & indigeſtæ, ſeu ſubtilis cum ſubſtantia aquoſa reſudatione, priuatæ tamen omni mordicatione & incẽdio. Humidæ uero diſcraſiæ & exuberantis ſigna ſumuntur ex his, quoniam caro in tali ulcere, ad humidũ ſuperfluũ diſcraſiato, tendit ad laxitudinẽ & mollitiem: quare eſt facta ſqualida, mollis, & ab ea multa humiditas ſanioſa redundat. Siccam autem complexionem demonſtrant loci ulcerati ſiccitas, durities, & aſperitas, ſaniei ſubtilitas, interdum & paucitas, membri & labiorum ulceris gracilitas, ſiue accidat à mala cõplexione calida exiccante, ſiue priuatione ſubſtantificæ humiditatis. De putrefactione dicendum, cum alia ſit de proximo futura, alia iam facta ſit: quæ facta eſt, alia ſit perambulans & procedens, alia ſit ſic in ſuo eſſe ſtans. Signa igitur futuræ de proximo eliciãtur per alterationẽ coloris carnis, tendentis ad colorem malum, uidelicet liuidum, uiridem, ſiue nigrum, & per diminutionẽ aliquam ſenſus eius.

Signa uero iam factæ, quoniam color carnis iam factus eſt malus, & priuatus eſt locus ulceratus ſenſu omnino, ita quod dolor non percipitur, dato quod ille locus pungatur, aut incidatur. Signa iam factæ & perambulantis à poſteriori denotatur, quoniã ad partes circunſtantes ipſius putrefactionis fit dilatatio. Et hæc ſatis dicta ſint de ſignis eorum, quæ conſolidationem impediunt.

ANGELI BOLOGNINI DE cura ulcerum exteriorum Lib. II.

De regulis, & modis generalibus curationis ulcerum. Caput I.

QVænam, & quot fuerint impedimenta in ulceribus conſolidandis, & quot modis conſolidationem impediant, ſimiliter & eorum ſigna, quibus modis appareant, ex iam dictis & pro poſſe ingenioli mei ac uiribus, cuiq; perſcrutãti ſatis innoteſcet. Reliquũ autem eſt, ut accõmodata tradatur eruditio, qua unumquodq; prædictorum, ne conſolidationem impediat, prohiberi poteſt. Hoc autem eſt curam ulcerũ docere, & hoc primo in generali, & ſub quadam ſumma, deinde in particulari magis. Pro qua eruditione dicendum, quod tale conſolidationis impedimentũ prohiberi poteſt triplici artis medicæ artificio, uidelicet diæta, potione, & chirurgia. Diæta, cibando ægrum cibis, qui ſubſtantia, quantitate, & qualitate opponantur illis, quæ cõſolidationẽ impediunt. Potione uero totius corporis plenitudinẽ euacuante, materiam antecedentem eorum quæ cõſolidationem impediunt digerente, complexionem totius corporis rectificante, ſi mala fuerit, hepatis maxime, membrorumq; hepati deſeruientium, ut ſanguinem laudabilem in quanto & quali generet. Chirurgia ſeu manualis operatio in generali uniuſcuiuſq; eorum quæ conſolidationem impediunt, ſubminiſtretur in hunc modum. Et primo ſi fuerit in cauſa figura fiſtularis, annihiletur, ſeu deſtruatur:

et ſi non eſt poſſibile, tunc ſanies in eo ulcere congeſta, merito figuræ ipſius ulceris expulſioni rebellis, antequā nitroſitatē adipiſcat̄ aliquo ingenio ad exteriora ipſius ulceris educatur. Si ſubſtātia saniei ſubtilis fuerit humectans, & remolliens membri ſubſtantiam, & cōſequenter eam putrefactioni diſponens, exiccatiuis, in gradu proportionato, quæ putrefactioni reſiſtunt, & humiditatem illam extraneam conſumunt, curetur. Si uero fuerit ſubſtātia saniei groſſæ uiſcoſæ, orificijs pororum carnis ſui uiſcoſitate adhærens, & ſic membri ſubſtantiā putrefaciens, medicinis quæ ipſam saniem attenuāt & diſſoluunt, & conſequenter eius groſſitiem & uiſcoſitatem deſtruunt, ab orificijs pororum carnis elongetur. Si autem qualitas saniei acuta & corrodens, medicinis acuitatē ipſius saniei refringētibus corrigatur, necnon saniei antecedens materia ad oppoſitas partes diſtrahatur. Si in cauſa fuerit ſanguis peccans ſolo quanto, quia ſuperfluus, plenitudo ſanguinis minoretur. Si peccans fuerit in quanto, quia diminutus, nutrimentum quantulumcunq; ſit, loco ulcerato attrahatur. Si peccās fuerit in quali, quia in complexione, quæcunq; ſit illa contrarijs rectificetur. Si ſuperfluus fluxus ſanguinis, loco à quo ſanguis fluit reparetur, & ad oppoſitas partes diſtrahatur. Si dolor, membri calor naturalis cōfortetur, ſeu doloris cauſa abijciatur. Si in cauſa fuerit caro mollis, humidum ipſius extraneū exiccetur. Si caro ſuperflua, amputetur. Si caro oſtracata, cum eo quod lenit & reſoluit, reſoluatur: & ſi reſolutioni repugnat, abſcindatur. Si apoſtema, fluens materia repellatur, & fluxa reſoluatur, & ſi indigeat, reſolutioni præparet̄. Si in cauſa fuerit corroſio, materia antecedens diuertatur, & fluxa, & ſimiliter loci malitia iam à materia coniuncta impreſſa conſumetur. Si putrefactio quæ iam facta eſt, corruptum & putrefactū abſcindatur. Si uero eſt de proximo futura, ne omnes gradus ad putrefactionem requiſitos acquirat, prohibeatur. Si autem perambulans fue-

rit putridum remoueatur, & ſubſequenter humidum extraneũ in membri ſubſtãtia impreſſum, merito cuius iterum perambulatio fieret, quod tamen nõ fuit per putridi abſciſſionẽ totaliter remotum, diſſoluatur. Sint ergo hæc dicta ſatis pro documẽto curationis in genere & ſub quadam ſumma, qua unumquodq; eorum quæ in ulceribus conſolidationem impediunt, remoueri habeat. Nunc autẽ de unoquoq; in particulari dicendũ, prædicta tamen declarãdo, uidelicet quę poſtremo artis medicæ inſtrumento tantũ enumerata ſunt.

De cura formæ ulcerum fiſtularis. Caput II.

CVm in præhabito igitur capite dictum ſit, quod figura ulcerum fiſtularis prohibetur ne conſolidationem impediat, eam figuram fiſtularem deſtruendo & annihilando, ſeu ſaniẽ expulſioni rebellẽ merito formæ ulceris ad exteriora ipſius ulceris, antequam nitroſitatem adipiſcatur, aliquo ingenio educendo: hoc autẽ in loco dicendũ erit in particulari, qualiter, quonã modo talis figuræ deſtructio & annihilatio perficiatur: ſimiliter quæ ſint ea ingenia, ſaniem ad exteriora ulcerum cum tali forma educentia. Dicatur igitur, quod figura ulcerum fiſtularis deſtruatur, ſecundum ſe totam, aut ſecundũ aliquam ſui partem. Secundũ ſe totam deſtruatur, ſecando figurã ulceris uſq; ad eius radicẽ, ita quod nil de eius forma fiſtulari derelinquatur, niſi ubi nõ eſt poſſibile: quoniã ſi ibi adeſſent nerui, uenæ, & chordæ, tuæ ſectioni ſe interſecantes, ſeu opponentes, ſeu os, aut magna loci diſtantia, ſeu cutis groſſities, tunc & eo caſu à tali exquiſita ſectione eſſet deſiſtendũ, & ad aliã ſectionem ſeu alia ingenia deueniendum. Secundũ aliquam ſui partem figura ulcerum fiſtularis deſtruatur, illius orificium dilatando, & ampliando, ſeu portam in fundo ulceris conſtituendo. Fiat itaq; figuræ ulcerum fiſtularis ſectio ſecundum ſe totam, aut ſecundũ aliquam ſui partem cum nouacula aut cauterio: ſimiliter orificij ulceris dilatatio, & amplificatio cum eiſdem, ſeu impoſitione

tione tentarum raræ & ſiccæ ſubſtantiæ exiſtentium, ſicuti de melegario, de ſambuco, de ſpongia præparata, de radice ariſtolochiæ, de gentiana, & ſimilibus. Educatur utiq; ſanies ingenioſe ad ulcerum exteriora expulſioni rebellis merito figuræ ulceris, altero iſtorū modorum, uidelicet medicinis lauantibus, & currentibus curſu, & lubricitate ſua, quam facit ablutio, ſaniem ad exteriora ulcerum educentibus, ſicuti ſunt hæc in modo ablutionis adminiſtrata, uidelicet aqua ordei, uinū melitite, aqua maris, aqua aluminis, aqua cineris, decoctio iridis, decoctio centauriæ, cum uino non multum uinoſo. Licet etiam prædicta alio modo ſaniem ad ulcerum exteriora excutiant, & hoc eam exiccando, & abſtergendo, ſeu propulſione ipſius ſaniei ad exteriora ulceris, inſtitis mediantibus, unà cum plumaceolis ſuper figuram fiſtularem decenter cōprimentibus, aut ea ſituatione membri, quod orificium ulceris inferius exiſtat, & fundum ſuperius. Solet præterea à quibuſdam ſanies ingenioſe ad ulcerum exteriora educi, præparatione ulceris, ita quod ab eo ulcere ſanies ad exteriora currat, & nō retineatur, imò quod ea libere euentetur & expiret, & hoc cum tentis cannulatis de braſſica, de plumbo, de argento, & ſimilibus. Expeditis his pro cura figuræ ulcerum fiſtularis & ſimiliter cuiuſcunq; alterius figuræ fiſtulari proportionatæ, nunc ad regimen ſubſtantiæ ſaniei tranſeundum eſt.

De cura ſaniei ſubtilis. *Caput* III.

REgimen igit̄ humiditatis ſubtilis, ſanioſæ, remollientis ſubſtantiā partis ulceratæ, exiccatione perficitur maiori & minori, tamen ſecundū quod à loco ulcerato fit maior & minor humiditatis ſubtilis ſanioſæ reſudatio, pro qua exiccatione optima ſunt, & ſimplicia, & compoſita, uidelicet bolus armenus, plumbum uſtum, ceruſſa, lithargyrum, antimonium, plantago, lanceola, tela aranei, galla, ariſtolochia cōbuſta, myrobalanorum genera, cortex thuris, maſtiche, mirrha, aloë, ſarcocolla,

rheubarbarũ, panis aſſatus, raſura panni uetuſtiſſimi, ſpongia combuſta, ſymphytũ uel conſolida maior, cauda equina, pix, reſina, alumen, & ſimilia. Item aqua aluminoſa, aqua marina, aqua ardens, aqũa azurea, unguentum de ceruſſa, unguentũ de minio, unguentũ de tuthia, unguentũ de plumbo, unguentũ nigrũ compoſitione patris mei, unguentũ citrinũ uſuale, unguentũ de lino, unguentũ irinũ, unguentũ de calce, unguentũ de pulueribus. Vnguentũ bonũ pro ſanie ſubtili exiccanda: R. unguenti de lithargyro, unguenti de ceruſſa, ana unc. i. s. ceræ albæ unc. s. miſce, diſſolutis primo cera, & unguento de ceruſſa, & ultimo unguẽto de lithargyro. Aliud: R. ceruſſæ lotę drac. vij. lithargyri drac. iij. ſcoriæ argenti, uel climiæ drach. ij. uitreoli drach. i. s. ceræ albæ unc. ij. s. olei ro. unc. vi. terebinthinæ unc. ij. fiat unguentũ. Aliud: R. lithargyri bene puluerizati cum aceto & oleo roſ. miſceatur, & imbibatur in mortario plumbeo, & bene agitetur cum piſtillo ſuo, donec ad augmentationem deueniat, & albificetur: deinde R. antimonij, æris uſti, balauſtiorum, uermium terreſtrium exiccatorum & puluerizatorum, gallarum, ſanguinis draconis, aluminis, climiæ argenti, ana omnium, terantur, & cribrentur, & de eis quantum eſt ſexta pars unguenti, in mortario ponantur, & cum piſtillo incorporentur, donec bene uniantur ad inuicẽ. Aliud: R. terebinthinæ, ceræ, reſinæ, ana, unc. iij. olei roſati uel communis unc. iiij. pulueris ariſtolochiæ rot. myrrhæ, olibani, aloës, maſtiches, ana drarh. ij. s. puluerizatis puluerizandis fiat unguentum. Aliud: R. unguenti baſiliconis, unguenti de tuthia, unguẽti de calce, ana ℥. i. miſce, & alia plura tam ſimplicia quàm cõpoſita, quæ in libris antiquorum facile eſt reperire.

De cura ſaniei groſſæ & uiſcoſæ. Caput IIII.

SAniei uero groſſæ, & uiſcoſæ, orificijs pororũ carnis ſui uiſcoſitate inhærentis, & ſic membri ſubſtantiam putrefacientis, regimen complicatur applica-

tione

tione localium, quæ ſui ſubtilitate ſubſtantiæ in ipſam ſaniem penetrant, & ſuo calore eam attenuant, & diſſoluũt: unde deſtructa eius groſſitie & uiſcoſitate, prohibetur ipſius ſaniei orificijs pororũ carnis adhærentia, qua membri ſubſtantia corrumpebatur: quæ ſimiliter ſaniei groſſæ & uiſcoſæ attenuatio & diſſolutio intendatur & remittatur ſecundũ diuerſitatem quantitatis ſaniei ſubtiliandæ, & ſimiliter ſecundũ diuerſitatẽ ſaniei peccantis in groſſitie & uiſcoſitate maiori & minori: de quibus optima ſunt farina ordei, fabarũ, cicerum, orobi, lupinorũ, alkanna, ariſtolochia, hypericon, acetum, cinis anethi, fermentum, crocus, laurus, iris, uel ireos, centaurium, gentiana, abſinthiũ, apium, baurach, mel, & omnes medicinæ habentes aliqualem amaritudinẽ, uel acuitatẽ, quæ ſemper cum melle præparentur. Item aqua lactis, aqua ordei, aqua mellis, aqua cineris, uinũ melitite, mundificatiuum de melle, unguentũ uiride, herbarum totius communitatis, mundificatiuum commune, mundificatiuũ de iride uel ireos, mundificatiuũ de apio, unguentũ de centaurio. Vnguentũ pro ſanie groſſa attenuanda bonũ: R. mellis roſati, terebinthinæ nõ lotæ, ana ℥.ij. thuris, myrrhæ, ana ʒ.iij. miſce. Aliud: R. mellis, terebinthinæ non lotæ, ana ℥.ij. coquantur ad ſpiſſitudinem aliqualem, deinde adde myrrhæ, ſarcocollæ, aloẽs, iridis, ana ʒ.i.s. Aliud: R. terebinthinæ claræ ℥.vi. mellis roſati col. ℥.iiij.s. myrrhæ, iridis, ariſtolochiæ longæ, ana ʒ.iiij. farinæ ordei q.ſ. ad inſpiſſandum, diſſoluta prius terebinthina cum melle, & ultimo additis pulueribus, fiat unguentum. Aliud: R. iridis, ariſtolochiæ, ana ʒ.iij. terãtur optime, & miſceanẽ tanta quantitate mellis, quod ea conglutinet, & in formã unguẽti adducat. In maiori groſſitie & uiſcoſitate, R. mellis ℥.ij. uiridis æris ʒ.v. miſce. Item aliud: R. fecis olei ro. aceti puri, mellis, ana ℥.i. ariſtolochiæ lõgæ, aluminis ſciſſi, iridis, ceruſſæ, ana ʒ.i.s. uiridis æris ʒ.ij. miſce omnia adinuicẽ. Valet præterea unguentũ græcum maius, unguentũ ægyptiacum.

De cura qualitatis ſaniei acutæ & corrodentis. Cap. V.

REgimen curatiuum qualitatis ſaniei acutæ & corrodentis tam per ſe quàm per accidẽs, quæ humiditatem membri, qua mediante ſi membri partium continuatio, reſoluit & cõſumit, perficiatur, præhabito conuenienti regimine in ſex rebus non naturalibus, præhabitaq́; euacuatione materiarum peccantium, & defluentium diuerſione, & ſimiliter conſtrictione uiarum & ductuum, per quæ talis materia poſſet deferri & deflui ad locum ulceratum. Si fuerit qualitas acuta & corrodens per ſe, unguento de ceruſſa, albo unguento de lithargyro, unguento rubeo camphorato, unguento de bolo, unguẽto de tuthia, unguẽto de ceruſſa cocto. Vnguentũ bonum pro cura qualitatis ſaniei acutæ & corrodentis: R. tuthiæ lotæ, ceruſſæ lotæ, ana partes æquales, pulueriżentur, & in mortario plumbeo cum aqua plantaginis, cum piſtillo ſuo diu ducantur, addita terra ſigillata, & aliquanto boli armeni, & cum cera ſufficienti & oleo roſato fiat unguentum. Aliud: R. lithargyri drach. viij. in mortario cum aceto tandiu ducatur, donec infletur, tumeſcat & albeſcat, & cum drach. iij. ceruſſæ, & drach. ij. terræ ſigillatæ, pulueris gallarũ, roſarum, ana drach. i. cum oleo roſato & cera fiat unguentum. Aliud: R. gallarũ, arnogloſſæ ſiccæ, ana drach. v. olei roſati unc. v. ceræ albæ unc. ij. terebinthinæ unc. ij. miſce, & fiat unguentum in bona forma. Si autem fuerit ſaniei qualitas acuta & corrodens per accidẽs, abſcindatur cura, quæ eſt cura cauſæ, utputa, ſi fuerit in cauſa figura ulcerum fiſtularis, ad quam ſequitur indebita tranſpiratio ſaniei, quæ diutius in loco detenta, adepta eſt nitroſitatẽ & acuitatẽ, tunc curetur curatione data cap. ij. partis huius noſtræ practicæ. Et hæc de cura qualitatis ſaniei acutæ & corrodentis, tam per ſe quàm per accidens dicta ſint. Nunc uero ad curationẽ eorũ quæ immediate contrariantur cauſis ad conſolidationem facientibus dicendum eſſe uidetur.

De

De cura ſanguinis peccantis. *Caput* VI.

SAnguis autem peccans dicitur, ut ſuprà habitum eſt, aut quia peccans in quanto, aut in quali; & ſi in quanto, aut quia ſuperfluus, aut quia diminutus; & ſi in quali, aut quia peccans in cõplexione, uidelicet calida, frigida, humida ſiue ſicca, ſimplici uel cõpoſita, cum materia uel ſine materia. Si igitur ſanguis peccans fuerit in quanto quia ſuperfluus, cura perficiatur diæta tenui, phlebotomia ſanguinis minoratiua, & extractione ſanguinis peccantis in quanto ab ulcere & eius circuitu ſanguiſugis, ſcarificatione, & ſimilibus. Si ſanguis peccans fuerit in quanto quia diminutus, curatio compleatur diæta lata & groſſa, boni & multi chymi generatiua, trahaturq́; nutrimentũ ad locum ulceratum frictionibus, fomentationibus maluæ, biſmaluæ, uiolarũ, donec membrũ infletur & rubeſcat: piceis emplaſtris, quorum forma una erit hæc: R. picis naualis, picis græcæ, reſinæ pini, ana partes æquales, diſſoluantur in cazola ad ignem, deinde per ſtamen in aqua frigida colentur, & manibus inunctis oleo emplaſtrum malaxetur, & uſui reſeruetur. Si ſanguis peccans fuerit in quali, quia in complexione calida materiali, euacuetur materia calida: ſi fuerit ſubtilis, cum rheubarbaro, myrobalanis, prunis tamarindis, pulpa caſſiæ, aqua pomorũ granatorũ, manna, & ſi neceſſe fuerit cum electuarijs de ſucco roſ. de pſyllio Meſue, de prunis, de ſebeſten. Si autem fuerit groſſa per aduſtionẽ, cum electuario lenitiuo diacathol. cõfectione Hamech, diaſena, caſſia uigorata cum ſena, pilulis Indis, pilulis de fumoterræ, aqua lactis, ſena, & ſimilibus: hoc ſemper attendendo, quod ante euacuationẽ materia calida ſubtilis digerat̃ cum ſyrupo roſato, de endiuia, acetoſo ſimplici, oxyſacchara, nenupharino, uiolato, cum aquis endiuiæ, uiolarũ, acetoſæ, ordei, hepaticæ, plãtaginis, cucurbitæ, portulacæ, nenupharis, ſolatri, & ſimilium. Materia autem groſſa per aduſtionem cum ſyrupo de pomis, de bugloſſa, de

lupulis, iuleb uiolato, & alijs talibus. Notando tamen quod ſemper uitæ regimen in cibo & potu, & alijs rebus non naturalibus, ſit proportionatum peccato in his & in alijs. Et ſi forte in his affuerit febris, tanto magis prædicta augeantur in gradu frigiditatis, aut minuantur, quãto febris fuerit ualidior, aut remiſſior. At ſi peccans fuerit in cõplexione calida ſimplici uel compoſita ſine materia, tunc alterantia ſola præfata ſine euacuatione ſibi conueniunt. Cæterum ſi peccatũ fuerit in mala complexione frigida materiali, tunc materia ipſa euacuet. Si fuerit phlegmatica, cum aloë, agarico, polypodio, turbit, electuario de dactylis, electuario Indo, pilulis aggregatiuis, pilulis de agarico, pilulis cochijs, diaturbit, benedicta: præparata prius materia cum ſyrupo de byſantijs cõpleto, ieleniabin, oxymelle ſimplici & compoſito, ſyrupo acetoſo cõpoſito, diarhodon & alijs, cũ aquis fœniculi, boraginis, apij, meliſſæ, maioranæ, menthæ, abſinthij, aqua mellis, & ſimilibus: quæ quidẽ alterantia & ſimilia conferunt etiam in mala complexione frigida ſine materia, exceptis euacuatiuis. Si peccans autem fuerit in cõplexione humida materiali, curetur cura prædicta immediate: & ſi peccans fuerit in complexione humida ſine materia, ſola digerentia cõueniunt, euacuatione excepta. At ſi peccans fuerit in cõplexione ſicca materiali, cura erit per euacuationem materiæ melancholicæ nõ aduſtæ, cum rectificatione membrorum illam generantiũ. Et ſi immaterialis fuerit, cura eſt cum calidis & humidis. Et hæc pauca de cura ſanguinis peccantis dicta ſint: nunc ad curam malæ cõplexionis partis ulceratæ tranſeundum eſt.

De cura malæ complexionis partis ulceratæ. Caput VII.

PRo cura igitur malæ complexionis partis ulceratæ dicatur, quod ſi in parte ulcerata peccauerit mala complexio calida, ſiue materialis, ſiue immaterialis fuerit, localibus curetur, unguento uidelicet de ceruſſa, albo unguento de tuthia, unguento de plumbo, aqua ro

ſata, ſucco plantaginis, ſucco ſolani, ſucco de ſemperui-
ua. Si mala complexio frigida, unguento baſilicone, un
guento citrino uſuali, unguento de dialthæa compoſi-
tione patris mei, unguento fuſco, lotione uini boni tepi
di, aqua cineris, aqua aluminis. Si mala complexio hu-
mida, curetur exiccatiuis iam dictis, & alijs uigoratis in
ſiccitate, ſecundũ quod locus ulceratus magis & minus
abundat humiditatibus, & ſimiliter ſecundũ diuerſitatẽ
corporum & membrorum, in quibus exiſtunt ulcera,
ſicuti unguento uiridi herbarum, unguento gratia dei,
unguento de diapalma, unguento de dialthęa compoſi
tione noſtra, ſeu cum hoc, quod ſumme ualet in omni
membrorũ complexione: R. olibani, maſtiches, aloës,
ana ʒ. ij. picis græcæ ℥. i. s. ariſtolochiæ longæ combuſtæ
ʒ. i. s. olei roſati ℥. iij. terebinthinæ, ceræ, ana ℥. ij. fiat un
guentum. Aliud: R. olibani, maſtiches, aloës, ſarcocol-
læ, ſanguinis draconis, boli armeni, pulueris molẽdini,
omnia pulueriζentur ſubtiliter, & per pannum ſubti-
liter cribra, & cũ terebinthina miſce, donec ad ſubſtan-
tiam denſam deueniant. Aliud: R. unguenti apoſtolo-
rum ℥. i. uiridis æris ʒ. i. miſce. Si autem peccauerit ma-
la complexio ſicca, id eſt parũ humida, curetur unguen
to baſilicone, unguẽto de pice, unguẽto fuſco, unguen
to diaquilone nigro diſſoluto in cazola, id eſt, cochleari
ferreo, cui addatur pro qualibet ℥. diaquilonis ʒ. i. pul-
ueris roſarũ. Seu cum hoc: R. maſticis, olibani, picis græ
cæ, boli armeni, ana ʒ. i. ſepi arietini ℥. ij. ceræ ℥. s. olei ro
ſati ℥. ij. miſce. Et alijs leuibus exiccatiuis, præmiſſis ſem
per materierum peccantiũ euacuatione, ſi fuerit cum
materia, & defluentium diuerſione, & ſimiliter conſtri
ctione uiarum, & ductuum, per quæ tales materiæ poſ
ſunt deferri, & deflui ad locum ulceratum, ſiue à toto
corpore plenitudinẽ habente defluant, ſiue ab aliquo
membro nobili & forti, plenitudinem habente. Pro no
titia ſuperiorum aduerte, quod in omni parte ulcerata
propter ipſius debilitatẽ aggregatur humiditas ſupera

flua, non ſolum per uiam paulatinæ congeſtionis, imò & aliquãdo per uiam defluxus, ſiue à toto corpore defluat, ſiue ab aliquo membro nobili & forti plenitudinẽ habente, quæ humiditas in loco aggregata, uirtutis loci debilitate putrefit, & in ſaniem cõuertitur. Et ſi talis humiditas multa, & malæ qualitatis extiterit, reddit ulcus ſemper compoſitum cum alia ægritudine, puta corroſione, ſiue putrefactione, oſtracoſitate, ſeu alia diſpoſitione, conſolidationẽ ulceris prohibẽte. Aduertẽ ſecundo, quod in omni mẽbro ulcerato, & maxime ubi quæritur carnis generatio & incarnatio, debemus adminiſtrare medicinas ſecundũ duplicem reſpectum, primo quidem habendo reſpectum ad complexionem corporis, & membri in quo exiſtit ulcus, ut cõplexionẽ ipſius naturalem à parte ſuæ ſimilitudinis cõſeruent. Si enim in curatione morbi, cõplexio naturalis membri & corporis non conſeruaretur, morbus non poſſet deſtrui, cum complexio naturalis membri ſit inſtrumentũ proprium, quo mediante natura membri utitur ad conuerſionem nutrimenti in membrorum ſubſtantiam, & rei ſuperfluæ & nociuæ expulſionem. Secundo, habendo reſpectum ad morbum, ut ipſum à parte ſuæ cõtrarietatis deſtruant. Poſitis his pro cura eorum, quæ contrariantur cauſis ad cõſolidationem facientibus, nunc de cura eorum quæ ulceri cõtrariantur, prout ſunt ei accidentia, dicendum eſt.

De cura doloris. *Caput* VIII.

CVm doloris cura diſtinguatur penes ipſius doloris intenſum & remiſſum, necnon penes diuerſitatẽ ſuæ efficientis cauſæ, idcirco non abſq; ratione per nos dolor diſtinguetur in quietum & clamoſum. Et clamoſus in eum, cuius acumen inducias concedit, & in eum cuius acumen inducias non concedit: quorũ dolorum cauſa in parte ulcerata communiter eſſe affirmatur mala complexio, aut ſolutio cõtinui, ſeu utrunq; ſimul. Et cum ulcerata membra ſecundũ quadruplicem poſſint

labi

labi complexionē, ut in præhabitis dictum eſt: & cum cæteris etiam in efficiendo dolorem uehementiora ſint caliditas & frigiditas, quia tenuis impreſſuræ: ideo im præſentiarum tantummodo de dolore à mala comple- plexione calida, & ſimiliter à mala complexione frigida contingente dicemus. Dicimus igitur, quod ſi doloris cauſa fuerit mala complexio calida, cuius tamen doloris acumen inducias concedit, præmiſſis uniuerſalibus, ualet unguentum de lithargyro, unguentū de ceruſſa album cum camphora, unguentū de minio, unguentum de tuthia, unguentum de plumbo, unguentū rubeum camphoratum, album oui conquaſſatum cum oleo roſato & lithargyro, & redacta ad formā linimenti in mortario plumbeo cum piſtillo ſuo, quod unguentum poſtea bulliat lento igne in libra una ſucci ſemperuiuæ uſq; ad ſucci conſumptionē. Valet præterea album oui conquaſſatū cum oleo roſato, emplaſtrū de paruis maluis & plantagine coctis & piſtatis, cum cribratura furfuris & oleo roſato, bolus armenus cum terra ſigillata, oleo roſato & aceto, ſuccus ſolatri, ſeu ſemperuiuæ cum aceto. Item ualet aliud hoc in caſu: R. ceræ albæ ℥.iiij. olei roſati ℥.x. ſandalorum alborum & rubeorum, roſarū, myrrhæ, olibani, maſtiches, ana ʒ.ij. cāphoræ ʒ.s. terebinthinæ ℥.ij.s. fiat unguentū. Si uero doloris cauſa fuerit mala complexio frigida, ualet unguentum fuſcum, unguentū baſilicon, unguentū citrinum uſuale. Si autem doloris cauſa fuerit ſolutio continui, cuius doloris ſimiliter acumen inducias cōcedit, præmiſſis ſemper uniuerſalibus ualent ea quæ quemcunq; dolorem indifferenter ſedant. Ea autem ſunt, quæ calorem membri naturalem multiplicant & confortant. Calor enim naturalis membri confortatus repugnat omni rei nocenti, uti uitellus oui, terebinthina & crocus, terebinthina cum oleo roſato, oleum abietis cum oleo roſato: hæc ad intra ulcus applicentur, cum etiam aliquali exiccatione humiditatem medicinarū humectantiū refrin-

gente participent, merito cuius etiam ulceri cõueniunt. Ab extra uero oleum roſatũ cum amygdalino, oleum de kyro, butyrũ recens, pinguedo recens, pulli gallinæ, anatis, porci, & ſimiliũ, hyſſopus humida, oleum de oliuis maturis, fex olei, oleum roſarum, oleum uiolarum, oleum chamæmelinũ, oleum uulpinũ, mumia, oleum de ſiſamo, mucilago ſeminis lini, fœnugræci. Emplaſtrũ ualens in caſu: R. foliorum maluarũ manip. i.s. farinæ ſeminis lini, fœnugræci, ana unc.s. olei chamæmelini, liliorum alborum, ana drach. vi. olei roſati unc. iij. mucilaginis althææ unc. i.s. farinæ ordei q.ſ. cum duobus uitellis ouorum fiat emplaſtrũ. Si uero doloris cauſa fuerit mala complexio, & ſolutio continui ſimul, cuius doloris etiam acumen inducias concedit, ex iam dictis habita eſt curatio. Nunquid cura compoſitæ ægritudinis ſumitur ex curatione ſimplicium ægritudinum, ipſam inquam compoſitam componentiũ? Quare ſuppoſitis uniuerſalibus, ad intra ulcus applicẽtur ea, quæ ſunt uere & proprie doloris ſedatiua, exiccatiuis aliqualiter, & laudabilibus cõmixta: ab extra uero extraneæ complexionis remotiua. Si tamen doloris acumen inducias nõ concedit, loco dolenti & circundolenti narcotica applicentur, ut emplaſtrũ ſatis leue de contritis folijs papaueris albi: & urgente magis dolore applicetur emplaſtrum uidelicet de folijs mandragoræ, emplaſtrũ de folijs iuſquiami cum puluere chamæmeli, philoniũ etiam perſicum illinitũ, theriaca recens emplaſtrata. Ex oleis, oleum de mandragora, oleum de papauere, oleum de nenuphare, cum opio ſucco hyoſcyami, opium diſſolutum cum lacte ouillo, ſeu mulieris, & ſimilia. Et hæc de cura doloris dicta ſunt. Nunc de cura ſuperflui fluxus ſanguinis dicendum eſſe uidetur.

De cura ſuperflui fluxus ſanguinis. *Caput* IX.

PRo regimine curatiuo ſuperflui fluxus ſanguinis, cum ſanguis non niſi à uenis effluat, in primis eſt ſciendum, quod diuerſitas in modo ſiſtendi ſanguinẽ,

non

non ſolum ſumitur penes diuerſitatem cauſæ facientis talem fluxum, ut ſi fuerit corroſio, uel putrefactio, ſeu ab extrinſeco eueniens ſolutio, uerumetiam ſecundũ quod uena à qua ſanguis egredĩt eſt profunda in mem bro, aut ſuperficialis occulta, aut manifeſta, magna, aut parua. His præmiſſis dicatur, quod ſanguinis fluxus curationis genere duabus intentionibus perficitur, uidelicet diuerſione, & reparatione loci, à quo ſanguis fluit. Diuerſio quidem fit aliquando per ſanguinis euacuationem ad oppoſitam partem, uti per phlebotomiam, uentoſas ſcarificatas, ſanguiſugas, quæ tamen modificari debent ſecundum uirtutis & ætatis tenorem: aliquando cum præfatis abſque euacuatione, & cum ligaturis, uentoſa ſuper hepate & ſplene, quæ mirabilis eſt. Loci autem reparatio à quo ſanguis fluit, ſic completur: ut ſi fuerit in cauſa corroſio ſiue putrefactio, tũc locus à quo ſanguis fluit, cauterizetur cum ferro ignito, ſiue medicina cauterizante, & eſcharam inducente: ut cum hoc: R. unguenti populei drach. ij. uitrioli uſti drach. i. argenti ſublimati drac. i. s. miſce, & locus à quo ſanguis fluit tantũmodo repleatur. Siue cum hoc alio: R. argenti ſublimati, lapidis hematitis, uitrioli rom. lithargyri, ana, & fiat puluis, & cum albumine oui & pul uere iſto licinia liniantur, & loco applicentur. Exiccatione autem cauterij fit rectificatio corroſionis, & putrefactionis: & exiccatione & corrugatione partis à qua ſanguis egreditur facta per cauterium, fit ſanguinis fluxus reſtrictio: quare nil cauterio præſtantius in cura fluxus ſanguinis euenientis à corroſione ſiue putrefactione. Si autem uena fuerit parua, manifeſta, & ſuperficialis, tunc cum acu & ſerico perforetur ſub & ſupra uenam, & ligetur uena, dummodo apoſtema ſiue dolor non contradicat: quoniam ſtante dolore ſeu apoſtemate, talis ligatio prohibẽda eſt: & in medio inci ſionis ponatur medicamen habens has proprietates, uidelicet quod ſit congelans, ut ſanguinis fluentis fiat in-

groſſatio: necnon inuiſcans, ut fiat ſanguinis ſuper caput uenæ conglutinatio: & exiccans, ut fiat ſuperfluitatum defluxarum & congeſtarum conſumptio, & conſequenter ſolutæ continuitatis incarnatio, qua mediante fit uera & propria ſanguinis fluxus reſtrictio: cuius medicaminis deſcriptio talis eſt: R. thuris albiſſimi, uiſcoſi, aloës, ſanguinis draconis, boli armeni, ana partes æquales, puluerizentur ſubtiliter, & cum albo oui miſceantur, & ſtuelli ſiue licinia in eo medicamine tingantur, & in inciſione ponantur, in circuituq́ ulceris & ſupra ſtuellos ponãtur ſtuppæ plures in aqua roſata, ſeu communi, & aceto madefactæ, & aliqualiter expreſſæ, & cum ligatura ſatis comprimente ligentur, dimittaturq́ ulcus à quo ſanguis egreditur cum illa ligatura uſq́ ad tres uel quatuor dies, quoniã ante illud tempus non putatur quod natura fecerit tantum de carne quod ſit ſufficiens ad oppilandũ uenam. Si uero uena fuerit magna, reparetur locus per impletionem corporis uenarũ, cum ſtuellis linitis in ſupradicto medicamine, ſine alijs infrà dicendis. Et ſi uena fuerit profunda, immanifeſta, magna aut parua, ſiue alterius diuerſitatis diuerſificantis curationem fluxus ſanguinis, reparetur locus ille modo iſto ſatis cõmuni huic, & alijs etiam diuerſitatibus in fluxu ſanguinis cõtingentibus, uidelicet ponendo digitum ſuper orificiũ uenæ, dummodo talis impoſitio ſit poſſibilis, & aliquantulũ tenendo donec ſanguis aliquo modo congeletur: deinde ponantur ſtuelli plures liniti in albumine oui agitato cum aliquibus ex medicinis dicendis, iam dictas proprietates habentibus, & cum ligatura decenter comprimẽte, ligentur. Medicinæ ſimplices in compoſitione medicinarum, pro reſtrictione fluxus ſanguinis facientiũ connumerantur hæ, uidelicet tela aranei, terra ſigillata, cortex thuris, pentaphyllon, plumæ gallinæ cõbuſtæ, bolus armenus, cinis raſuræ chartarum combuſtarum, coriandrum torrefactũ, cauda equina, cornuum raſura,
cinis

cinis lignorum ſtipticorum, corrigiola, omnia oſſa com buſta, puluis rheubarbari torrefacti, pilus leporis cōbuſtus, ſanguis draconis, ſpongia combuſta & puluerizata, uirga paſtoris, ſanguinaria, fuligo furni, karabe, acacia, folia ſalicis, galla cōbuſta extincta in aceto, lapis hematites, cōſolida maior, raſura panni uetuſtiſſimi, lanugo adhærens corticibus caſtanearum à parte intrinſeca, thus gummoſum, aloë, gypſum, farina uolatilis molendini, amylum, uiſcus, gummi arabicū, dragagantum, raſura corrigiarū uel coriorum à parte intrinſeca, omnes ſpecies gummi. Ex medicinis compoſitis fluxum ſanguinis cohibentibus, prima forma erit hæc: R. pilorum leporis torrefactorum ℈.s. boli armeni ℥.i.s. ſanguinis draconis, terræ ſigillatæ, ana ʒ.i. thuris gummoſi ʒ.ij. miſce, & fiat puluis. Secunda forma, gypſum cum albumine oui & mumia. Tertia forma: R. gallarum torrefactarū, boli armeni ʒ.s. olibani, aloës, maſtiches, ſanguinis draconis, pilorum leporis minutim inciſorum, ana ℈.i. miſce, & fiat puluis. Quarta forma compoſitorum: R. gypſi ℥.i. mumiæ, telæ aranei, caliginis furni, boli armeni, dragaganti, ana ʒ.i. miſce. Et hæc de cura accidentium conſolidationem ulcerum prohibentium ſic dicta ſufficiant. Nunc autem ad curationē accedamus eorū, quæ ægritudines denominantur.

De cura apoſtematis. Caput X.

DE apoſtemate, quod eſt ægritudo una ex tribus morborum generibus compoſita, uidelicet mala complexione, mala compoſitione, & ſolutione cōtinui, incidentaliter præmittendū, quod cura eius diſtinguitur ſecundū diuerſitatem temporis ipſius apoſtematis, ſecundū diuerſitatem materiæ apoſtematis, necnon ſecundum diuerſitatem locorum in quibus fiunt apoſtemata. Quare hoc præmiſſo, intendens hoc in loco pertractare tantūmodo de cura apoſtematis ulceri, ex defluxu humorū contingentis, cum ſecundū plurimum, ad ipſum ulcus conſequatur apoſtema calidum ſangui

neum, dicatur quod ſi tale apoſtema fuerit in principio, ſuppoſita diæta, cõuenienti diuerſione, & humorũ peccantiũ minoratione, & nõ prætermiſſa cura ulceris, curetur ſuperponẽdo emplaſtrũ ex grano dulci, integro, decocto cũ uino põtico, cũ cortice ſuo: ſeu emplaſtrũ de malis citoneis, & piris decoctis in aqua, & uino rubeo, & poſtea in mortario contritis, & incorporatis cum puluere myrti: ſiue emplaſtrũ de lentibus decoctis, & roſis contuſis & incorporatis cum terebinthina & puluere corticũ granatorũ. Si aũt apoſtema fuerit in augmento, curetur emplaſtris prædictis, quibus adiungat̃ farina fabarũ, ordei, tritici, & chamæmeli. Exiſtẽte aũt tali apoſtemate in ſtatu, curet̃ emplaſtro ex folijs abſinthij, & maluarũ, decoctis in uino dulci, & piſtatis cum ſapa, & cribratura furfuris. Et ſi apoſtema tendat in uiam exituræ, tunc maturatiuis appoſitis adiuuanda eſt ſaniatio: & de maturatiuis proprie in iſto caſu eſt emplaſtrũ de folijs maluarũ decoctis in aqua, & in mortario cõtritis cũ farina ſem. lini, fœnugræci, & axũgia porci recenti, & ſimiliter emplaſtrum ex farina tritici, aqua, oleo, & croco: & facta ſanie perforatione ſaniati loci extrahatur: ſeu ſi ad orificium ulceris talis ſanies declinare uideat̃, tunc tentis ſeu expreſſione aut ligaturis ad eum deducat̃. Si aũt apoſtema ulceri ſuperueniẽs eſſet aliud à phlegmone, tunc quærat̃ cura poſita tractatu noſtro de apoſtematibus. Et hæc ſatis pro nũc dicta ſint de cura apoſtematis ulceri ex de fluxu humorum cõtingentis.

De cura oſtracatæ carnis, ſeu calloſæ & duræ. Cap. XI.

POſita cura apoſtematis, de cura oſtracatæ carnis agendũ eſt. Curatio autẽ eius diſtinguitur ſecundũ intenſum & remiſſum duritiei talis carnis: nam carnis oſtracatæ alia eſt duritiei intenſæ, alia remiſſæ. Ea igitur quæ remiſſa eſt medicinis lenientibus, in quibus ſit reſolutio aliqualis, curari & rectificari poteſt. Cæterũ carnis duritiei intenſæ cura perficitur altero iſtorum modorum, uidelicet inciſione cum nouacula, aut cauterio:

& ſi

& ſi cauterio, aut cauterio actuali, aut potentiali, conſiderata primo anatomia loci, quia ubi eſſet timor de diſruptione alicuius uenæ, ſeu arteriæ, & cõſimiliter de effuſione ſanguinis, eligenda potius eſſet carnis oſtracatæ remotio per cauterium potentiale, quàm per inciſionem cum nouacula, aut cauterio actuali; nam per cauteriũ potentiale fit remotio carnis oſtracatæ, & prohibitio effuſionis ſanguinis, ſi diſruptio uenæ ſeu arteriæ fieri contingat: & quonam modo cõſidera. Pręterea ſi talis caro oſtracata ſecundũ totam eius ſubſtantiam non fuiſſet abſciſa, applicatione inciſionis ſiue cauterij actualis, tunc maior fiet ab ægris abominatio reiterationis cauterij actualis, & inciſionis cũ nouacula, quàm potentialis: quare magis dilectũ apud me eſt cauterium potentiale quàm inciſio, & quàm cauteriũ actuale. Medicamen per me pluries expertum, quod pro efficaciſſimo habui à patre meo; R. lithargyri, lapidis hematitis, uitrioli romani, ana ʒ.ij. argenti ſublimati ʒ.ij.s. miſce. Et pro pleniori notitia medicaminũ in caſu ualentium, recurras ad ea quæ ſcribuntur in de amputanda carne ſuperflua eximiæ ſiue miræ quãtitatis. Carnis uero duritiei remiſſæ curatio compleatur inferius dicendis, incipiendo primo à ſimplicibus, deinde gradatim procedendo ad compoſita. Ex ſimplicibus, & primo ex oleis oleum liliorum alborum, oleum amygdalarũ dulcium, oleum de lumbricis, oleum uulpinum, oleum de granis ſeſami, fex olei, œſipus humida ex mucilaginibus, mucilago altheæ, ſeminis lini, fœnugræci. Ex pinguedinibus & unctuoſis, pinguedo gallinæ, anſeris, uituli, bouis, cerui, & proprie medullæ eorum, & adeps hirci & aſini, & rapacium, ſcilicet leonis, urſi, leopardi, lupi, uulpis, & rapacium ex auibus, ſcilicet aquilæ, uulturis, & ſimilium: & meliora earum ſunt, quæ ſunt minoris antiquitatis, & exiccationis, & uehementioris humiditatis. Ex compoſitis præparatis, unguentũ baſilicon, unguentum diaquilon album cum gummis, & ſine gum-

mis,unguentum de medulla cruris uituli,unguentum mollitiuum,unguentum de mucilaginibus,hyſſopi ce rotum,emplaſtrum bonum pro remittenda duritie car nis oſtracatæ duritiei remiſſæ,de farinis ſeminis lini,fœ nugræci,cæpis liliꝫ,pinguedine gallinæ,porci,ſine ſale, hyſſopo humida, oleo liliꝫ, chamæmeli,& medulla ui-tuli. Aliud: R.medullæ cruris uaccini, olei roſati,om-phacini,ceræ parũ,miſce. Aliud: R.medullæ cruris ui-tuli,mucilaginis, ſeminis citoniorũ,dragagãti,olei amy gdalarum dulcium, cum cera & modico terebinthinæ fiat unguentum. Aliud: R.œſipi humidæ, adipis ana-tis,gallinæ,cerui, mellis, ana,ceræ q.ſ. Aliud: R.caput unum caſtrati ſemicontritũ, & in uino dulci decoqua-tur uſq; ad carnis diſſolutionem, & quod ſupernataue rit collige, & uſui reſerua. Aliud: R.medullam cruris equi bullitã in uino albo dulci,ut ſuprà de capite caſtra-ti,collige & reſerua. Aliud: R.unguẽti de ceruſſa,me-dullæ cruris uaccæ,adipis anatis,gallinæ,ana.

De cura carnis mollis. *Caput* XII.

POſtquam de curatione oſtracatæ carnis eloquuti fuimus,nunc de cura carnis mollis dicendum erit. Dicimus igitur, quod cum mollities carnis cõſequatur ad malam membri ulcerati complexionem,ſeu ſangui nis delegati malitiam, aut ulceris inſufficientem mun-dificationem,quod pro eius curatione, ſi fuerit in cauſa mala complexio,corrigatur medicinis deſcriptis capite ſeptimo huius partis noſtræ practicæ. Si delegati ſan-guinis malitia, caſtigetur aſſignatis cap.vi. Si ulceris in-ſufficiens mundificatio,mundificetur antidotis quæ hu miditatem extraneam, ad quam mollitio carnis conſe-quitur,exiccant & conſumunt,poſitis capite tertio & quarto,& tertiodecimo,in de amputanda carne ſuper-flua quantitatis paucæ, huic artificioſe ſuppoſito: nam ad carnis mollitiem,niſi prohibeatur,carnis ſuperaddi-tio conſequitur.

De cura carnis ſuperadditæ atque ſuperfluæ. Caput XIII.

SIcuti carnis creatio, & ulceris conſolidatio actione naturæ fiunt, ita & per oppoſitũ amputatio, & carnis ſuperfluæ diminutio, de qua ad præſens agit ſermo noſter, nõ fit actione naturæ, ſed medicinarum applicatarum qualitate. Et ideo cum medicinæ tales ſint diuerſorum modorũ, quia quædam debiles, quædam fortes, quædã magis fortes, ne ex earum applicatione contingat error, prætermittendũ erit, quod diuerſitas in applicanda medicina carnis diminutiua, ſumitur penes diuerſitatem quantitatis diminuendæ carnis, necnon penes diuerſitatem nobilitatis, ſeu ſenſilitatis membri ſuper quod cadit generatio carnis amputandæ, ut in dura matre, & ſimilibus. Hoc pręmiſſo, ſi caro amputanda ſiue diminuenda fuerit quantitatis paucæ, diminuatur medicinis his ſatis debilibus, uidelicet alumine rochino uſto, permixto cũ bolo aut ſine bolo, alumine zuccharino, & hermodactylis, ſimul cum tartaro, nucleis dactylorum uſtis, cinere cõchylium combuſtorũ, cinere quercus, cinere ficus, borace, nuce, cãdida ſale & & melle, aqua aluminoſa cum ſale, aqua ardenti ſola, aqua ardenti cum ſulfure & ſale, ſemine urticæ, ſerpentaria, unguento apoſtolorum. Si uero caro amputanda fuerit quantitatis notabilis, amputetur medicinis ſatis fortibus, uidelicet radice uel cinere uitis albæ, radice aſphodelorum, uitriolo romano, uiridi æris, unguento apoſtolorũ fortificato cum uiridi æris, unguento ægyptiaco, unguẽtis uiridibus uigoratis cum ſale gemma, aqua roſata cum uiridi æris, aqua ardenti cum uiridi æris. ut: R. aquæ ardentis ℥. ij. uiridis æris ʒ. ij. miſce. Aqua mirabilis in remotione carnis ſuperfluæ quantitatis notabilis: R. argenti ſublimati ʒ. ij. aluminis rochini ʒ. v. aquæ roſ. ſiue plantaginis ℥. vi. miſce, & bulliant ad conſumptionẽ quartæ partis. Si autem caro amputanda fuerit eximiæ ſiue miræ quantitatis, amputetur medicinis prædictis fortioribus, uidelicet trochiſcis cali-

diconis, trochiſcis ex alkali, & calce non extincta, permixta cum aqua in forma luti, & redacta ad formã trochiſcorum, puluere ex alumine zuccarino, thure, & arſenico, & calce uiua, puluere ex calce uiua & melle ſimul malaxatis in modum paſtæ, & redactis ad formam magdaleonis, qui in paſta tritici reuoluatur, & in furno decoquatur aqua, per quam fit ſeparatio auri ab argento, oleo de uitriolo, aqua roſata in qua argentum fuerit ſublimatum diſſolutũ, unguento ex argento ſublimato drach. ij. s. unguẽto populeo drach. i. puluere ex lithargyro, lapide hematitis, uitriolo romano, argento ſublimato partibus æqualibus. Expertũ per me pluries: R. aquæ roſatæ, ſucci limonum, ana ℥. ij. argenti ſublimati ʒ. iij. ceruſſæ ʒ. ij. s. miſce, & bulliant ad conſumptionẽ quartæ partis. Aliud expertum: R. ſalis nitri, uitrioli romani, aluminis, ana ℥. s. argẽti ſublimati ʒ. s. aquæ plantaginis ℥. vi. aceti acris ℥. ij. miſce, & bulliant modo præſcripto. Item ſciendum, quod loco medicinarũ hoc tertio in loco deſcriptarum, ab aliquibus laudatur carnis ſuperfluæ amputatio per cauterium actuale, à nonnullis per inciſionem, ab alijs per compoſitionem iſtorum duorum modorum ad inuicem, uidelicet cauterij actualis & inciſionis, in hunc modum, ſumptis forficibus bene & notabiliter incidentibus, & in ignem poſitis uſque ad rubrificationem earum, ſic per illos, eo inſtrumento taliter præparato, caro amputanda amputatur, poſitis nonnullis cauſticis, quibus caro ſuperaddita remoueri habeat. At pro eorum applicatione erudita, dicimus q̃d in remotione carnis ſuperfluæ utendum eſt potius medicinis à mordicatione denudatis, quàm quibuſcunq; alijs, niſi neceſſitate ductus, in qua neceſſitate adhuc meliores erunt & laudabiliores illæ, quæ erunt minoris mordicationis. Preterea notandum etiam, quod quum remotiua carnis ſuperfluæ mordicantia applicantur, linitio facta circumcirca membrũ in parte ſana cum unguento defenſiuo cõmuni ſolo, ſeu unguento populeo

ſecum

ſecum admixto, aut ſuccis frigidis, ut plãtaginis, ſolatri, ſemperuiuæ, & his ſimilibus, multũ iuuatiua eſt. Ex dictis iam clare demonſtratum eſt, quis ſit modus carnis ſuperfluæ curatiuus. Nunc autẽ ad curã ſerpiginis ſiue pruriginis accedamus.

De cura ſerpiginis ſeu pruriginis, in circuitu ulceris contingentis. Caput XIIII.

CVm non raro contingat partes ulcerũ circumadiacentes ſuperficialiter ulcerari multis & paruis ulceribus, ſitusq; inordinati, cum earum partium punctione & arſura, ex quibus ulceris conſolidatio difficultatem conſequitur: ideo priuſquam modus curatiuus prænominatæ diſpoſitionis explicetur, duo erunt præmittẽda: & primũ, quod talis diſpoſitionis cauſa poteſt eſſe intrinſeca, aut extrinſeca. Intrinſeca ſecundum plurimum, ſanies ab ulcere reſudans acuta, mordicatiua, cuius ſaniei materia dicitur cholera aduſta, ſeu phlegma ſubtile cholerę aduſtæ admixtũ, locum ulceratum & partes adiacentes inundans, & eas contingendo ſui acuitate ſuperficialiter ulcerans. Extrinſeca uero cauſa, uti calefacientium appropinquatio magis, quàm diſpoſitio ulceroſa & membri natura requirant, humores in loco contentos diſſoluentium & acuentiũ, necnon antecedentem materiam ad locum attrahentium. Secundo præmittendũ, quod poſita hac diſpoſitione duo ad inuicem cõiunguntur, quorũ quodlibet neceſſariò trahit ad ſe curam, uidelicet mala complexio calida, & ſuperficialis ulceratio. Diſpoſitioni igitur huic ſuccurrendum diæta, cauendo à ſalſis, & ab acutis, & potione materiam peccantem euacuante, & hoc maxime ſi cauſa fuerit intrinſeca. Item ſuccurrendum in recenti ſerpigine localibus alterantibus malã complexionẽ calidam, & exiccantibus ſaniem ſubtilem ab ulcere ſuperficiali reſudantem, & ſecundum quod trahit ad ſe curam magis una paſſio iam dictarum quàm altera, ſic compoſitũ antidotum in exiccatione prædominetur, ſeu in altera-

tione malæ complexionis calidæ, ſecundum prædominium unius iſtarum diſpoſitionũ ſuper alteram. Et quia accommodata ſiccitas ad curationem ulcerum non ſemper requiſita ſtat cum frigido, quarę nimirum calida cum frigidis in aliquibus dicendis admiſcemus, imò in tali diſpoſitione conſequitur multotiens ex applicatione pure infrigidantiũ, humoris conſtipatio, ſuæq; maſæ caliditatis cõcentratio, quæ poſtea eſt cauſa deterioris malignitatis ipſius morbi: de quorum alteratiuorum & exiccantiũ in recenti ſerpigine eſt linimentũ ex lithargyro, ceruſſa lota, oleo roſato cum aceto forti, confectum in mortario plumbeo cum piſtillo ſuo. Item unguentum album cum aceto acri. Item aliud: R. radicum lapathi, chelydoniæ recentũ, ana unc. i. aluminis uſti, ſalis communis, ana drach. ij. s. cum axungia porci rancida & ſalita, & ſucco plantaginis, fiat linimentũ in mortario contritis conterendis. Certa autem experientia ſcio etiam iſta in caſu ualere, quorum aliqua iuuatiua ſunt ſui exiccatione, alia exiccatione & ſtipticitate ſimul, uidelicet oleum de tartaro, oleum de frumẽto, oleum de uitellis ouorum, aqua maris, decoctio acetoſæ, aqua fabrorum in qua ferrum extinguitur, aqua exiſtens ſub rota fabrorũ ubi acuuntur ferramenta, ſiue inſtrumenta. Vnguentũ bonum per me quotidiana experientia comprobatum, quo patiens uolis ſuis ambarũ manuũ locum ſerpiginoſum, ſiue pruriginoſum inungat, & taliter fricetur, donec unguentum ingrediatur, & imbibatur in membrorum ſubſtantiam: & quonam modo tale unguentum taliter adminiſtratum ſit ſerpiginis curatiuum conſidera: R. axungiæ ueteris unc. iij. tartari, thuris, ana unc. s. argenti uiui extincti cum ſaliua, unc. ij. ſucci abſinthij q. ſ. miſce, & fiat unguentũ in mortario abſq; igne. Item aliud: R. axũgiæ porci ℥. iiij. aceti acris ℥. ij. argẽti uiui ℥. ij. s. diſſoluat̃ axungia ad ignẽ, & bulliat aliquantulũ cum aceto, & per pannum coletur, & in mortario diu aceto conteratur, & incorporetur: deinde

deinde adde ultimo argentũ uiuũ cum ſaliua extinctũ, & modo præfato locus ſerpiginoſus etiam inungatur. Item aliud: R. ſepi caſtrati, medullæ bouis, ana ʒ. ij. ſucci ſaluiæ ℥. i. s. argẽti uiui ℥. ij. thuris ʒ. vi. miſce, & fiat emplaſtrũ abſq; igne, mortificato prius argento uiuo cum aceto acri. Conuenit etiam in inueterata ſerpigine pro eius cura, præhabitis uniuerſalibus, euacatio materiæ contentæ in loco per ſcarificationẽ, uẽtoſas ſcarificatas, ſanguiſugas, & per ſimilia: & dũ neceſſe fuerit, cõuenit etiã apertio uenæ reſpiciẽtis locũ tali ſerpigine infectũ, ut ſi in coxis fuerit, ſaphenæ, ſi in brachijs, ſaluatellæ: & ſic de alijs corporis partibus: deinde ad localia iam dicta deuenire. Et hæc de cura ſerpiginis ſiue pruriginis in circuitu ulceris euenientis dixiſſe ſufficiant. Quis autem ſit uerus modus corroſionis curatiuus, ex ſequenti capite quiſq; ſufficienter intelligere poterit.

De cura corroſionis. *Caput* XV.

CORroſio, quæ eſt diſpoſitio in qua humiditas terminans inter partes membri reſoluitur, ita quod partes membri remanent diſcontinuatæ, abſque hoc quod humiditas quæ remanet in membro ſit corrupta, cuius cauſa fortè dicit̃ cholera aduſta, quæ propter ſui acuitatem & aduſtionem fraudulentiã adipiſcitur, ſeptem his inſtrumentis curetur: quorum primum erit prohibitiuum, ne materia faciens corroſionẽ multiplicetur: ſecundum erit minoratiuum materierum corroſionis antecedentiũ: tertium erit diuerſiuum materierũ corroſionis defluentium: quartum erit eductiuum ab ulcere & à partibus ulceri proximis materiæ corrodentis: quintum erit remotiuum carnis corroſæ, in qua fortè etiam malitia corroſionis fundatur: ſextum erit alteratiuum malæ complexionis calidæ derelictæ, partim ab humore corrodente, partim à medicina cauſtica, qua mediante facta fuit remotio carnis corroſæ: ſeptimũ erit exiccatiuum ſuperfluitatũ in loco exiſtentiũ. Primum itaq; inſtrumentum perficiatur debito regimine in ſex

rebus non naturalibus, uergente ad frigidum & humidum. Secundũ inſtrumentum ſubminiſtretur euacuatione facta per ſeceſſum, educente choleram aduſtam: pro quo recurras ad caput de cura ſanguinis peccantis in complexione calida nimis ſuperflua. Tertium inſtrumentum cõpleatur phlebotomia partis oppoſitæ, eductione omni die ſuperfluitatum primæ digeſtionis cum clyſteri, uel ſuppoſitorio, ſi ſponte non educerentur. Et omni alio modo diuerſionis, ex uentoſis, frictionibus, refrigeratione partis ſuperioris, cum ſuperappoſitione medicinarum frigidarum ſtypticarum, uti ſolani, plantaginis, materiam fluentem ingroſſantium, & uias & ductus per quæ fluit materia conſtringentium, necnon & membrum confortantium, ut à ſe materiam depellat, & non recipiat. Quartum ſimiliter inſtrumentum perficitur educendo materiam cum ſcarificatione ulceris, & partis circumadiacentis, ſeu applicatione ſanguiſugarum ſuper membro. Quintum inſtrumentũ perficiatur cauterio actuali cum ferro ignito, ſiue potẽtiali, cum hoc: R. argenti ſublimati drach. ij. s. unguenti populei, uel dialthææ (quod multum acuitatem ſublimati refringit) drach. i. miſce. Sextum inſtrumentũ unguento de minio, unguento de ceruſſa albo, unguẽto de ſucco ſolatri, unguento de tuthia, unguento rubeo camphorato, & ſimilibus. Septimũ uero & ultimum inſtrumentũ compleatᷣ unguentis prędictis, ſiue cum hoc, & melius: R. unguenti de tuthia, unguenti de calce, ana unc. i. miſce. Seu cum hoc: R. aluminis, fecis aceti, pulueris gallarum, ana partes æquales. Valet præterea ſua exiccatione, repercuſſione, & membri confortatione, aqua plantaginis, ſiue uinũ mellitum, decoctionis aluminis. Poſita cura corroſionis, de cura putrefactionis dicendum eſt.

De cura putrefactionis. *Caput* XVI.

QVum putrefactio in ulcere, quæ eſt corruptio ſubſtantiæ membri abſq; eius diſſolutione, cõſequatur

tur ad corruptionẽ complexionis membri, ſeu ad prohibitionem aduentus ſpiritus ad membrum, ideo anteq̃ ad curationem putrefactionis accedamus, cõnumeranda erunt à quibus membri complexio corrumpitur, & ſimiliter à quib. fit prohibitio aduẽtus ſpiritus ad membrum. Membri complexio corrumpitur in genere ab omni eo quod ſibi cõtrariatur, quia quod corrumpitur, corrumpitur à ſuo cõtrario in ſpecie, ſicuti à ſaniei ſubſtantia, ab humoris tranſmiſſi ad ulcus malignitate & uenenoſitate, ab intenſa ab intrinſeco, ſeu ab extrinſeco euenienti caliditate, frigiditate ſeu humiditate, à uenenorum morſu, ut canis rabidi, ſcorpionis, uiperæ, & ſimilium, à uenenatæ ſagittæ, ſiue rei alterius ueneno infectæ diſruptione, ſiue punctura. Prohibitio aduentus ſpiritus ad membrum utiq; in genere fit ab omni eo quod in uijs tranſitus, per quos deferũtur ſpiritus, oppilationem inducit, ſicuti in ſpecie à materia incuneata, & conſtricta, ſiue per cauſam primitiuam, ſiue antecedentem, ab immoderata frigiditate, à forti & exaſperata ſtrictura, ſiue illaqueatione, à materiæ cõiunctæ exceſſiua quantitate, ſeu multitudine, à materiæ cõiunctæ groſſitie & uiſcoſitate. Aſſignatis cauſis tam in genere quàm in ſpecie putrefactionis in ulcere euenientis, tali quali modo dictum eſt, nunc autem dicendũ conſequenter quod cura putrefactionis diſtinguitur ſecundum quod ea putrefactio eſt de proximo futura, aut iam facta eſt: & quæ iam facta eſt, aut ſecundum quod eſt perambulans & procedens ad partes uicinas corrumpendo per uiam corruptionis complexionis membri, aut ſecundũ quod non eſt perambulans nec procedens partes uicinas corrumpẽdo ſaltem pro tempore, ſed ſic in ſuo eſſe ſtans. Cura itaq; putrefactionis, quæ eſt de proximo futura perficiatur, ne talis putrefactio omnes gradus ad putrefactionem acquirat, ut ſi in cauſa fuerit ſaniei ſubſtantia, perficiatur antidotis deſcriptis capite iij. & iiij. huius noſtræ partis practicæ. Si in cauſa fuerit ab intrin

ſeco ſeu ab extrinſeco eueniens caliditas, cura compleatur ſucco ſolatri, ſucco plantaginis, albumine oui conquaſſato cum aqua roſ. Si frigiditas, decoctione chamæmeli, meliloti, & ſimilium. Si humiditas, aqua cineris, aqua aluminis, emplaſtro ex farina ordei, orobi, fabarum, aqua cineris, aceto, & melle, & alijs exiccatiuis fortioribus forte. Si uero fuerit in cauſa hūmoris malignitas, & uenenoſitas, ſeu rei alterius extrinſecę uenenatæ morſura, diſruptio, ſiue punctura, tunc talis malignitas & uenenoſitas eradicetur & conſumatur cauterio, ſeu ſcarificatione, appoſitione uentoſarum ſuper loco, ſuctione cum ore & alijs. Si materia incuneata & conſtricta, relaxetur ſcarificatione loci, & circumuicinæ partis. Si in cauſa fuerit fortis & exaſperata ligatura, diſſoluatur, & a tali deſiſtatur. Si materiæ cōiunctæ multitudo, minoretur ſcarificatione, ſeu ſanguiſugarū appoſitione. Si uero materiæ coniunctæ uiſcoſitas & groſſities fuerit in cauſa, tunc ipſius fiat ſenſibilis diſſolutio ſcarificatione loci, & circumuicinæ partis. Cura uero putrefactionis quæ iam facta eſt, & nō perambulans, nec procedens ad partes uicinas corrumpēdo, ſaltem pro tempore, ſed ſic in ſuo eſſe ſtans, cōpleatur abſciſſione putrefacti cum nouacula, ſeu quouis alio modo corruptū abſcindēte, ſumpta indicatione de profunda & ſuperficiali abſciſſione, ſecundū quod talis putrefactio magis & minus in membro profundatur. Cura autem putrefactionis, quæ eſt perumbulans & procedens, in hunc modum adminiſtretur, inciſione corrupti iuxta ſanū, accipiendo etiam de parte ſana, & conſequenter cauſticatione reſidui, cum igne: & melius: aut medicinis cauterizantibus, ut humidum extraneum in membri ſubſtantia forte derelictum, quia nō per inciſionem & amputationem totaliter remotum, aptum partes uicinas ſanas corrumpere & inficere, cōſumatur & exiccetur: ſeu cum his, quæ in illam humiditatem extraneam exſiccando & cōſumendo cauterio proportionātur, ſicuti

uitriolo

uitriolo romano,calce uiua,ſeu ungento tali:R.uitrioli rubei ʒ.x.aluminis ʒ.iiij.calcis uiuæ ʒ.v.pſidiæ ʒ.v.thuris ʒ.xi.gallarum ʒ.i.s.ceræ ʒ.xl.olei ʒ.vi.pinguedinis uituli ʒ.xl.incorporentur more unguenti. Idem ualet hoc aliud:R.aquæ primæ unc.x.calcis uiuæ,argenti ſublimati,aluminis, ana unc.i. miſce, & bulliant ſimul ad ignem, donec ad ſubſtantiã denſam deueniat.Item etiã unguentum ægyptiacũ, & ſimilia. Hæc itaq; de cura putrefactionis,& uniuerſaliter earum diſpoſitionum quæ in ulceribus ſuperueniunt,dicta ſint.

De cura corruptionis oſſium. *Caput* XVII.

CVm ad ulcera multotiens cõſequatur oſſium corruptio,qua exiſtente ulcus in carne non poteſt ſanari,niſi prius oſſis corruptio eradicetur: ideo & rationabiliter data prius ulcerum cura,in calce huius noſtri libelli curationem corruptionis oſſium aggreſſus ſum, non diſtinguẽdo tamen putrefactionem à corroſione, cum curatio, quæ perficitur poſtremo artis medicæ inſtrumento,pro ſui maiori parte penes hæc non diuerſificetur.Dico igitur quod corruptionis oſſium curatio diſtinguitur ſecundũ quod talis corruptio eſt de proximo futura,aut iam facta eſt,& ſecundũ quod eſt in oſſe magis & minus profunda,aut magis & minus ſuperficialis,ſimiliter ſecundum diuerſitatem membrorum in quibus fundata ſunt oſſa,ut in capite,dorſo,coxendicibus,iuncturis & conſimilibus. Scita hac diuerſitate,dicendum ſecundo, quod oſſis corruptio quæ de proximo futura eſt, denotatur ex iſtorũ præſentia, uidelicet apoſtematis naturæ inobediẽtis, doloris in loco,& cum perſeuerantia infeſtantis, coloris oſſis naturalis, coloris liuidi conditiones aſſumentis, carnis ulceratæ in corruptionem tendentis,ulceris ſub imperio annui ſe ſupponentis. Oſſis corruptio quæ iam facta eſt denotatᷣ,quoniam ſecundũ plurimum & quaſi ſemper facta eſt oſſis denudatio à panniculo eum naturaliter cooperiente, quæ comprehenditur ex facili penetratione carnis, &

panniculi uſq; ad ipſum os, tenta plumbea ſiue argentea mediante. Item caro quæ ſuper ipſum exiſtit os facta eſt mollis, necnon ſanies ab ulcere emanans eſt cum fœtore, & facta prætenuis. Si igitur oſſis corruptio fuerit futura de proximo curet̃, ne omnes gradus ad corruptionem acquirat, & hoc remotione ſuæ cauſæ facientis talem corruptionem, circa quam fiat diligens conſideratio. Si autem oſſis corruptio iam facta ſit & ſuperficialis exiſtat, eradicetur frictione ſeu ſcalptura ipſius oſſis corrupti, uſquequo peruenias ad ultimum corruptionis eius, cognita oſſis corrupti eradicatione dum eius fit frictio quod ſanguis ex eo egredit̃. Si uero corruptio profunda fuerit, abſcindatur ipſum os corruptum fricando ſeu ſcalpendo, & ſubſequenter cum cauterio actuali cauterizando, ut inde ſi quid humidi fuerit extranei, non iam ex toto per frictionem remoti, apti particulas uicinas adhuc inficere, exiccetur & conſumat̃: & ſi oſſis corruptio profunda uſque ad ſui medullam comprehẽdatur, curetur ipſum os malleo & ſcalpello, ſeu alijs inſtrumentis conuenientibus, concauando & remouendo cum ſui medulla. Si uero oſſis corruptio fuerit uniuerſalior, ita quod totum os ſit corruptũ, ſerratura totius oſſis deſtruatur. Si oſſis corruptio exiſtere uideatur in capite, dorſo, anchis ſiue iũcturis, aut membris nobilibus propinquis, annihiletur medicinis complexionem ipſius oſſis conſeruantibus, & humidũ corruptum & extraneum in oſſis corrupti ſubſtantia contentum exiccantibus & conſumentibus, ſicuti cum unguento de agarico, cuius hæc fertur eſſe deſcriptio: R. ſalis, agarici, tartari, ana, fiat puluis, & cũ melle unguentum. Siue cum hoc alio: R. ariſtolochiæ rotundæ, ireos, myrrhæ, aloës, corticis plantæ opopanacis, cambil aduſti, ſcoriæ æris, corticis pini, ana, miſce, & fiat puluis, ſeu cum melle unguentũ. Item ualet in caſu radix dragonteæ, betonica, radix peucedani pulueriẓata, radix uitis albæ cum uino emplaſtrata, euforbium pulueriẓatum,

uitriolum

uitriolum romanum, & ſimilia. A nõnullis uero fit humiditatis corruptæ in oſſis ſubſtantia cõtentæ cõſumptio & reſolutio medicinis his quæ cauterio proportionantur, uidelicet oleo ferueñti, radice aſphodelorum ignita ualde, cum uino, ſulphure ignito, aqua per quam fit ſeparatio auri ab argento. Tu tamen de membri ulcerati nobilitate, & ad membra nobilia propinquitate; & ſimiliter de prædictorum medicaminum fortiori & & debiliori potentia conſidera, ne ex eorũ applicatione in membro ulcerato cadet error. Quot igitur ſint impedientia curationẽ ulcerũ, & quibus diuerſis modis impediant, & per quæ ſigna impedientia occulta cognoſcantur, quæ ad theoricam pertinent curationis ulcerũ: ad hæc autem quæ ſint, & quot ſint ingenia auferẽtia pręfata impediẽtia, quia tria, ſcilicet potio, diæta, & chirurgia, tam generaliter in quadã ſumma, quàm particulariter circa unũquodq;, quod ad practicam attinet, in hoc noſtro compendioſo libello qui de cura ulcerum exteriorum inſcribitur, quę eſt chirurgiæ pars, ſufficienter dictum eſt.

ANGELI BOLOG. LIBRI DE CVRA VLCERVM FINIS.

ANGELI BOLOGNINI DE VNGVENTIS QVAE communis habet uſus practicantiũ hodiernus in ſolutæ cõtinuitatis medela, Liber.

PRAEFATIO.

CVm in florentiſſimo Bononienſi ſtudio, à Senatu Bononienſium ſtipendio adductus fuerim, ut chirurgiæ principis lectiones non paucæ ſcholaſticorũ multitudini publice profiterer, eorũ & doctorum quidẽ maior pars ingeminatis indies precibus, ut quæ

unguenta communis habeat uſus practicantiũ hodiernus in ſolutæ cõtinuitatis medela, & quonam modo & uia ea unguenta ſolutis cõtinuitatibus applicata, in illis operationes à medico intentas inferant, deinde in quo tempore ſolutis cõtinuitatibus applicãda ſunt, poſtmodum quonam modo & quo in loco applicari habeant, adhuc quanto tempore in eorũ applicatione cõtinuandum erit, ultimo eorum deſcriptionem & componendi modum deſcribere uellem, & eis cæteræq; ſtudioſæ iuuentuti imprimi curarem, ſæpiſſime me efflagitauit. Aſſiduis igitur eorum debitis ac precibus non obtemperare arbitratus ingratiſſimum, his paucis, nõ omnia, ſed quæ opportuniora & meliora ad rem uiſa ſunt dicens, ero contentus.

Quot & quæ ſint unguenta in communi practicantium uſu. Caput I.

VNguentorum quæ ſunt in communi practicantium uſu pro curãdis ſolutis cõtinuitatibus, quædam ſunt quæ pluribus membris, quædã quę pluribus ſolutis cõtinuitatibus ſunt cõmunia: alia quæ uni determinato membro, nonnulla uni ſoluti continuitati tantum ſunt propria. Quæ pluribus membris pluribusq; ſolutis continuitatibus ſunt communia, dicuntur eſſe hæc, uidelicet unguenta defenſiua, unguẽta digeſtiua, unguenta mundificatiua, quæ unguenta nõ magis uni particulari membro determinato quàm alteri, & ſimiliter non magis uni particulari ſolutæ cõtinuitati determinatæ quàm alteri, ſunt appropriata, nec pro illis principaliter inuenta, ideo in hac parte cõmunia dicuntur. Quæ uni membro determinato ſunt propria, ſiue illi appropriata, ſunt unguẽta capitalia, quæ pro curandis ſolutis continuitatibus in capite tantũ contingentibus principaliter fuerunt inuenta. Quæ uni ſolutæ continuitati ſimiliter ſunt propria & appropriata, ſunt unguenta Mercurialia, quæ utiq; procuranda ulcera quadam ſcabie miro quodã modo reperta ſunt.

De

De unguentis defenſiuis. *Caput* II.

A Communioribus rationabiliter incipiens tanquam notioribus, de unguentis defenſiuis dicendum, quorum officium & operatio eſt quũ frigidis & ſtipticis ſint compoſita, frigiditate ſua & ſtipticitate ſanguinem fluentem & humores admixtos ſanguini, congelare, condenſare, & ingroſſare, & ſic ex eorũ tali acquiſita ſubſtantia, ineptos fluxui reddere, necnon ſubſtantiam mẽbri patientis inſpiſſare, poroſitatesq́ ipſius conſtringere, caliditatem eius attractiuam refringere, uirtutes membri læſi unire, & unitas fortiores in ſuis operationibus reddere, uidelicet in expellendo maxime, & ſic ex his defluentes humores loco ſoluto copulari prohibere. Virtus enim unita, fortior eſt ſeipſa diſperſa: quod idem eſt, omnis potẽtia manens impartibilis, maior eſt. Humoribus itaque in fluxu, ſeu de proximo influere exiſtentibus, applicẽtur defenſiua in parte ſana, uidelicet ea parte qua exiſtunt uiæ & ductus per quos defluunt humores & ſpiritus ad locum læſum. Quibus defenſiuis continuandum erit donec & uſq; humorum defluxus ceſſauerit, quod comprehendi poterit priuatione doloris, deliteſcentia tumoris, ſi apparuerint, bonitate ſaniei in ſubſtantia & qualitate, ipſiusq́ proportionata ulceri quantitate: quorum plurimæ deſcribẽtur formæ, quarum prima forma erit unguenti defenſiui cõmunis, quæ talis eſt: R. olei roſati ℥.i.s. myrtini ℥.s. ceræ albæ ʒ.vi. boni ponderis, boli armeni ℥.s. ſang. drac. terræ ſigillatæ, ana ʒ.i.s. Cõterendorum unumquodq; per ſe primo, ſubſequenter commixta in unum in mortario ſubtiliſſime cõterantur (& non ab re, dum dicitur unguentum ſubtile & emplaſtrum groſſum) & per ſetonem ſubtilem tranſmittãtur, diſſolutaq́ cera in oleis ad ignem lentũ & ferè infrigidatis dentur pulueres, ducendo tale commixtũ cõtinue baculo uſque ad ultimã infrigidationẽ. Vltimo in aqua roſata, ſeu aceto roſato infundatur & abluatur. Tale autem defenſiuũ ſub tali

forma adminiſtratum, conſuetum eſt non remutari niſi de tertia in tertiam diem, applicando ipſum eo modo & loco quibus ſuprà. Solet præterea à quibuſdam pro unguento defenſiuo cõmuni, & alijs unguẽtis defenſiuis particularibus, in nõnullis particulis humani corporis (licet in omnibus etiam) linimentum unguento ſupra ſcripto proportionatũ adminiſtrari, cum nõ in illis particulis accõmodate unguentũ adminiſtrari poſſit, cuius forma erit hæc: R. olei roſ. unc. ij. boli arm. unc. i. aceti drach. i. miſce, & in mortario tale aggregatum ducatur, factaq; eorũ ſimpliciũ adinuicem bona permixtione, eo linimẽto partes circunſtantes uulneri ſiue ulceri ſpatio triũ digitorũ illinantur, cooperta prius tamen ſolutione cõtinui, tentis, licinijs, ſeu faldellis & petijs emplaſtratis unguento, ſeu unguẽtis ſolutæ cõtinuitati illo tunc tempore conuenientibus & opportunis; quæ linitio omni tempore medelæ præſtitæ reiteranda eſt. Ab alijs uero tempore magni æſtus & caloris, ſeu infirmorũ inopia, loco unguenti defenſiui, & ſimiliter linimenti de quibus ſuprà, ſubminiſtrãtur nõnullæ defenſiuorũ formę, ſub forma embrocæ; quarum prima erit hæc: R. ſucci ſolatri partes duas, plantaginis partẽ unã, aceti parum, miſce. Infuſa petia una in tali aggregato & aliqualiter expreſſa, partes circũſtantes ſolutæ continuitati embrocentur, & extenſa ſupra membrũ uſq; ad tempus mutationi congruũ permittatur: & iterũ imbibita in tali medicamento applicetur, cooperta prius ſoluta continuitate tentis, faldellis, ut ſuprà habitum eſt. Alia forma: R. aquæ roſatæ unc. iij. aceti unc. s. miſce, & applicetur ut ſuprà. Alij aliter defenſiua loco & tempore quibus ſuprà applicãda applicãt, & hoc modo tali, uidelicet loco ex oleo roſato circũquaq; inuncto, eidem pulueres ſanguinis draconis & boli armeni hincinde ſuperaſpergunt, & eorũ digitis non ualde comprimentibus prædictos pulueres leniunt & diſſoluunt.

De

De unguentis digeſtiuis. *Cap.* III.

DEſcriptis nonnullis in defenſiuorum materia, de quibus in proœmio nos declaraturos eſſe diximus, nunc de unguentis digeſtiuis dicendum, quorum officiũ & operatio eſt tam in uulneribus, quàm in ulceribus indigeſtis & crudis, ſui caliditate cum humiditate & unctuoſitate permixta, præparare ad expulſionẽ, caliditate digeſtiuam uigorando, multiplicato calore naturali, & humiditate & unctuoſitate diſponendo ad alterationem ſimilem illi quæ fit in generatione ſaniei cum putrefactione permixta, molliẽdo & leniendo. In uulneribus dico ſanguinem, & ſuperfluitates admixtas ſanguini, congelatum ſeu conſtrictũ in extremitatibus uenarum notabiliũ, & capillarium partiũ ſolutarũ, & in locis proximis ambientibus ipſam ſolutã continuitatem, quæ ſanguinis congelatio & conſtrictio conſecuta fuit applicatione albuminis oui, ſiue frigiditate aëris circundantis, ſeu alia de cauſa. Et ſimiliter præparant ad expulſionem ſuperfluitates quæ aggregantur in loco, partim per uiã defluxus, uirtute expulſiua forti membrorum, potentiũ ſuas ſuperfluitates ad membrum debile expellere, partim per uiam congeſtionis, uirtute digeſtiua & expulſiua debili membri patientis. In ulcerationibus uero crudis & indigeſtis, præparant ad expulſionem humores digeſtioni rebelles ſui cruditate, heterogeneitate ſeu forte multitudine. Exiſtentibus igiť uulnere in ſua ſecunda ſiue tertia die, ulceratione indigeſta & cruda in ſuo tempore, applicentur digeſtiua, replendo uulnus ſiue ulcus tentis, faldellis ſeu licinijs & petijs in ipſo digeſtiuo intinctis. Quibus digeſtiuis procedendum erit in eorũ adminiſtratione, donec & uſquequo tibi uiſum fuerit ſanies ex ipſa ſoluta continuitate proportionata reſudari, quæ ut plurimum in uulneribus hyemis tempore ſextam ſiue ſeptimã, in æſtate quintã ſiue ſextã diem inſequitur. In ulcerationibus uero procedendum donec præ cæteris dolor & tumor delitue-

rint cum pæſentia ſaniei laudabilis in ſubſtãtia & qua-
litate, quorum digeſtiuorum plurimæ deſcribentur for
mæ, quarum prima erit unguenti digeſtiui communis,
quæ talis eſt: R. uitellorum ouorum numero. i. olei roſ.
unc. i. miſce. Alia forma: R. terebinthinæ unc. i. s. uitel-
lorum ouorũ numero. v. olei roſ. unc. s. miſce: huic com
poſito potes addere parũ croci ſi placet, & erit magis in
ſuis operationibus efficax, & in ſedatione doloris præ-
ſtans. Alia forma: R. terebinthinæ lotæ unc. ij. uitello-
rum ouorum numero. ij. croci ſcrup. s. olei roſ, unc. s. fa
rinæ ordei. q. s. ut bonæ formæ & compoſitionis redda
tur. Alia forma magiſtralis: R. axungiæ porci liquefa-
ctæ ſiue butyri, unc. i. s. ceræ albæ terebinthinæ, ana
unc. s. croci ſcrup. s. diſſolutis axungia ſiue butyro & ce
ra ſimul, & ultimo terebinthina, & quaſi infrigidatis
detur crocus, & ducatur aggregatum ex his baculo, do
nec ad ultimã infrigidationẽ deueniat. Item alia forma
ſatis mihi domeſtica in ulceribus & in uulneribus etiã
à tertia ſiue quarta die citra adminiſtranda cum humi-
ditate & unctuoſitate exiccationi permixta participet:
R. unguenti baſilico. ſerap. ℥. i. dialtheæ ℥. s. miſce.

De unguentis mundificatiuis. Caput IIII.

CVm unguẽta mundificatiua ea denominãda ſint, quæ ſolutas continuitates mundas reddunt, ea-
propter non immeritò hoc in loco dicendum eſſe puto,
mundificatiuum tripliciter ſumi poſſe, uidelicet large,
ſtricte, & ſtrictiſſime. Si large ſumat̃, ſic omnia unguen
ta quæ habent mundare ſolutas cõtinuitates, ſiue mun
dent eas à ſanie, cruſtis, eſcharis, ſiue ſquamis, carne mol
li, carne putrida, carne oſtracata, & ſic de alijs, mũdifica
tiua dici poterunt. Si autem ſtricte ſumatur, mundifica
tio ex unguentis celebrata proprie ſolutæ continuitati
ulceroſæ tantum competat. Sic ea dici poterũt mundi-
ficatiua ſtricte, quæ habent ipſum ulcus mundare ab al
tera duarum ſuperfluitatum, ſolutas continuitates ulce-
roſas inſequentiũ: ex quarum præſentia tale ulcus in-
terdum

terdum ſortitur denominationē, ut à ſanie ſubtili qua ulcus uirulentum denominatur, ſeu à ſanie groſſa qua ulcus ſordidum. Si ſtrictiſſime, ſic ea unguenta quæ habent mūdare ſolutas cōtinuitates ulceroſas à ſuis proprijs ſuperfluitatibus ſimul & collectiue, uidelicet à ſanie ſubtili & groſſa ſimul, quæ duæ ſuperfluitates ſecundū plurimum ſolutas continuitates ulceroſas inſequuntur. Non cōtrahentes tamen tale ulcus ad aliquā differentiā determinatā, mundificatiua ſtrictiſſime denominãda ſunt. Data hac mundificatiuorū diſtinctione, de mundificatiuis ſtrictiſſime ſumptis, de quibus in hac parte principaliter fit ſermo noſter, ſubſequenter de ſumptis ſtricte, ultimo de ſumptis large dicendum erit. Officium itaque & operatio unguentorum mundificatiuorum eſt ſolutas continuitates mundas reddere. Et cum in ſolutis continuitatibus ulceratis, ut ſuprà dictum eſt, duæ ſuperfluitates inueniri ſoleāt, una ſubtilis, altera groſſa: ſubtilis quæ exiccantibus curatˀ, groſſa quæ attenuantibus & diſſoluētibus, hoc eſt abſtergentibus: quapropter mundificatiuum ſtrictiſſime ſumptum ex exiccantibus & abſtergentibus ſimul & collectiue componi habeat. Apparente itaque in ulcere ſanie ſubtili & groſſa, repleatˀ ulcus tentis, lichinijs ſeu faldellis, emplaſtris, unguento mundificatiuo ipſis ſuperfluitatibus proportionato ſecundū prædominium unius ſuperfluitatis ſuper alteram: quibus continuandum erit donec locus mundificatus fuerit: quod non falſo comprehendere poteris, dum ſaniei diminuta quantitas, ipſiusq; in ſubſtantia & qualitate perfecta laudabilitas affuerint, quorum plurimæ annotabūtur formæ, quarum prima erit hæc: R. terebinthinæ unc. ij. mellis roſati colati unc. i. myrrhæ drach. i. thuris, ſarcocollæ, ana drach. ij. Vnumquodque eorum quæ conterenda ſunt in mortario per ſe primo, ſubſequenter cōmixtis in unum ſubtiliſſime conterantur, factaq; deinde bona permixtione adinuicē mellis & terebinthinæ in cazola

ad ignem lentum, & ab igne depoſitis & penè infrigidatis, dentur pulueres, ducendo tale cõmixtum baculo uſque ad ultimam infrigidationem. Alia forma: R. unguenti raſini unc. ij. mellis roſati colati unc. i. diſſoluto unguento in cazola ad ignem lentum, & addito melle, ducendo ea baculo, fiat illorum ad inuicem perfecta mixtio. Alia forma, & dicitur unguentum de dialthæa patris mei: R. terebinthinæ, unguẽti dialtheæ, ana unc. i. ceræ, reſinæ pini, ana drach. v. ſcrup. i. butyri, boli armeni, ana unc. i. s. floris æris drach. i. s. miſce. Alia forma: R. unguenti baſiliconis unc. ij. mellis roſ. col. unc. i. fiat eo modo quo ſuprà. Et hæc pauca ex unguentis mundificatiuis ſtrictiſſime ſumptis connumerata ſufficiant: nunc ex unguẽtis mundificatiuis ſumptis ſtricte nonnulla connumeranda erunt, quorum aliqua erunt conſumptiua ſaniei ſubtilis, alia diſſolutiua & attenuatiua ſaniei groſſæ, hoc eſt abſterſiua: & eorũ quæ erunt conſumptiua ſaniei ſubtilis, alia erunt ad caliditatẽ declinantia, alia ad frigiditatem. Quæ uero erunt conſumptiua ſaniei ſubtilis, & ad caliditatẽ declinantia, eorum prima forma erit hæc, & dicitur unguentũ reſinatũ: R. reſinæ pini, terebinthinæ, ceræ citrinæ, olei cõmunis, ana unc. iij. diſſoluta cera, & reſina, & oleo, & ultimo terebinthina in cazola ad ignem lentum, & colatis per ſetarium infrigidari permittaẽ, & uſui ſeruetur. Alia forma, & dicitur unguentũ baſilcon maius, ſiue uaſilicon ſeu imperiale ſiue macedonicum: R. ceræ albæ unc. ij. reſinæ pini, terebinthinæ, ana unc. s. ſepi uaccini, pici naualis, thuris, myrrhæ, ana drach. ij. ℈. ij. olei communis unc. iij. Quæ ſunt conterenda primo per ſe, ſubſequenter ſimul & in unum in mortario cõterantur, deinde in cazolę ad ignem lentũ, oleum, ſepum, ceram, reſinam, ultimo terebinthinã, ſubſequenter picem imponito, & omnibus diſſolutis & colatis per petiam ſiue ſetariũ, & ferè infrigidatis dẽtur pulueres, & cum baculo tale aggregatum tandiu ducito donec infrigidetur. Alia forma

ma, & dicitur unguentũ aureum: R. ceræ nouæ unc. i. olei communis unc. iiij. terebinthinę unc. s. picis græcæ drach. ij. thuris, maſtiches, ana drach. i. ſcrup. i. croci ℈. s. ſubtiliſſime puluerizeẽ maſtiche, pix, & thus. Vnumquodq; iſtorum per ſe primo, ſubſequenter mixtis in unum in mortario, & diſſoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina, & penè infrigidatis dentur pulueres, ſubſequenter crocus, ducendo tale cõmixtum baculo, donec eorum ſimplicium fiat perfecta mixtio, & tandem ultimata infrigidatio. Quæ autem erunt ſaniei ſubtilis conſumptiua ſiue exiccatiua, & ad frigidum uergẽtia, eorum forma prima erit hæc, & dicitur unguentum de ceruſſa album: R. olei roſati, ceruſſæ puluerizatæ per ſetarium, ana unc. ij. ceræ albæ drach. vi. diſſoluta cera in oleo in cazola ad ignem lentũ, & ab igne depoſitis, & quaſi infrigidatis, pone ceruſſam puluerizatã, & ultimo lauetur cum aqua roſata. Alia forma: R. olei roſ. ceruſſæ puluerizatæ per ſetariũ, ceræ albæ, ana unc. i. fiat eo modo quo ſuprà, præter quod non lauetur cum aqua roſata, neque re alia. Alia forma: R. olei roſati, ceruſſæ puluerizatæ ut ſuprà, ceræ albæ, terebinthinæ, ana ℥. ij. diſſoluatur cera in oleo, deinde terebinthina, quibus diſſolutis, & quaſi infrigidatis, adde ceruſſam, & uſui reſerua. Alia forma: R. ceræ albæ, olei roſati, ceruſſæ puluerizatæ per ſetarium, terebinthinæ, ana unc. ij. minij unc. i. s. diſſoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina, & penè frigidatis, adde ceruſſam & minium cõmixtis in unum, & ducatur tale aggregatum baculo, donec ultimate infrigidetur. Alia forma, & dicitur unguentũ de plumbo, per me Saturninũ: R. antimonij, ceruſſæ, ana ℥. s. plumbi uſti, lithargyri, terebinthinæ, ana ℥. i. olei roſati ℥. ij. ceræ albæ ℥. i. s. Quæ ſunt conterenda, ſubtiliter eo modo quo ſuprà contere, & per ſetariũ ſubtiliter cribra, diſſolutaq; cera in oleo, & ultimo terebinthina, quibus diſſolutis, & penè frigidatis dentur pulueres, & ducatur tale aggregatũ baculo,

donec eorum fiat perfecta mixtio & ultimata infrigidatio. Alia forma, & dicitur unguentum de tuthia, ſiue diapomphilicon: R. olei roſati, ceræ albæ, ana ℥. v. ſucci granorum, ſolatri ℥. iiij. ceruſſæ lotæ ℥. ij. plumbi uſti, tuthiæ præparatæ, ana ℥. i. thuris ℥. s. quæ ſunt terenda in mortario ſubtiliter tere eo modo quo ſuprà, & per ſubtilem ſetarium tranſmittantur, diſſolutaq́ cera in oleo, & quaſi infrigidatis dentur pulueres, ducēdo tale aggregatū baculo, donec ultimate infrigidetur: poſtremo ponatur tale unguentū in mortario cum ſucco ſolatri, & tandiu cum piſtillo ducatur, donec ſucci & unguenti adinuicem fiat perfecta unio & incorporatio, & uſui ſeruet. Et quia multoties accidit applicatione iam dictorum unguentorū & aliorum ſimilium, licet hæc ad frigidū & ſiccum ſint uergentia, in ſolutis cōtinuitatibus caro mollis generari ex eorū ſubſtantia unctuoſa & oleaginoſa remolliente partis ulceratæ ſubſtantiam, ideo hoc in loco dignum mihi eſſe uidetur nōnulla unguenta enumerare, ut ab errore præfato tuearis, quorum ſubſtantia non ita oleaginoſa & unctuoſa exiſtit, imò in ſubſtantia quaſi ceratis ſimillima eſt: & eorū prima forma erit unguentū de minio, cuius deſcriptio talis eſt: R. olei roſati ſiue cōmunis, terebinthinę, ana ℥. ij. ceræ citrinæ ℥. iiij. minij ℥. vi. ſubtiliato minio in mortario, & per ſetarium tranſmiſſo, diſſolutisq́ cera, & ultimo terebinthina in oleo ad ignem, & ferè his tribus infrigidatis & per petiam colatis, detur minium, ducendo tale aggregatum baculo uſq; ad infrigidationem ultimam. Alia forma unguenti ſubſtantiæ tenentis medium inter molle ſeu oleagineum, & durum ſiue terreſtre, & dicitur unguentum de ceruſſa coctum: R. ceruſſæ pulueriza tæ per ſetarium, ceræ albiſſimę, ana ℥. i. olei communis ʒ. iij. terebinthinæ ʒ. i. diſſoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina in cazola ad lentū ignem, & ab igne depoſitis & quaſi infrigidatis detur ceruſſa: ultimo uero loco manibus in aqua roſ. infuſis malaxe-

tur

tur,& uſui tuo reſeruetur. Alia forma unguenti præfa tæ ſubſtantiæ, alijs quibuſcunque eiuſdem tamen rationis præualens: & dicitur unguentum nigrum deſcriptione patris mei: R. ceruſſæ pulueriʒatæ per ſetarium, lithargyrij pulueriʒati ſubtiliter, ana ℥.i.s. ceræ citrinæ ℥.s. olei communis unc.iiij.s. Poſitis cera & oleo in caʒia una capacitatis ſatis magnæ ad flammã ignis lignorum & non carbonum, & tandiu teneantur ſuper ea donec illa notabiliter ferueant, & ſubſequenter ponantur in illis feruentibus ceruſſa & lithargyrũ, & ducantur cõtinue baculo, ne e a feruendo fundo caʒiæ adhæreant, & in tantum bulliant uſquequo tale aggregatum ad colorem liuidum deueniat, & tunc ſubitò ponatur gutta una ipſius aggregati ſuper marmore aut ferro ſeu re alia frigida, & infrigidari permittatur. Infrigidata conſiderare habeas utrum talis gutta ſit ſubſtantiæ mollis & oleaginoſæ, ſiue duræ & terreſtris, ſeu inter iſta duo tenentis medium, uidelicet inter molle & oleaginoſum, ſiue durum & terreſtre. Si uero extiterit ſubſtantiæ tenentis medium inter illa duo iam dicta, tunc tandiũ tale aggregatum ferueat, donec ad colorem nigrum deueniat. Si ſubſtãtiæ duræ & terreſtris fuerit, tunc detur aliquantulũ de oleo, & tanto tempore bulliat donec prædictam ſubſtantiã & colorem aſſumat, ſuperaddendo de oleo bis ſiue ter, & fortè pluries ſecundũ opportunitatem. Tamen conſilium meum eſt circa hoc, quod eſto magis parcus in effundendo oleum, quàm abundans. Melius eſt reiterare uices olei, quàm indebitam quantitatem infundere. Si autẽ ſubſtãtiæ mollis & oleaginoſæ affuerit, tunc taliter ferueat donec colorem nigrum, & ſubſtantiam inter illa duo iam dicta tenentem medium attingat. Quæ uero erunt ſaniei groſſæ attenuatiua & diſſolutiua, hoc eſt abſterſiua, eorum prima forma erit unguenti mundificatiui de melle, cuius deſcriptio talis eſt: R. mellis roſati unc.i. iridis ſubtiliſſime pulueriʒati drach. ij. miſce. Alia forma, & erit unguenti mundifi-

catiui de ſucco apij: R. terebinthinæ unc. ij. mellis roſati colati unc. i. s. ſucci apij unc. i. farinæ ordei q. s. Fiat in cazola ad lentum ignem perfecta mixtio mellis, terebinthinæ, & ſucci ad inuicem, & in fine adde tantundem farinæ ordei donec ad formam unguẽti extenſibilis deueniat. Alia forma, & erit unguenti mundificatiui de ſucco abſinthij, quæ fit eodem modo quo fit unguentũ de ſucco apij. Sint hæc de unguentis mundificatiuis ſumptis ſtricte, dicta ſatis: de unguentis modo mundificatiuis large, nonnulla aſſignanda erunt: quorum prima forma erit unguenti mundificatiui ſolutæ continuitatis ulceratæ à carne molli, non iam habente aliquem putrefactionis gradum, ſed bene de proximo ad putrefactionem diſpoſita: & tale dicitur unguentum apoſtolorum ſeu uenereum, cuius deſcriptio talis eſt: R. ceræ albæ, reſinæ pini, armoniaci, ana drach. xiiij. opopanacis, floris æris, ana drach. ij. ariſtolochiæ longæ, thuris, bdellij, ana drac. vi. myrrhæ, galbani, ana drach. iiij. lithargyrij unc. i. olei cõmunis ℔. i. Quæ ſunt pulueriẓanda primo ſeorſum & diuiſim pulueriẓent̃ ſubtiliter, ſubſequenter cõmixtis in unũ, deinde diſſolutis in oleo ad ignem lentum reſina & cera, per ſetarium colatis & quaſi infrigidatis dentur prædicti pulueres, eos inſimul permiſcendo: poſtmodum addantur gummi præparata præparatione qua præparari ſolent: ultimo inceſſanter tale aggregatũ baculo ducatur, & infrigidari permittatur. Alia forma conſimilis præfatæ in operationibus, & dicitur unguentum damaſcenum: R. unguenti reſinati unc. i. floris æris ſcrup. i. diſſoluto unguento in cazola ad ignem lentũ, & ab igne depoſito & penè infrigidato detur flos æris, ducendo tale aggregatũ baculo, donec eorum fiat inſeparata mixtio, & tandem ultima infrigidatio. Forma una unguenti mundificatiui ſolutæ continuitatis ulceratæ, à carne iam habente gradũ confirmatum, imò gradus corruptionis & putrefactionis: quod unguentum, ut quidam aiunt, & ego cum eis, prohibet ambu-

ambulationem, facit cadere quod eſt putrefactū,& ſeruat illud quod ſequitur ipſum. Tale uero unguentum ægyptiacum denominatur, cuius deſcriptio: R. mellis crudi, aceti, æris, aluminis rochini, floris æris, ana unc. i. pulueriʒanda ſubtiliter in mortario pulueriʒentur, ut ſuprà de alijs. Subſequenter omnia in mortario ducantur donec eorum fiat mixtio concedens, deinde ponantur in caʒola ad ignem lentū, ducendo cum ſpatula tale aggregatum, & ſeparando illud à parietibus caʒolæ ne comburatur, & tandiu bulliat donec ad colorē rubrū, & ſimiliter ad ſubſtantiā denſam & nullo modo raram & fluxilem deueniat. Si enim tale aggregatū eſſet ſubſtantiæ raræ & fluxilis, duo non opportuna in eius adminiſtratione cōtingerent. Vnū, quod in eo ſolutæ continuitati applicito, in ſpatio temporis minimi ad actum fluxilitatis reduceretur, & ſic in ea tam paruo tempore nō operationes à medico exoptatas inferret. Aliud, quū de ratione grauis & terreſtris ſit inferiora petere (conſeruato eo unguento in aliquo uaſe) alumen, mel, & flos æris, tanquā terreſtria grauia & groſſa ipſius uaſis fundum peterent: acetū uero, & maxime ipſius aceti ſubſtantia ſubtilis, ſuperficiē. Quare dum crederes tale aggregatum adminiſtrare, tantūmodo per te acetum adminiſtraretur, derelicta baſi & radice ipſius aggregati, quia melle, alumine, & flore æris, niſi per te prius eorū permixtio fieret. His uero rationibus moti, confirmamus eius ſubſtantiā denſam & terreſtrem utiliorem & magis collaudandā fore. Forma una unguenti mundificatiui ſolutæ cōtinuitatis ulceratæ à carne oſtracata, calloſa & dura, quod unguētū diaberich à quibuſdā denominatur, per me martiale, cuius deſcriptio talis eſt: R. argenti ſublimati, unguenti populei ſeu dialthææ, quæ dialthæa multum acuitatē ſublimati refringit, ana partes æquales quo ad oculum, conteratur ſubtiliter ſublimatum in mortario, ſubſequēter addatur unguentum dialthææ ſeu populeū, & tandiu ſimul conterantur do-

nec eorũ ſiat mixtio concedens. Et hæc ſatis ex unguentis quæ pluribus membris pluribusq́ ſolutis continuitatibus ſunt communia. Nunc autem tractandum erit de unguentis, quæ uni determinato membro, & ſimiliter de illis quæ uni ſolutæ continuitati tantũ ſunt propria: & primo de illis quæ uni determinato mẽbro ſunt propria ſiue appropriata. Et antequam ad ea deueniamus ne ab enumeratione unguentorũ malam complexionem remittentium, & ſimiliter unguentorũ carnem generantium, & unguentorũ incarnantium, & unguentorum cicatrizantiũ defeciſſe uidear, dicatur quod pro unguentis malam complexionẽ remittentibus recurratur ad ea, quæ de unguentis mundificatiuis ſaniei ſubtilis ſcripta ſunt: pro unguentis uero ſua primaria intentione carnem generantibus, & pro unguẽtis incarnantibus, & pro unguentis cicatrizantibus, quũ mundificationis tempore & in actu mundificandi ſæpe contingat, præter medici intentionem & medicaminis applicati uirtualem operationem, in una parte ſolutæ continuitatis ulceratæ caro generari, in alia cicatrizari, in altera mundificari: quapropter in attenta cõſideratione horum effectuum diu permanens, arbitratus ſum has operationes actione naturæ fieri, remotis tamen impedimentis, ut tota medicorũ ſchola tenet: & adhuc à continuiſſima & frequenti illorum effectuũ cõſideratione non deficiens, & circa magis mihi neceſſaria pro nunc occupatus, his de cauſis dicatũ, ab enumeratione unguẽtorum iam dictorum nunc ſuperſedendũ eſſe.

De unguentis capitalibus. *Caput* V.

NOn poſſum non admirari, cur priores poſterioresq́ medici huius antiquæ, certæ, & non deceptoriæ, neceſſariæ & continuò honoratæ artis, nõ cuilibet determinato membro unguẽta propria & appropriata inuenerint, ſicuti capiti, pro curandis ſolutis continuitatibus in eo contingentibus inuenere, pro quo unguentum ex quampluribus proprietatibus conſtitutum

tum omni ſtudio compoſuere ,uidelicet aromaticitate, exiccatione,caliditate & attractione. Aromaticitate,ut fiat ipſius membri dilatatione animæ & ſpiritus confortatio: exiccatione uero ſuperfluitatũ conſumptio,complexionis naturalis membri cõſeruatio. Omne enim ſimile à ſuo ſimili cõſeruat. Caliditate,innati caloris membri naturaliter debilis uigoratio, conſeruatio & multiplicatio:attractione autem ſuperfluitatũ extranearum in profundo ſolutæ cõtinuitatis exiſtentium ad exterio ra euulſio. Ecce quàm poſteriores medici hac tempeſtate noſtra laborauere in inueſtigatione præfati unguenti pro conſeruatione complexionis, & uigoratione caloris naturalis iſtius membri, præſupponentes ea maxime fore baſim & fundamentum ferè requiſitæ curationis: quod unguentum adminiſtrandum erit dum ſanguis ex ipſa ſoluta cõtinuitate penitus fuerit reſtrictus: quia ſua ſecunda die cõputata ab hora percuſſionis, emplaſtratis ex eo lichinijs ſeu ſaldellis, & magna una petia occupante de parte ſana per ſpatiũ quatuor digitorum ſecundũ omnem differentiam poſitionis:quæ lichinia,ſaldellæ & petiæ emplaſtratæ in oleo roſato infundantur, & aliqualiter exprimantur, & loco actu calida taliter præparata applicentur,donec appareat in loco ſoluto aliqualis digeſtio & doloris penitus remiſſio, & tunc oleo poſtpoſito eo ſolo unguento continuetur donec & uſq; quo ab accidentibus malis tutus fueris, & caro iam cuti quaſi adæquata fuerit, & ad alia medicamenta eiuſdem tamen rationis deueniendũ erit,his duabus rationibus moti, prima,cum natura tali permutatione gaudeat,ſecunda, ut uidearis non uno ſemper medicamento procedere, ſed diuerſis,ex quib. infirmi & aſtantium ſpes ſalutis corroboratur. Et tunc ad cerota tranſeundum,quæ unguentis præſtantiora erũt in cura,ſtante carne iam quaſi adæquata cuti, & hoc cum non oleaginoſitate & unctuoſitate participẽt, quibus fit aliqualis refractio aromaticitatis & exiccationis unguento-

rum. Deſcriptio eius talis eſt: R. terebinthinæ, reſinæ pini, olei communis ſiue roſati, ceræ nouæ, ana unc. vi. betonicæ, matriſſyluæ, ana ℔. s. hoc eſt unc. vi. uini albi potentis & odoriferi ad aliqualem dulcedinem tenden tis q. s. pro ſepultura herbarum: betonicam & matriſſyl uam minutim incidito, deinde ea in mortario aliquali= ter contundito, & ſic præparata in uino albo odorifero infundito, quæ duo ſtent in tali infuſione per dies tres naturales, & fortę plures, miſcẽdo prædictas herbas & uinum omni die bis ſiue ter: poſtea prædictum uinum cum prædictis herbis ſumito, & in caldario ſiue cazia magna, & ſimiliter terebinthinam, oleum, reſinam, & ceram imponito, & tandiu ad lentum ignem ſimul bul liant, permiſcendo ea baculo ne fundo caziæ adhæreãt donec uini fiat conſumptio, poſtmodum per ſetarium ſiue petiam raræ ſubſtantiæ colentur, & exprimantur in catino uitreato, & in eo infrigidari permittãtur: infri= gidatis iterum ponãtur in una cazia ad ignem & diſſol uantur: quibus etiam diſſolutis, addantur ſarcocollæ, myrrhæ, ana partem unam, gummi, elenij partes iij. ita quod uni libræ unguenti correſpondeãt iſtorum trium pulueriz atorũ unc. ij. & aliqualiter bulliant, & iterum colentur, & unguentũ ex his iam dictis ſimplicibus & modis conſtitutum uſui ſeruetur. Forma una ceroti ca pitalis præ aliis nobilior conſtituatur ex modis & ſimpli cibus iam dictis ad inuicẽ proportionatis, præter oleo, quibus unguentum capitale præſcriptum conſtituitur, quo conſtituto manibus oleo inunctis malaxet̃ & uſui ſeruetur. Alia forma ceroti capitalis: R. reſinæ pini, ce= ræ ana unc. vi. terebinthinæ unc. xij. ſucci betonicæ, plantaginis, apij, ana ℔. i. bulliant ſucci ad inuicem cum cera, reſina, in cazola ad ignem lentum, & quaſi ſuccis conſumptis & exiccatis detur terebinthina, qua diſſolu ta & aliqualiter per ebullitionem cum illis incorporata colentur, & uſui cerotum confectũ reſeruetur. Et hæc de unguentis & cerotariis quæ uni determinato mem bro

bro ſunt propria ſiue appropriata.

De unguentis mercurialibus. Caput VI.

POſitis nonnullis unguẽtis & cerotis quæ membris appropriantur, hoc in loco tractandum erit de unguentis & cerotis quæ ulceribus appropriata ſunt, & maxime cuidam ægritudini ulceroſæ mali modi, cui applicatis unguentis, quæ alijs ulceribus applicari ſolent, potius compertum eſt nocumentum quàm iuuamentum. Cuius tam abſurdæ diuerſitatis dubius, & multo tempore in eius conſideratione anxius cõmorans, tandem experimento ratione cõprobato uiſum eſt per me & alios quamplures, iam dictæ ægritudinis curam fieri applicatione medicaminũ corpus à ſuperfluitatibus indeſinenter mundantium, neglectis iam dictis localibus & alijs. Qua de re nõ erit erroneum dicere, & ſine hæſitatione credere, hanc ægritudinẽ à materia antecedente & forti & continue eam fouente dependere: cuius cura, ut habitum eſt, erit euacuatio illi debita & proportionata. Quæ uero ea ſit in his & alijs in hac parte incidentaliter dicendis, conſidera. Et primo quod euacuationum per medicos ſeniores & iuniores adinuentarũ, aliæ fiunt aſſumptione ſolutiui aſſumpti per os in forma pilulari, cõfectionis, electuarij, pulueris, uel ſub alia forma. Nõnullæ linitione iliorum & uentris inferioris cum unguento arthanite uel laxatiuo, certa linitione extremitatũ. Quædã uero fiunt aſſumptione ſolutiui aſſumpti per os, & ſimiliter linitione uentris. Quæ per os, de quibus ſermocinandũ eſt, educunt ſolummodo humorem ad quem cõuertuntur, pro eo tempore quo fit retenta & digeſta medicina ſolutiua in corpore: cuius digeſtionis terminus cõmuniter eſt circa horas octo, in quo tempore interdũ educuntur omnes humores ferè peccantes, licet raro, interdũ eorum pars, educẽdo eos per ſeceſſum, & non regione alia. Quæ euacuatio mea ſententia in uno uidetur diminuta, in alio erronea. Diminuta, quia non educit continue & ſucceſſiue ſuper-

fluitates donec corpus redditur mundum. Poſito enim interuallo, ut res exigit, inter aſſumptionem unius medicinæ ſolutiuæ & aliam, in tempore autem intermedio fiet reaggregatio (dico in hac magna cauſa) tantæ humiditatis in corpore, quantæ facta fuit euacuatio per priorem medicinam, & fortè plus. Præterea non educit pluralitate regionum, ſed tantū unica. Pluribus enim humoribus peccantibus uariæ ſubſtantiæ & degentis in loco longinquo & fortè rebelli à uia ſeceſſus, non fiet eorum debita & appropriata euacuatio. Vnica regione, quia per ſeceſſum. Erronea, quoniam non inueniendo humorem ad quem cōuertitur, & in quem eſt propriū agere, educit humiditates radicales, & illas eliquat & diſſoluit, & ſic eſt cauſa magni terroris & multarum ægritudinū, ſenij, & mortis intēpeſtiuæ. Et in actu euacuandi ſæpe accidit quod mouet humores & illos non euacuat: & ſi euacuat, laborioſe euacuat, aut euacuat pluſquam oportet. Et facta euacuatione accidit interdum febris, dolor capitis, uertigo, debilitatio uiſus, debilitatio ſtomachi, ſitis, ſingultus, dolor ſtomachi, dyſenteria, egeſtio ſanguinea, tineſmos, laſſitudo & debilitatio corporis: de quorum accidentium ſuperuentu nullus admiretur, cum medicina qua fit talis euacuationis modus, malignitate & uenenoſitate participet, quia fortè aliter non educeret. Nō igitur mirum, ſi tranſeundo per os & membra nobilia, præfata accidentia ſubſequātur. Quæ autem fiunt linitione extremitatum, educent ſuperfluitates peccātes tantummodo & ægritudinem fouentes, ſiue ſint a, ſiue b, educendo eas continue & ſucceſſiue, die noctuq́;, donec corpus redditur mundum unica regione ſiue pluribus, quibus habilius & commodius tales ſuperfluitates euacuari poſſunt. Et quamuis hi prænominati effectus & operationes ex tali modo euacuandi conſequentes, reuera digna ſint non minima admiratione, eapropter ut admirantium animus ſedeat, erit innoteſcendū hos effectus & operationes non fieri

ui

ui medicinæ educentis illum humorem peccantem, ſed ui uirtutis expulſiuæ membrorum principalium, expergefactæ & irritatæ à qualitate linimenti ad expellendū nocitiua ſuperflua, ac ſi iraſcens incitaretur ut furiat: opus enim naturæ præ alijs rationabilibus ualidius & incolumius. Item innoteſcendū ſecundo, quod non raro accidit uirtute exiccatiua linimenti quo fit prænominatus euacuandi modus, conſolidatio ulcerum iam dictorum fieri, abſq; ullo ſigno ſenſibili euacuationis: & non ab re: exiccatis enim extremis partibus, exiccatur totum corpus: ſicuti infrigidatis extremis partibus, omnes totius corporis partes infrigidantur. Accidentibus uero timoroſis ex hac linitione ſiue euacuatione apparentibus, illis ſuccurrendum erit de facili, & hoc per remotionem cauſæ extrinſecus applicatæ: quod nō fieri cōtingit in euacuatione facta ui medicinæ aſſumptæ per os. Et ſi quis mordaci dente de ulceribus in ore euenientibus ex linitione præfata, talem modum euacuandi accuſauerit, taceat, maiorum ſuorum documentis, dicentium in cura ſcabiei antiquæ & ulceroſæ diſenteriā prouocari: ſimiliter in cura ſcrophularum, inteſtinorū excoriatione apoſtema ſcrophuloſum curari: in paſſionibus oculorum poſteriorem partem colli ignitam acu & ſetone perforari: in magnis cauſis, ut in lepra, uenena intrinſecus exhiberi, quod maius eſt. Quàm miræ & excellētis uirtutis exiſtat in præfata ægritudine euacuationis modus linitione extremitatum adminiſtratus, uere, Non mihi ſi linguæ centū ſint, oraq; centum, ferrea uox, ſufficienter enarrare poſſem. Sed pro poſſe noſtro debili hæc pauca de eius uirtute & operatione ſatis dicta ſint, hoc uno non omiſſo, quod tuum erit ex præfatis euacuandi modis unum in hac dura & ſæua & ultima ægritudine, quod magis cōcedens uideatur eligere, & illum in infirmorum languentium ſubſidiū afferre. Deueniens modo ad linitionis modum, dicatur quod primo præparent̄ loca in quibus fieri habeat talis illini-

tio, tali præparatione, quod fiat habilior uirtutis linimenti impreſſio, & cõſequenter effectus exoptatus facilior, uidelicet fomentando manus & pedes. Manus à cubitis & ſupra cubitos per quatuor digitos uſq; ad palmam manus. Pedes à genibus & ſupra genua per quatuor digitos uſq; ad plantam pedis decoctione hac, uidelicet: R. calamenti, origani, menthæ, ruthæ, marrubij, foliorũ lauri, ſcabioſæ, lapatij acuti, fœniculi, ana manip. i. bulliant hæc in ſufficienti quantitate aquæ uſq; ad conſumptionem tertiæ partis, & ſtuffentur membra prædicta omni ſero circa cauſam horæ melancholiæ uergentem uerſus horã phlegmatis, quum in tali ægritudine multum prædominetur phlegma humori melãcholico admixtum, quod perſuaderi poteſt ex dolore & anguſtia infeſtantibus & ſe mouentibus hora motus humorum peccantium. Nam patientes talem diſpoſitionem ægritudinis incipiunt moleſtari à doloribus & anguſtijs circa caſum horæ melancholiæ, continuando per totam horam phlegmatis, quia incipiunt moleſtari à uigeſima ſiue uigeſimaſecunda hora, perdurando per totam noctem, quæ ſunt horæ prædictorum humorum. His locis præparatis ad ſuſcipiendas uirtutes linimenti, ſubſequenter ea pannis lineis calidis abſtergantur, & dei nutu inungat infirmus per ſemetipſum loca fomẽtata, eo in loco calido ſedente, utputa inter duos ignes, unguento in extremitatibus digitorum tepefacto, de quo infra. Inunctis his partibus faſcientur loca illa cum faſcia calida, ſuprapoſita prius ſtuppa cannabina, cõtinueturq; talis faſciatio donec cõtinuatur talis inunctio, & cõtinuetur talis inunctio uſque ad diem quartam ſiue quintam incluſiue & fortè plus, donec dentes dolere inceperint, ſiue phlegmata per gingiuas notabiliter diſſolui, ſiue ſuperfluitates peccãtes alia regione ſenſibiliter ſeu inſenſibiliter euacuari, & tunc à tali linitione deſiſtendũ erit. His autem apparentibus abſtergantur & mundentur loca inuncta à tali linimento cum panno lineo rudi &

nouo

nouo, cauendo infirmum ſummopere à principio lini-
tionis uſq; ad finem curæ à frigore, ita quod non egre-
diatur domũ donec ceſſabit fluxus phlegmatis & alia-
rum ſuperfluitatũ euacuatio: & ne prænominatus eua-
cuandi modus in aliquibus caſibus uideatur fallax &
mendoſus, erit attendendum, quod forti ægritudine ap
parente, & medicamini tuo reſiſtente, uirtute exiſtente
robuſta ſatis, nõ eſt abſurdũ totum corpus ſtuffari, & li-
nitionem noſtram uſq; ad humeros & ilia fortè & dor-
ſum terminari, ſubſequenter infirmum pannis calidis
inuolutum in molli lecto collocari, & cum ſacculis cale-
facti ordei circundari. Et econtrà uirtute debili exiſtẽte
& ægritudine infeſtãte, ab his iam dictis euacuandi mo-
dis erit deſiſtendum, & à leuioribus pro eius cura proce
dendũ, ſeu localibus appropriatis, de quibus infra, pal-
liandum: quare æqualiter librando fortitudinem uirtu
tis & ægritudinis, & liniendi modum inter ſe, interdum
tui honore, linimenti uenerationis conſeruatione, infir
mi utilitate, nõ erit inutile. Et ſi quæratur, quęnam poſt
talem inunctionem diæta competat, utrum ſubtilis &
tenuis, an groſſa: Reſpondeo mea ſententia, ut ſuprà di
ctum eſt, cùm effectus & operationes ex linitione iſta
conſequentes nõ fiant ui medicinæ educentis illum hu
morem peccantem, ſed ui uirtutis expulſiuæ membro-
rum expergefactæ & irritatæ ad expellendum nocitiua
à qualitate talis linitionis, ideo omni poſſe oportet na-
turam totius confortare & conſeruare, ut confortata &
uigorata fiat potẽtior in expellendo nocitiua ſuperflua:
& cum à re nulla præſtantius & uelocius uirtus confor
tetur quàm à bono & laudabili cibo & potu, quare in
caſu erit æger cibandus cibarijs generatiuis boni lau-
dabilis & nõ putreſcibilis chymi, uti carne gallinarum,
caponum, pullarum iuuenũ, hœdi lactantis, caſtrati iu-
uenis, perdicum, faſianorum, auicularum cum roſtro
ſubtili, ouis gallinarum coctis, præterquam elixis & fri-
xis. Item potus eius ſit uinum ſuauius quod haberi po-

teſt ſine admixtione aquæ. Tale autē uinum eſt naturæ amiciſſimum, & maxime uinum album ſubtile aromaticum, & ad bibendū ſuaue, & eſt de eo de quo ſanguis & ſpiritus quaſi nullo medio generatur. Ad pleniorem doctrinam euacuationis linitione extremitatum ſuccedentis, cum incidentaliter in ſuperioribus tactum ſit de eius accidentibus unicuiq; intellectui pauorē inferentibus, & ſimiliter de eorum cura per remotionē cauſæ extrinſecus applicatæ, erunt hæc cōſideranda, uidelicet quæ & quot ſint talia accidētia: deinde cum quibus & qualibus ea curanda ſunt. Accidentia connumerantur hæc, uidelicet dentium & gingiuarum dolor, gutturis aſperitas & inflāmatio, phlegmatis ex gingiuis ſuperflua euacuatio, fluxus phlegmatis ex gingiuis, ante tempus reſtrictio, phlegmatis non in ſuo tempore à gingiuis expulſio, maſticationis cibi difficultas, uirtutis debilitatio, uentris conſtipatio, coloris faciei mortificatio. Primum itaq; accidens curetur cum ſucco abſinthij & albo oui ſimul mixtis, ex quibus partes inunctæ inungantur, cureturq; ex lacte ouillo tepido ipſum os colluendo. Secundū accidens cum melle roſato, melle ſimplici, aqua ordei, aqua lactis. Tertiū accidens caſtigetur cum bolo arm. diſſoluto cum ſucco lanceolæ, & ex iſto compoſito colluatur os, & eo inungātur loca inuncta prius, ſiue teneat in ore frigidam aquam ſeu ſuccum ſolatri, & ſic fiet reſtrictio fluxus. Quartum accidens cum maſticatione ſtaphidis agriæ, ſiue thapſiæ, hoc eſt piperinæ. Quintū uero accidens corrigat̄ cum fomentatione partium quæ prius fuerūt inunctæ, ex rore marino, ſaluia, bullitis in aqua. Sextū accidens cum diæta ſorbili ex bono brodio cōtuſo, deſtillato, quibus ſi admiſceant̄ cordialia nō erit inutile. Septimū accidens deſtruatur cum ſaccharo ro. bugloſſato, boraginato, cibis bonis & cordialibus, epithematibus cordialibus, electuarijs cordialibus, & potib. cordialib. Octauū uero accidēs cum clyſtere cōmuni, ſeu ex brodio pulli cū ſaccharo & uitellis

ouorū

ouorũ & ſale,& utatur ſaccharo uiolato dum adeſt uentris conſtipatio cum uirtutis debilitate. Nonũ accidens annihilet̃ cum gummi arabico,axũgia urſi,oleo roſato, ana,& miſce totũ cum pauco balſami,& inungant̃ manus, facies, & tempora, & tunc reddet̃ color naturalis & pulcher. Et hæc breuiter de cura accidẽtiũ dicta ſint. Interroganti uero cauſam, unde eſt quod ex præfato liniendi modo fit ſecundũ plurimũ ſuperfluitatũ euacuatio per ſputũ; licet interdũ per ſeceſſum,ſudorẽ,& urinæ fluxũ. Dicatur,quod exiſtẽte nõ raro materia huius ægritudinis à prædominio phlegmatis, natura ſagax regionem euacuationi phlegmatis, & maxime à capite deſcẽdentis, & ſimiliter humoris curſu phlegmatis expulſi ſi quis fuerit,hanc non rebellem,uidelicet per ſputum,imò ſibi ſolitam & familiarem experta eſt. Siue dicatur,linitionem prædictã ſui proprietate occulta dentibus & gingiuis nocere, & ea debilitare,qua parte debilitata,fit in ea aggregatio ſuperfluitatũ ægritudinem apoſtemoſam conſtituentium, partim per uiam defluxus, partim per uiam congeſtionis: cuius ægritudinis apoſtemoſæ materia coniuncta in aliquibus calore naturali,calori extraneo prædominãte ſuppurat̃: in nonnullis calore extraneo calori proprio prædominãte corrumpitur, & ſic quicquid ab ea corruptione tangitur, ſimiliter corrumpitur: quare facta in eo loco ſolutione continui,& porta,ex exitura ſiue putrefactione,debilitate adhuc procedente,ut res exigit,fit inde per ſputum ratione hac ſuperfluitatum expulſio, & ſic earum euacuatio. Miror etenim in caſu ſi ita eſt ex hac ſolutione ulceroſa phlegma non alteratũ euacuari, aſſignata interroganti hac cauſa. Nunc autem deſcribenda erit ea linimenti ex intenſione noſtra conſolati deſcriptio, quo inunctis extremitatibus eſt omnium membrorũ principalium corroboratiuũ, membrorumq́; illis deſeruientium confortatiuum, necnon membrorũ quibus applicatur uigoratiuum,ſpiritus & animæ dilatatiuum,cum

ctarum uirtutum ſed expulſiuæ maxime, omniũ mem=
brorum ad expellendum nocitiua incitatiuum, ſuper=
fluitatum peccantiũ continue & ſucceſſiue die noctuq́
donec corpus redditur mundũ unica regione ſiue plu=
ribus eductiuũ: R. laridi pulchri non rancidi gladio mi=
nutim raſcati unc. viij. gariof. benzuin, ana drach. ij. ci=
namomi, nucis muſcatæ, ſtoracis calamitæ, ana drac. i. s.
corticum citri, croci, ana drach. ij. corticum paradiſi
drach. iiij. euforbij ſcrup. iiij. aquæ roſ. unc. vi. ceræ al=
bæ minutim inciſæ, ſed tempore æſtatis, unc. s. lauetur
lardo in aqua ſcabioſæ duabus uicibus continuè abijci=
endo aquam, deinde lauetur tribus uicibus cum aqua
roſ. optima eodem modo quo lotus fuit in aqua ſcabio
ſæ, continue illam aquam abijciendo, poſtea gariofili &
alia ſupraſcripta bene puluerizata cũ lardone in aqua
roſ. infundantur per diem naturalẽ, poſtremo in uaſe
duplici bulliant, utputa per balneum mariæ, obturato
bene orificio uaſis uſq́ ad conſumptionẽ aquæ roſ. per
horam, ultimo per petiam lini ſubtilis colentur & infri=
gidari permittantur: deinde adde ſibi de mercurio ter=
reſtri quantum infra deſcribitur, in mortario ligneo du
cto adeò ut minima pars mercurij tangat minimam
partem ſupraſcripti unguenti. Præparetur mercurius
hoc modo: R. mercurij terreſtris unc. iij. mercurij ſubli
mati drach. ij. ſucci citrangulorum unc. s. fellis tauri, ſa=
liuæ hominis ieiuni q. s. ſubtilietur aliqualiter mercuri=
us cum ſputo, deinde ponatur mercurius ſublimatus in
mortario, diligentiſſimeq́ conteratur, addendo de ſuc=
co citranguli & alijs ſupraſcriptis: R. laridi ex intentio=
ne noſtra præparati unc. vi. mercurij terreſtris in natu=
ram cœlicolæ cõuerſi unc. iij. miſce, & fiat unguentum
in mortario lapideo ſiue ligneo per diem integram con
terendo, ita quod minima pars unius ſimplicis con=
tingat minimam partem alterius. Forma una unguen=
ti mercurialis ſubſtantiæ tenentis medium inter molle
& durum, quod per me cerotum mercuriale denomi=
natur,

natur, cuius officium & operatio erit membrum cui ap plicatur permaxime uigorare, & cunctas uirtutes principaliter membri læſi, & ſecundario membrorũ quibus tale membrum alligatur irritare digeſtiuam & expulſiuam præ cæteris, quod unguentum adminiſtrandũ erit hora prima qua ad infirmum perueneris, extenſum ſuper petia una capacitatis magnę, ita quod cõprehendat notabiliter de parte ſana membri ulcerati ipſum ulcus ambiente, repleto ulcere prius lichinijs, faldellis emplaſtratis unguento de quo infra, quod continuandũ erit donec locus penitus cõſolidatus fuerit, cuius deſcriptio talis eſt: R. linimenti ſupraſcripti unc. iij. mercurij cœlicolæ unc. ij. ceræ unc. ij. s. terebinthinę unc. s. Alteratur linimentum ſupraſcriptum cum mercurio cœlicola in mortario ligneo cum piſtillo ſuo eodem modo quo ſuprà: deinde diſſolutis inſimul cera & terebinthina in cazola ad ignem lentum, & ab igne depoſitis & quaſi infrigidatis detur linimentum mercurio ſupraſcripto admixtum, illius infundendo partem poſt partem. Forma una unguenti mercurialis quo lichinia & faldellæ emplaſtrentur, cuius officium & operatio erit ulcus à ſuis proprijs ſuperfluitatibus emundare, & ſubſequenter non primaria ſui intentione, ſed ſecundaria carnem generare: Recipe laridi ex intentione noſtra primaria præparati unc. vi. mercurij terreſtris unc. iij. aluminis rochini uſti drach. vi. corticum thuris puluerizati drach. iij. miſce. Sint iſta connumerata ſatis de unguentis & cerotis quæ ulceribus appropriata ſunt. Et licet quamplura dicta incidentaliter tamen, in de unguentis mercurialibus uiſa ſunt, uerũ id non abſque ratione factum arbitrandum eſt, cum nonnulli ad pauca reſpicientes afferant curationem ueram & ratione comprobatam iam dictorum malignorũ ulcerum unguentis mercurialibus minime fieri poſſe, nec ea unguenta in humano corpore canonice adminiſtrari debere: qua de re ut præfata & alia clarius elucidentur,

Quæ-

Quærendum erit & primo, utrum unguenta mercurialia pro curanda diſpoſitione iam dicta & alijs in humano corpore adminiſtrari habeant? Pro quo dicendũ quod ſic, cum Galenus, Auicenna, Meſue, cæteriq; talibus uſi fuerint, indiesq; cõmunis medicorum cœtus utatur etiam, & hoc inunctis pulſibus pro curanda ſcabie. Et ſi dicatur quod in compoſitione unguentorum pro curanda ſcabie mercurius non ingreditur, neq; adminiſtratur in tanta doſi, quemadmodum adminiſtratur in unguentis pro curãdis ulceribus præfatis, in quibus doſis mercurij ſatis adaucta eſt: dicendum, quod ſicut non eſt proportio æqualis inter ſcabiem & hanc ægritudinem ulceroſam, cum hæc ægritudo ſit ſæua, & ultima, & mali modi, ſic non debet eſſe æqualis proportio mercurij in unguãto quod adminiſtratur ad ſcabiẽ, & in unguẽto quod adminiſtratur ad iam dictam ægritudinem. Vltima quidem ſeu fortis ægritudo, fortibus ſeu ultimis indiget adiutorijs pro ſui cura.

Quæratur ſecundo, unde eſt quod unguenta mercurialia curant ſcabiem, & præhabitam ægritudinẽ, inunctis pulſibus tantummodo? Dicendũ, quod curant ſcabiem & præhabitam ægritudinẽ, euacuãdo materiam antecedentem eorum, ſicuti dicitur à maioribus noſtris de unguento experto ad ſcabiem ipſius Meſue.

Quæratur tertio, propter quid eſt, & unde hoc accidat ex talibus unguentis talis euacuatio fieri eo modo quo dicitur? Dicendũ, quod irritando ſua qualitate expulſiuã morborum principaliũ, fit talis euacuatio. Inunguntur enim partes ualde & ſumme principalibus alligatæ, neruis, arterijs, & uenis magnis mediãtibus, ſicuti dicitur de unguẽto arthanite Meſue, quod expulſiuã inteſtinorum ſtimulando & irritando euacuat.

Quæratur quarto, utrum linimento iam dicto quæcunq; ægritudo de repletione curari poſſet, quum per nos tot & tanta de eius uirtute & operatione dicta ſint? Dicendũ quod ſic, dummodo uirtus ſit fortis, & ægritu

do

do nõ acuta, nec cum malis accidentibus in aliquo tem pore ſui proximi cõplicata. Et hoc ideo, cum de facili infirmus in tempore infeſtationis accidentium, & in principio paroxyſmorũ deficere poſſet, natura à tot & tantis infeſtata. Nõne unuſquiſq; magis ſe uno inimico notabiliter lædente poteſt ſe defendere, quàm à pluribus?

Quæratur quinto, utrum membra principalia ex tali linitione ledantur? Dicendum quod non læduntur læſione quæ nõ corrigi ac rectificari poſſit, quũ cauſa poſſit abſcindi & remoueri, quia ſe tenens ab extrinſeco. Necnon quũ poſſint applicari per intus & extra, principalia membra uigorantia & cõfortantia. Et adhuc natura à ſuperfluitatibus exonerata non deficit poſtea in neceſſarijs, quia maxime in uigoratione principalium. Et ſicuti dictum eſt, remiſſe lædũtur, quum mercurij qualitas ſatis ſit refracta & cõſolata, ſi quis diligẽtiſſime con poſitionem noſtram inſpexerit, uti dicitur de ſcamonia in electuario ſucci roſ. coloquintida, helleboro, agarico, turbit, & in alijs.

Quæratur ſexto, utrũ tale medicamen uenenoſitatẹ participet? Dicendum quod ſic, refracta tamen.

Quæratur ſeptimo, unde eſt quod à talibus ulcerationibus abſoluti, poſt aliquod tempus, utputa per annũ, de nouo in ulcerationes incurrunt? Dicendum, quod non obſeruato debito regimine in ſex rebus nõ naturalibus, multiplicatiſq; ſuperfluitatibus, & ſuperueniente iterum cauſa ab extrinſeco, tales iterum in ulcerationes incurrunt, ſicuti accidit in alijs ægritudinibus particularibus, ut pleureſi: & uniuerſalibus, ut febre. Cognitum enim eſt experimẽto talem morbũ eſſe cõtagioſũ.

Quæratur octauo, unde eſt quod in aliquibus caſibus curatio redditur mendoſa? nam illa ulcera uidẽtur quaſi exiccari, & in breui tempore reſcindi. Dicendum quod contingit ex ijs uidelicet quod nõ facta fuerit euacuatio completa & ſufficiẽs, ſed incõpleta & diminuta: quia diminute facta fuit illinitio, ſeu quod forte infir-

mus expoſuit ſe frigido aëri in tẽpore euacuationis, unde materię antecedẽtes obturatis poroſitatibus & conſtipatis, non potuerũt exhalare & expirare, quare delegatæ ad locum debilem fuerunt cauſa recidiuæ.

Quæratur nono, utrum inueniant̃ alia medicamina ſimilem qualitatem habentia, ita quod ex eorum approximatione ad membra, inducant talem euacuationem? Dicendũ quod ſic, non tamen à natura pręfati medicaminis denudata ualde, ut ſuffumigia: quædã enim adminiſtratio uſitata culpari poterit: & cauſam conſidera: pertranſit ſiquidem ſubtiliata ſubſtantia ingredientium ſuffumigij compoſitionẽ, immediate ſuper principalia & eis deſeruientia.

Quęratur decimo, utrum unguentis mercurialibus eo modo quo dicitur utendum ſit? conſtitutũ enim eſt, quod nullo modo talia unguenta ſuper principalibus applicanda ſint, & cum irritando naturã membrorum principaliũ, irritatio talis nõ poſſit fieri, niſi uirtus ipſius cadat ſuper principalia, igitur nõ eis eo modo utẽdum eſt. Dicendum, quod ſi cadunt ſuper membra principalia, remiſſe tamẽ cadunt extremis partibus inunctis, & ſic uirtus eorum ad principalia remiſſe accedit.

Quæratur undecimo, utrum ſit euacuandum repente, & multum, quemadmodũ faciunt unguenta mercurialia, ut quàmplures uerbo uno aſſeruere? Talis enim euacuatio fallax eſt & naturæ inimica: paulatina uero certa & uera. Dicendũ quod talis euacuatio non eſt repẽtina, quare nõ eſt fallax nec naturæ inimica. Fit enim talis euacuatio actione naturæ potentiam in materiã habentis, ut ſupponitur, & non medicinæ. Si nanq; fieret actione medicinæ, tunc repentina & multa euacuatio eſſet fallax & naturæ inimica.

Quæratur duodecimo, utrũ huius ægritudinis ulceroſæ, & maxime cum dolore uigilia complicatæ, negligenda ſeu differenda ſit curatio? Dicendum quod non. Nam dolore infeſtante, uigiliaq;, & ægritudine (ut com

pertum

pertum eſt) contagioſa exiſtente, indies totum corpus corrupta, maligna, ſeu uenenoſa & ad euacuationem inobediente ſuperflua materia inficitur, humores exa=cuuntur, innaturalis ſiccitas adducitur, & ſic totum cor pus diſſolutum & conſumptũ redditur. Hæc & quan=tula & qualiacunque ſint, pro uirili noſtri ingenioli, ut noſtrorum deſiderio ſcholaſticorũ ſatisfaceremus, ædi=dimus, quibus ſi hęc haud ingrata fore cognoueri mus, licet credimus pro iunioribus utilia, nos ad maiora cœlis fauentibus ac=cingemur.

ANGELI BOLOGNINI DE VNGVENTIS LIBRI FINIS.

Abſinthij decoctum quantum in morbo gallico conferat. pagina 185
Abſterſiuorum unguentorum conficiendi ratio. 278.281
Accidentia ægritudinem ſequuntur. (115
Accidentia unctiones comitantia. 181
Actio cuiuſq; rei à ſpecie eam regulante prouenit. 59
Aër quo pacto corrigendus. 22. 84.121
Aeger ab ægroto quid differat. 25
Aegrotis ea ſæpe uſui ſunt, quæ ſanis incommodarent. 169
Aegyptiaci unguēti deſcriptio. 283
Affectus animi qui ſint. 39.129
Affectus animi morbos ſæpius conciliant. 39.128
Agarici doſis & uires. 144
Aggregatoris Lugdunen. error. 19
Albotim glutinis effectus. 185
Aloë unicū morbi gallici præſidium eſt. 185
Aluus quomodo confortanda. 28
Aluus quomodo quotidie cienda. 37
Amygdalæ caput dolentibus incommodæ. 123
Angelici pulueris conficiendi modus & effectus eius. 208
Anodinorum enumeratio. 90. & 198
Apoſtematis definitio. 239
Apoſtematū aperiendi modus. 202
Apoſtematum in morbo gallico contingentium ratio. 112
Apoſtematum completa curandi ratio. 199.257
Apoſtolorum unguentum quomodo fiat. 282
Appetitus inſtaurandi ratio. 22
Aquæ bonæ rectificatione non indigent. 222
Aquæ male per decoctionē fiunt meliores. 222
Aqua non nutrit. 223
Aquæ oris & gutturis ulcera ſanantes. 211
Aqua per ſe aſſumpta in morbo gallico uehementer nocet. 126
Aqua quomodo corrigenda. 124
Aqua ſeparans aurū ab argento quo pacto confici ſoleat. 208
Arantia quæ & mala aurea. 22
Arantia quæ & poma heſperidū. 32
Argenti uiui definitio. 58
Argenti uiui extinguēdi modus. 60
Argenti uiui correctiua. 166.168
Argenti uiui facultates. 55.57
Argenti uiui temperatura. 94.97. 168.169.
Argenti uiui uirtutes Galenus ignorauit. 59
Argentum uiuum cur Mercurij appellationem nactum ſit. 59
Argentum uiuum quo pacto frigefaciat. 168
Argentum uiuum cur cæteris medelis in hac ægritudine præſtantius ſit. 94
Argentū uiuum utrū in morbo gallico conueniat. 97

Aſtronomorũ ſentẽtia cõfutatur. 18
Aurei unguẽti faciendi modus. 278

B

BAlnea num ad morbum gallicum profligandum conferant. 184
Balnei uires. 184
Balnei conficiendi ratio quod morbo gallico mire quadrat. 89
Balneum ab inunctionibus non confert. 184
Baſiliconis unguenti conficiendi modus. 278
Bilis flauæ ſigna. 100
Bilioſi morbi gallici recens contracti curandi modus. 32
Bilioſi morbi gallici ſigna & curandi ratio. 29
Boraginis facultates. 85

C

CAliditas temperata confert omni rei. 153
Capitaliũ cerotorum deſcriptio. 281
Capitalis unguenti effectus. 285
Carduus Benedictus herba, quæ & tunex. 55
Carnis calloſæ ſeu duræ curandi modus. 258
Carnis mollis curandi ratio. 260
Carnis oſtracoſæ, calloſæ & duræ, curandi ratio. 283
Caro mollis ne in uulneribus generetur, quomodo cauendum. 280
Caro quæ cauterio inuſta eſt, quomodo curanda. 75
Caro ſupflua quomodo curãda. 261
Cauſæ morborum diligenter inquirendæ ſunt. 14
Cauſæ quotuplices ſint, quemq; ordinem obtineant. 80. 81
Cauterij efficacia & laus. 167
Cauterij potentialis conficiendi modus. 202
Cauterium ſuper iuncturas nõ eſt faciendum. Ibid.
Cauterij potentialis deſcriptio. 77
Cauterio operandi modus. 74. 75
Cerota quando applicanda. 285
Cerotorum conficiendi modus, eorumq; uarius effectus. 179. 210
Ceruſæ conficiendi modus. 279
Chirurgiæ laus, partes, & antiquitas. 236
Chirurgia in cura ulcerum quomodo adminiſtranda. 242
Chirurgia à uetuſtiſsimis quibuſque commendatur. 72
Cibi in morbo gallico conuenientes. 121. 221
Ciborum diuerſitas uitanda. 34
Cibus quanto interuallo ſit aſſumendus. 36
Cibus quandoq; eadem die ter aſſumi poteſt. 36
Cicatricem obducentia. 74
Cinamomi facultates. 123
Clyſtere lauatiuum. 183
Clyſtere lenitiuum. 86
Clyſteris cõmunis deſcriptio. 292
Coitum Paulus Aegineta, quã ratione poſt repletionẽ cõmendat. 44
Coitus iuuenibus utilis. 43
Coitus nimij noxæ. 44. 45

Coitus poſt repletionē noxius. 44
Coitus qua cautela exercendus. 93. 129.214
Coitus quanto temporis interuallo repetendus. 45
Coitus morbum gallicū patientibus planè eſt fugiendus. 129
Color malus carnis. 241
Comeſtionis commodū tempus. 125
Cōplexio mala ulceris quomodo curanda. 248.250
Cōdita pituitoſo morbo gallico affectis conferentia. 35
Confortatiua capitis, pectoris, membrorum extremorū, uentriculi, & hepatis. 186.215
Confortandorū membrorū ratio. 90
Conſtipatio uentris quomodo medenda. 183
Contagio quomodo in membris naturalibus figatur. 106
Contagioſi morbi. 92
Cōualeſcētes ex morbo gallico quomodo ſeſe gerere debeant. 29
Cordiale unguentum. 215
Cordis confortatiua. 7.215
Cordis refocillandi modus. 27
Corpus quomodo in ſommo componendum. 39
Corpus totū exiccari, extremis partibus exiccatis. 297
Corroſio quomodo curanda. 265
Coturnicibus non ueſcendum. 22
Curati à morbo gallico cur obeſiores reddantur. 118
Cucurbitularum uſum Germani ſæpius commodum experiuntur. 52
Cucurbitularum utendi modus. 135. 147
Cucurbitulæ num melācholico gallico morbo conferant. 52
Cucurbitulæ loco uenæſectionis uſurpandæ. 25
Cucurbitulæ in repletis prætermittendæ. 26
Cydonia mala quibus rebus commodent. 22

D

DAmaſceni unguenti deſcriptio. 210
Damaſcenum unguentum quomodo conficiatur. 282
Decoctionum digeſtiuorum deſcriptiones. 135
Decoctiones maiorem efficaciā obtinent quàm aquæ deſtillatæ. 45
Defenſiuum commune. 273
Defenſiuorum deſcriptio. 203
Defenſiua quandiu applicanda. 273
Defenſiuorū unguentorum effectus & conficiendi ratio. 273
Dentes uacillantes quomodo corroborandi. 51
Dentium & gingiuarū dolor quomodo mitigandus. 292
Dies uigilijs, nox quieti nata. 39
Diætæ morbo gallico cōferētes. 218
Diæta morbo gallico quæ in genere conueniat. 84
Diætetices autoritas. 84
Digeſtiua morbi gallici. 170
Digeſtiua doloroſis puſtulis cōferentia

tia. 131.154
Digeſtiuorum unguentorũ effectus, uſus, & conficiendi modus. 275
Dolores ab argenti uiui uſu prouenientes quomodo mitigandi. 195
Dolores acutiſsimi quid ſignificent. 117
Dolores cur noctu plerunq; augeantur. 82
Dolores cur in iũcturis magis quàm in alijs locis multiplicentur. 98
Dolores in morbo gallico quomodo appellandi. 96
Dolores morbi gallici cur noctu magis affligant. 112
Dolores quare poſt principium inunctionis augeantur. 96
Doloris cauſæ. 112
Doloris remedia. 90.196.252
Dolorum à quolibet ex quatuor humoribus prouenientium ſigna. 82
Dormitio ieiuna noxia eſt. 38

E

ELectuarium cordiale. 182
Electuarium ex ligno guayaco quomodo conficiatur. 160
Electuarium uires reſtaurans. 69
Elephantia à melancholico tantum humore pendet. 14
Elephantia inueterata nõ recipit curationem. 13
Elephantiam Galenus quomodo curauerit. 13
Elephantiæ duæ ſpecies. 12
Elephantiæ ſigna, definitio, ortusq;. 10. 11
Elixa melius digeruntur quàm aſſa. 122
Empericorum temeritas. 15
Emũctorijs repercuſſoria nequaquã applicanda. 72
Epithema cordiale. 128.215
Epithymi decoctio & eius uires. 134
Euacuandi methodus. 130
Euacuatio num inter ungendum conferat. 183
Euacuationum effectus uarius. 287
Excoriationum ulceratiuarum medendi ratio. 195
Exercitijs quod tẽpus inprimis commodum ſit. 37
Exercitiũ gallico morbo affectis confert. 23.128
Extremis morbis, extrema quoque remedia adhibenda. 167

F

FAciei color malus & membrorũ quomodo corrigendus. 293
Fames nimia, itidemq; cibus, uitãda. 36
Fauces ulceratæ quomodo medicandæ. 76.91
Febris cur quandoq; in morbo gallico contingat. 110
Fixuræ manuũ quomodo medicandæ. 195.212
Fluxui ſanguinis quomodo medendum. 254
Fluxus qua ratione ſtringendus. 183
Fiſtularis ulceris curatio. 244
Fiſtulæ quomodo perſcrutãdæ. 240
Fluxus uentris remedia 182
Frigida & ſicca non putreſiunt. 98

Fructus pituitoſo morbo gallico laborantibus conferentes. 35
Fructus qui morbo gallico affectis conferant. 124

G

Gallici morbi origo et cauſæ. 7. 16
Gallici morbi curãdi ratio. 119. 228
Gallici morbi à quouis ex quatuor humoribus pendentis ſigna. 9
Gallico morbo affecti qui difficulter ſanentur. 117
Gallicus morbus à quouis humore fit pag. 9
Gallico morbo affecti cur macreſcãt. 109
Gallicus morbus calidus & ſiccus. (94
Gallicus morbus cum ſola pituita non complicatur. 15
Gallicus morbus cur per os terminetur. 93
Gallicus morbus cur aliquãdo inſanabilis. 80
Gallicus morbus cur à pudendis incipiat. 93
Gallicus morbus cur quamſæpiſſime ex coitu contingat. 107
Gallicum morbũ cur febris aliquando comitetur. 110
Gallici morbi definitio. 78. 103. 111
Gallici morbi degeſtiua. 87
Gallicum morbum euitare cupientibus, quid obſeruandum. 92
Gallicũ morbum elephantia ſæpius inſequitur. 11
Gallicus morbus ex quibus humoribus pendeat. 218
Gallici morbi ex ſanguine pendentis ſigna & curandi ratio. 21
Gallici morbi intentiones curatiuæ. (83
Gallici morbi minera. 105
Gallicus morbus non idem eſt quod Elephantia. 10. 13
Gallicum morbum non eſſe mentagram. 19
Gallicus morbus num ex ſolo coitu generetur. 17
Gallicus morbus olim multò fuit perniciosior. 20
Gallicus morbus quando per ſolam euacuationem curetur. 130
Gallico morbo qui magis obnoxij. (83
Gallici morbi ſigna. 82. 116
Gallicus morbus ſub una ægritudine continetur. 114
Gallicus morbus tum uetus tũ recens curabilis eſt. 13
Gallici morbi uictus ratio. 120
Gallicus morbus utrum ſemper per contagionem contrahatur. 104
Gaudij definitio. 42
Gaudij nimij effectus. 42
Germani cucurbitularum uſum ſæpius proficuum experiuntur. 52
Gingiuarũ ulcera quomodo medenda. 50
Gradus ſimplicium quomodo colligendi. 151
Guaiaci aqua quomodo propinãda. (64
Guaiacũ cum uino decoctum ualentius redditur. 65
Guaiacũ lignum & Indicũ idem. 63
Guaiacum lignum quo pacto oleum reddat.

reddat. 64

Guayaci propinatio quam uictus rationem requirat. 66

Gummoſitates & nodi quomodo curandi. 91.180

Gutturis inflãmatio & aſperitas quomodo lenienda. 292

Gutturi ulcerato quomodo ſuccurrendum. 27.211

H

HEpatis conſortatiua. 216

Hermodactylorum pulueris deſcriptio. 197

Hircini unguenti deſcriptio. 213

Humor in morbo gallico prædominans. 107

Humorum in puſtulis ſigna. 111

Humor purus raro datur. 111

I

Indicum & guayacũ idem eſt. 149

Indicũ lignum adminiſtrando, quæ obſeruanda ſint. 219

Indicũ lignum à quibus inuentũ. 62

Indicum lignum cur quandoq; inutiliter bibatur. 164

Indici ligni deſcriptio. 148

Indici ligni electio. 63.149

Indicum lignũ num antiquis cognitum fuerit. 149

Indici ligni præſidio potius, q̃ per inediam morbus gallicus curatur. 64. 163

Indici ligni præparandi adminiſtrandiq; ratio. 153.156.224.233

Indicum lignũ qua ratione in Hiſpania aſſumatur. 226

Indicum lignũ quanto tempore aſſumendum. 225

Indici ligni temperatura & uires. 63. 150. 152

Inediæ incommoda. 34.163

Inedia totum corpus æqualiter purgat. 162. 163

Inguen ſplenis & iecinoris emiſſarium eſt. 72

Inuẽtionis inſtrumẽta ſunt duo. 146

Inuidia quid ſit. 42

Ira quid. 40

Ira quid ab odio differat. 40

Ira quas paſſiones cauſet. 41

L

LAc num in gallico morbo offerendum. 85

Laurentius Friſius taxatur. 19

Legumina morbo gallico obnoxijs mala. 123

Lepræ quatuor. 12

Lichen morbus. 18

Lignum Indicũ quibus conferat, aut econtra. 16

Liniẽdo, quali diætæ inſiſtendũ. 291

Linimẽta cur per ſputum euacuent. 293. 296

Linimenta pituitoſo morbo gallico conferentia. 47

Linimẽta melancholico gallico morbo conferentia. 56

Linimẽta quãdiu adminiſtrãda. 290

Linitionum effectus in ulceribus malimodi. 288

Linitionẽ quæ accidentia inſequãtur quáue ratione curanda ſint. 292

Linimentũ quomodo ſuperfluitates peccantes ex mẽbris educat. 289
Linimenta utrum quamuis ægritudinem de repletione pendentẽ curare poſſint. 296
Luxurioſi cur morbo gallico obnoxij. 118
Luxuriæ fœditas. 42

M

MAla qualitas an poſſit eſſe ægritudo. 81
Mala qualitas morbi gallici quomodo exacte ſuſtollatur. 69
Martialis unguenti deſcriptio. 283
Maſticationis difficultas quomodo corrigenda. 292
Maſtichini unguẽti deſcriptio & efficacia. 209
Maturatiua apoſtematum. 200
Maturatiuum emplaſtrum. 73
Medicinæ finis. 119
Medicinæ tres ſunt partes. 21
Medicinæ per os aſſumptæ incommoda. 288
Medicamentũ lenitiuũ bilioſo morbo gallico conferens. 30
Medicationis ſumma tribus rebus completur. 119
Medicorum Germanorũ in exhibendo ligno Indico error. 16
Medicus uirtutem æque ac morbum conſiderare debet. 161
Mel roſatũ, uel ſyrupus roſatus, mel linus aut geleniabin idem ſunt. 133
Melãcholia quo tempore diei moueri ſoleat. 290
Melancholiam purgantia. 53.54
Melancholici morbi gallici ſigna & medendi modus. 51
Melancholici cur non omnes morbo gallico obnoxij. 94
Membra quomodo ante linitionem præparanda. 290
Mentagra morbus. 18
Mẽtagra à gallico morbo differt. 19
Mercurius quõ præparandus. 294
Mercurij ſeu argenti uiui uires. 57
Mercurij extinguendi modus. 60
Mercurialis unguenti, ſeu ceroti deſcriptio & effectus. 294.295
Mercurialia unguenta num commode in corpore humano applicari poſſint. 296
Mercurialia unguenta qua ratione ſcabiem curent. 296
Mercurialiũ unguentorũ conficiendi modus, effectus, ac utendi methodus. 287
Minera gallici morbi. 105
Minij unguentum. 280
Modus omniũ rerũ eſt optimus. 42
Morborum omnia genera cum gallico concurrunt. 9
Morbum gallicũ aliqui elephantiam eſſe putant. 9
Mulieres morbo gallico citius quàm mares afficiuntur. 118
Mundificatiuum emplaſtrum. 73
Mundificatiuorũ unguentorum conficiendi modus, effectus, & utendi ratio. 276

N

NOdi & gummoſitates quomodo curandi. 61

Odium

O

ODium quid ſit. 41
Odiũ ab ira quid differat. 40
Odio ira accenditur. 41
Odorata omnia calida. 151
Odores unde oriantur. 151
Odores boni citiſſime uirtutem reſtaurant. 163.182
Odores membra principalia confortantes. 187
Olera morbo gallico affectis noxia. 123
Oleũ ex ligno Indico quomodo paretur. 64
Operationes unde prodeant. 106
Oris dolor qua ratione ſit mitigandus. 175
Oris nocumẽto quomodo præcauendum. 97
Oris ulcera quomodo medicãda. 50 180. 232
Os gall. morbo affectis cur fœteat. (94
Os uentris quibus rebus roborandum. 28
Oſſa à corruptione quomodo defendenda. 74
Oſſa corrupta quomodo medicãda. 74.213.269

P

PAlatum ulceratũ quomodo curandum. 76
Panis recocti deſcriptio. 67
Paturſa qui & morbus gallicus. 78
Pauli Aeginetæ de coitu ſentẽtia explicatur. 44
Pectoris partes nequaquã inungendæ. 173.175
Pharmaca gallico ſanguineo morbo conferentia. 25
Pharmaca ſolutiua. 88
Pharmaca ſolutiua in bilioſo morbo gallico. 32
Pharmaca melãcholiã purgãtia. 53
Pharmaca tum digeſtiua, tum ſolutiua melancholico morbo gallico conferentia. 52
Pharmacum lenitiuum. 86
Pharmacum minoratiuum. 86
Pharmacum pituitam educens. 45
Philoſophica aqua quomodo exhibenda. 71
Philoſophica aqua qua morbus gallicus recens curatur. 70
Pilæ exercitij laus. 37.128
Pilulæ melancholiam purgãtes. 54
Pilularum Indarum efficacia. 141
Pilularum uariarum deſcriptio. 141
Pinguedines quẽ effectũ in unguentis obtineant. 175
Piſces cur noxij. 35
Pituitæ ſigna. 101
Pituita ad iuncturas defluit. 15
Pituitoſa materia quo pacto digerenda. 45
Pituitoſi morbi gallici ſigna, & curandi methodus. 33
Pituitoſis agninæ carnes omnino fugiendæ. 34
Pituitoſo morbo gallico quæ uictus ratio congruat. 34
Plumbeum unguentũ quomodo conficiatur. 279

Poma heſperidũ quæ & arantia. 32
Pomorum eſus cur noxius. 124
Pomum artificioſum pituitoſis confe rens. 34
Potio qua morbus gallicus recens à quauis materia proueniens, perfe cte curatur. 61
Potus tẽpore aſſũptionis ligni guaya ci commodus. 221
Potus pituitoſis commodi. 35
Præcipitati præparatio & effectus. (54
Præcipitatum & Mercurius extinctus, ſiue uiuum argentũ ex tinctum, idem ſunt. 60
Prognoſtica circa morbũ gallicum. 83. 117
Pruritus remedia. 263
Puluis aromaticus in cibis ponẽdus. (85
Puſtularun curandi ratio. 193
Puſtulæ morbi gallici cui rei propor tionentur. 96
Putredinis factæ uel futuræ ſigna. (241
Putrefactionis curatio. 266.

Q

Qualitates ſimplicium quomodo examinandæ. 150
Quartanæ profligandæ ſecretũ. 55

R

Rancor quid ſit. 41
Recidiuæ morbi gallici uariæ. 114
Recidiua morbi gall. quomodo præ cauenda. 214
Recidiuæ in morbo gall. cauſæ. 106
Recocti panis parandi modus. 67
Remedia cur aliquando in principio conferãt, poſtea autẽ nihil proſint. (95
Repletio ex comeſtione rarius con tingens minus cæteris nocet. 123
Repletiones ſummopere fugiendæ ſunt. 126
Reſoluentia quãuis duritiẽ. 91. 199

S

Salſa omnia hepati nocent. 123
Sanguinei morbi gallici medẽdi me thodus. 21
Sanguinis fluxui quomodo meden dum. 254
Sanguinis miſſionis termini. 31
Sanguinis peccantis curatio. 249
Saniei corrodẽtis curãdi methodus. (248
Saniei digeſtiua. 205
Saniei groſſæ ac ſubtilis mundificañ di modus. 277
Saniei groſſæ & uiſcoſæ curandi ra tio. 246
Saniei mundificatiua. 206. 209
Saniei ſubtilis curandi modus. 244
Sapores qui morbo gallico affectis conferant. 124
Scabiei conferens unguentum. 91
Scrofularum curandi modus. 202
Serpiginis medelæ. 263
Signa eorum quæ ulceris conſolida tionem impediunt. 239
Signa flauæ bilis. 100
Signa pituitæ. 101
Signa ſanguinis. 99
Signorum ordo. 98
Sitis quomodo medicanda. 23
Sitis quo pacto poſt cibum reprimen da. 36
Solutiua in morb. gall. 141. 155. 170

Solutiuum

Solutiuum in rotulis. 197
Somni capiendi ratio. 86
Somni immoderati effectus. 127
Somni nocturni commoda. 39
Somni prouocatiua. 183
Somni prouocandi ratio. 29
Somnus diurnus num in morbo gall. conueniat. 164
Somnus ieiunus noxius eſt. 38
Somnus poſt concoctionẽ de die malus. 39
Somnus qua lege à cibo capeſſendus. 38
Somnus quàm lõgus eſſe debeat. 37
Somnus quo tempore diei capeſſandus. 127
Sõnus ſupra uentrẽ incipiendus. 128
Sparadrapum quod per ſe morbum gallicum delet. 61
Spaſmus & cõtractio membrorum cur quãdoq; in morbo gallico contingat. 114
Spermatis retẽtio febrẽ quandoq; et alios noxios morbos generat. 43
Squamarũ in manibus apparentium ratio. 114
Stipticitati uentris quomodo prouidendum. 223. 162
Stupefactiuis in morbo gallico nequaquam utendum. 197
Sudatoria morbo gallico confrẽtia. (229
Suffitus in morbo gallico quibus conferant. 48
Suffitus quomodo peragendus. 49
Suffumigandi terminus. 189
Suffumigijs qui curandi ſint, quoq; modo ea cõficiãtur. 187. 188. 190
Sulphurati olei effectus & cõficiendi modus. 56
Sulphur mire in morbo gallico confert. 185
Syncopi quomodo ſuccurrendũ. 182
Syrupi melancholico morbo gallico conferentes. 52
Syruporum uariorum deſcriptiones & uirtutes. 132
Syrupus bilioſo morbo gallico cõmodus. 31
Syrupus confortans cor. 189
Syrupus ex ligno Indico confectus. 224
Syrupus pituitoſam materiam digerens. 45
Syrupus quo ſolo melancholicus gallicus morbus curari poteſt. 53
Syrupus ſanguinem mũdificans. 25

T

Tabidi quomodo inungẽdi ſunt. (173
Tempus comeſtioni commodum. 125
Timoris definitio. 41
Timoris effectus. 41
Tormina inteſtinorum quomodo curanda. 233
Triſtitiæ definitio & effectus. 41
Tuberum iuduratorum curandi ratio. 76. 91
Tumorum medelæ. 176
Tunex herba, quæ & carduus benedictus. 155
Tutiæ unguentum ſeu diapompholicon. 280

V

Varix quid ſit. 11
Venam ſecandi modus. 24
Venæ ſectionis conditiones. 147
Venæ ſectio quādo in morbo gallico conueniat. 31.95.144
Venæ ſectionē in morbo gallico ſemper conferre. 31
Venæ ſectio quibus, quóue tempore fugienda. 47
Venæ ſectio in pituitoſo morbo gallico ſuperuacanna eſt. 46
Veneris uſus quantum interualli poſtulet. 45
Ventriculus quo confortandus. 165
Ventris conſtipationi quomodo medendum. 293
Ventris leniendi modus. 235
Venus morboſis fugienda. 42
Verrucis quomodo medendum. 202
Victus ratio in aſſumptione ligni Indici (208 234
Victus tenuis morbo gallico affectis in primis conuenit. 161
Vigiliæ nimiæ nocumenta. 127
Vina dulcia oppilant. 35
Vini intemperans uſus quas noxas afferat. 125
Vinum quale in morbo gallico conferat. 124
Virgæ uirilis ulceratæ curatio. 92. 208. 212. 227
Virtus ſæpe per ſe morbos euincit. (185
Virtutis confortatiua. 172. 182. 292
Vitriolinū oleum quomodo componatur. 202
Vlcus poſt apertionem quomodo curandum. 73
Vlcera quomodo ab his quæ eorum ſanationem prohibent, muniri debeant. 203
Vlcera cur quandoq; ſicca. 113
Vlcera quibus de cauſis ſanationem quandoq; non recipiant. 204
Vlcera qualia in morbo gallico contingant. 113
Vlcera morbi gallici quomodo curanda. 164
Vlcerationes fauciū quomodo curandæ. 92. 76
Vlceris definitio. 236
Vlcerum conſolidationem quæ impediant. 236.239
Vlcerū ueſtigia quomodo remouenda. 194
Vlcerum cauernoſorum curandi ratio. 74
Vlcerum figuræ quomodo emendandæ. 204
Vlcerum curandi ratio. 194.242
Vlcerum malignorum curandi modus. 287
Vnctiones melāncholico gallico morbo conferentia. 56
Vnctionibus quātiſper inſiſtendū. 27
Vngendi commodius tempus. 186
Vngendi terminus. 172
Vnguenta quomodo adminiſtrāda. 169. 171
Vnguenta ex argento uiuo cōfecta, num morbo gallico cōueniant. 165

Vnguenta

Vng uēta qua ratione in corpore humano operentur. 179
Vnguenti ægyptiaci uis. 50
Vnguenti digeſtiui deſcriptio. 88
Vnguenti uis quomodo reprimēda. (174
Vnguētis etiam quiuis frigidi morbi ſanantur. 179
Vnguentorū conficiēdorū ratio. 27
Vnguētorum cōmunium enarratio. (272
Vnguentorū enumeratio, eorumq; effectus. 174. 177
Vnguentorum morbo gallico conferentium, conficiendi modus. 165. 171
Vnguentorum baſis. 177
Vnguentum ſcabiei conferens. 91
Vnguentum ad puſtulas gallicas & ulceroſas cancroſaſq;. 91
Vnguentū carni uſtæ conferens. 75
Vomitus prouocandi ratio & effectus. 215
Vomitus qua ratione conferat. 144
Vuluæ ulceratæ quomodo ſuccurrendum. 212

INDICIS FINIS.

Errata quæ obiter irrepſerunt.

Pag. 20. uer. 2. par eſt, lege, poteſt. 21.3. διαιτητική. 40. uer. ult. cap. XXX. lege, cap. 3. 41.27. ſympto. lege, typo. 49.23. decindi, lege, decidi. 75.14. roſacei omphacini. 91.4. nitri, lege, nitri, &. uer. 5. libani, lege, olibani. uer. 23. uidelicet, lege, ualet. 97.25. cōuenit, lege, inconuenit. 106.17. theſir, leg. theyſir. 116.26. ſuperantur, lege, ſuppurantur. 126.26. intelligas, lege, intelliges. 131.8. dele, non. uer. 24. non eſt, lege, nō, & eſt. 136.9. coletur, lege, colētur. 148.12. neceſſaria ad, lege, neceſſaria ſunt ad. 149.18. melior, lege, melius. 150.8. ſic, lege, ſit. 152.13. reſtrictiuū, leg. cōſtrictiuū. 154.12, endiuia roſ. lege, endiuia, roſ. 200.36. dele, de. 203.6. caßia, lege, cazia. 226.25. pura, lege, puram. 232.1. alterius, leg. alternis. uer. 8. unc. octo, lege, drach. octo. 277.28. ſanei, lege, ſaniei. 280.3. diapomphylicon, lege, diapompholicon. 288.34. digna, lege, digni.

J536
M832g
01-EC

[illegible] HFRR

8352

99, (13/

CC

JL 8/88

KISS201